

Pécsi Tudományegyetem

Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Projics Nárcisz

A perkoncentráció megvalósulásának biztosítékai a polgári perben

Doktori (PhD értekezés)

Témavezető:

Prof. Dr. habil. Herke Csongor DSc.

tanszékvezető egyetemi tanár

Pécs, 2025.

„A perek kisebb-nagyobb hányadának és sokhelyütt felpanaszolt hosszú futamideje ördögi ebként szívósan követi történelmi útján az igazságszolgáltatás Faustját. Örökös felbukkanása arra ösztönöz, hogy újra meg újra a hívatlan kísérő szemébe nézzünk, sőt arról gondolkodjunk és gondoskodjunk, miként lehetne megszabadulni tőle.”¹

¹ Gáspárdy László: A polgári per idődimenziója. Budapest, Akadémiai Kiadó 1989. 7. o.

Tartalomjegyzék

Rövidítések jegyzéke	6
I. Bevezetés	8
<i>1.1. Kutatás témája és a témaválasztás indokolása</i>	<i>8</i>
<i>1.2. Az értekezés szerkezete és a kutatás módszerei.....</i>	<i>13</i>
II. A perkoncentráció a hatékonyság szolgálatában	18
<i>2.1. A perhatékonyság kívánalma</i>	<i>18</i>
<i>2.2. A perkoncentráció alapelve</i>	<i>22</i>
2.2.1. A perkoncentráció mint nemzetközi elvárás	22
2.2.2. A perkoncentráció megjelenése külföldi polgári perjogi törvénykönyvekben	25
2.2.3. A perkoncentráció alapelvei szabályozásának jogtörténeti előzményei.....	30
2.2.4. A perkoncentráció tartalma a hatályos szabályozásban	32
<i>2.3. A polgári peres eljárás elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtétel.....</i>	<i>38</i>
<i>2.4. Összegzés.....</i>	<i>42</i>
III. A felek eljárástámogatási kötelezettsége	44
<i>3.1. Az eljárástámogatási kötelezettség megjelenése külföldi polgári perjogi kódexekben</i>	<i>44</i>
<i>3.2. Az eljárástámogatási kötelezettség megjelenése korábbi belföldi eljárásjogi kódexekben.....</i>	<i>50</i>
<i>3.3. A felek eljárástámogatási kötelezettségének tartalma a hatályos szabályozás tükrében</i>	<i>58</i>
<i>3.4. A per tárgyának meghatározása.....</i>	<i>62</i>
3.4.1. A keresetlevél szabályozásának történeti áttekintése.....	62
3.4.2. A per tárgyának meghatározása a hatályos szabályozásban	68
<i>3.5. A felek peranyag-szolgáltatási kötelezettsége</i>	<i>74</i>
3.5.1. A peranyagszolgáltatási kötelezettség megjelenése külföldi polgári perjogi törvénykönyvekben.....	74
3.5.2. A peranyagszolgáltatási kötelezettség jogtörténeti előzményei a korábbi hazai polgári perrendtartásokban.....	76
3.5.2.1. A peranyag szolgáltatás a Plósz-féle Pp. hatálya alá tartozó eljárásokban.....	76
3.5.2.2. A peranyag szolgáltatás a régi Pp. hatálya alatt.....	77
3.5.3. A felek peranyagszolgáltatási kötelezettsége a Pp.-ben.....	85
<i>3.6. Összegzés.....</i>	<i>87</i>
IV. Az anyagi pervezetés.....	89

4.1. A bírói közrehatás megjelenési formái a külföldi polgári perjogi kódexekben.....	89
4.2. A bíróság közrehatásával kapcsolatos nemzetközi elvárások	92
4.3. Az anyagi pervezetés történeti előzményei a magyar polgári perrendtartásokban	93
4.3.1. A bírói pervezetés megjelenése az Se.-ben.....	93
4.3.2. A bírói pervezetés megjelenése a Plósz-féle Pp.-ben	94
4.3.3. A bíróság feladata és a pervezetés a régi Pp.-ben	96
4.4. A bírói közrehatás és az anyagi pervezetés egymáshoz való viszonya	97
4.5. Az anyagi pervezetés esetkörei a Pp.-ben.....	101
4.5.1. Anyagi pervezetés perfelvételi nyilatkozat hiányossága esetén	102
4.5.2. Anyagi pervezetés a bizonyítással kapcsolatban	103
4.5.3. Jogszabály eltérő értelmezéséről tudomásra hozatal	105
4.5.4. Tájékoztatás hivatalból figyelembe veendő tényekről.....	107
4.5.5. Tájékoztatás a kérelemtől történő eltérés lehetőségéről	107
4.6. Az anyagi pervezetés dokumentálása	108
4.7. Az anyagi pervezetés megnyilvánulása a perfelvételi szakban.....	108
4.7.1. Az anyagi pervezetés gyakorolhatóságának időbeli kezdete	108
4.7.2. Anyagi pervezetés gyakorlása egyes perfelvételi módok esetén	112
4.7.2. Anyagi pervezetés gyakorlása jogi képviselő nélkül eljáró fél esetében	114
4.7.3. Anyagi pervezetés eseti bírósági döntések tükrében.....	114
4.8. Anyagi pervezetés az érdemi tárgyalási szakban	117
4.8.1. Az anyagi pervezetésről általában.....	117
4.8.2. Az anyagi pervezetés megjelenése a szakértői bizonyítás körében	118
4.9. Az anyagi pervezetés korlátai	120
4.10. Másodfokú eljárásban alkalmazott anyagi pervezetés	120
4.11. Összegzés.....	124
V. A per szerkezetében való koncentráltóság	126
5.1. Nemzetközi kitekintés	126
5.1.1. Nemzetközi dokumentumok	126
5.1.2. Egyes külföldi polgári peres eljárások szerkezete	127
5.2. A polgári peres eljárás szerkezetének jogtörténeti áttekintése	129
5.2.1. A Trt. hatálya alá tartozó eljárások szerkezete	129
5.2.2. Az Se. osztott tárgyalási rendszere	133
5.2.3. Osztott perszerkezet a Plósz-féle Pp.-ben	134
5.2.4. A régi Pp. egységes perszerkezete	138
5.2.4.1. Keresetindítás.....	139

5.2.4.2. Tárgyalás menete	140
5.2.4.3. Keresetváltoztatás és viszontkereset indítás megengedhetősége	142
5.2.4.4. Keresetváltoztatás és viszontkereset indítás megengedhetősége kötelező jogi képviselő esetén	144
5.2.4.5. Kisértékű perek keresetváltoztatásra vonatkozó speciális szabályai	144
5.4.2.6. Szankció indokolatlan késedelem esetén	147
5.3. A Pp. által alkalmazott osztott perszerkezet	148
5.3.1. Perindítás.....	150
5.3.2. Perfelvételi szak szerepe és tartalma az osztott perszerkezetben.....	154
5.3.3. Az érdemi tárgyalási szak tartalma az osztott perszerkezetben	163
5.4. Összegzés.....	169
VI. Személyi állapotot érintő perek eljárási szabályai a perkoncentráció tükrében	172
6.1. A személyi állapotot érintő perek szabályozásának történeti áttekintése.....	172
6.2. A személyi állapotot érintő perek szabályozása a Pp.-ben	173
6.3. Általános intézkedési kötelezettség a személyi állapotot érintő perekben.....	174
6.4. A személyi állapotot érintő perekben a perfelvételre vonatkozó közös rendelkezések	175
6.5. A házassági bontóperek a perkoncentráció tükrében	179
6.5.1. A házassági bontóperek kapcsolódó szabályainak történeti áttekintése	180
6.5.2. A házassági bontóperek különös perfelvételi szabályai.....	182
6.6. A joghatóság átadása más tagállam bíróságának a szülői felügyelettel kapcsolatos perekben.....	184
6.7. A kiskorú gyermek meghallgatása a szülői felügyelettel kapcsolatos perekben	185
6.7.1. Nemzetközi kitekintés.....	186
6.7.2. A kiskorú meghallgatásának esetei	187
6.7.3. A kiskorú gyermek mint érdekelt meghallgatása régi Pp. alapján.....	187
6.7.4. A kiskorú gyermek meghallgatása a hatályos szabályozás szerint.....	188
6.8. Összegzés.....	191
VII. Összefoglalás	192
Summary	202
Felhasznált jogforrások jegyzéke.....	206
Felhasznált irodalom jegyzéke	212

Rövidítések jegyzéke

1868. évi LIV. törvénycikk a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában	Trt.
1877. évi német polgári perrendtartás	dZPO
1893. évi XVIII. törvénycikk a sommás eljárásról	Se.
1894. évi XXXI. törvénycikk a házassági jogról	Ht.
1895. évi osztrák polgári perrendtartás	öZPO
1911. évi I. törvénycikk a polgári perrendtartásról	Plósz-féle Pp.
1949. évi XX. törvény	1949-es Alkotmány
1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról	régi Pp.
1972. évi 26. törvényerejű rendelet a polgári perrendtartás módosításáról	III. Ppn.
1995. évi LX. törvény a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról	VI. Ppn.
1999. évi CX. törvény az Országos Ítéltábla székhelyének és illetékességi területének megállapításáról, valamint az igazságszolgáltatás működését érintő egyes törvények módosításáról	VIII. Ppn.
2009. évi L. törvény a fizetési meghagyásos eljárásról	Fmhtv.
2011. évi svájci polgári perrendtartás	schZPO
2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről	Ptk.
1267/2013. (V. 7.) Korm. határozat a polgári perjogi kodifikációról	Korm. határozat
2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról	Pp.
2019/1111. sz. EU Rendelet a házassági és szülői felelősségi ügyekben a joghatóságról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint a gyermekek jogellenes külföldre viteléről	Brüsszel IIb. rendelet
2020. évi CXIX. törvény a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény módosításáról	I. Pp. Novella
2021. évi XCIV. törvény a polgári peres eljárás elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtétel érvényesítéséről	Pevtv.
A Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény (kihirdette az 1991. évi LXIV. törvény)	Gyermekek jogi Egyezmény
Az Európa Tanács Miniszteri Bizottság R (98) 1 Ajánlása a családi mediációról	Családi mediációról szóló ajánlás

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának az igazságszolgáltatás működését elősegítő polgári eljárásjogi irányelvekről szóló R (84) 5. számú ajánlása	Ajánlás
Az új polgári perrendtartás 2015 januárjában elfogadott koncepciója	Koncepció
Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Tanácskozása	CKOT
Emberi Jogok Európai Bírósága	EJEB
Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény (kihirdette az 1993. évi XXXI. törvény)	Egyezmény
Az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (kihirdette az 1976. évi 8. törvényerejű rendelet)	Egyezségokmány
European Commission for the Efficiency of Justice	CEPEJ
Szakértői javaslat az új polgári perrendtartás kodifikációjára	Szakértői Javaslat
T/11900. számú törvényjavaslat a polgári perrendtartásról	Javaslat

I. Bevezetés

1.1. Kutatás témája és a témaválasztás indokolása

A bírósághoz fordulás joga Alaptörvényben biztosított jog: „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.”² Mindenki számára alanyi jogként jelenik meg a bírói jogvédelem igénybevételeének lehetősége, azonban a perválasztást számos tényező befolyásolja.

A társadalmi közvélemény a polgári pert hosszú, évekig elhúzódó procedúrának tartja. Ez a tartam sokszor elriasztja a polgárokat attól, hogy jogaik érvényesítése érdekében a bírósághoz forduljanak és polgári peres eljárást kezdeményezzenek. Ebben nagy szerepe van annak, hogy a túlságosan elhúzódó eljárások jobban a figyelem középpontjába kerülnek, ehhez nagymértékben hozzájárul manapság a média is. Ez a közvélekedés a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: régi Pp.) hatálya alatt jelentősen erősödött. A perlési hajlandóság egyik fontos tényezője véleményem szerint a per várható tartama. A hatályos polgári perrendtartásunk, a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) szabályait úgy igyekezett kialakítani a jogalkotó, hogy azokkal biztosítsák az anyagi jogok hatékony érvényesítését, ezt szabályozási célként a Preambulumban is rögzítették.³ Ugyanakkor fontos szempont volt, hogy az új törvény építsen a joggyakorlat és a jogtudomány eredményeire, így is segítve a jogkereső állampolgárok helyzetét is.⁴ A hatékonyság, mint megvalósítandó cél húzódik meg a hatályos polgári perrendtartásunk újonnan bevezetett szabályai mögött. Ezek közül a témám szempontjából általam relevánsnak tartott jogintézményeket fejtem ki az értekezésben.

A témaválasztásomat indokolja a Pp. elfogadása (és ezzel a jogalkotó) által a magyar polgári perjogban eszközölt, a polgári per menetét és a polgári peres eljárásban résztvevők eljárással kapcsolatos kötelezettségeit, felelősségét érintő alapvető változtatások, amelyek az eljárás tartamára kihatással bírnak. A jogalkotó célkitűzése a Pp. megalkotásával és szabályainak kidolgozása során a gyors, koncentrált és hatékony eljárás elősegítése, illetve biztosítása. Ennek

² Magyarország Alaptörvénye XXVIII. cikk (1) bek.

³ „...anyagi jogok hatékony érvényre juttatása érdekében...”

⁴ 1267/2013. (V. 17.) Korm. határozat a polgári perjogi kodifikációról, Wopera Zsuzsa (szerk.): Preambulum. In: Kommentár a polgári perrendtartáshoz. Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez. Budapest, Wolters Kluwer Hungary Kft., 2019. 21. o., Wopera Zsuzsa: Az új polgári perrendtartás elvi alapjai. Jogtudományi Közlöny 2017/4. sz. 153. o.

több olyan eszközt látta a jogalkotó, amelyek a per menetének hatékonyabb mederben tartását mozdítják elő.

Az új eljárásjogi törvény megalkotását indokolta egyrészt az új jogszabályi környezet, másrészt az eljárások elhúzódása, illetve az elhúzódás megakadályozásának kívánalma.⁵ A régi Pp.-t az 1950-es évek egyszerű magánjogi jogvitáira modellezték. Azonban azóta a társadalmi-gazdasági viszonyok jelentősen megváltoztak és a magánjogi szabályozás is megújult, amelynek alapja a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.). A XXI. században rendkívül differenciált jogviták merülnek fel, és ahhoz, hogy eldöntésükhöz az eljárási szabályok megfelelő keretet adjanak, új polgári perjogi törvény megalkotása vált szükségessé.⁶ A Pp. indokolása is megfogalmazza, hogy a régi Pp. már nem volt képes kellő hatékonysággal rendezni a napjainkban felmerülő bonyolult jogvitákat. A Kormány a polgári perjogi kodifikációról szóló 1267/2013. (V. 7.) Korm. határozatban (a továbbiakban: Korm. határozat) döntött a polgári per jog és ezen belül a régi Pp. felülvizsgálatáról. Ezzel átfogó korszerűsítési munkát vette kezdetét. Ebben a határozatban az új szabályozás kapcsán elvárásként fogalmazódott meg a magyar perjogi hagyományokra épülő szabályozás. Emellett a felülvizsgálat célja egy korszerű, a nemzetközi gyakorlatnak és elvárásoknak is megfelelő, a jogtudomány és gyakorlat eredményeire is támaszkodó polgári perjogi törvénykönyv megalkotása volt, amely áttekinthetően, koherensen szabályozza a polgári perjogi viszonyokat. Az új polgári perrendtartás 2015 januárjában elfogadott koncepciója (a továbbiakban: Koncepció) nevesítette azokat a szabályozási célokat és elveket, amelyek alapján kialakították a törvény rendelkezéseit. *„Ezek a következők:*

- *a perhatékonyság rendszerszintű megvalósítása;*
- *új alapelvek a hatékonyság szolgálatában – a perkoncentráció elvének hangsúlyos érvényesítése;*
- *a perelterelést, a felek közötti egyeztetést előmozdító eljárási szabályok kiépítése;*
- *osztott perszerkezet bevezetése – a peres eljárás perelőkészítő szakra és érdemi tárgyalási szakra bontása, a perelőkészítés szerepének erősítése;*

⁵ Mészáros Pál Emil: A rendelkezési jog aspektusai az elsőfokú eljárásban – különösen a kereseti kérelem benyújtására, módosítására. In: Bendes Ákos – Nagy Melánia – Tóth Dávid (szerk.): Lépést tud-e tartani a jog a XXI. század kihívásaival? Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, 2019. 64. o.

⁶ 2016. évi CXXX. törvény Indokolás, forrás: <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/4/id/A1600130.TVI/> (Letöltés: 2024. 05. 03.)

- *a perelőkészítő szakasz lezárásával rögzülő kereset, viszontkereset, beszámítási kifogás, bizonyítási indítványok a perkoncentráció érdekében (ezt követően ezek változtatása csak kivételesen, a törvény által meghatározott feltételek teljesülése esetén lehetséges);*
- *a perkoncentrációt biztosító, az elsőfokú bemeneti szintek sajátosságaira tekintettel kialakított eltérő eljárási szabályok;*
- *a törvényszéken induló perekben a professzionális pervitel garanciájaként a kötelező jogi képviselet előírása;*
- *a különleges perekre vonatkozó szabályozás fenntartása mellett annak rögzítése, hogy a védendő érdekek és kiemelt szempontok mentén kizárólag az indokolt eltérések fogalmazhatók meg az egyes különleges perek esetében;*
- *a munkaügyi perek szabályainak az új polgári perrendtartásról szóló törvényben, a különleges eljárások közötti rögzítése;*
- *a közigazgatási bíráskodásra vonatkozó szabályok külön törvénybe foglalása;*
- *a választottbírói eljárásra vonatkozó szabályozásnak változatlanul külön törvényben szabályozása;*
- *az elsőfokú bemeneti szintek sajátosságaira tekintettel kialakított eljárási szabályok miatt a kis értékű perekre és a kiemelt jelentőségű perekre vonatkozó külön szabályozás mellőzése;*
- *a csoportper hazai szabályainak megalkotása;*
- *a „jó gyakorlatok” – a szabályozási céloknak megfelelő bírói jogalkalmazói gyakorlat – beemelése az új polgári perrendtartásba;*
- *az elektronizáció szerepének erősítése;*
- *amennyiben az szükségesnek mutatkozna, a szervezeti kérdéseknek külön előterjesztésben történő áttekintése.”⁷*

A Konceptió kiemelt szabályozási célként rögzítette a perhatékonyság rendszerszintű megvalósítását, valamint ehhez kapcsolódóan a perkoncentráció elvének hangsúlyos érvényesítését. A hatékonyság teljesülése érdekében a jogalkotó új alapelveket fogalmazott meg. Továbbá a Konceptió egyes pontjai között megtalálható az osztott perszerkezet bevezetése, a peres eljárás perelőkészítő szakra és érdemi tárgyalási szakra bontása, a perelőkészítés szerepének erősítése, valamint, hogy a perelőkészítő szak lezárásával a kereset, viszontkereset, beszámítási kifogás, bizonyítási indítványok rögzülnek a perkoncentráció

⁷ Wopera (szerk.): Preambulum. i. m. 21-22. o.

érdekében, ezt követően ezek változtatása csak kivételesen, a törvény által meghatározott feltételek teljesülése esetén lehetséges.

A kutatásaim során abból a hipotézisből indultam ki, hogy a perkoncentrációt alapelveként rögzítették a Pp.-ben, de nem tekinthető alapelvnek, hanem megvalósítandó cél, amelynek érdekében megfogalmaztak új alapelveket és vezették be a polgári per menetét gyökeresen átalakító osztott perszerkezetet. A kutatásom középpontjában a Pp.-ben a perkoncentráció megvalósulásának biztosítékeként megjelenő új alapelvek (felek eljárástámogatási kötelezettsége, bíróság közrehatásának elve) és az osztott perszerkezet intézménye áll. A disszertáció célkitűzései közé tartozik, hogy ezen intézményeket elemezzem és következtetéseket vonjak le.

Magyary Géza a magyar perjogi reformmozgalmakról szóló előadásában hangsúlyozta, hogy „*Minden perjogi codificatio legnehezebb része a bíró és a felek közötti viszonyt szabályozni.*”⁸ Véleményem szerint ez a megállapítás a hatályos polgári eljárásjogi törvénykönyv megalkotására is helytálló.

Az értekezés második hipotézise, hogy a régi Pp. szabályaihoz képest a felekkel és a bírósággal szemben többletkötelezettségeket fogalmaztak meg – jogkövetkezményekkel körülbástyázva – a perkoncentráció megvalósulása érdekében, a két oldal résztvevőinek cselekményei, illetve eljárása egyfajta kölcsönhatásban van és befolyással bír a másik oldal kötelezettségére. Itt abból az előzetes feltevésből indulok ki, hogy a Pp. többet vár el az eljárás folyamán a felektől és a bíróságtól, mint azt a régi Pp. tette. Ehhez szükséges megvizsgálni a felek eljárástámogatási kötelezettségének elvét és az anyagi pervezetés szabályait, valamint jogtörténeti előzményeiket. A harmadik hipotézisem a perstruktúrához kapcsolódik, amely szerint az osztott perszerkezet esetében a polgári perrendtartásról szóló 1911. évi I. törvénycikk (a továbbiakban: Plósz-féle Pp.) osztott perszerkezetét vezették vissza. Ezen felvetés igazolásához vagy cáfolatához mindenképp szükséges a Plósz-féle Pp. idejéig visszanyúló történeti kitekintést tenni. Azonban ezen jogtörténeti áttekintést a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában született 1868. évi LIV. törvénycikket (a továbbiakban: Trt.) és a sommás eljárásról szóló 1893. évi XVIII. törvénycikket (a továbbiakban: Se.) is bevonva teszem meg. Emellett összehasonlító kitekintést is teszek a Plósz-féle Pp. számára is mintaként szolgáló német-osztrák jogterület, illetve olyan más európai ország jogrendszerét illetően, ahol megtörtént a polgári eljárásjogi reform. A Pp. hatálybalépése óta eltelt időszak gyakorlati tapasztalataiból lehet a jogszabály alkalmazására vonatkozóan következtetéseket levonni.

⁸ Magyary Géza: Magyar perjogi reformmozgalmak. Magyary Géza összegyűjtött dolgozatai a polgári eljárás, a magánjog és a kereskedelmi jog köréből. I. kötet. Budapest, MTA kiadása, 1942. 16. o.

A vizsgálódásom másik nagy területét a személyi állapotot érintő perekben a perkoncentráció megvalósulását elősegítő rendelkezések tanulmányozása képezi. A Pp. a személyi állapotot érintő pereket egy logikus rendszerben szabályozza, illetve egy logikus rendszert épít fel. A Pp. a különleges eljárások között létrehozza a „Személyi állapotot érintő perek” elnevezést, mint gyűjtőkategóriát, nevesíti, hogy melyik pertípusok tartoznak ebbe a körbe, és külön önálló fejezetben rögzíti az ebbe a kategóriába tartozó perek közös eljárási szabályait.⁹ Majd az egyes személyi állapotot érintő pertípusokat, valamint az adott pertípusra vonatkozó speciális rendelkezéseket helyezték el a kódexben. Ez a szabályozási felépítés, illetve logika új a régi Pp. szabályozási rendszeréhez képest. A régi Pp. a különleges eljárások között szabályozott néhány személyi állapotot érintő pertípust, azonban ott csak az adott pertípust és annak speciális szabályait rögzítették. Megállapítható továbbá, hogy a Pp. bővítette is a személyi állapotot érintő perek körét a régi Pp.-hez képest, valamint a Pp. hatálybalépése óta a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény módosításáról szóló 2020. évi CXIX. törvény (a továbbiakban: I. Pp. Novella)¹⁰ módosításaival érintette ezeknek a pereknek a körét, mivel további pertípust (*Kapcsolattartási perek*) vont be ebbe a csoportba.¹¹ A Pp. a különleges perek szabályozására vonatkozóan fenntartja, hogy a perek esetében kizárólag a védendő érték és a kiemelt szempontok mellett fogalmazható meg az általánostól eltérő speciális szabály. A védett jogtárgy jelentőségére tekintettel a különleges eljárások között a személyi állapotot érintő perek szabályait rendezi elsőként.

Az értekezés negyedik hipotézise, hogy a személyi állapotot érintő perek szabályai között vannak olyan speciális rendelkezések, amelyek a perkoncentráció megvalósulását kívánják előmozdítani. Kutatásom során vizsgálom a személyi állapotot érintő perek közös szabályai közül azokat a speciális rendelkezéseket, amelyek álláspontom szerint ezekben az eljárásokban a perkoncentráció megvalósulását, az eljárás gyorsabb és koncentráltabb lefolytatását kívánják előmozdítani.

Az értekezés ötödik hipotézise, hogy egyes személyi állapotot érintő perek szabályai között találhatóak olyan rendelkezések, amelyek a koncentrált eljárást elő tudják segíteni, illetve ellene hatnak. Ehhez a felvetéshez kapcsolódóan egyes személyi állapotot érintő perek esetében áttekintem, hogy van-e olyan különös szabályuk, illetve az eljárásukban olyan cselekmény, amely az eljárás tartamára bármelyik irányban érdemi kihatással bír.

⁹ Pp. 429-435. §

¹⁰ I. Pp. Novella 60. §

¹¹ Vö. Pp. XXXI-XXXVI. Fejezet, régi Pp. XV-XVIII. Fejezet

1.2. Az értekezés szerkezete és a kutatás módszerei

A disszertáció célja, hogy a perkoncentráció alapelvét és az előzetes felvetésem alapján a perkoncentráció megvalósulását elősegítő alapelveket, illetve jogintézményeket vizsgálja, kiemelt figyelmet fordítva azok hazai és külföldi történeti előzményeire, tételes jogi szabályozására, valamint annak részletes elemzésére. Összehasonlító kitekintést is teszek a Plósz-féle Pp. számára is mintaként szolgáló német-osztrák jogterület, illetve olyan más európai ország jogrendszerét illetően, ahol megtörtént a polgári eljárásjogi reform. A történeti előzmények körében a Plósz-féle Pp.-t és a régi Pp.-t vonom vizsgálat alá, így a jogi szabályozást a három perjogi kódex, a Plósz-féle Pp., a régi Pp. és a hatályos polgári perrendtartásunk témámra vonatkozó rendelkezéseinek tükrében elemzem. Az adott alapelv, illetve jogintézmény elemzése után igyekszem véleményemet és észrevételeimet megfogalmazni.

Az értekezésben a polgári peres eljárásokra általánosan vonatkozó, egész eljárási törvénykönyvet átható, perkoncentráció megvalósulását elősegítő jogintézményeken kívül elemzés alá kívántam vonni egy-egy különleges eljárásra vonatkozó speciális és az adott eljárás koncentrált lefolytatását elősegítő rendelkezéseket. Ebben a körben a személyi állapotot érintő perek körét, ezek témámhoz kapcsolódó közös eljárási szabályait választottam. Az értekezés célja továbbá, hogy a személyi állapotot érintő perekben vizsgálja a perkoncentráció, illetve a gyorsabb és koncentráltabb eljárás megvalósulását elősegítő szabályokat. A különleges eljárások közül a személyi állapotot érintő pereket két okból veszem górcső alá. Egyrészt a védett jogtárgy jelentősége¹² ezekben a perekben a legkiemelkedőbb, ezt a Pp. struktúrájában történő elhelyezésük is mutatja, hiszen a különleges eljárások körében elsőként szabályozzák azokat. A házasság és a család intézményére vonatkozóan az Alaptörvényben és a családok védelméről szóló 2011. évi CCXI. törvényben megfogalmazott védelemnek véleményem szerint egyik módon úgy lehet eleget tenni, ha a jogalkotó az ezeket az intézményeket érintő eljárások mihamarabbi lefolytatását és lezárását elősegítő szabályrendszert alakít ki. Másrészt úgy gondolom, hogy mivel ezek a perek az ember legszemélyesebb, legbensőbb viszonyait

¹² A védett jogtárgy jelentőségét támasztja alá, hogy Magyarország Alaptörvénye deklarálja a házasság és a család védelmét. Az Alaptörvény L) cikk (1) bekezdése rögzíti, hogy Magyarország védi a házasság intézményét, mint egy férfi és egy nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, valamint a családot, mint a nemzet fennmaradásának alapját. A családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony. Az Alaptörvény XV. cikkének (5) bekezdése tartalmazza, hogy Magyarország külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.

A családok védelméről szóló 2011. évi CCXI. törvény kiemelt védelmet biztosít a családoknak, az 1. § (1) bekezdése rögzíti is, hogy az állam védi a család és a házasság intézményét.

érintik, ezért itt a legfontosabb, hogy az eljárás mihamarabb lezáruljon, döntés szülessen a vitás kérdésekben, és a felek ennek megfelelően tudják rendezni viszonyaikat, illetve a köztük fennálló ellentéteket. A személyi állapotot érintő perek jogi szabályozásának vonatkozásában különösen a hatályos polgári perrendtartásunkat vizsgálom, rövid kitekintést téve a Plósz-féle Pp. és a régi Pp. kutatásomhoz kapcsolódó rendelkezéseire. A hatályos Pp. személyi állapotot érintő perekre vonatkozó közös szabályait a Pp. hatálybalépése óta módosították és bővítették, ezért áttekintem a főbb, érdemi módosításokat, amelyek álláspontom szerint a perkoncentráció megvalósulására hatással bírhatnak.

Az értekezés kutatási módszere az egyes jogforrások logikai, nyelvtani, valamint összehasonlító értelmezése volt. Az egyes alapelvek, illetve az osztott perszerkezet jogintézményének pontosabb tartalmának megismerése és feltárása érdekében a bírói gyakorlatot is megvizsgálom és következtetéseket vonok le. Az értekezés megírása során elsődlegesen könyvtári, irodalmi forrásokra támaszkodtam. Ennek során a releváns szakirodalom köréből monográfiákat, tankönyveket, szaktanulmányokat, szakcikkeket, kommentárokat, bírósági joggyakorlatot, a hatályos és korabeli jogforrásokat használok fel. Analizálom továbbá a jogértelmezést folytató bírói testületek: az Új Pp. Konzultációs Testület által és a Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Tanácskozásának a kutatási témával kapcsolatban megfogalmazott állásfoglalásait. Ezek mellett az értekezésben a joggyakorlat elemzésénél bírósági határozatokat is feldolgozom. Az idegen nyelvű szakirodalomból elsősorban az angol és német nyelvű forrásokat vizsgálom meg. Az értekezés elkészítése során empirikus kutatást nem folytattam, mivel az a disszertáció terjedelmi kereteit szétfeszítené, valamint a kutatási célok megvalósítása és a hipotézisek megválaszolása sem indokolja. Jelenlegi kutatási terveim alapján az majd egy későbbi, átfogó kutatás tárgyát fogja képezni.

A közelmúltban készült PhD-értekezések között is található a perkoncentráció vizsgálatára irányuló disszertáció, Kiss Attila „*A perkoncentráció követelményének megnyilvánulása az alapelvek és az osztott perszerkezet útján*” című értekezésében a perkoncentráció követelményrendszerét vizsgálja. A két értekezés szerkezeti felépítésében, kutatási módszertanában és tartalmában is eltér egymástól. Kiss Attila a perkoncentrációt öt szinten elemezte. Részletesen vizsgálta alapelvi szinten a tisztességes eljárás követelményét és a polgári per célját, a polgári perrendtartás alapelvi rendszerét, a perszerkezetet, valamint a speciális perrendeket és ezekből következtetéseket vont le. A külföldi kitekintés körében a volt szocialista államok perkoncentrációra irányuló reformjait is elemezte.¹³

¹³ Kiss Attila: A perkoncentráció követelményének megnyilvánulása az alapelvek és az osztott perszerkezet útján. PhD-értekezés. Debrecen 2023. 213 o.

Az egyes fejezetek elején nemzetközi kitekintést teszek, egyetértve Harsági Viktória álláspontjával: „a modern kori kodifikációk során a jog-összehasonlítás több okból elkerülhetetlen: egyfelől tapasztalat nyerhető arra nézve, hogy más jogrendszerekben mely megoldások működőképesek és melyek futottak zátonyra; másfelől a globalizálódó világban – ha tetszik, ha nem – az elszigetelt jogalkotási törekvések, melyek nincsenek tekintettel az életünket behálózó „elnemzetköziesedett viszonyrendszerre”, nagy valószínűséggel kudarcra vannak ítélve. Az anyagi joggal szemben az eljárásjog esetében (talán a szabályok erősebb kohéziója okán) alapvető jelentősége lehet egy modell kiválasztásának, de a különböző megoldások közötti választási, illetve válogatási lehetőség nincs akkora, mint az anyagi jog esetében.”¹⁴ A jogalkotó a hazai szabályok kidolgozása során vizsgálat alá vonja, sőt véleményem szerint vizsgálat alá kell vonni a külföldi modelleket és külföldi szabályozási megoldásokat, ebből következtetést tud levonni. Álláspontom szerint a kapcsolódó külföldi szabályozás vizsgálata nélkülözhetetlen. Úgy gondolom, hogy érdemes rövid kitekintést tenni a Pp. megalkotásakor mintaadónak tekintett külföldi polgári perjogi kódexekre, valamint ezekben a törvénykönyvekben a szabályozás alakulására a vizsgálódás tárgyát érintően. Ez indokolja, hogy az egyes fejezetek a külföldi polgári eljárásjogi törvénykönyvek kapcsolódó rendelkezésének bemutatásával kezdődnek. A Pp. preambulumban rögzíti, hogy a szabályozás épít a magyar perjogi hagyományokra és az európai jogfejlődés vívmányaira. Nagyon értékesnek tartom a külföldi polgári perjogok vizsgálatát a kodifikációs munkálatok során, mivel azok segítségül szolgálhatnak egyes szabályozási kérdések megoldására, illetve a szabályozás kialakítására vonatkozóan. A külföldi perjogi kódexek, illetve szabályok vizsgálatát követően a jogalkotó következtetéseket vonhat le akár arra vonatkozóan, hogy egy-egy ott alkalmazott szabályozási megoldás elvetendő és semmiképp sem átültetendő a kidolgozandó kódexbe, vagy akár az ott alkalmazott jogintézmények és szabályok megoldást is nyújthatnak, és akár mintaként szolgálhatnak a rendelkezések kialakítását illetően.

A történeti kutatásomat indokolja, hogy a Pp. preambulumban kiemeli, hogy a szabályozás kialakítása során a külföldi jogfejlődés vívmányai mellett épít a magyar perjogi hagyományokra is. Véleményem szerint mindenképp pozitívan értékelendő az új polgári perjogi kódex kidolgozása során a magyar perjogi hagyományokra történő alapozás. Úgy gondolom, hogy a történeti tanulmányozás elengedhetetlen volt a jogalkotó számára a polgári perjogi

<https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/e04475f1-57b8-454a-af4b-1c2f65c09028/content> (Letöltés: 2024. 03. 22.)

¹⁴ Harsági Viktória: Közép-európai polgári perjogi reformok és kodifikációk az elmúlt negyedszázadban – Tradíció és megújulás, Előszó, Tanulmánykötet. Budapest, HVG-ORAC, 2014. 12-13. o.

törvénykönyv kidolgozása során, szintén nélkülözhetetlen a jogtörténeti áttekintés és elemzés számomra is az értekezés megírása során. Fontosnak tartom a témámhoz kapcsolódó jogintézmények történeti előzményeinek áttekintését a hatályos szabályozás bemutatása előtt. A történeti kutatásom minden esetben visszanyúlik a Plósz-féle Pp. szabályozásáig. Az értekezés III., a IV. és az V. fejezetében a jogtörténeti előzmények körében alapos elemzésnek vetem alá a Trt. és az Se. kapcsolódó rendelkezéseit. Ezt a vizsgálódást azért tartom indokoltnak, mivel a Pp. kutatásom témája szempontjából releváns egyes jogintézményei, illetve azok előképei már ezekben a szabályozásokban megjelenik, a Pp. rendelkezéseivel összevethető és az összehasonlító elemzés alapján következtetéseket lehet levonni. A jogtörténeti vizsgálódás elengedhetetlen a harmadik hipotézis alátámasztásához, illetve cáfolatához.

Az értekezés hét fő fejezetből áll. Az első fejezet (*Bevezetés*) bemutatja a témaválasztás indokát, kutatás célját és tárgyát, valamint módszertanát.

A második fejezetben áttekintést teszek a perhatékonyság kívánalmát illetően, majd a perkoncentráció alapelvét értékelem, vizsgálva a nemzetközi előírásokat, külföldi polgári perjogi törvénykönyvekben történő megjelenését, a hazai szabályozás jogtörténeti előzményeit, a Pp. szerinti tartalmát, valamint a polgári peres eljárás elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtétel intézményét.

A harmadik fejezetben az eljárástámogatási kötelezettség külföldi polgári eljárásjogi törvénykönyvekben történő megjelenését, az alapelvi szintű szabályozás hazai perjogi előzményeit, az eljárástámogatási kötelezettség tartalmát, valamint megsértésének jogkövetkezményeit tanulmányozom. A per tárgyának meghatározása szorosan kapcsolódik az eljárástámogatási kötelezettséghez, így áttekintem a keresetlevél, illetve az ellenkérelem szerepét. Röviden kitérek a felek peranyag-szolgáltatási kötelezettségére, hiszen ez szorosan kapcsolódik a felek eljárástámogatási kötelezettségéhez.

A negyedik fejezetben az anyagi pervezetést elemzem. Bemutatom a bírói közrehatás külföldi polgári perjogi törvénykönyvekben történő megjelenését és a bíróság közrehatásával kapcsolatos nemzetközi elvárásokat. Vizsgálat alá vonom az anyagi pervezetés korábbi belföldi polgári eljárásjogi törvénykönyvekben történő megjelenését. Foglalkozom az anyagi pervezetés esetköreivel, perfelvételi és érdemi tárgyalási szakban történő megnyilvánulásával, korlátaival, valamint a másodfokú bíróság anyagi pervezetésével.

Az ötödik fejezetben az osztott perszerkezet intézményét analízálom. A Pp. az osztott perszerkezet bevezetésével átalakította a tárgyalási rendszert. Kiemelt figyelmet fordítok az osztott perszerkezet történeti előzményeire, a perfelvételi szak és az érdemi tárgyalási szak

szerepére az osztott perszerkezetben, valamint az osztott perszerkezetből következő korlátozásokra. A perkoncentráció követelményének tükrében elemzem a régi Pp. perszerkezetét. A régi Pp. egységes perszerkezetet alkalmazott, ennek az eljárás tartamára gyakorolt hatását felvázolom. Bartha Bence „*A tárgyalási szerkezet változásainak hatásai a polgári perben*” című doktori értekezésében a tárgyalási szerkezet kérdéskörét vizsgálta, amelynek keretein belül részletekbe menően elemezte a Plósz-féle Pp. rendszerét, valamint a régi Pp. és a Pp. tárgyalási szerkezetét.¹⁵ Az értekezés részei közül kizárólag a kutatási témám szempontjából relevanciával rendelkező részeket emeltem ki. Fontosnak tartom megjegyezni, hogy ebben a fejezetben támaszkodom Bartha Bence munkásságára.

A hatodik fejezetben a személyi állapotot érintő perek közös szabályai közül azokat vonom vizsgálat alá, amelyek ezen különleges eljárások koncentrált és gyors lefolytatását kívánják előmozdítani. Ebben a fejezetben kizárólag az álláspontom szerint a perkoncentráció megvalósulásával összefüggő rendelkezéseket értékelem. Áttekintem a személyi állapotot érintő perek szabályozásának jogtörténeti alakulását, a hatályos szabályozás rendszerét, vizsgálom a személyi állapotot érintő perek közös perfelvételi szabályait, a házassági bontóperek perfelvételi szabályait, a joghatóság átadását más tagállam bíróságának a szülői felügyelettel kapcsolatos perekben, valamint a kiskorú gyermek meghallgatását.

A hetedik fejezetben (*Összefoglalás*) ismertetem a megállapításaimat, következtetéseket vonok le, illetve fogalmazok meg.

Az egyes fejezetek tartalmazzák a külföldi szabályozással történő összevetést, a jogtörténeti összehasonlításaimat, a megállapításaimat, valamint a vizsgált alapelv, jogintézmény, illetve rendelkezés kapcsán megfogalmazott véleményemet és álláspontomat.

¹⁵ Bartha Bence: *A tárgyalási szerkezet változásainak hatásai a polgári perben*. PhD értekezés. Budapest 2021. 287 o.
https://realphd.mtak.hu/1070/1/BarthaBence_Atargyalasiszerkezetvaltozasainakhatasaiapolgariperben_final__wa-termark.pdf (Letöltés: 2023. 07. 12.)

II. A perkoncentráció a hatékonyság szolgálatában

2.1. A perhatékonyság kívánalma

A perhatékonyság egy összetett követelmény, azonban ebből véleményem szerint a jogkereső állampolgárok számára az időtényező, vagyis a per tartama az, ami leginkább érzékelhető. Szabó Imre megfogalmazta, hogy a perhatékonyság nem mérhető kizárólag a pertartammal.¹⁶ Ezzel a megállapítással egyetértek, azonban a perhatékonyság elemei közül azért ezt a tényezőt emeltem ki, mert a kutatási témám szempontjából ez bír a legnagyobb relevanciával.

Szabó Imre a perhatékonyság kívánalma kapcsán kiemelte, hogy *„A perhatékonyságot nem eljárási alapelvként, sokkal inkább percélként kell felfogni. Olyan percélnak, amely anyagi jogi oldaláról a helyes, jogszabálynak megfelelő ítéletet, eljárásjogi oldalról az eljárási jogszabályoknak megfelelő perbeli cselekmények sorát jelenti.”*¹⁷ Novák István így fogalmaz a perhatékonyság tételéről, valamint arról, hogy miért nem tartozhat az alapelvek csoportjába: *„... a perhatékonyság mind a per ésszerű időn belüli befejezésének - mint kétségtől fontos igénynek - tétele alapvető minősítésre legfőképpen azért nem számíthat, mert megvalósításuk, konkrét betartásuk számtalan irányú cselekvőségtől függ.”*¹⁸ Továbbá Novák István egyértelműen kifejti álláspontját az alapvető minőségről, valamint arra vonatkozóan, hogy milyen „kategóriába” – és miért nem az alapelvek közé – sorolja a perhatékonyságot: *„Egyébként is alapelvek „rangjára” csak olyan tételek emelhetők, amelyek az igazságszolgáltatás egészére érvényesek, és amelyek alól az ügyek egy része – számszerűleg ténylegesen jelentős része – már természeténél fogva kicsúszik. Itt legfeljebb kíváncsiságról – mai nyelven fogalmazva: elvárásról – lehet szó.”*¹⁹

Fontosnak tartom megemlíteni Szigeti Krisztina véleményét a perhatékonysággal kapcsolatban. Egyrészt nem tartja jogi *terminus technicus*-nak, másrészt nem tudja elfogadni, hogy alapvető, mint alapvető jog eljárásjogi leképeződése.²⁰ Egyetértek Szigeti Krisztinával abban, hogy a

¹⁶ Szabó Imre: A megújult polgári perrendtartás hatékonysági rendelkezései. In: In: Görög Márta – Hegedűs Andrea (szerk.): *Lege duce, comite familia: Ünnepi tanulmányok Tóthné Fábrián Eszter tiszteletére, jogász pályafutásának 60. évfordulójára.* Szeged, Jurisperitus Kiadó 2017. 470. o.

¹⁷ Szabó Imre: A hatékonyság: megvalósítható cél vagy eljárási elv? In: Harsági Viktória – Wopera Zsuzsa (szerk.): *Az igazságszolgáltatás kihívásai a XXI. században. Tanulmánykötet Gáspárdy László professzor emlékére.* Budapest, HVG-ORAC 2007. 369. o.

¹⁸ Novák István: Polgári peres eljárásjogunk jogalkotásának vészhelyzetei. In: Kengyel Miklós: *50 éves a Polgári Perrendtartás.* Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Dialóg Campus Kiadó 2003. 161. o.

¹⁹ Novák István: Polgári peres eljárásjogunk jogalkotásának vészhelyzetei. i. m. 161. o.

²⁰ Szigeti Krisztina: A perhatékonyság. Normatíva vagy alapelv? In: Harsági Viktória - Horváth Edit Írisz - Raffai Katalin (szerk.): *Nemzetközi magánjog és polgári eljárásjog a megváltozott gazdasági környezetben.* Budapest, Pázmány Press 2013. 212. o.

perhatékonyságot nem tekinthetjük alapelvnek, véleményem szerint inkább a per idődimenziójához kapcsolódik. Kengyel Miklós a perhatékonyság perjogi elvét az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény (Emberi Jogok Európai Egyezménye, a továbbiakban: Egyezmény) 6. cikke²¹ szerinti észszerű időhatáron belüli méltányos és nyilvános tárgyalásból vezeti le.²²

Az Országos Ítéltábla székhelyének és illetékességi területének megállapításáról, valamint az igazságszolgáltatás működését érintő egyes törvények módosításáról szóló 1999. évi CX. törvény (régi Pp. VIII. Novellája, a továbbiakban: VIII. Ppn.) a bíróság feladatává tette, hogy a feleknek a polgári perek észszerű időn belül történő befejezéséhez való jogát érvényesítse.²³ A régi Pp. 2. § (1) bekezdése az VIII. Ppn. módosítását követően fontos igazságszolgáltatási alapelveket is rögzített, úgymint a felek jogát a jogviták elbírálásához (bírósághoz fordulás joga), a tisztességes eljáráshoz és a jogviták észszerű időn belül történő befejezéséhez. A régi Pp. 2. § (2) bekezdése szerint számos tényezőt (pl. jogvita tárgya, természete, ügy ténybeli és jogi megítélésének bonyolultsága, bizonyítás terjedelme, felek pervitele, bíróság személyi és tárgyi feltételei) figyelembe véve határozható meg egy per befejezésének észszerű időtartama. Az eljárás sajátosságainak (a jogvita tárgyának és természetének) figyelembe vétele az észszerű pertartam megállapítása kapcsán ugyanakkor nem jelenti azt, hogy a bíróság leterheltsége, ügyhátraléka önmagában igazolásul szolgálhat a jogszolgáltatás késedelmességére.²⁴

A régi Pp. perindítási lehetőséget biztosított annak a félnek, akinek a per észszerű időn belül történő befejezéséhez való joga sérelmet szenvedett. A régi Pp. 2. § (3) bekezdése²⁵ alapján a sérelmet szenvedett fél pert indíthatott és méltányos elégtételt biztosító kártérítésre tarthatott igényt. A perindításnak feltétele volt, hogy a fél sérelme a jogorvoslati eljárásban már nem volt orvosolható.

A per észszerű időn belül történő befejezésének sérelmére nem hivatkozhatott az a fél, aki a per elhúzódásához akár magatartásával, akár mulasztásával hozzájárult. Ennek alapján az a fél, akit a bíróság a régi Pp. 8. § (4) bekezdése alapján pénzbírsággal sújtott, mert valamely nyilatkozatot

²¹ 1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről 6. cikk 1. „Mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen nyilvánosan és észszerű időn belül tárgyalja, és hozzon határozatot polgári jogi jogai és kötelezettségei tárgyában, illetőleg az ellene felhozott büntetőjogi vádak megalapozottságát illetően...”

²² Kengyel Miklós: Magyar Polgári Eljárásjog. Budapest, Osiris Kiadó 2014. 76. o.

²³ Hatályos: 2000. január 1. napjától, Ld. Szöllősi Zita: Az osztott perszerkezet és az időszerűség. In: Acta Universitatis Szegediensis forum publicationes discipulorum iurisprudientiae. 2019/2. sz. 524. o.

²⁴ T/1472. számú törvényjavaslat az Országos Ítéltábla székhelyének és illetékességi területének megállapításáról, valamint az igazságszolgáltatás működését érintő egyes törvények módosításáról. Részletes indokolás a 2. §-hoz.

²⁵ 2003. VII. 1-től lépett hatályba

indokolatlanul késedelmesen tett meg vagy felhívás ellenére nem tette meg és ezzel az eljárás befejezését késleltette, azzal a jogkövetkezménnyel járt, hogy nem hivatkozhatott a per észszerű időn belül történő befejezésének követelményére, mivel ő maga is hozzájárult a per elhúzódásához. A per észszerű időn belül történő befejezéséhez való jog sérelmére alapított méltányos elégtételt biztosító kártérítési igény elbírálásánál annak megítéléséhez, hogy sérült-e az észszerű időn belüli befejezéshez való jog, az egész eljárás időtartamát kellett vizsgálat alá vonni. A kártérítés megállapításával kapcsolatban fontos kiemelni, hogy nem zárta ki annak megállapítását, ha a jogsérelem a bíróság nevében eljáró személynek közvetlenül nem volt felróható, ettől a szabálytól függetlenül azonban egyéb tények, körülmények bizonyításával a bíróság kimentése sikeres lehetett.²⁶ A Kúria ítéletében kimondta, hogy a per elhúzódása miatti kárigény esetén mit lehet releváns pertartamként figyelembe venni, ez a kereset bírósághoz történő benyújtásától a jogerős ítélet meghozataláig terjed. Tehát az ezt megelőző államigazgatási eljárások, valamint az ezt követő rendkívüli perorvoslati eljárások tartama nem számítható az alapper tartamához.²⁷

A polgári perrendtartás kodifikációját elrendelő 1267/2013. (V. 17.) Korm. határozatban²⁸ rögzítették, hogy a polgári perjog és a régi Pp. felülvizsgálatának célja egy olyan új polgári perjogi törvénykönyv megalkotása, amely az anyagi jogok hatékony érvényesítését biztosítja. A Pp. preambulumban a Korm. határozatban megfogalmazott célok visszaköszönnek, így a preambulumban azt is deklarálja, hogy a Pp. reformja többek között a magánjogi jogviták tisztességes eljárás elvén nyugvó rendezése és az anyagi jogok hatékony érvényre juttatása érdekében történt. A Pp. kiemelt jogalkotói célkitűzése a perhatékonyság rendszerszintű biztosítása, amelynek a törvényben három tartópillére van. Tehát a perhatékonyság nem alapelveként, hanem kívánalomként jelenik meg a polgári peres eljárással, illetve annak lefolytatásával kapcsolatban. A perhatékonyság nem található meg a polgári perjog sajátos alapelvei között, nem nevesítették a Pp.-ben. Egyetértek Szabó Imrével abban, hogy a perhatékonyság percélként fogható fel, mivel rendszerszinten kívánja annak megvalósulását biztosítani, amint azt a Pp. Konceptiója kiemelt szabályozási célként rögzítette is. Fontosnak tartom kiemelni, hogy a magyar polgári igazságszolgáltatás hatékony működését célként fogalmazták meg a Konceptióban. Ahhoz, hogy a perhatékonyság mint percel meg tudjon valósulni, új alapelveket fogalmaztak meg, valamint a perszerkezetet teljesen átalakították a

²⁶ BDT2008. 1811

²⁷ BH2013. 45.

²⁸ 1267/2013. (V. 17.) Korm. határozat a polgári perjogi kodifikációról [https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=A13H1267.KOR&targetdate=&printTitle=1267/2013.+\(V.+17.\)+Korm.+hat%C3%A1rozat&getdoc=1](https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=A13H1267.KOR&targetdate=&printTitle=1267/2013.+(V.+17.)+Korm.+hat%C3%A1rozat&getdoc=1) (Letöltés: 2022. 05. 12.)

régi Pp. egységes perszerkezetéhez képest. Álláspontom szerint ennek megvalósulását hivatottak elősegíteni eljárási oldalról az újonnan bevezetett alapelvek, valamint az osztott perszerkezet szabályai.

Az alapelveket áttekintve, ideértve mind a polgári perjog sajátos alapelveit, mind az igazságszolgáltatási alapelveket, megállapítható, hogy a perhatékonyság nem található meg közöttük. Fentiek alapján álláspontom szerint a perhatékonyság nem sorolható az alapelvek közé. Ezt a percélt, illetve polgári perben megvalósulandó kívánalmat a polgári per tartamához szorosan kapcsolódónak tekintem, hiszen az is egy mutatója a polgári peres eljárás hatékonyságának, hogy egy eljárást mennyi idő alatt folytatnak le, mikor születik döntés a jogvitában és zárják azt le véglegesen.

A Preambulumban kettő követelmény is megjelenik, egyrészt az anyagi jogok hatékony érvényre juttatása, másrészt a tisztességes eljáráshoz való jog. Ezt a két követelményt egyszerűen megfogalmazva azt lehet mondani, hogy az alaposság és a hatékonyság jelenik itt meg elvárásként. A tisztességes eljáráshoz való jog magában foglalja az eljárás tartamára vetítve az észszerű időn belül történő befejezés követelményét is. A perhatékonyság idődimenzióját összefüggésben találok az eljárás észszerű időn belül történő befejezésének elvével.²⁹ Az eljárás észszerű időn belül történő befejezéséhez való jog alapelvi rangú, az igazságszolgáltatási alapelvek közé tartozik,³⁰ az Alaptörvény XXVIII. cikke³¹ rögzíti is és a polgári peres eljárásban is kiemelt szerepet kell betöltenie. Az eljárás észszerű időn belül történő befejezéséhez való jogot a régi Pp. nevesítve rögzítette, valamint ehhez kapcsolódóan a félnek ezen alapjogsérelem esetén perindítási lehetőséget biztosított.

A hatékonyság az anyagi jog oldaláról nézve akkor valósul meg, ha egy tevékenység az elvárt módon következik be. A polgári per vonatkozásában ez azt jelenti, hogy a felek akkor fogják hatékonynak tekinteni az eljárást, ha az eljárás eredménye számukra megfelelő, olyan döntés

²⁹ A pertartam és a polgári per idődimenziója kapcsán kiemelném Gáspárdy László nézetét: „a pereknek az idődimenziója felől történő minősítése alapvetően kétféle módon történhet, s ehhez képest a minősítésbe bevonandó értékmérők, ill. tárgyak is egymástól eltérően alakulnak. A pertartam mint relatív jogilag meghatározott időtartomány mindenekelőtt választ adhat arra a kérdésre, hogy a perjogi szabályozásnak az időtényezőre vonatkozó normái milyen mértékben hatályosulnak a valóságban. Ennek a szemléletmódnak a sajátossága tehát az, hogy végső soron faktumokat vet egybe a normákkal, s azok kongruenciáját, ill. inkongruenciáját fejezi ki az értékelés eredménye a jogi 'Sollen'-hez való viszonyukban. Az egyik esetben arról van szó, hogy az értékelés a hatályos perjog alapján és valóságos perek figyelembevételével történik. A másik esetben a jövőre nézve kíváncsú perjogi szabályozást mint máris létezőt gondoljuk el, s az ahhoz való igazodás pertartamrövidítő hatásából – ha egyéb megfontolás nem merül fel ellenjavallatként – igazoljuk a javasolt normatív változtatás helyességét.” Gáspárdy: A polgári per idődimenziója. i. m. 36. o.

³⁰ Ld. Wopera Zsuzsa: A polgári perjog alapelvei. In: Nagy Adrienn – Wopera Zsuzsa (szerk.): Polgári eljárásjog I. Budapest, Wolters Kluwer Kft. 2018. 33. o.

³¹ Magyarország Alaptörvénye XXVIII. cikk (1) „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.”

születik, amelyet elvárnak.³² Éless Tamás foglalkozik az igazság, valamint a per céljának kérdésével. Az igazság vizsgálata során hármas megkülönböztetést tesz: anyagi igazság, alaki igazság és eljárási igazságosság. Az anyagi igazság a valóságnak megfelelő döntést, az alaki igazság a bíróság előtt bizonyított tényekre alapított döntést jelenti, míg az eljárási igazságosság azt a követelményt határozza meg, hogy az eljárás során garantálni kell az Alaptörvényben biztosított alapjogok érvényesülését.³³ Bócz Endre szerint a bíraskodás legjellegzetesebb összetevője az igazságszolgáltatás, amelynek nem igazságot, hanem igazságosságot hivatott szolgáltatni.³⁴ Az igazságosság kapcsán Bócz Endre kiemeli, hogy az etikai kategória: „Az igazságosság nem ismeretelméleti, hanem etikai kategória; az a követelmény, hogy az egyes emberek vagy csoportjaik között jelentkező konfliktusok megoldásánál a teendőkre vonatkozó döntés a szükségképpen eltérő, sőt, ellentétes érdekeket – amelyek a társadalmi környezet valóságos tagoltságán, mint prizmán megtörve jelentkeznek – kellő terjedelemben és megfelelő súllyal figyelembe véve szülessen meg.”³⁵ Éless Tamás a per céljának vizsgálata kapcsán megfogalmaz néhány kérdést, amelyekből egyet emelnék ki: az eljárás alanyainak lehet-e ugyanaz a célja a perrel? Erre Éless Tamás rögtön a választ is megadja, amely a következő: nem lehet ugyanaz a cél mindkét oldalon.³⁶ Ebből kiindulva álláspontom szerint a pert lezáró döntés, ítélet hatékonyságának megítélése is attól függ, hogy melyik fél oldaláról nézzük. Valószínűleg az a fél fogja hatékonynak látni az ítéletet vagy akár az eljárást is, akinek sikerült jogait érvényesíteni. Míg a pereszes fél oldalán akár megfogalmazódhat az is, hogy nem tapasztalja a korábban említett igazságot, illetve igazságosságot. Álláspontom szerint a hatékonyság ebben a tekintetben szubjektív kategória.

2.2. A perkoncentráció alapelve

2.2.1. A perkoncentráció mint nemzetközi elvárás

Az Európai Unió Alapjogi Chartája által védett jogok egyik csoportja az igazságszolgáltatási alapelvek, amelyeken belül megfogalmazza a tisztességes eljáráshoz és az észszerű időn belül történő elbíráláshoz való jogokat: „Mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által megelőzően létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és észszerű

³² Szabó Imre: Perhatékonyság és a percselekmények idősrészeségének elve. In: Varga István (szerk.) Codificatio processualis civilis: Studia in Honorem Németh János II. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó 2013. 367. o.

³³ Éless Tamás: Szerkezeti alapkérdések a polgári per kapcsán. Magyar Jog 2013/10. sz. 613. o.

³⁴ Bócz Endre: A bíraskodás tekintélye és a jogpolitika. Magyar Jog 2011/8. sz. 449. o.

³⁵ Bócz: A bíraskodás tekintélye és a jogpolitika. i. m. 449. o.

³⁶ Éless: Szerkezeti alapkérdések a polgári per kapcsán. i. m. 614. o.

*időn belül tárgyalja.*³⁷ Az Egyezmény I. fejezetében „Jogok és szabadságok” cím alatt szerepel a tisztességes eljáráshoz való jog: *„Mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja, és hozzon határozatot polgári jogi jogai és kötelezettségei tárgyában, illetőleg az ellene felhozott büntetőjogi vádak megalapozottságát illetően.”*³⁸ A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya³⁹ (a továbbiakban: Egyezségokmány) rögzíti a bíróság előtti egyenlőség és a nyilvánosság elvét, valamint a tisztességes eljárás követelményét: *„A bíróság előtt mindenki egyenlő. Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat, vagy valamely perben a jogait és kötelezéseit a törvény által felállított független és pártatlan bíróság igazságos és nyilvános tárgyaláson bírálja el.”*⁴⁰

Az emberi jogi egyezmények kapcsolódó rendelkezéseit áttekintve megállapítható, hogy az Alaptörvény szabályozása az Egyezményhez közelít, mivel a bírósággal szemben az eljárással kapcsolatban megfogalmazott követelményként a „tisztességes” jelzőt használja, míg az Egyezségokmány „igazságos” jelzőt alkalmaz. Az emberi jogi egyezmények az eljárás tartamához kapcsolódóan, illetve azzal szembeni elvárásként kizárólag az eljárás ésszerű időn belül történő befejezését tartalmazzák. Az eljárás ésszerű időn belül történő befejezéséhez való jog az Alaptörvényben található⁴¹ igazságszolgáltatási alapelv, amelynek a polgári igazságszolgáltatásban is érvényesülnie kell, anélkül, hogy a Pp.-ben külön rögzítették volna. Az Egyezségokmány a polgári peres eljárás tartamával kapcsolatban nem tartalmaz rendelkezést, valamint abban nem rögzítették még az eljárás ésszerű időn belül való befejezésének követelményét sem.

A perkoncentráció célja, hogy a jogvitát a bíróság egy jól előkészített tárgyaláson bírálhassa el. Ebben viszont a feleknek és a bíróságnak is közre kell működniük, az eljárás, illetve a per során aktívan kell eljárniuk. A perkoncentráció követelménye korlátozza azokat az eszközöket, intézményeket, amelyek a per indokolatlan elhúzódását eredményezik.

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának az igazságszolgáltatás működését elősegítő polgári eljárásjogi irányelvekről szóló R (84) 5. számú ajánlása (a továbbiakban: Ajánlás) 1. elvként

³⁷ Európai Unió Alapjogi Chartája 47. cikk

³⁸ Egyezmény 6. cikk 1. pont.

Az Egyezményt, illetve annak rendelkezéseit az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvény emelte be a magyar jogrendszerbe.

³⁹ A magyar jogrendszerbe emelése az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről szóló 1976. évi 8. törvényerejű rendeletben történt.

⁴⁰ Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 14. cikk 1. pont

⁴¹ Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bek.

rögzíti: „Rendes körülmények között a pert legfeljebb két tárgyaláson kell befejezni: az első esetlegesen az előkészítő jellegű tárgyalás és a második folyamán történik a bizonyítás felvétele, a felek előadásai és ha lehetséges, az ítélet meghozatala. A bírónak ügyelnie kell arra, hogy minden, a második tárgyalásra szükséges cselekményt elvégezzenek a megfelelő időben, elviekben minden halasztás tilos, kivéve akkor, ha új tények vagy más rendkívüli és fontos körülmények merülnek fel.”⁴² Az Ajánlás 5. elvében szintén a perkoncentrációt szolgáló elvárás jelenik meg: „Kivéve, ha a törvény másképpen rendelkezik, a felek követeléseit, a jogcselekedeteket, a kifogásokat és elviekben a bizonyítékokat a lehető leghamarabb, az eljárás kezdetén be kell jelenteni, meg kell tenni illetve fel kell mutatni, és minden esetben – ahol ez létezik – az eljárás előzetes szakaszának befejezése előtt.”⁴³ Az Ajánlás 4. elve szerint: „A bírónak, legalább első fokon, rendelkeznie kell azzal a joggal, hogy – kivéve a törvényben kifejezetten előírt esetekben – figyelemmel az ügy jellegére eldönthesse, vajon az írásbeli vagy a szóbeli eljárást kell-e követni, avagy ezek kombinált formáját.”⁴⁴

Fontosnak tartom kiemelni, hogy ajánlás formális kötelező erővel nem rendelkezik a tagállamok irányában, így az abban foglaltak nem kikényszeríthetők. Azonban alkalmas magatartás-szabályozó hatást kiváltani, ehhez fontos, hogy megalapozott legyen.⁴⁵ Gombos Katalin úgy fogalmaz az ajánlásokról, hogy meggyőző szerepük van, valamint kiemeli, hogy a nemzeti bírának tekintettel kell rájuk lenniük, amikor eljárnak egy-egy ügyben.⁴⁶

Az Ajánlás az eljárás legfeljebb két tárgyaláson történő befejezésének kívánalmát fogalmazza meg, amelyből az egyik egy előkészítő jellegű tárgyalás, és a második tárgyaláson történik a bizonyítás lefolytatása, valamint a döntéshozatal. A Pp. perszerkezete az Ajánlásnak megfelel, mivel az osztott perszerkezetben a perfelvételi szakban a perfelvételi tárgyalás a jogvita kereteinek meghatározására szolgál, az érdemi tárgyalási szakban az érdemi tárgyaláson történik a bizonyítás lefolytatása és a döntéshozatal. A perfelvételi tárgyalásnak van előkészítő jellege, arra szolgál, hogy az érdemi tárgyalás megfelelően előkészített legyen.

⁴² „Nem lehetséges szigorú és általános módon előzetesen megállapítani, hogy az eljárás hány tárgyalásból álljon, azonban rendes körülmények között ha egyetlen tárgyalás nem elégséges, akkor két tárgyalásnak elégnek kell lennie: az első tárgyaláson, az eljárás előzetes szakaszában kell az eljárás célját meghatározni, előrelátható lefolyását, továbbá a felek követeléseit előadni és a második tárgyaláson lehet a bizonyítékokat értékelni, a felek perbeszédeit megtartani és az ítéletet meghozni.” Indokolás az Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R (84) 5. számú ajánlása 1. elvéhez, 5. pont.

<https://kuria-birosag.hu/hu/etmb/r-84-5-az-igazsagszolgalatas-mukodeset-elosegito-polgari-eljarasjogi> (Letöltés: 2023. 04. 17.)

⁴³ Ajánlás 5. elv

⁴⁴ Ajánlás 4. elv

⁴⁵ Várnay Ernő – Papp Mónika: Az Európai Unió joga. Budapest, Wolters Kluwer Kft. 2016. 240. o.

⁴⁶ Gombos Katalin: Európai jog – Az Európai Unió jogrendszere. Budapest, Akadémiai Kiadó 2019. 25. o.

Az Európa Tanács igazságszolgáltatás hatékonysága biztosításáért felállított bizottságának⁴⁷ 2006. évi ajánlásában⁴⁸ is megfogalmazták, hogy a hatékonyság érdekében az eljárásoknak a lehető legkoncentráltabbnak kell lenniük. Az eljárást nem több, mint két tárgyaláson be kellene fejezni, amelyből az első egy előkészítő tárgyalás, míg a második tárgyalás a bizonyítás lefolytatását, és (amennyiben lehetséges) a döntés meghozatalát szolgálja. Az Európa Tanács 2006. évi ajánlásában foglaltaknak is megfelelően alakították ki a Pp. szabályait, valamint ezen ajánlásban foglalt elvárásnak megfelel a Pp.-ben új alapelvként rögzített perkoncentráció elve.

2.2.2. A perkoncentráció megjelenése külföldi polgári perjogi törvénykönyvekben

A perkoncentráció követelményének tartalmát azokban a külföldi perrendtartási kódexekben, amelyekben nevesítették, többségében az egy érdemi tárgyaláson történő elbírálás fejezi ki. A Pp. indokolása ennek kapcsán a litván és a német polgári perrendtartást emeli ki. A litván és a német polgári perjogi törvények mellett vizsgálom az osztrák, a svájci, valamint a szlovén polgári perjogi kódexet. A Pp. a szabályozási megoldások kialakításánál épít tradicionális polgári perjogi törvénykönyvekre, így különösen az 1877. évi német polgári perrendtartás (a továbbiakban: dZPO), az 1895. évi osztrák polgári perrendtartás (a továbbiakban: öZPO) szabályozási megoldásaira, valamint a 2011. évi svájci szövetségi polgári perrendtartás (a továbbiakban: schZPO) rendelkezéseire. A kelet-közép-európai államokban az elmúlt évtizedekben a polgári eljárásjogi törvénykönyvek újrakodifikálása zajlott, amelyek szabályozási megoldásait szintén figyelembe vette a jogalkotó a Pp. rendelkezéseinek kidolgozásánál. Ebben a körben a litván⁴⁹ és a szlovén⁵⁰ polgári perrendtartást emelem ki.⁵¹

A litván perjog anyagát a szovjet polgári perrendtartás adta, amelyet 1964-ben módosítottak, majd ezt követően csak 2002-ben alkották meg az új polgári eljárásjogi törvénykönyvet.⁵² A litván polgári perrendtartás az alapelvek között rögzítette a perkoncentráció és a pergazdaságosság elvét:

⁴⁷ Ez a bizottság: European Commission for the Efficiency of Justice, rövidítve: CEPEJ

⁴⁸ Compendium of „best practices” on time management of judicial proceedings. Strasbourg, 8 December 2006 CEPEJ

<https://rm.coe.int/16807473ab> (Letöltés: 2023. 10. 12.)

⁴⁹ Civilinio proceso kodeksas (2002)

<https://www.infolex.lt/ta/77554#> (Letöltés: 2023. 12. 20.)

⁵⁰ Zakon o pravdnem postopku, ZPP (1999)

<https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO1212> (Letöltés: 2023. 12. 20.)

⁵¹ Wopera: Az új polgári perrendtartás elvi alapjai. i. m. 155. o.

⁵² Vytautas Nekrosius – Vigita Vėbraité: Zivilverfahrens- und Insolvenzrecht. In: Juozas Galginaitis – Antje Himmelreich – Ruta Vrubliauskaitė (szerk.): Einführung in das litauische Recht. Berlin, Berliner-Wissenschafts-Verlag 2010. 226. o.

7. § „(1) A bíróságnak törekednie kell az eljárások elhúzódásának megakadályozására, és arra, hogy az ügyet egyetlen tárgyalás alatt zárja le, amennyiben ez nem akadályozza a megfelelő alaposságot; az ítéletet ésszerű időn belül, és gazdaságosan kell végrehajtani.

(2) A felek nem élhetnek vissza perbeli jogaikkal, időben kell a bizonyítékokat szolgáltatniuk, tekintettel az eljárás menetére.”⁵³

A litván polgári peres eljárás perelőkészítő szakra és főtárgyalási szakra osztható. A perelőkészítés szóban vagy írásban történhet. A szóbeli és írásbeli módzat vagylagos, egy adott ügyben nem vegyíthető.⁵⁴ A litván polgári eljárásjogi törvénykönyvben megjelenik a gyorsaság és az alaposság mint követelmény, azonban az alaposság elsődleges, mivel úgy fogalmaz, hogy abban az esetben zárja le a bíróság az ügyet egy tárgyaláson, ha az nem akadályozza a megfelelő alaposságot. Tehát az ügy egy tárgyaláson történő elbírálásának kívánalmánál erősebb az ügy kellő alapossággal történő lezárásának elvárása. A magyar szabályozással összevetve is megállapítható, hogy a litván polgári perrendtartás nagy hangsúlyt fektet az ügy megfelelő alapossággal történő tárgyalására, míg a Pp. ilyen rendelkezést nem tartalmaz a perkoncentráció elvéhez kapcsolódóan. Ezzel a litván szabályozás azt kívánja elérni, hogy az eljárás gyors, illetve a tárgyalás előkészített legyen, de a gyorsaság ne menjen az ügy vizsgálatának és a megfelelő döntésnek a rovására.

A Pp. preambulumban rögzíti, hogy a szabályozás épít a magyar perjogi hagyományokra és az európai jogfejlődés vívmányaira. Úgy gondolom mindenképp szükséges kitekintést tenni a Pp. megalkotásakor egyik mintaadónak tekintett külföldi perjogi perrendtartásra, a német polgári perjogi kódexre, valamint a szabályozás alakulására a vizsgálódás tárgyát érintően. A dZPO nem tartalmazta a perkoncentráció követelményét, azonban bizonyos biztosítékokat tartalmazott, hogy a bíró a felek perelhúzó magatartását megakadályozza.⁵⁵ A német polgári perrendtartás kimondja: „Főszabály szerint a jogvitát egy teljes körűen előkészített szóbeli tárgyaláson kell elbírálni és befejezni (főtárgyalás).”⁵⁶ A német perjog a jogi képviselettel zajló perekben előírta a szóbeli tárgyalás írásbeli előkészítő irat útján való előkészítését, más eljárásokban pedig a bíró elrendelhetette. Így a per első szakaszát az írásbeli előkészítés (vagyis az iratváltások) adták, majd ezt az írásbeli előkészítést követően került sor a szóbeli tárgyalásra.⁵⁷ A német polgári perjogi irodalomban a perkoncentrációt alapelveként nevesítik

⁵³ Civilinio proceso kodeksas 7. §

⁵⁴ Vigita Vébraité: Some Important Features of Lithuanian Civil Procedure. Acces to Justice in Eastern Europe 2019/1. sz. 48. o.

⁵⁵ Kengyel Miklós: A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben. Budapest, Osiris Kiadó 2003. 66. o.

⁵⁶ dZPO 272. § (1) bek.

⁵⁷ Adolf Schönke: Zivilprozeßrecht. Berlin, R. v. Decker's Verlag – G. Schenck Berlin 1938. 10. o.

(*Konzentrationsgrundsatz*), amely a bíróság és a felek per előbbre vitelének kötelezettségét (*Prozessförderungspflicht*) foglalja magában.⁵⁸ A perkoncentráció címzettjei a bíróság és a felek voltak ugyanúgy, mint a Pp.-ben, tehát a címzetti kör megegyezik a két kódexben. Ez a kötelezettség már 1933. óta a kódex részét képezte⁵⁹, azonban a német jogalkotó az 1976. évi novellával megerősítette a *Prozessförderungspflicht*-et, és kizárási rendszert vezetett be, amellyel a perek elhúzódtását akarta megakadályozni, valamint gyors és koncentrált eljárást szándékozott biztosítani.⁶⁰ Az 1976. évi novella a polgári peres eljárás egyszerűsítését és gyorsítását célozta, a bíróságot arra ösztönözte, hogy az ügyet lehetőleg egy alaposan előkészített tárgyaláson bírálja el, valamint az eljárás középpontjába a főtárgyalást állította.⁶¹ Az osztrák polgári perjogban a célkitűzés a gyors, olcsó és egyszerű eljárás megteremtése volt, így a perkoncentráció az alapelvek élére került. Ennek megvalósulását segítették elő a bíró megnövekedett pervezetési jogosítványai, a novációs tilalom a fellebbezési eljárásban, a bíró kitanítási kötelezettsége, valamint a vizsgálati elv.⁶² Annak ellenére, hogy a perkoncentráció az osztrák polgári perrendtartás alapelveinek élére került és annak megvalósulását több jogintézménnyel igyekeztek biztosítani, Wolfgang Jelinek a per tartamával kapcsolatban a következő megjegyzést tette: „Mifelénk inkább arról panaszkodnak, hogy a perek túlságosan hosszú ideig tartanak, hogy a gyorsaság a helyességet veszélyeztetné, ezt még senki sem állította.”⁶³ Az öZPO 2002. évi novellájának újítása a *Prozessförderungspflicht* törvényi szintű előírása volt.⁶⁴ Ezen, a felek irányában megfogalmazott kötelezettség célja az eljárás gyorsítása és a koncentrált eljárás előmozdítása volt. A 2002. évi novella változásával már nemcsak a bírósággal, hanem a felekkel szemben is rögzít kötelezettséget a törvény a perkoncentráció megvalósulása érdekében.

A külföldi polgári perjogi törvénykönyvek közül a szlovén polgári perjogi törvénykönyv perkoncentráció megvalósulása érdekében bevezetett rendelkezéseit vonom részletesebben vizsgálat alá, mivel ezek a rendelkezések, a perkoncentráció mint fő koncepció megvalósulásához segítő szabályok egyezőséget mutatnak a hatályos polgári perjogi törvénykönyvünkben foglaltakkal.

⁵⁸ Matthias Wallimann: Der Unmittelbarkeitsgrundsatz im Zivilprozess. Tübingen, Mohr Siebeck 2016. 240. o.

⁵⁹ Kengyel: A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben. i. m. 130. o.

⁶⁰ Czoboly Gergely: A perelhúzódtás megakadályozásának eszközei. PhD-értekezés. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar 2014. 34-35. o.

⁶¹ dZPO 272. §, John H. Langbein: The German Advantage in Civil Procedure. The University of Chicago Law Review 1985/4. sz. Vol. 52. 826. o.

⁶² Kengyel: A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben. i. m. 107. o., 113-114. o.

⁶³ Wolfgang Jelinek: Einflüsse des österreichischen Zivilprozeßrechts auf andere Rechtsordnungen. In: Habscheid – Walter (szerk.): Das deutsche Zivilprozeßrecht und seine Ausstrahlung auf andere Rechtsordnungen. Bielefeld, Giesecking 1991. 47. o.

⁶⁴ öZPO 178. § (2) bek.

Ezen rendelkezések elemzése előtt a témám szempontjából általam szükségesnek tartott mértékben felvázolom a szlovén polgári perjogi szabályozás fejlődését. Szlovéniában 1999-ig a jugoszláv polgári perrendtartás volt alkalmazandó, mivel nem volt önálló szlovén polgári perjogi kódex. 1999-ben lépett hatályba az első szlovén polgári eljárásjogi törvény, amely előremutató szabályokat vezetett be a preklúziók terén. Ezen rendelkezések szerint a felek legkésőbb az előtárgyaláson terjeszthettek elő új tényeket és bizonyítékokat.⁶⁵ Az előtárgyalást követően a felek csak akkor terjeszthettek elő új tényt vagy új bizonyítékot, ha az előtárgyaláson önhibájukon kívül nem tudták azt megtenni. Tehát ezen szabály alapján a felek az előtárgyalást követően, a per későbbi szakaszában is felhozhattak új tényt vagy új bizonyítékot, ennek feltétele az volt, hogy a fél ne legyen vétkes a mulasztásért. A „mulasztásért való vétkesség” megítélése a jogalkalmazó mérlegelési körébe tartozott. Bár az új tények és bizonyítékok előterjesztése időbelileg korlátozott volt, azonban az olyan új előkészítő irat benyújtására nem vonatkozott a szabályozás, amelyet egy korábban már előterjesztett nyilatkozathoz, illetve bizonyítékhoz nyújtottak be utólag a felek. Attól függően, hogy ezek előterjesztésére mikor került sor az előtárgyalás és a főtárgyalás között, előfordulhatott, hogy ezeket a főtárgyalás előtt már nem tudták kézbesíteni az ellenérdekű félnek, így a főtárgyaláson szembesült ezen irattal, illetve nyílt lehetősége megismerni annak tartalmát. Ilyenkor szinte az mondható, hogy a főtárgyaláson került sor ezen irat kézbesítésére, és ennél fogva az ellenérdekű félnek nem kézbesítették megfelelő időben ahhoz, hogy annak tartalmát megismerje és arra reagálni tudjon, ez pedig a tárgyalás elhalasztására adott alapot.⁶⁶ A szabályozás nem tudta megakadályozni azt a kialakult gyakorlatot, amely alapján a felek, illetve képviselőik az érdemi főtárgyaláson nyújtottak be előkészítő iratokat. A tárgyalás elhalasztása és ezáltal az eljárás tartamának növekedése nem a bíróságnak róható fel, hanem a szabályozás hiányosságára vezethető vissza. A szlovén polgári perrendtartás 285. cikke alapján a bírónak arra kell törekednie, hogy kérdésekkel és egyéb megfelelő eszközökkel hiánytalanul megszerezze a peranyagot, és azt kimerítően megtárgyalják, valamint a felek megtegyenek minden olyan nyilatkozatot, amely fontos a vitás tényállás és a vitás jogviszony tisztázásához.⁶⁷

Így ugyan az 1999-ben hatályba lépett szlovén polgári perrendtartás tett lépéseket az eljárás koncentrációja felé, de azt megvalósítani nem tudta, ezért is vált szükségessé annak reformja,

⁶⁵ ZPP 286. §

⁶⁶ Vesna Bergant Rakocevic: Materialno procesno vodstvo v pisnih fazah postopka in razmerje do prekluzije. Podjetje in delo 2008/6-7. sz. 1602. o.

⁶⁷ Joze Juhart: Zbiranje procesnega gradiva. Pravniki 1957/5-8. sz. 225. o., Dragica Wedam-Lukic: Vloga sodisca in strank pri izbiranju procesnega gradiva. Podjetje in delo 1998/6-7. sz. 989.

amelyre 2008-ban került sor.⁶⁸ Fontosnak tartom kiemelni, hogy 1999-ig, az első önálló szlovén polgári perjogi kódex hatálybalépéséig a felek az eljárás folyamán bármikor korlátozás nélkül terjeszthettek elő új tényeket és bizonyítékokat, vagyis az új tények és bizonyítékok előterjesztésére nem volt határidő szabva, illetve időbeli korlátozás felállítva. A szlovén polgári perrendtartás 2008. évi reformjának⁶⁹ célja az eljárás koncentrációja, ennek megvalósulásához mind a bíróságtól, mind a felektől az eljárás folyamán fokozott felelősséget kíván. Az eljárás koncentrációja szempontjából fontos újítás volt, hogy a bíró most már megkövetelheti a felektől, hogy egy előkészítő iratban megfelelő határidőben nyilatkozzanak a magyarázatra szoruló pontokról és adjanak magyarázatot az addigi tisztázatlan előadásaikról, valamint, hogy reagáljanak az ellenfél nyilatkozataira. Amennyiben a felek ennek a bírói felhívásnak határidőben nem tesznek eleget, vagyis nem tisztázzák a tényállást, nem egészítik ki nyilatkozataikat, akkor a kizárás jogkövetkezményét helyezi kilátásba a törvénykönyv. Ez azt jelenti, hogy a bíró a késedelmes nyilatkozatot nem veszi figyelembe. Amennyiben a mulasztást nem tudják kimenteni, a késedelmes nyilatkozat figyelmen kívül marad. Ezen rendelkezésekkel a szlovén polgári perjogi kódex az eljárás koncentrációját kívánja előmozdítani. Ha a főtárgyalásra a felek nyilatkozatai, tényállításai tisztázottak lesznek, és a peranyag döntő részét is összegyűjtik, akkor a főtárgyalás megfelelően előkészített, az eljárás pedig koncentráltabb lesz.⁷⁰

Úgy gondolom, hogy a szlovén perjogi kódex egyezőséget mutat a hatályos magyar Pp.-vel. A szlovén polgári eljárásjogi törvénykönyv fő koncepciója megegyezik a hatályos polgári perrendtartásunk egyik kiemelt jogalkotói célkitűzésével, amely a koncentrált eljárás, a perkoncentráció megvalósítása. Mindkét polgári perjogi törvénykönyv úgy kívánja ezt elérni, hogy mindkét oldalon az eljárásban résztvevőktől a korábbi szabályok által támasztott követelményektől többet vár el, tehát fokozott felelősséget vár el mind a bírótól, mind pedig a felektől. Mind a bíróság oldalán, mind pedig a felek oldalán aktív közreműködést, illetve az eljárásban történő aktív részvételt kívánnak ahhoz, hogy a szlovén polgári eljárásjogi törvénykönyv fogalomhasználata szerint a főtárgyalás, magyar polgári peres eljárásban az érdemi tárgyalás megfelelően előkészített és az eljárás koncentrált legyen. A Pp.-ben a bíróság szerepének erősítését a bíróság közrehatásának alapvető szintű rögzítése mutatja, amely az

⁶⁸ Ales Galic: (In)compatibility of Procedural preclusions with the Goals of Civil Justice: An Ongoing Debate in Slovenia. In: Alan Uzelac (szerk.): Goals of Civil Justice and Civil Procedure in Contemporary Judicial Systems. Heidelberg, Springer, 2014. 224-225. o.; Ales Galic: A polgári eljárásjog fejlődése Szlovéniában az ezredfordulón. *Iustum aequum salutare* VIII. 2012/2. sz. 134-137. o.

⁶⁹ A Szlovén Köztársaság Közlönye 45/2008.

⁷⁰ 286a/1. cikk

eljárás folyamán az anyagi pervezetésben ölt testet. A szlovén polgári perrendtartás is anyagi pervezetési jogosítványokkal ruházta fel a bírót, annak előmozdítása érdekében, hogy a felek a nyilatkozataikat határidőben tegyék meg, elősegítve ezzel a koncentrált eljárást.

Svájcban a kantoni eljárásjogok alapján egy új és egységes polgári perrendtartást (*Schweizerische Zivilprozessordnung*, a továbbiakban: schZPO) alkottak 2008-ban, amely 2011. január 1. napján lépett hatályba.⁷¹ Érdemes kitekintést tenni a schZPO kapcsolódó rendelkezéseire, amelyek, bár a perkoncentráció alapelvét nem rögzítették, azonban az erre irányuló törekvés tetten érhető a szabályai között, ugyanis megjelenik a jogvita egy koncentrált főtárgyaláson történő elbírálása. Svájcban a bíró az ellenkérelem beérkezését követően három perelőkészítési mód közül választhat. Az egyik perelőkészítési módozat, hogy a bíró további iratváltást rendel el, erre akkor kerül sor, ha az ügy bonyolultsága szükségessé teszi.⁷² Amennyiben nincs szükség további írásbeli előkészítésre, akkor a bíró ún. instrukciós tárgyalást tűz ki.⁷³ Ha az előzőekre (további írásbeli előkészítés, instrukciós tárgyalás) nincs szükség, mert egyszerű megítélésű ügyről van szó, akkor a bíróság a főtárgyalást tűzi ki, amelyen a bizonyításra és az érdemi döntés meghozatalára kerül sor. Amennyiben instrukciós tárgyalást tart a bíróság, akkor ezt követően következik a koncentrált főtárgyalás.⁷⁴ Tehát a svájci polgári peres eljárásban is kettő tárgyalás tartására kerül sor a jogvita elbírálása során, egy ún. instrukciós tárgyalásra és a koncentrált főtárgyalásra. A svájci polgári perjogi kódex bár nem tartalmazza a perkoncentráció alapelvét, de a magyar szabályozással egyezően jelenik meg az egy koncentrált főtárgyaláson történő elbírálás.

2.2.3. A perkoncentráció alapelvi szabályozásának jogtörténeti előzményei

A Plósz-féle Pp. nem tartalmazott külön alapelvi fejezetet, ugyanakkor az egyes vizsgált alapelveknek megfelelő tartalmú rendelkezések a törvény szabályai között megtalálhatóak voltak. Már a Plósz-féle Pp. 224. §-ában megjelent az ügy egy érdemleges tárgyaláson történő befejezésének kívánalma: *„Az elnök gondoskodni köteles arról, hogy az ügy kimerítő tárgyalásban részesüljön, mindazonáltal a tárgyalás hosszadalmassággal és az ügyre nem tartozó kitérésekkel ne zavartassék, és megszakítás nélkül lehetőleg ugyanabban az ülésben*

⁷¹ Ld. részletesen: Harsági Viktória: A svájci polgári perjog egységesítésének módszere - valóban lehetne modellértékű Európa számára? *Európai Jog* 2013/6. sz. 33-42. o., Tanja Domej: Switzerland: Between Cosmopolitanism and Parochialism in Civil Litigation. In: X. E. Kramer – C. H. van Rhee (szerk.): *Civil Litigation on a Globalising World*. Berlin, Springer 2012. 247. o.

⁷² schZPO 225. §, Nicole Jasmin Bettinger: *Prozessmodelle im Zivilverfahrensrecht. Erfolg des Hauptverhandlungmodells auch in der Schweiz?* Tübingen, Mohr Siebeck 2016. 245. o.

⁷³ schZPO 226. §

⁷⁴ schZPO 228-234. §

befejeztessék.”⁷⁵ A Plósz-féle Pp. ezen bekezdésben rögzítette, hogy az elnöktől elvárja a polgári peres eljárás menetének mederben tartását. Véleményem szerint erre utal, hogy a tárgyalást hosszadalmassággal és az ügyre nem tartozó kitérésekkel ne zavarják, vagyis azt követelte meg, hogy az eljárás koncentrált legyen és az elnök a per mihamarabbi befejezését segítse elő, valamint az eljárás elhúzódását ilyen módon akadályozza meg. A Plósz-féle Pp. a Hatodik Fejezetben az „Érdemleges tárgyalás” szabályai között helyezte el azt a rendelkezést, amellyel előírta, hogy az ügy lehetőleg ugyanabban az ülésben fejeződjön be. Véleményem szerint ezen rendelkezés törvényszövegben történő rögzítésének helyéből kitűnik, hogy a Plósz-féle Pp. az ügy egy ülésen való befejezésének kívánalmát az érdemleges tárgyalásra vonatkoztatja. Ezzel szemben a hatályos Pp. az „Alapelvek” alcím alatt rögzíti a perkoncentráció alapelvét, és annak tartalmaként, hogy a bíróságnak és a feleknek törekedniük kell, hogy a jogvita lehetőleg egy tárgyaláson elbírálható legyen. Ebből a normaszövegből nem tűnik ki egyértelműen, hogy a jogalkotó az egy tárgyalást az érdemi tárgyalásra érti, erre csak következtetni lehet a Pp. rendelkezéseiből. A Plósz-féle Pp. szabályozási megoldását pontosnak és egyértelműnek tartom. Bár a Plósz-féle Pp.-ben a perkoncentráció nem szerepel alapelveként, azonban a koncentrált eljárás megvalósulását elősegítő perszerkezetet alkalmazott, osztott perszerkezet érvényesült; az eljárást perfelvételi és érdemleges tárgyalási szakra osztotta.

Az ügy egy tárgyaláson történő befejezésének követelményét a régi Pp. 141. § (1) bekezdése is megfogalmazta: „Ha a bíróság a pert nem szünteti meg, az ügyet érdemben tárgyalja, s ha a tényállás már az első tárgyaláson kideríthető, nyomban érdemben határoz.”⁷⁶ A régi Pp. az „Alapvető elvek” fejezetben rögzítette azokat az elveket, amelyek az eljárás egész folyamata alatt irányt mutattak. Ennek ellenére az ügy egy tárgyaláson történő befejezésének kívánalmát nem az alapelvek, hanem az elsőfokú eljárás szabályai között helyezték el. Véleményem szerint bár nem az alapelvek között írták elő ezt a követelményt, mégis valamennyi polgári peres eljárásra általánosságban vonatkozott. Azonban a régi Pp. által alkalmazott egységes perszerkezet nem segítette elő, hogy az eljárás koncentrált legyen és az ügyben egy tárgyaláson érdemben határozzanak. A gyakorlatban csak nagyon ritkán tudott megvalósulni ez az elvárás, mivel az ügyek döntő többségében folytatólagos tárgyalásra került sor. A régi Pp. 2. § (1) bekezdése – az „Alapvető elvek” című fejezetben – 2000. január 1-től a bíróság feladataként rögzítette a feleknek a jogvita elbírálásához, a perek tisztességes lefolytatásához és észszerű

⁷⁵ Plósz-féle Pp. 224. §

⁷⁶ régi Pp. 141. § (1) bek.

időn belül történő befejezéséhez való jogának érvényesítését.⁷⁷ Az eljárás tartamához kapcsolódóan a régi Pp.-ben az „*Alapvető elvek*” című fejezetben megfogalmazott elvárás kizárólag az eljárás észszerű időn belül való befejezésének követelménye. Azonban a régi Pp. ezen alapjog sérelme esetén perindítási jogot biztosított a félnek, kizárva azt, aki a per elhúzódásához maga is hozzájárult.⁷⁸ Király Lilla a Pp. szabályozását visszalépésként értékeli, ennek egyik indoka, hogy kizárja a régi Pp. 2. § (3) bekezdése alapján a feleknek biztosított jogorvoslati lehetőséget.⁷⁹ Mészáros Pál hangsúlyozza, hogy nem osztja Király Lilla véleményét, nézete szerint az, hogy nincs külön rendelkezés a perkoncentráció megsértésével kapcsolatban, ez nem azt jelenti, hogy emiatt az igényét a fél nem tudja érvényesíteni.⁸⁰

A régi Pp. hatálybalépésekor hatályos, a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvényben (a továbbiakban: 1949-es Alkotmány) a polgári peres eljárással szemben a bíróság pártatlansága és függetlensége, valamint az igazságos és nyilvános tárgyalás fogalmazódott meg követelményként. Tehát ekkor a polgári per tartamához kapcsolódó rendelkezést nem tartalmazott, még az eljárás észszerű időn belül történő lefolytatásának követelményét sem rögzítették. Az 1949-es Alkotmány a következőképp fogalmazott: „*A Magyar Köztársaságban a bíróság előtt mindenki egyenlő, és mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat, vagy valamely perben a jogait és kötelességeit a törvény által felállított független és pártatlan bíróság igazságos és nyilvános tárgyaláson bírálja el.*”⁸¹ Az alkotmányos elvárásoknak megfelelően a régi Pp. is rögzítette, hogy az eljárás célja az anyagi igazság kiderítése. Ezen per cél megvalósítása véleményem szerint kedvezőtlen hatással lehetett az eljárás tartamára. Azonban a régi Pp. a hatálybalépésétől egészen 1999. december 31. napjáig nem tartalmazott a per lefolytatásának tartamára vonatkozó követelményt.⁸²

2.2.4. A perkoncentráció tartalma a hatályos szabályozásban

Fontosnak tartom kiemelni, hogy a Pp. kodifikációja során eltérő álláspontok bontakoztak ki arra vonatkozóan, hogy a perkoncentrációt alapelveként szükséges-e megfogalmazni. Molnár Tamás kiemeli, hogy ezen alapelv váltotta ki a legnagyobb vitát arról, hogy szükséges-e

⁷⁷ régi Pp. 2. § (1) „*A bíróságnak az a feladata, hogy – összhangban az 1. §-ban foglaltakkal – a feleknek a jogviták elbírálásához, a perek tisztességes lefolytatásához és észszerű időn belül történő befejezéséhez való jogát érvényesítse.*”

⁷⁸ régi Pp. 2. § (2) – (3) bek.

⁷⁹ Király Lilla: Gyorsabb, egyszerűbb, olcsóbb. hatékonyabb? Budapest, Akadémiai Kiadó 2019. 146. o.

⁸⁰ Mészáros Pál Emil: A perkoncentráció, mint alapelv, vagy mint elvárás megjelenése a polgári perben. JURA 2020/4. sz. 32. o.

⁸¹ 1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmányáról 57. § (1) bek.

⁸² 1999. évi CX. törvény az Országos Ítéletábrla székhelyének és illetékességi területének megállapításáról, valamint az igazságszolgáltatás működését érintő egyes törvények módosításáról 2. §

alapelvi szinten megfogalmazni.⁸³ A perkoncentráció alapelvét „*A törvény hatálya és az alapelvek*” fejezetben „*Alapelvek*” alcím alatt helyezték el a kódexben. Majd a Pp. hatálybalépését követően is megfogalmazták a Pp. szabályozásától eltérő álláspontokat a perkoncentráció alapelvi jellegét illetően.

A szakirodalomból néhány véleményt ismertetek azok közül, akik a perkoncentrációt nem tekintik alapelvnek. Gelencsér Dániel álláspontja szerint: „*sokkal inkább eredmény, mintsem alapelvi tartalmú normatív rendelkezés*”.⁸⁴ Varga István a Pp. 3. §-ával kapcsolatban a perkoncentráció alapelvi jellegét illetően így fogalmaz: „... *nem alapelv, hanem egy, a perhatékonyságot kiegyensúlyozott szabályokkal biztosító polgári perrendtartástól, és az ahhoz kapcsolódó mindennapi bírósági joggyakorlattól elvárt, társadalmi erőforrások kímélése szempontjából is fontos eredmény.*”⁸⁵ Varga István szerint a perkoncentráció nem alapelv, hanem eredmény.

Álláspontom szerint a perkoncentráció célkitűzésnek tekintendő, amelynek megvalósulását a jogalkotó a Pp.-ben rögzített alapelvekkel (felek eljárástámogatási kötelezettsége, bíróság közrehatásának elve) igyekezett elősegíteni. Egyetértek Gelencsér Dániel és Varga István álláspontjával: amennyiben sikerül megvalósítani, hogy koncentrált legyen az eljárás, akkor az a perben elért eredmény. Ekkor már nemcsak célkitűzés az eljárás során, hanem eredmény is. A Szakértői Javaslat nem tartotta indokoltnak a perkoncentráció elvét alapelvi szinten megfogalmazni, mivel az az anyagi pervezetés érvényesülését szolgálja.⁸⁶

Czoboly Gergely a perkoncentrációt alapelvnek tekinti, ezt támasztja alá, hogy „*A polgári perek elhúzódása*” című tanulmányában a következőképp említi: „*A tanulmány megvizsgálja a perrendtartásban található diszfunkciókat, és megállapítja, hogy amennyiben az új polgári perrendtartásban egyértelmű és konzekvens részletszabályokon keresztül érvényesülne a perkoncentráció elve, és a bíróságnak meglennének azok az eljárási eszközei, hogy a pert mederben tartva a vitás anyagi jogi problémára tudjon koncentrálni, úgy valódi sikerek is elérhetők.*”⁸⁷ Király Lilla a Pp. alapelvein belül a perkoncentrációval kapcsolatban annak alapelvi jellegéről értekezik, azonban használja az alappillér fogalmat is.⁸⁸ Kengyel Miklós az

⁸³ Molnár Tamás: Az új polgári perrendtartás alapelveinek értékelése, a perjogi kodifikáció hatása a polgári eljárás sajátos alapelveire. *Közjegyzők Közlönye* 2017/6. sz. 18. o.

⁸⁴ Gelencsér Dániel: A törvény hatálya és az alapelvek. In: Petrik Ferenc (szerk.), *Polgári eljárásjog Kommentár a gyakorlat számára*, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2017. 20. o.

⁸⁵ Varga István: Alapelvek. In: Varga István (szerk.): *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja I.* Budapest, HVG-Orac 2018. 25. o.

⁸⁶ Varga István: Általános rendelkezések és alapelvek. In: Varga István – Éless Tamás (szerk.): *Szakértői Javaslat az új polgári perrendtartás kodifikációjára.* Budapest, HVG-ORAC Kft. 2016. 45. o.

⁸⁷ Czoboly Gergely: A polgári perek elhúzódása. In: Jakab András – Gajduschek György (szerk.): *A magyar jogrendszer állapota.* MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Budapest, 2016. 771. o.

⁸⁸ Király: Gyorsabb, egyszerűbb, olcsóbb, hatékonyabb? i. m. 143. o.

alapelv és a célkitűzés fogalmát is használja a perkoncentrációval kapcsolatban: „Az alapelvek közül a perkoncentráció kívánkozik az élre, amely a szociális polgári per egyik legfontosabb célkitűzését, a gyors, olcsó és lehetőleg egyszerű eljárás iránti igényt fejezi ki.”⁸⁹ Az osztrák polgári perjoggal kapcsolatban úgy fogalmazott, hogy a perkoncentráció elvének megvalósulását szolgálja a bíró megnövekedett pervezetési jogosítványa és a hivatalbóliság. Majd az osztrák polgári perjogban érvényesülő pervezetési jogosítványok kapcsán ismét megjegyezte, hogy a perkoncentráció elvének megvalósulását szolgálják az osztrák bíró megnövekedett pervezetési jogosítványai.⁹⁰ Véleményem szerint Kengyel Miklós amellett, hogy az alapelvek közé sorolta a perkoncentrációt, megvalósítandó célkitűzésnek is tekintette. Molnár Tamás a perkoncentráció alapelveként történő rögzítéséről így fogalmaz: „...azzal indokolható, hogy egyrészt az egész polgári eljárásra kisugárzó hatással bír, másrészt pedig az új Pp. megalkotása során kiemelt jogalkotói célkitűzésként jelent meg a perhatékonyság rendszerszintű biztosítása.”⁹¹ Molnár Tamás itt a polgári perrendtartásról szóló T/11900. számú törvényjavaslat (a továbbiakban: Javaslat) 3. §-hoz fűzött részletes indokolására hivatkozik. Álláspontom szerint az indokolás nem támasztja alá annak alapelvi jellegét, inkább célkitűzésként fogalmazódik meg, amelynek megvalósítására az egész eljárás során törekedniük kell a feleknek és a bíróságnak. Az indokolás is használja a célkitűzés fogalmát is: „A perkoncentráció a Javaslat egyik kiemelt jogalkotói célkitűzése.”⁹²

A perkoncentráció alapelvi jellegét érintő kérdésben egyetértek Mészáros Pállal, aki a perkoncentrációt célkitűzésnek tekinti, és álláspontja szerint az nem bír alapelvi jelleggel,⁹³ valamint egyetértek Szívós Kristóffal, aki szintén azon az állásponton van, hogy a perkoncentrációnak nincs alapelvi jellege.⁹⁴ Álláspontom szerint a perkoncentráció nem alapelv, hanem megvalósítandó célkitűzés a polgári peres eljárásban. A perkoncentráció teljes eljárásra kisugárzó hatása nem támasztja alá ennek alapelvi jellegét. Véleményem szerint a perkoncentráció mint célkitűzés bír az egész eljárásra kihatással, mivel az eljárás teljes folyamata alatt arra kell törekedniük a feleknek és a bíróságnak is, hogy a polgári per koncentrált legyen. A perkoncentráció címzettje a bíróság és a felek egyaránt, nekik kell előmozdítaniuk ennek megvalósulását. Ezen célkitűzés megvalósulását a Pp.-ben újonnan, a

⁸⁹ Kengyel: A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben. i. m. 107. o.

⁹⁰ Kengyel: A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben. i. m. 107. és 113. o.

⁹¹ Molnár: Az új polgári perrendtartás alapelveinek értékelése, a perjogi kodifikáció hatása a polgári eljárás sajátos alapelveire. i. m. 19. o.

⁹² T/11900. törvényjavaslat 3. §-hoz fűzött részletes indokolás 242. o.

⁹³ Mészáros Pál Emil: A polgári jog és a polgári eljárásjog alapelveinek kapcsolódása, illetve azok alkalmazása a polgári peres és nemperes eljárásokban. PhD értekezés. Pécs 2022. 105. o.

⁹⁴ Szívós Kristóf: A perkoncentráció alapelvi jellegéről. In: Erdős Csaba (szerk.): Doktori Műhelytanulmányok. Budapest, Gondolat Kiadó 2019. 282. o.

címzettjei irányában megfogalmazott kettő alapelv segíti elő: a felek eljárástámogatási kötelezettségének elve és a bíróság közrehatásának elve. Ezen két alapelv szövegéből is az tűnik ki, hogy a perkoncentráció célja a polgári peres eljárásnak, azonban annak megvalósulásához szükséges a felek és a bíróság alapelvi szinten is elvárt cselekvése. A felek eljárástámogatási kötelezettségének elve alapján a felek kötelesek előmozdítani, hogy az eljárás koncentrált legyen.⁹⁵ A bíróság közrehatásának elve szerint a bíróságnak a perkoncentráció érvényesülésének érdekében hozzá kell járulnia ahhoz, hogy a felek eljárási kötelezettségeiket teljesíthessék.⁹⁶ A perkoncentráció megvalósulásában fontos szerepe van annak, hogy a per szerkezetében is koncentrált legyen, ezt kívánja előmozdítani az osztott perszerkezet intézménye.

A perkoncentráció alapelvi létjogosultságának vizsgálatával összefüggésben utalnék a Pp. megalkotásakor mintaadónak tekintett európai polgári perjogi kódexekre. Megállapítható, hogy a perkoncentráció alapelvi megítélése nem egységes, a német polgári perrendtartásban alapelveként fogalmazódik meg, ugyanakkor az osztrák és a svájci polgári perrendtartás nem alapelveként szabályozza.

A hatályos polgári perrendtartásunk Konceptiója az új polgári eljárásjogi törvénykönyvvel elérendő szabályozási célok és elvek között rögzítette a perhatékonyság rendszerszintű biztosítását, ennek megvalósulása érdekében új alapelvek megfogalmazását, valamint a perkoncentráció elvének hangsúlyos érvényesítését. A Pp. kiemelt jogalkotói célkitűzése a perhatékonyság rendszerszintű biztosítása, ennek biztosítása érdekében új alapelveket dolgoztak ki és helyeztek el az alapelveket tartalmazó fejezetben. Az „Alapelvek” alcím alatt tartalmazza a Pp. az egész eljárás során érvényesülő alapelveket, amelyek áthatják az egész per folyamatát, valamint a részletszabályokat is. A Pp.-ben a régi Pp.-hez képest tömörebb megfogalmazásban és tételesen, nevesítve rögzítették az alapelveket.

A perkoncentráció alapelvét „A törvény hatálya és az alapelvek” fejezetben „Alapelvek” alcím alatt helyezték el a kódexben. A Pp. egyik célkitűzése a perkoncentráció biztosítása és az ehhez szükséges eljárási szabályok megteremtése. A perkoncentráció elve újszerűsége és fontossága miatt önálló alapelveként jelenik meg a Pp.-ben. A Pp. 3. §-a tartalmazza a perkoncentráció elvét, amely a következőket mondja ki: *„A bíróságnak és a feleknek törekedniük kell arra, hogy az ítélet meghozatalához szükséges valamennyi tény és bizonyíték olyan időpontban álljon rendelkezésre, hogy a jogvita lehetőleg egy tárgyaláson elbírálható legyen.”*⁹⁷ A

⁹⁵ Pp. 4. § (1) bek.

⁹⁶ Pp. 6. §

⁹⁷ Pp. 3. §

perkoncentráció a perhatékonyság rendszerszintű megvalósulását hivatott előmozdítani. Az egy tárgyaláson történő elbírálás ugyanakkor csak abban az esetben lehetséges, ha a perfelvétel során a bíróság a perfelvételi tárgyalás mellőzésével jár el és csak érdemi tárgyalást tartanak. Azonban nem ez az általános perfelvételi mód a bíró által választható három lehetséges perfelvételi útvonal közül. A bíró mérlegelési jogkörébe tartozik az írásbeli ellenkérelem beérkezése után a perfelvételi mód meghatározása. Az írásbeli ellenkérelem ismeretében a perfelvételi tárgyalás kitűzése előtt további írásbeli perfelvételt rendelhet el, kitűzheti a perfelvételi tárgyalást vagy a perfelvételi tárgyalás mellőzésével járhat el. A Pp. rugalmas perrendet biztosít, mivel a bíró az ügy sajátosságaihoz tudja igazítani a perfelvétel módját.

A külföldi szakirodalomban is megfogalmazták, hogy a merev eljárási szabályok az eljárás elhúzódnását eredményezik.⁹⁸ Kiss Attila a további írásbeli perfelvétel elrendelését javasolja, amennyiben a bíró bizonytalan a választásban.⁹⁹ A perfelvételi tárgyalás mellőzésével történő eljárás ritka, a legtöbb ügyben perfelvételi tárgyalást tartanak. Azonban a perkoncentráció alapelvének normaszövegében szereplő egy tárgyaláson történő elbírálás kívánalma akkor tudna megvalósulni, ha a perfelvételi szakban a tényállítások, nyilatkozatok tisztázódnának, a bizonyítékok a bíróság rendelkezésére állnának, de az eljárás során csak érdemi tárgyalást tartanak. Amennyiben a bíró perfelvételi tárgyalást is tart, akkor az érdemi tárgyalással már kettő tárgyalást is tartanak az ügyben. Azt feltételezem, hogy a jogalkotó a perkoncentráció alapelvének megszővegezésében az egy tárgyaláson történő elbíráhatóság alatt az érdemi tárgyalást értette, csak az „érdemi” szót nem rögzítették a normaszövegben.¹⁰⁰ A perfelvételi tárgyalást úgy tekinti, amely azt mozdítja elő, hogy *„a jogvita lehetőleg egy tárgyaláson elbíráható legyen”*.

Álláspontom szerint a jogalkotó a perfelvételi tárgyalást egy előkészítő tárgyalásnak tekinti, mivel azt szolgálja, hogy az érdemi tárgyalás jól előkészített legyen. A normaszöveg alapján arra lehet következtetni, hogy ehelyütt csak az érdemi tárgyalást tekinti tárgyalásnak, mivel ott történik a jogvita elbírálása. Ez azonban úgy gondolom, hogy tisztázást, illetve pontosítást igényelne a törvény szövegében. Egyetértek Szívós Kristóffal, aki a perkoncentráció

⁹⁸ Ld. például: A.W. Jongbloed: Attempts to accelerate Dutch civil procedure in the nineteenth and twentieth centuries. In: C.H. van Rhee (szerk.): The Law's Delay. Essays on Undue Delay in Civil Litigation. Tilburg, Intersentia 2004. 141-170. o., C. H. van Rhee: The Law's Delay: An Introduction. In: C.H. van Rhee (szerk.): The Law's Delay. Essays on Undue Delay in Civil Litigation. Tilburg, Intersentia 2004. 11. o., Paul Brand: Delay in the English Common Law Courts (twelfth to fourteenth centuries). In: C.H. van Rhee (szerk.): The Law's Delay. Essays on Undue Delay in Civil Litigation. Tilburg, Intersentia 2004. 31-46. o., Isabel Velayos: Measure to accelerate Spanish civil procedure (1881-2003). In: C.H. van Rhee (szerk.): The Law's Delay. Essays on Undue Delay in Civil Litigation. Tilburg, Intersentia 2004. 315-334. o

⁹⁹ Kiss: A perkoncentráció követelményének megnyilvánulása az alapelvek és az osztott perszerkezet útján. i. m. 132. o.

¹⁰⁰ Szívós: A perkoncentráció alapvető jellegéről. i. m. 283-284. o.

normaszövegéből az „egy tárgyaláson” fordulatot vizsgálja és arra a megállapításra jut, hogy a normaszövegben az „érdemi” szó rögzítése szükséges a tárgyalás előtt a pontos szövegezés érdekében. Ehelyütt a pontos polgári perjogi törvénykönyvi szövegezésre példaként hozza fel a dZPO-t, amely kihangsúlyozza, hogy az ügyet egy főtárgyaláson kell elbírálni.¹⁰¹ Fontosnak tartom kiemelni, hogy ezen szabály alól kivételt képeznek a személyi állapotot érintő perek, ezekben a perekben a bírónak nincs választási lehetősége a perfelvételi módok között. A személyi állapotot érintő perekben perfelvételi tárgyalást kell tartani, mivel a személyes meghallgatásnak ezekben a perekben kiemelt szerepe van a jogvita rendezésében. A személyi állapotot érintő perekben a bíróság a keresetlevél alperes részére történő kézbesítésével egyidejűleg kitűzi a perfelvételi tárgyalást.¹⁰² Ezekben a perekben a bírónak nincs mérlegelési jogköre és választási lehetősége, az egyetlen perfelvételi út a perfelvételi tárgyalás tartása, így a Pp. szabályai szerint legalább kettő tárgyalást tartanak a jogvita lezárásához: perfelvételi tárgyalást és érdemi tárgyalást.

A perkoncentráció célja, hogy a jogvita anyagi és eljárásjogi keretei minél előbb rögzüljenek, címzettje a bíróság és a felek egyaránt. A jogalkotó az eljárás szereplőire aktív szerepet osztott. A felektől fokozott eljárás felelősséget kíván, ennek tartalmát a felek eljárástámogatási kötelezettségének elve fejezi ki. A bírósággal szemben követelményként jelenik meg, hogy tevőlegesen hozzá kell járulnia az eljárástámogatási kötelezettség megvalósulásához, valamint biztosítania kell a per tisztességes tárgyalását és észszerű időn belül történő befejezését.¹⁰³ Ezek a kötelezettségek a törvényben alapvető szinten a közrehatási tevékenység rögzítésével jelennek meg. Az utóbbi kettő a bíróság irányában megfogalmazott kötelezettség megjelenik az Alaptörvényben és nemzetközi dokumentumokban is. Az Alaptörvény az igazságszolgáltatáshoz való jogok körében fogalmazza meg a bíróságok tisztességes eljárásához való jogot, a XXVIII. cikk (1) bekezdése kimondja: *„Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, észszerű határidőn belül bírálja el.”*¹⁰⁴ Az Alaptörvény a bírósági eljárás alkotmányos garanciáit biztosítja, ebben a bekezdésben ennek egyes elemeit nevesítették: tisztességes eljáráshoz való jog, bírósághoz fordulás joga, nyilvánosság elve, valamint az eljárás észszerű időn belül történő befejezéséhez való jog.¹⁰⁵ A bírósági eljárásokkal kapcsolatos alkotmányos követelmények

¹⁰¹ Szívós: A perkoncentráció alapvető jellegéről. i. m. 283. o.

¹⁰² Pp. 432. § (1) – (2) bek.

¹⁰³ Wopera: A polgári perjog alapelvei. i. m. 42. o.

¹⁰⁴ Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bek.

¹⁰⁵ Magyarország Alaptörvénye XXVIII. cikk (1) bek.

köre bővítést mutat az 1949-es Alkotmányban foglaltakhoz képest, mivel beemeli az eljárás észszerű időn belül történő befejezésének elvét.¹⁰⁶

Míg a régi Pp. rendelkezett az észszerű időn belül történő befejezéshez való jog sérelme kapcsán a bírósággal szembeni jogkövetkezményről, addig a Pp. ilyen tartalmú szabályt nem tartalmaz a perkoncentráció megsértéséhez kapcsolódóan. Azonban a Ptk. 6:549. § (1) bekezdése megjeleníti a fél számára a kártérítési igény érvényesítésének lehetőségét, ha a bíróság az eljárása során számára kárt okoz.¹⁰⁷

2.3. A polgári peres eljárás elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtétel

Az Egyezmény elfogadásával Magyarország kötelezettséget is vállalt, hogy biztosítja az észszerű időn belül való jog érvényesülését, valamint ezen jog megsértése esetén a hatékony jogorvoslathoz való jogot. A régi Pp. az „*Alapvető elvek*” című fejezetben a 2. § (1) bekezdésében rögzítette a tisztességes eljáráshoz és az észszerű időn belül történő befejezéshez való jogot. A Pp. külön nem tartalmazza ezeket az alapelveket, mivel azok deklarálása az Alaptörvény XXVIII. cikkében megjelenik, így azok irányadók a polgári igazságszolgáltatásban is. A Pp. az alapelvek szabályozási rendszerénél azt a megoldást követi, hogy kizárólag a polgári perjog sajátos alapelveit rögzítették az alapelvi fejezetben, az Alaptörvényben deklarált igazságszolgáltatási alapelveket nem ismétli meg. Emellett a Pp. a részletszabályokban rendszerszinten kívánja elejét venni az eljárások elhúzódásának. Az alapjogi sérelem kompenzálására egy új jogkövetkezményt határoz meg. Ezt az új elnevezéssel („*vagyoni elégtétel*”) a jogalkotó elhatárolja a kártalanítás, kártérítés, valamint a sérelemdíj jogintézményétől.¹⁰⁸

A polgári peres eljárás elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtétel érvényesítéséről szóló 2021. évi XCIV. törvény (a továbbiakban: Pevtv.) tárgyi hatálya a polgári peres eljárásokra terjed ki. A Pevtv. meghatározza, hogy hogyan kell számítani a bírósági eljárás időtartamát elsőfokú eljárás, másodfokú eljárás, perújítási eljárás, valamint felülvizsgálati eljárás esetén. A Pevtv. meghatározza azt is, hogy a bírósági eljárás tartama mikor minősül észszerűnek. Ez

¹⁰⁶ 1949-es Alkotmány 57. § (1) bek.

¹⁰⁷ Ptk. 6:549. § (1) „*A bírósági és az ügyészégi jogkörben okozott kárért való felelősségre a közigazgatási jogkörben okozott kárért való felelősség szabályait kell megfelelően alkalmazni, azzal, hogy a kárigényt bírósági jogkörben okozott kár esetén a bírósággal, ügyészégi jogkörben okozott kár esetén a Legfőbb Ügyészséggel szemben kell érvényesíteni. Ha az eljáró bíróság nem jogi személy, a kárigényt azzal a bírósággal szemben kell érvényesíteni, amelynek elnöke a nem jogi személy bíróság bírái tekintetében az általános munkáltatói jogkört gyakorolja. A kártérítési keresetnek előfeltétele a rendes jogorvoslat kimerítése.*”

¹⁰⁸ 2021. évi XCIV. törvény a polgári peres eljárás elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtétel érvényesítéséről végső előterjesztői indokolása, Általános indokolás
<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/4/id/A2100094.TVI/> (Letöltés: 2024. 06. 17.)

pedig a következők szerint alakul: ha az elsőfokú eljárás időtartama a harminc hónapot, a fizetési meghagyásos eljárással indult elsőfokú eljárás időtartama a harminchat hónapot, a másodfokú eljárás időtartama a tizenhét hónapot, valamint a felülvizsgálati eljárás időtartama a tizenkét hónapot nem haladja meg. A Pevtv. külön kitér arra, hogy egyes Pp.-ben szabályozott különleges eljárások tartama mikor minősül észszerűnek. Ebből a körből a személyi állapotot érintő pereket emelem ki, mivel ezeket a kutatási témámhoz kapcsolódóan a VI. „*Személyi állapotot érintő perek eljárási szabályai a perkoncentráció tükrében*” című Fejezetben elemzem. A személyi állapotot érintő per tartama akkor minősül észszerűnek, ha az az elsőfokú eljárás kezdőnapjától az eljárást befejező jogerős határozat közlésének napjáig nem haladja meg a harminchat hónapot.¹⁰⁹

A Pevtv. az általa meghatározott egyes eljárások tartamától enged eltérést az észszerű tartamúnak minősülés szempontjából. A vagyoni elégtétel iránti igényt elbíráló bíróság az előzőekben meghatározott tartamnál rövidebb időtartamban is meghatározhatja az észszerűnek minősülő eljárási tartamot, azonban ezt meg kell indokolnia az eljárást befejező határozatban. A vagyoni elégtétel iránti igényt elbíráló bíróság az előzőekben meghatározott tartamnál hosszabb időtartamban is meghatározhatja az észszerűnek minősülő eljárási tartamot. Erre kizárólag abban az esetben van lehetőség, ha a perújítási eljárást is hozzá kell számítani az alapul szolgáló bírósági eljárás időtartamához.¹¹⁰ Fontos kiemelni, hogy a bíróság ezt a döntését köteles megindokolni az eljárást befejező határozatában.¹¹¹

A Pevtv. szerint annak a félnek, akinek a bírósági eljárás észszerű határidőn belül történő befejezéséhez való joga sérül, vagyoni elégtétel jár. Nem vonatkozik ez a szabály arra az esetre, ha a fél ezen jogséremlme miatt az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJB) elégtétel megfizetésére kötelezte az államot.¹¹² Tehát ezen rendelkezések alapján megállapítható, hogy kizárólag a fél jogosult a vagyoni elégtételhez való jog érvényesítésére. A Pevtv. kizárja a kétszeres igényérvényesítést, valamint ezáltal a kétszeres kompenzálást is. A Pevtv. meghatározza a bíróság előtti igényérvényesítés eljárási szabályait is: melyik bírósággal szemben kell az igényt érvényesíteni, melyik bíróságok rendelkeznek hatáskörrel és kizárólagos illetékességgel, mit kell tartalmaznia kérelemnek, milyen tartalmi elemei vannak az ellenirratnak. A bíróság az igényről polgári nemperes eljárásban dönt, amelyben kizárólag okirati bizonyításnak van helye. A Pevtv. kizárja, hogy bírósági titkár eljárjon ezekben az

¹⁰⁹ Pevtv. 6. § (1) – (3) bek.

¹¹⁰ BDT2024. 4804.

¹¹¹ Pevtv. 6. § (5) – (6) bek.

¹¹² Pevtv. 7-8. §

eljárásokban. Az eljárás gyorsítása érdekében a Pevtv. a bíróság általános intézkedési kötelezettségére vonatkozóan legfeljebb tizenöt napot ír elő, valamint a kérelmezettnek harminc napon belül kell előterjesztenie elleniratát. A Pevtv. 15. §-ában megjelenik a hivatalbóliság, mivel a bíróság akár hivatalból nyilatkozattételre, illetve okirat csatolására hívhatja fel a kérelmezőt és a kérelmezettet.

A Pevtv 15. § (2) bekezdése határidőt állapít meg a bíróság számára a határozathozatalra, amely szerint az ellenirat beérkezésétől számított három hónapon belül meg kell hoznia az eljárást befejező érdemi határozatát. Az eljárás elhúzódása miatti vagyoni elégtétel összegét nem csupán az észszerű időt meghaladó tartamra, hanem az eljárás figyelembe vehető időtartamára kell meghatározni.¹¹³ A Pevtv. 15. §-ban rögzített különös szabályok bizonyos szempontok mérlegelését engedik meg, amelyek kihatással lehettek az eljárás tartamára. Ebben a körben azt kell vizsgálni, hogy volt-e olyan időtartam, amely akár a kérelmező, akár a bíróság érdekkörében felmerült elhárítható ok miatt szükségtelenül telt el.¹¹⁴

A Pp. szabályozza az eljárás elhúzódása miatt előterjeszthető kifogás intézményét, amely 2006. április 1. napjával került be a régi Pp.-be. A Pp. 157. §-ában található az eljárás elhúzódása miatti kifogás okainak kimerítő felsorolása.¹¹⁵ Amennyiben a fél az eljárás elhúzódásának valamely okát észleli, az eljárásban a rendelkezési elvből fakadóan szabadon dönthet arról, hogy emiatt kifogást terjeszt-e elő. A kifogás valamely eljárási cselekményhez, az eljárás folytatásához kapcsolódik, azonban nem a teljes eljárásra van vonatkozása. Az EJEB kifejtette, hogy a kifogás bizonyos elmulasztott eljárási cselekmények elvégzésére nyújt jogorvoslati lehetőséget, de azt nem garantálja, hogy a teljes bírósági eljárás hossza észszerű maradjon. Tehát az EJEB nem tartja hatékony jogorvoslatnak az eljárás elhúzódása miatti kifogást.¹¹⁶ Ennek azért van kiemelt jelentősége, mert az EJEB kimondta, hogy a kérelmezőtől elvárt a

¹¹³ BDT2023. 4621. III. pontja, BDT2023. 4644. I. pontja

¹¹⁴ Boda Zoltán: Egy új kárfelelősségi jogintézmény - a polgári peres eljárás elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtétel. Állam- és Jogtudomány 2022/2. sz. 15. o., Boda Zoltán: A vagyoni elégtétel lehetséges jogalkalmazási kérdései és válaszlehetőségei. Miskolci Jogi Szemle 2022/1. sz. 202. o.

¹¹⁵ Pp. 157. § „(1) A fél az ügyben eljáró bíróság előtt kifogást nyújthat be, ha

a) törvény a bíróság részére az eljárás lefolytatására, eljárási cselekmény elvégzésére vagy valamely határozat meghozatalára határidőt állapított meg, azonban az eredménytelenül telt el,
b) a bíróság eljárási cselekmény elvégzésére határidőt tűzött, amely eredménytelenül telt el, és a bíróság a mulasztóval szemben nem alkalmazta e törvény által lehetővé tett intézkedéseket,
c) a bíróság az adott eljárási cselekményt az annak elvégzésére elegendő észszerű időtartamon belül nem végezte el vagy annak elvégzéséről nem rendelkezett.”

¹¹⁶ Bartha kontra Magyarország ügy 33486/07. sz. kérelem

https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://hudoc.echr.coe.int/app/convention/pdf/%3Flibrary%3DCHR%26id%3D001-170688%26filename%3DCASE%2520OF%2520BARTHA%2520v.%2520HUNGARY%2520-%2520%255BHungarian%2520Translation%25D%2520by%2520the%2520Hungarian%2520Ministry%2520of%2520Justice.pdf&ved=2ahUKEwiypo_xityLAXWgJhAIHY4WBjYQFnoECBQQAQ&usq=AOvVaw0FODUjG9p0PIDqvIxLTjOL (Letöltés: 2024. 02. 05.)

hazai jogorvoslatok kimerítése, de kizárólag abban az esetben, ha az a jogorvoslat hatékony.¹¹⁷ A Pevtv. jelentőséget tulajdonít a kifogás jogintézményének a be nem számítható időtartamok meghatározásánál. A 15. § (4) bekezdése szerint nem számítható be az a bírósági eljárás előrehaladását nem szolgáló időtartam, amely a bíróság érdekkörében felmerült, elhárítható ok miatt, szükségtelenül telt el, ha a kérelmező nem nyújtott be kifogást az eljárás elhúzódása miatt, amennyiben a kérelmezőnek erre jogszabályi lehetősége volt. Ez a rendelkezés szankcionálja a vagyoni elégtételre igényt támasztó felet, a kompenzálendő eljárás tartamából le kell vonni azt az időtartamot, amely a bíróság érdekkörében felmerült ok miatt szükségtelenül telt el. Vannak olyan esetek, amikor a félnek nincs lehetősége kifogás előterjesztésére (például az ítélet írásba foglalási késedelme, felterjesztési késedelem).¹¹⁸ Az eljárás elhúzódása miatti kifogás a Pevtv. hatályba lépéséig csak ritkán alkalmazott jogintézmény volt, így annak előtérbe kerülése számos jogalkalmazási kérdést is felvet,¹¹⁹ azonban ezek nem kapcsolódnak szorosan dolgozatom témájához, így azokat nem fejtem ki.

A kifogás jogintézményével kapcsolatban Boda Zoltán kiemeli, hogy a kifogás előterjesztése az eljárás meghosszabbodását eredményezheti, mivel a kifogás elbírálásának tartamával megnő az eljárás tartama. Véleménye szerint várhatóan nő az eljárás elhúzódása miatti kifogások száma, mivel célszerű azt kimeríteni a vagyoni elégtétel érvényesítése miatt.¹²⁰ Ha a fél nem nyújt be kifogást az eljárás elhúzódása miatt, de vagyoni elégtételt érvényesít, ebben az esetben az egyes mulasztások gondos vizsgálatával, egyedileg, a jogintézmény céljával, a sérelem orvoslására alkalmasságával, és mindezek alapján a féltől elvárható magatartással összefüggésben kell értékelni, hogy nem vette igénybe az eljárás elhúzódása miatti kifogást.¹²¹ Egyetértek Boda Zoltán álláspontjával, hiszen amennyiben az elsőfokú bíróság nem tartja alaposnak az eljárás elhúzódása miatti kifogást, akkor megkezdődik az annak elintézéséhez kapcsolódó „részeltérjárás”, amely az eljárás tartamát növelni fogja. A kifogás célja az eljárás

¹¹⁷ Barta és Drájkó kontra Magyarország ügy 35729/12. sz. kérelem
<https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/%3Flibrary%3DECHR%26id%3D001-170685%26filename%3DCASE%2520OF%2520BARTA%2520AND%2520DRAJK%25C3%2593%2520v.%2520HUNGARY%2520-%2520%255BHungarian%2520Translation%255D%2520by%2520the%2520Hungarian%2520Ministry%2520of%2520Justice.pdf&ved=2ahUKEwiRtMeTityLAXUnKRAIHABiHDIQFnoECBYQAQ&usg=AOvVaw1FwbGRDYCKKEJqrVBEJITg> (Letöltés: 2024. 02. 05.)

¹¹⁸ Kovács Ildikó – Pribula László: Az eljárások elhúzódása miatti vagyoni elégtétel gyakorlata. Jogtudományi Közlöny 2023/2. sz. 65. o., Boda: A vagyoni elégtétel lehetséges jogalkalmazási kérdései és válaszlehetőségei. i. m. 205. o.

¹¹⁹ Kovács – Pribula: Az eljárások elhúzódása miatti vagyoni elégtétel gyakorlata. i. m. 64-66. o.

¹²⁰ Boda: Egy új kárfelelősségi jogintézmény - a polgári peres eljárás elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtétel i. m. 19. o.

¹²¹ BDT2023. 4600 I. pontja

előbbre vitele, azonban vannak olyan esetek, amikor fordítottnal valósul meg. A legfőbb veszélyt abban látom, hogy egy eljárásban több alkalommal is elő lehet terjeszteni az eljárás elhúzódása miatti kifogást. Ezek a teljes eljárás észszerű tartamát nem tudják biztosítani, azonban elintézésükkel az eljárás tartamát növelik. A Pp. 158. § (5) bekezdése a pénzbírságot helyezi kilátásba jogkövetkezményként, ha valaki ugyanabban a perben ismételtan alaptalan kifogást nyújt be. A pénzbírság kiszabása ebben az esetben nem kötelezően előírt, hanem a bíróság mérlegelésén múlik, mivel a Pp. úgy fogalmaz, hogy sújthatja.

Fontosnak tartom kiemelni, hogy ebben az eljárásban is érvényesül a kérelemhez kötöttség, ami azt jelenti, hogy a bíróság a kérelem és az ellenirat korlátai között vizsgálódik, így a kérelmezett által nem hivatkozott tényeket nem veheti figyelembe.¹²² Itt különösen fontos a kérelmezett által az elleniratban feltüntetett az eljárás figyelmen kívül hagyandó tartama.

2.4. Összegzés

A Pp. legfőbb szabályozási célja a perhatékonyság rendszerszintű megvalósítása, amelyet a jogalkotó igyekezett egyes elemekkel, új alapelvekkel garantálni. A perkoncentráció a Pp. egyik kiemelt jogalkotói célkitűzése, címzettje a felek és a bíróság egyaránt. A perkoncentráció hangsúlyos érvényesítése is a hatékonyság szolgálatában áll. Ez a követelmény a korábbiaktól eltérő szerepfelfogást, illetve magatartást kíván a felektől és a bíróságtól egyaránt. A külföldi kitekintés után megállapítható, hogy a mintaadónak tekintett külföldi polgári eljárásjogi törvénykönyvekben nevesítették is ezt az elvárást, és tartalmát az egy érdemi tárgyaláson történő elbírálás fejezi ki. A schZPO a perkoncentráció alapelvét nem rögzítette, azonban az erre irányuló törekvés tetten érhető a szabályai között, ugyanis megjelenik a jogvita egy koncentrált főtárgyaláson történő elbírálása. A kelet-közép-európai államokban az elmúlt évtizedekben a polgári eljárásjogi törvénykönyvek újrakodifikálása zajlott, amelyek szabályozási megoldásait szintén figyelembe vette a jogalkotó a Pp. rendelkezéseinek kidolgozásánál. Ebben a körben a litván és a szlovén polgári perrendtartást emelem ki, amelyekben megjelent a perkoncentráció megvalósításának kívánalma.

A hazai szabályozás történeti vizsgálata után kijelenthető, hogy már a Plósz-féle Pp.-ben megjelent az ügy egy érdemleges tárgyaláson történő befejezésének kívánalma. Továbbá az ügy egy tárgyaláson történő befejezésének követelményét a régi Pp. 141. § (1) bekezdése is megfogalmazta.

¹²² BDT2023. 4600. III. pontja

A Pp. ezt a mind külföldi, mind hazai polgári perjogi törvénykönyvekben megjelenő követelményt emelte alapelvi szintre. Álláspontom szerint azonban a perkoncentráció nem tekintendő alapelvnek, tehát alapelvi jelleggel nem bír, inkább egy célkitűzés, amelynek megvalósulását a Pp.-ben újonnan megfogalmazott alapelvek is segítik elő. A teljes eljárásra vonatkozik, de véleményem szerint nem alapelvként, hanem megvalósítandó célkitűzésként kell az egész eljárás alatt arra törekedni, hogy koncentrált legyen. A normaszöveg úgy fogalmaz, hogy a jogvita lehetőleg egy tárgyaláson elbírálható legyen, azonban álláspontom szerint ezt a jogalkotó az egy érdemi tárgyalásra vonatkoztatja, ezért szükségesnek tartom a normaszöveg pontosítását, illetve kiegészítését.

A Pevtv. a vagyoni elégtételt új jogkövetkezményként határozza meg az eljárás észszerű időtartamon történő befejezéséhez fűződő alapjogsérelem esetén. A Pevtv. rendelkezéseinek áttekintése után megállapítható, hogy az eljárás elhúzódása miatti kifogás jogintézménye előtérbe kerül, ez azonban számos kérdést hordoz magában. Álláspontom szerint az eljárás elhúzódása miatti kifogás felértékelődésével indokolt a szabályozásának felülvizsgálata.

III. A felek eljárástámogatási kötelezettsége

3.1. Az eljárástámogatási kötelezettség megjelenése külföldi polgári perjogi kódexekben

Mivel a Pp. preambulumban is rögzíti, hogy a szabályozás épít az európai jogfejlődés vívmányaira, ezért fontosnak tartom a hazai szabályozás vizsgálata előtt a kitekintést egyes külföldi polgári eljárásjogi törvénykönyvekre. Az európai jogfejlődés vívmányait tekintve a Pp. különösen alapoz a dZPO, az öZPO és az schZPO rendelkezéseire.¹²³ Ezek közül a dZPO és az öZPO rendelkezéseit tekintem át.

A dZPO novelláris módosításai során a leglényegesebb változás a bíróság és a felek viszonyában következett be. A dZPO-t liberális szellemben alkották meg, a feleknek nagyfokú szabadságot biztosított, ez alapján a polgári per kizárólagos urai a felek voltak. A felek rendelkeztek a per tárgya felett, a peranyagot kizárólag a felek szolgáltatták, a pervezetési jogosítványok jelentős része a feleket illette meg, így ők rendelkeztek a per menetéről.¹²⁴ A dZPO a felekre bízta olyan jelentős alaki pervezetési jogosítványok gyakorlását, mint a határidők kitűzése, az idézés, illetve a kézbesítés.¹²⁵ A bíróság általi idézés kivételes volt, a tanúkat¹²⁶ és a szakértőket¹²⁷ idézte a bíróság. A feleknek kellett gondoskodniuk az iratok, így például a keresetlevél kézbesítéséről.¹²⁸ A határidők kitűzése megosztott volt a felek és a bíróság között. Ez a szabályozásban úgy jelent meg, hogy például az első tárgyalás hatánapját a felek indítványára tűzte ki a bíróság, azonban a folytatólagos tárgyalást a bíróság már hivatalból tűzte ki.¹²⁹ Ebben a szabályozásban az eljárástámogatási kötelezettséget nem fogalmazták meg, a felek rendelkezési szabadsága érvényesült, ezt csak kivételesen korlátozták, a perbeli cselekmények megtételében nem voltak éles határok, illetve kötött határidők közé szorítva, mivel a határidők tűzése is őket illette meg, illetve a határidő meghosszabbítására is lehetőségük volt mind törvényi, mind bírói határidő esetén. A jogirodalom szerint a pervezetés megosztott volt a felek és a bíró között.¹³⁰

¹²³ Wopera: Az új polgári perrendtartás elvi alapjai. i. m. 155. o.

¹²⁴ Kengyel: A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben. i. m. 51-52. o.

¹²⁵ Leo Rosenberg – Karl Schwab – Peter Gottwald: Zivilprozeßrecht. 15. Aufl. München, Beck, 1993. 403. o.

¹²⁶ dZPO 343. §

¹²⁷ dZPO 367. §

¹²⁸ dZPO 230a. §

¹²⁹ Kengyel: A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben. i. m. 64-67. o.

¹³⁰ Arwed Blomeyer: Zivilprozeßrecht. Erkenntnisverfahren. Berlin, Duncker & Humblot 1985. 133. o., Walter Habscheid: Richtermacht oder Parteifreiheit. Über Entwicklungstendenzen des modernen Zivilprozeßrechts. Zeitschrift für Zivilprozeß 1968. 81. kötet 178. o.

Véleményem szerint a dZPO a feleknek nagyfokú, eltúlzott szabadságot biztosított a per menetére gyakorolható befolyást illetően, valamint azzal, hogy ők rendelkeztek a pervezetési jogosítványokkal, nehézkessé válhatott az eljárás mederben tartása, és a felek cselekményeikkel könnyen az eljárás elhúzódását idézhették elő, ha ez érdekükben állt. A felek nem voltak gyors pervitelre ösztönözve, mivel az ezzel ellentétes magatartás esetén szankciók sem álltak a bíróság rendelkezésére. A szabályozásban egy, az eljárás elhúzódását megakadályozni szándékozó rendelkezés volt található. A jogalkotó jogkövetkezményként fogalmazta meg, hogy alperes utólagosan előterjesztett védekezését a bíróság figyelmen kívül hagyta, ha azt késedelmesen nyújtotta be és a bíróság meggyőződött arról, hogy alperes az eljárás elhúzását célozta vagy nagyfokú gondatlanságból nem terjesztette elő kellő időben.¹³¹ Alperes védekezésének figyelmen kívül hagyása mint jogkövetkezmény alkalmazásának feltétele volt, hogy az alperest nagyfokú gondatlanság vagy a per elhúzására irányuló szándékosság „terhelje”. Ezt a kizárólag alperes irányában és csak a védekezés előterjesztésével kapcsolatban megfogalmazott szankciót nem tartom elegendőnek arra, hogy a per elhúzódását, illetve felek általi elhúzását megakadályozza. A szabályozás hiányának tartom, hogy nem rögzítettek olyan rendelkezéseket, amelyek a feleket a nyilatkozataik, illetve tényállításaik kellő időben történő megtételére szorította volna. Nem tartom helyesnek, hogy a felek időbeli korlátozás nélkül terjeszthették elő a peranyagot, valamint, hogy a dZPO a felek kezébe adta a pervezetési jogosítványokat, mivel így a bíró a per tartamára nem tudott érdemi ráhatást gyakorolni.

A dZPO 1909. évi novellája a felek pervezetését a bíróság kezébe adta, vagyis a felek per menete feletti uralmát a hivatalbóltság váltotta fel. A dZPO 496-497. §-a alapján a bíróságnak kellett gondoskodnia a hatánapok kitűzéséről, az idézésről és a kézbesítésről. Tehát ezek a korábban feleket megillető pervezetési jogosítványok átkerültek a bíróság hatáskörébe járásbíróság előtti eljárásban. Pozitívan és előrelépésként értékelendő, hogy a bíró cselekvő alanya lett az eljárásnak, habár ez még csak a járásbíróság előtti eljárásokat érintette.

A dZPO 1924. évi novellájának 279a. §-a tartalmazott preklúziós rendelkezést, amely szerint *„Ha a bíróság úgy ítéli meg, hogy bizonyos pontok tekintetében további felvilágosításra van szüksége, akkor a felet fel kell hívni arra, hogy a megadott határidőn belül a vitatott pontokról magyarázatot adjon. Ha ennek a felhívásnak nem tesz eleget vagy késedelmesen teljesíti, akkor a nyilatkozatát figyelmen kívül lehet hagyni, ha a késedelmét nem tudja kimenteni.”*¹³² A bizonyítási indítványok késedelmes előterjesztése gyakorivá vált, ezért szükségszerű volt a

¹³¹ dZPO 252. §

¹³² dZPO 279a. §

szankció bevezetése.¹³³ Ezen jogkövetkezmény alkalmazása alapján a késedelmesen előterjesztett nyilatkozatot a bíróság figyelmen kívül hagyhatta, tehát úgy tekinthették, mintha elő sem terjesztették volna a nyilatkozatot. Az 1924. évi novella rendelkezéseivel alapvető változás következett be a felek és a bíróság viszonyában, mivel a felek rendelkezési jogát korlátozták.¹³⁴ Ezen rendelkezés következtében a felek nyilatkozataikat és a per anyagát már időbeli korlátok között terjeszthették elő, illetve bocsáthatták a bíróság rendelkezésére, amelynek elmulasztásához preklúziós jogkövetkezmény társult. Ez a novella változást hozott a törvényszék előtti eljárásokban, mivel az 1909. évi novella által járásbírói eljárásban bíróra átruházott pervezetési jogosítványok hatókörét kiterjesztette a törvényszék előtti eljárásokra.¹³⁵ Falk Bomsdorf a dZPO 139. §-áról úgy vélekedett, hogy ez a rendelkezés azt mutatja meg, hogy „a feleknek és a bíróságnak közösen kell munkálkodniuk a tényállás felderítése érdekében”.¹³⁶ Peter Hartmann a bíró pervezetés körében teljesítendő kötelezettségét a „polgári perrendtartás Magna Chartájának” nevezte.¹³⁷

Az 1933. évi novella a perkoncentrációt a felek oldalán a velük szemben rögzített preklúziós szabályokkal próbálta megvalósítani.¹³⁸ Az 1933. évi novella a felek igazmondási kötelezettségét mondta ki, amely szerint „a felek kötelesek a ténybeli körülményekről teljes és a valóságnak megfelelő nyilatkozatot tenni”.¹³⁹ Ezáltal a felek szabadságát is korlátozták, mivel már nem ők dönthettek arról, hogy igazat mondanak-e vagy sem.

Az 1976. évi módosítás előtt a német polgári eljárásjogi törvénykönyvet illetően a polgári peres eljárás több fogyatékosága is középpontba került, ezek közül a témám szempontjából releváns elemet emelem ki, ez pedig az eljárás elhúzódása volt.¹⁴⁰ A felekkel szemben támasztott igazmondás követelményét már kötelezettségként rögzítették a törvényben. A dZPO a feleknek a per előbbre vitelének kötelezettségét írja elő általános jelleggel az elsőfokú eljárás szabályai

¹³³ Falk Bomsdorf: Prozeßmaximen und Rechtswirklichkeit. Verhandlungs- und Untersuchungsmaxime im deutschen Zivilprozeß – Vom gemeinen Recht bis zur ZPO. Berlin, Duncker & Humblot 1971. 272. o.

¹³⁴ Rosenberg – Schwab – Gottwald: Zivilprozeßrecht. 15. Aufl. i. m. 25. o.

¹³⁵ dZPO 139. §

¹³⁶ Bomsdorf: Prozeßmaximen und Rechtswirklichkeit. Verhandlungs- und Untersuchungsmaxime im deutschen Zivilprozeß – Vom gemeinen Recht bis zur ZPO. i. m. 269. o.

¹³⁷ Peter Hartmann: Zivilprozess. Hunderte wichtiger Änderungen. Neue Juristische Wochenschrift 2001/2002. 54. Jahrg. 2577. o.

¹³⁸ Peter Arens: Mündlichkeitsprinzip und Prozeßbeschleunigung im Zivilprozeß. Berlin, J. Schweitzer Verlag 1971. 20. o.

¹³⁹ dZPO 138. §

¹⁴⁰ Ld. részletesen: Heinz Menne: Sprachbarrieren und Rationalisierung im Zivilprozeß. Zeitschrift für Zivilprozeß 1975/88. Band 264-273. o., Hornst-Eberhard Henke: Judicia perpetua oder Warum Prozesse so lange dauern. Zeitschrift für Zivilprozeß 1970/2. sz. 146. o., Max Volkommer: Die lange Dauer der Zivilprozesse und ihre Ursachen. Zeitschrift für Zivilprozeß 1968/81. Band 102-135. o., Udo Reifner: Erfolgs- und Zugangsbarrieren in der Justiz. Eine kritische Bestandsaufnahme der empirischen Forschung Demokratie und Recht 9. Jahrgang 1981. 143-154. o.

között (*Prozessförderungspflicht*), ez a feleket terhelő kötelezettség törvényi szinten az 1976. évi novelláris módosítással jelent meg először.¹⁴¹ Ennek megfelelően a fél köteles állításait és tagadásait, kifogásait és ellentmondásait, bizonyítási eszközeit és bizonyítási kifogásait olyan időben előterjeszteni, amely megfelel a per állása szerinti gondos és az eljárást elősegítő pervitelnek.¹⁴² Az 1976. évi Novella célja az eljárás gyorsítása, valamint koncentrációja volt, amelyet a felek aktív magatartásával kívánt biztosítani.¹⁴³ Ezen rendelkezés beiktatása előtt előfordult, hogy alperes elnyújtva, részletekben bocsátotta a bíróság rendelkezésére védekezését képező nyilatkozatait, illetve a bizonyítékokat, amely az eljárás során felmerülő újabb tények, esetlegesen előkerülő bizonyítékok miatt akár a peres eljárás elhúzódását eredményezhette. Ezen kötelezettség rögzítését követően alperes számára sem lehetséges a továbbiakban, hogy védekezését csepegtesse. Amennyiben elkésetten nyújtottak be valamely előterjesztést, a bíróság csak akkor fogadja el, ha nem hátráltatja a jogvita elintézését vagy vétlen volt a fél a határidő elmulasztásában.¹⁴⁴ A dZPO ehhez kapcsolódóan jogkövetkezményt is tartalmaz, főszabályként az elkésetten előterjesztett nyilatkozatok visszautasítását rögzíti.¹⁴⁵ A felek mulasztása esetén ezt a speciális jogkövetkezményt (296. §) kell alkalmaznia a bíróságnak.¹⁴⁶ Főszabály szerint a határidőn túl előterjesztett nyilatkozatot kizárják,¹⁴⁷ tehát a késedelemhez kapcsolódóan preklúziót rögzítenek ebben a rendelkezésben jogkövetkezményként.¹⁴⁸ A hatékony jogvédelem biztosítása érdekében alakították ki a preklúziót, mivel a preklúzív joghatással kívánják előmozdítani az eljárás előrehaladását és a megfelelő időben történő döntéshozatalt, amely a hatékony jogvédelem részét képezi.¹⁴⁹ A *Prozessförderungspflicht* bevezetése Kengyel Miklós szerint jelentős változást hozott a bíróság és a felek viszonyában. Ezzel az 1924. évi Novellában bevezetett rendelkezést tovább szigorította.¹⁵⁰ Az 1976. évi Novella a bíróság irányában kötelezettségként fogalmazta meg,

¹⁴¹ Egon Schneider: Beitrage zum neuen Zivilprozessrecht. Monatsschrift für Deutsches Recht 31. Jahrgang 1977. 794-796. o.

¹⁴² dZPO 282. §

¹⁴³ Stein-Jonas Kommentar zur Zivilprozeßordnung, 20. Auflage, 11. Lieferung, Tübingen, J. C. B. Mohr (Paul Siebeck) 1985. 115. o.

¹⁴⁴ dZPO 296. §

¹⁴⁵ dZPO 296. §

¹⁴⁶ Fritz Baur- Wolfgang Grunsky: Zivilprozeßrecht (10. überarbeitete Auflage). Neuwied, Luchterhand 2000. 41. o.

¹⁴⁷ Hans-Joachim Musielak: Kommentar zur Zivilprozessordnung (3. neubearbeitete Auflage). München, Verlag Franz Vahlen 2002. 712. o.

¹⁴⁸ Harald Koch – Frank Diedrich: Civil Procedure in Germany. München, C. H. Beck 1998. 81. o.

¹⁴⁹ Manfred Wolf: Die Berücksichtigung verspäteten Vorbringens in der Berufungsinstanz, Zeitschrift für Zivilprozeß 1981/94. sz. 310. o.

¹⁵⁰ Kengyel: A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben. i. m. 140. o.

hogy a bíróságnak oda kell hatnia, hogy a felek kellő időben és a szükséges terjedelemben tegyék meg nyilatkozataikat.¹⁵¹

Az 1976. évi Novellát követően a jogirodalomban napirendre került a bíróság és a felek viszonya. Rudolf Wassermann szerint a bíróság és a felek közötti együttműködés egy alapelvben összefoglalható, erre az *együttműködési elvet* javasolta.¹⁵² Bernhard Hahn szerint ezt a módosítást követően a felek és a bíróság viszonyát illetően egyre inkább az együttműködési elv fogalmazható meg, és nézete szerint ebben az alapelvben lehetne összefoglalni a viszonyukat.¹⁵³ Azonban az együttműködési elv mint alapelv létjogosultságát döntően elutasították a jogirodalomban.¹⁵⁴ Az 1976. évi Novella módosításai után kétkedtek abban, hogy az új szabályok meg tudják-e valósítani a novella célkitűzését, amely az eljárás gyorsítása volt. Abban egyetértés alakult ki, hogy az eljárás elhúzódásának oka inkább személyi oldalon keresendő, mintsem a szabályokban. Annak érdekében, hogy az eljárás elhúzódását megakadályozzák, az eljárás résztvevőinek kell tenniük, ehhez nem elegendők a bíró kibővített pervezetési jogosítványai. Harald Franzki úgy fogalmazott, hogy a bíró hiába kapott több jogosítványt az eljárás koncentrálására, ha „*az új cipőben is a régi módon fog poroszkálni*”.¹⁵⁵ Majd a 2001. évi Novella megerősítette a bíró anyagi pervezetési jogosítványait, hogy így a feleket az eljárás során annak előrehaladását segítő aktív részvételre ösztönözze. A rendelkezési elv továbbra is érvényesül a polgári perben, azonban Peter Gottwald szerint a bíró útmutatási kötelezettsége enyhíti annak szigorát.¹⁵⁶

A Pp. megalkotásakor mintaadónak tekintett német szabályozás megvizsgálása után megállapítható, hogy a dZPO az 1976. évi novelláris módosítás által rögzíti a feleknek a per előbbre vitelének kötelezettségét, amely a Pp.-ben alapelvi szinten megfogalmazott, a felek eljárástámogatási kötelezettségének felel meg. Álláspontom szerint a két polgári perjogi törvénykönyv azonos tartalmat tulajdonít a feleket terhelő kötelezettségnek, eljárás menetét támogató magatartást várnak el a felektől. Álláspontom szerint mindkét kódex szabályozásában megfigyelhető, hogy a bíró is egyfajta többletkötelezettséget kap a korábbiakhoz képest, hogy

¹⁵¹ dZPO 273. §, Uwe Kallweit: Die Prozessförderungspflicht der Parteien und die Prækclusion verspäteten Vorbringens im Zivilprozeß nach der Vereinfachungsnovelle vom 3. 12. 1976. Europäische Hochschulschriften. Frankfurt am Main, Lang 1983. 36-39. o.

¹⁵² Rudolf Wassermann: Der soziale Zivilprozeß. Zur Theorie und Praxis des Zivilprozess im sozialen Rechtsstaat. Darmstadt, Luchterhand 1978. 109. o.

¹⁵³ Bernhard Hahn: Kooperationsmaxime im Zivilprozeß. Prozeßrechtliche Abhandlungen. 55. Heft. Köln, Heymanns 1983.

¹⁵⁴ Ld pl.; Othmar Jauernig: Zivilprozeßrecht. 19. Auflage. München, Beck 1981., Rosenberg – Schwab: Zivilprozeßrecht. 15. Auflage. i. m. 425. o.

¹⁵⁵ Harald Franzki: Die Vereinfachungsnovelle und ihre bisherige Bewahrung in der Verfahrenswirklichkeit. Neu Juristische Wochenschrift. 32. Jahrgang 1979. 14. o.

¹⁵⁶ Peter Gottwald: Einführung. In Zivilprozessordnung. München, Beck 2002. 19. o.

a feleket segítse abban, hogy az eljárástámogatási kötelezettségüknek eleget tudjanak tenni. A Pp.-ben alapelvei szinten a bíróság közrehatásának elvében jelenik ez meg, amely az eljárás során az anyagi pervezetésben ölt testet. Fontosnak tartom kiemelni, hogy a dZPO 1976. évi Novellája szintén a bíróság irányában kötelezettségként fogalmazta meg, hogy a bíróságnak oda kell hatnia, hogy a felek a kellő időben és a szükséges terjedelemben tegyék meg nyilatkozataikat. A bíró útmutatási kötelezettsége és megerősödött anyagi pervezetési jogosítványai mellett a felek rendelkezési joga megmarad a dZPO szerint, valamint a Pp. szabályai alapján is, mivel a felek döntenek el, hogy a bíró útmutatása szerint cselekednek-e.

Az öZPO szabályai alapján az osztrák polgári eljárásban a határidők alakítására a feleknek szinte nem volt befolyásuk, mivel azokat vagy törvény, vagy a bíróság állapította meg.¹⁵⁷ Az idézés és a kézbesítés is hivatalból történt. Tehát a feleknek a per menetére és ezáltal a per elhúzásának előidézésére nem volt akkora ráhatásuk, mint a dZPO alapján a német polgári perjogban, ahol a pervezetési jogosítványok a feleket illették. A feleknek előterjesztéseiket megtenni főszabályként az elsőfokú eljárás befejezéséig volt lehetőségük.¹⁵⁸ Azonban a bíróság kizárhatta a felek azon előterjesztéseit, amelyeket a perelhúzás szándékával tettek.¹⁵⁹ Az öZPO az előterjesztés kizárásához a szándékosságot követelte meg a felek részéről, azonban ezt véleményem szerint nehéz lehetett megállapítani a bíró számára. Az öZPO 1997. évi novellája módosította az előterjesztések elutasításának indokát, ezt követően elegendő az elutasításhoz, ha „*alapos kétely nélkül, valamennyi körülmény gondos mérlegelését követően megállapítható, hogy az új előterjesztés miatt az eljárás el fog húzódní*”.¹⁶⁰ Az előterjesztések kizárása kapcsán véleményem szerint az öZPO 1997. évi novellája a gyakorlatban jobban alkalmazható, mivel annak megállapítása kevésbé bonyolult, hogy egy adott előterjesztés miatt az eljárás elhúzódik-e, mint a fél részéről az eljárás elhúzására irányuló szándékosság.

Az öZPO 2002. évi novellája írta elő a *Prozessförderungspflicht*-et a felek számára, tehát ez alapján a feleknek az előadásaikat kellő időben és teljeskörűen kell megtenniük annak érdekében, hogy az eljárást a lehető leggyorsabban le lehessen folytatni.¹⁶¹ Ezen rendelkezéssel a jogalkotó az eljárás gyorsítását és mihamarabbi lefolytatását, illetve befejezését kívánta

¹⁵⁷ öZPO 179. §

¹⁵⁸ Franz Klein - Friedrich Engel: Der Zivilprozess Österreichs. Mannheim, J. Bensheimer 1927. 266. o.

¹⁵⁹ Klein – Engel: Der Zivilprozess Österreichs. i. m. 269. o.

¹⁶⁰ Paul Oberhammer - Tanja Domej: Improving the Efficiency of Civil Justice: Some Remarks from an Austrian Perspective. In: C. H. van Rhee - Alan Uzelac (szerk.): Civil Justice between Efficiency and Quality. From Ius Commune to the CEPEJ. Antwerp, Intersentia 2008. 67. o.

¹⁶¹ öZPO 178. § (2) bek., Walter H. Rechberger: Economy and Efficiency of Civil Procedure versus Litigation Culture – An Austrian Perspective. In: Vytautas Nekrošius (szerk.): Recent Trends in Economy and Efficiency of Civil Procedure. Materials of International Conference 9-10 of May 2013. Vilnius, Vilnius University Press 2013. 231. o

előmozdítani. Tehát a felek nyilatkozattétele mind időben, mind tartalmilag korlátozott, vagyis kellő időben és teljeskörűen, valamint a valóságnak megfelelően kell azokat megtenniük. A koncentrált eljárás érdekében a feleknek lényegében a lehető leghamarabb kell tényállításaikat megtenniük.¹⁶² Az osztrák polgári perrendtartás előírja a felek eljárástámogatási kötelezettségét, valamint igazmondási kötelezettség is terheli a feleket, így a tényállást a valóságnak megfelelően és a teljesség igényével kell feltárniuk.¹⁶³

Az öZPO 2002. évi novellája a bíró pervezetési jogosítványait növelte, így az elnöknek kell gondoskodnia az ügy kimerítő tárgyalásáról. A bírónak a perkoncentráció megvalósulása érdekében oda kell hatnia, hogy a felek releváns tényállításaikat megtegyék, valamint a bizonyítási eszközöket megjelöljék.¹⁶⁴ Az öZPO 179. § (2) bekezdése rögzített preklúziós rendelkezést, amely szerint a bíróság visszautasítja a fél előterjesztéseit, ha azokat korábban durva gondatlanságból vagy szándékosan nem terjesztették elő, és azok figyelembevétele az eljárás befejezését jelentősen késleltetné. Fontosnak tartom kiemelni, hogy a kizárásnak feltétele, hogy a késedelmesen előterjesztett beadvány az eljárás késleltetését vonja maga után. Ahogy a magyar polgári peres eljárásban, az osztrák polgári perjogban is szorosan kapcsolódik egymáshoz a felek eljárástámogatási, vagy másnéven per előbbre viteli kötelezettsége, és a bíróság anyagi pervezetési cselekménye. A bíróságnak közre kell hatnia ahhoz, hogy a felek eleget tudjanak tenni a polgári per során ezen kötelezettségüknek.

3.2. Az eljárástámogatási kötelezettség megjelenése korábbi belföldi eljárásjogi kódexekben

Ha ezen alapelv korábbi eljárásjogi kódexeinkben való megjelenését vizsgáljuk, akkor elsőként a Plósz-féle Pp.-t kell áttanulmányozni. A Plósz-féle Pp. megteremtette a bíróság és a felek közötti együttműködést, amelyet Magyary Géza a következőképpen foglal össze: *„Hogy a bíró és a fél érvényesülésének az egyensúlyát a perben sikerült létrehozni, annak oka főleg kettőben rejlik. Először, hogy sikerült a felek rendelkezését kellő határok közé szorítani. A féltől függjön, akar-e jogvédelmet vagy sem. De ne függjön őtől, hogy az eljárás miképpen bonyolódjék le és meddig tartson. Ha a fél jogvédelmet kér, ne legyen a bíró akadálya az igazság keresésében.*

¹⁶² Herbert Salficky: Überschießende Feststellungen im Zivilprozess. Österreichische Juristenzeitung 2006/51. sz. 796. o.

¹⁶³ öZPO 178. §, Winfried Kralik: Die Verwirklichung der Ideen Franz Kleins in der Zivilprozeßordnung von 1895. In: Herbert Hofmeister (szerk.): Forschungsband Franz Klein (1854–1926). Leben und Wirken. Bei träge des Symposiums „Franz Klein zum 60. Todestag“. Wien, Manz Verlag 1988. 91. o.

¹⁶⁴ öZPO 182. §, Knut Wolfgang Nörr: Ein geschichtlicher Abriss des kontinentaleuropäischen Zivilprozesses in ausgewählten Kapiteln. Tübingen, Mohr Siebeck 2015. 148-149. o.

*Ez az, amit a mai eljárások vallanak, s amit az új polgári perrendtartásunk megvalósított.*¹⁶⁵

A Plósz-féle Pp. a bíróság kezébe adta a pervezetést.¹⁶⁶ A Plósz-féle Pp. nem tartalmazott alapelvi fejezetet és nem fogalmazta meg a felek eljárástámogatási kötelezettségét sem. Azonban jogkövetkezményeket rögzített arra vonatkozóan, ha a fél tényállításait, illetve nyilatkozatait késedelmesen tette meg, valamint bizonyítékait késedelmesen terjesztette elő: ekkor költségekben marasztalást, valamint a késedelmes előadás figyelmen kívül hagyását alkalmazta. Ha a fél előterjesztését késedelmesen tette meg, pedig arra korábban már lehetősége lett volna, és ez a késedelem a tárgyalás elhalasztására adott okot, ekkor a késedelmes felet az ebből eredő költségben marasztalták, függetlenül attól, hogy pervesztes vagy pernyertes volt-e az eljárásban.¹⁶⁷ Amennyiben a bíróság arról győződött meg, hogy a fél utólagos előadása, illetve utólagosan előterjesztett bizonyítéka a tárgyalás elhalasztását tette szükségessé, és ezeket a fél az ügy elintézésének késleltetése végett szándékosan halogatta, akkor a bíróság figyelmen kívül hagyhatta.¹⁶⁸ Ezen rendelkezésekből megállapítható, hogy a félnek az eljárás elhúzására irányuló cselekményeit már a Plósz-féle Pp. is szankcionálta. Álláspontom szerint ezekből a szabályokból levezethető, hogy a felektől olyan magatartást várt el a per során, amellyel nem késleltetik az eljárás befejezését, hanem annak előrehaladását segítik.

A régi Pp. tartalmazott rendelkezést a per előre vitele érdekében a feleket terhelő kötelezettségről, az 1995. évi módosítást követően a 141. § (2) bekezdésébe beépült a német polgári perrendtartásban használt *„per állása szerinti gondos és az eljárást elősegítő pervitel”* kifejezés¹⁶⁹: *„A fél köteles a tényállításait, nyilatkozatait, bizonyítékait – a per állása szerint – a gondos és az eljárást elősegítő pervitelnek megfelelő időben előadni, illetve előterjeszteni.”* A régi Pp. 141. § (6) bekezdésben ennek elmulasztásának jogkövetkezményét is rögzítette¹⁷⁰: *„Ha a felek valamelyike tényállításának, nyilatkozatának előadásával, bizonyítékainak előterjesztésével – a (2) bekezdésben előírt kötelezettsége ellenére – alapos ok nélkül késlekedik, és e kötelezettségének a bíróság felhívása ellenére sem tesz eleget, a bíróság a fél*

¹⁶⁵ Magyary Géza: Magyar polgári perjog (2. kiadás). Budapest, Franklin, 1924. 36. o.

¹⁶⁶ Ld. pl.: Plósz-féle Pp. 224-225. §

¹⁶⁷ Plósz-féle Pp. 221. § *„Tényállítások, az ellenfél tényállításaira való nyilatkozatok, a bizonyítékok megnevezése vagy felmutatása és a rájuk vonatkozó nyilatkozatok rendszerint bármikor megtehetők annak a tárgyalásnak a bezárásáig, a mely a fennforgó kérdést elintéző határozatot megelőzi. A fél azonban, a ki előterjesztésével, a melyeket a bíróság meggyőződése szerint korábban érvényesíthetett volna, a tárgyalás elhalasztására okot ad, az ebből eredő költségben még akkor is elmarasztalando, ha a perben nyertes.”*

¹⁶⁸ Plósz-féle Pp. 222. § *„A bíróság a félnek az előbbi §-ban említett oly utólagos előadásait és utólagosan ajánlott bizonyítékait, a melyek figyelembevétele a tárgyalás elhalasztását tenné szükségessé, hivatalból is figyelmen kívül hagyhatja, ha arról győződik meg, hogy a fél előadásait az ügy elintézésének késleltetése végett szándékosan halogatta.”*

¹⁶⁹ Kengyel: A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben. i. m. 140. o.

¹⁷⁰ Bartha Bence: Az 1952. évi polgári perrendtartás rendszerváltozást követő, tárgyalási szerkezetet érintő változásai. Glossa Iuridica 2021/1-2. sz. 88-90. o.

előadásának, előterjesztésének bevétele nélkül határoz, kivéve, ha álláspontja szerint a fél előadásának, előterjesztésének bevétele a per befejezését nem késlelteti.”¹⁷¹ A régi Pp. a bíróság oldalán kötelezettségként fogalmazta meg, hogy a bíróságnak a fél alapos ok nélküli késedelme esetén fel kellett hívnia őt nyilatkozatai, valamint bizonyítékai előterjesztésére. A BDT2000. 312. számú döntés rámutatott, hogy a régi Pp. 141. § (6) bekezdése akként rendelkezett, hogy ha a felek valamelyike a régi Pp. 141. § (2) bekezdésében foglalt kötelezettségével alapos ok nélkül késlekedik és ennek a kötelezettségének a bíróság felhívása ellenére sem tesz eleget, akkor határozhat csak a bíróság a fél előadásának bevétele nélkül. További feltétel volt még, hogy ezen előadás bevétele az eljárás befejezését késleltetné. Ebből következően megállapítható, hogy a bíróság részéről két felhívásra volt szükség: az első felhívással a bíróság figyelmeztette a feleket a régi Pp. 141. § (2) bekezdésében foglalt kötelezettségükre, a második felhívás pedig akkor volt szükséges, amikor a bíróság ezen kötelezettség teljesítésére hívta fel a feleket.¹⁷²

A BDT2010. 2246. számú döntés kiemelte, hogy lényeges eljárási szabályt sértett az elsőfokú bíróság, ha a fél bizonyítási indítványát azért mellőzte, mert azt a fél alapos ok nélkül késedelmesen terjesztette elő, azonban a késedelem bekövetkezte után a kötelezettségére a felet külön nem hívta fel. Amennyiben a másodfokú bíróság megítélése szerint a fél által indítványozott bizonyítási eljárás lefolytatása nem volt szükséges, akkor önmagában a felhívás elmulasztásával kapcsolatos jogszabálysértés nem alapozta meg az elsőfokú határozat hatályon kívül helyezését és a tárgyalás kiegészítését. A hivatkozott ügyben alperes határidőn túl, elkészen terjesztette elő bizonyítási indítványát a tárgyaláson. Fontos kiemelni, hogy alperes nem volt elzárva attól, hogy észrevételeit, illetve indítványait határidőben terjessze elő. A késedelem kimentése körében alperes semmit nem terjesztett elő. Amennyiben az alperes határidőben előterjesztette volna bizonyítási indítványait és észrevételeit, a bíróság és felperes fel tudott volna készülni a kérdésekből, és a szakértőt esetlegesen idézve a tárgyaláson fel lehetett volna oldani az esetleges ellentmondásokat. Ha az alperes határidőn túli, késedelmes indítványait elfogadta volna a bíróság, akkor a tárgyalást el kellett volna halasztani, ez pedig a peres eljárás elhúzódásához vezetett volna. Tekintettel arra, hogy alperes késedelmét kimenteni nem tudta, a bíróság a bizonyítási indítványt a régi Pp. 3. § (4) bekezdése és a régi Pp. 8. §-a alapján elutasította, a késedelmesen előterjesztett észrevételeket pedig figyelmen kívül hagyta. A benyújtott szakértői vélemény körében a bíróság nem talált olyan körülményt, amely miatt a szakvélemény nem lett volna elfogadható. A szakvélemény megállapításai nem voltak

¹⁷¹ régi Pp. 141. § (6) bek.

¹⁷² BDT2000. 290.

ellentétesek a bíróság ténymegállapításaival és nem ütköztek jogszabályba. A szakértőhöz intézendő kérdések körében az alperes által indítványozott kérdések a per eldöntése szempontjából nem bírtak relevanciával. Ezek általános kérdéseket tartalmaztak és nem a perrel, illetve a per tárgyával függtek össze. A bíróság ezeket a kérdéseket a szakértőhöz közvetlenül nem tette fel. Azonban alperes nem volt elzárva ezen kérdések feltételétől. Alperes nem volt elzárva attól, hogy az elkésztett előterjesztett bizonyítási indítványa tárgyát képező okiratokat előbb becsatolja, amennyiben azokra, mint bizonyítékokra kívánt hivatkozni, hiszen ezek az iratok az eljárás során korábban rendelkezésére kellett, hogy álljanak. Mivel az indítvány elkésztett, a jóhiszemű pervittel ellentétes és a per szükségtelen elhúzódásához vezetett volna, így a bíróság elutasította. Alperes fellebbezést nyújtott be, amelyben az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezését és az elsőfokú bíróság új határozat meghozatalára utasítását kérte. Felperes fellebbezési ellenkérelmében az elsőfokú ítélet helybenhagyását kérte, álláspontja szerint alperes nem jelölte meg pontosan és tényszerűen, hogy a szakvélemény melyik pontja melyik jogszabályi rendelkezést sérti. Ha a bírói döntésben hivatkozott 3. §-t és 8. §-t röviden áttekintjük, összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy a régi Pp. 3. § (4) bekezdése a bizonyítás indítványozásáról, illetve annak elkésztéséről rendelkezett. Ezen bekezdés értelmében a bíróság a bizonyítási indítványhoz, illetve a bizonyítást elrendelő határozatához nem volt kötve. A bíróság mellőzte a bizonyítás elrendelését, vagy a már elrendelt bizonyítás lefolytatását (kiegészítését, megismétlését), ha az a jogvita elbírálása tekintetében nem volt szükséges. A bíróságnak a bizonyítás elrendelését mellőznie kellett, ha a bizonyítási indítványt a fél neki felróható okból elkésztett, vagy egyébként a jóhiszemű pervittel össze nem egyeztethető módon terjesztette elő, kivéve, ha a törvény eltérően rendelkezett. A régi Pp. 8. §-a rögzítette, hogy a bíróság köteles megakadályozni minden olyan eljárást, cselekményt vagy magatartást, amely a per elhúzására irányul vagy ehhez vezethet, és ezen túlmenően ezen rendelkezés jogkövetkezményt is megfogalmazott a perelhúzással kapcsolatosan:

„8. § (4) A bíróság pénzbírással (120. §) sújtja azt a felet (képviselőt), valamint más perbeli személyt, aki valamely nyilatkozatot indokolatlanul késedelmesen tesz meg, vagy azt felhívás ellenére sem teszi meg és ezáltal a per befejezését késlelteti.

(5) A bíróság azt a felet (képviselőt), aki egyes perbeli cselekményekkel indokolatlanul késedelmeskedik, valamely határidőt vagy határnapot mulaszt, vagy más módon felesleges költségeket okoz, a törvény értelmében a költségek megtérítésére való kötelezésen felül –

pernyertességére vagy pervesztességére tekintet nélkül – pénzbírság megfizetésére kötelezi, továbbá a felet a törvényben meghatározott más jogkövetkezménnyel sújtja.”¹⁷³

A bíróság a feleket a perbeli jogok jóhiszemű gyakorlására köteles volt figyelmeztetni. A figyelmeztetésnek ki kellett terjednie a rosszhiszemű pervitel következményeire is. Mivel a fél a régi Pp. 141. § (2) bekezdése alapján bizonyítási indítványait a gondos és eljárást segítő pervitelnek megfelelően volt köteles előterjeszteni „...A bíróság a bizonyítás elrendelését mellőzni köteles, ha a bizonyítási indítványt a fél neki felróható okból elkéssetten, vagy egyébként a jóhiszemű pervittel össze nem egyeztethető módon terjeszti elő, kivéve, ha a törvény eltérően rendelkezik.”¹⁷⁴ Kijelenthető, hogy az elsőfokú bíróság felhívása a vonatkozó szabályoknak megfelelően történt a szakértő-kirendelő végzésben arra vonatkozóan, hogy a felek a szakértői véleményt illetően annak kézhezvételétől számított tizenöt napon belül terjesszék elő észrevételeiket, valamint a szakértő esetleges meghallgatására vonatkozó indítványaikat. A bíróság felhívása megfelelt a régi Pp. 141. § (2) bekezdésében foglaltaknak, amely szerint a bíróság felhívja a feleket nyilatkozataik megtételére, ha a tényállás megállapításához ez szükséges. A vizsgált ügyben az elsőfokú bíróság ezen körben jogkövetkezmények megjelölése mellett a jegyzőkönyv szerinti végzésben hívta fel a feleket, utalva a régi Pp. 8. §-ában, 136/B. § (3) bekezdésében és a 141. § (6) bekezdésében foglaltakra is. Az elsőfokú bíróság helyesen jutott arra a következtetésre, hogy az alperesnek megfelelő idő állt rendelkezésére a szakértői vélemény tekintetében észrevételei, esetleges bizonyítási indítványai előterjesztésére, azonban az elsőfokú bíróság a felhívott és alkalmazott alapelveken túlmenően a jogkövetkezmények körében nem a Pp. speciális és általa is felhívott rendelkezései alkalmazásával járt el. Az iratok alapján megállapítható, hogy az elsőfokú bíróság a végzésben foglalt határidő eredménytelen elteltét követően nem hívta fel a feleket a régi Pp. 141. § (6) bekezdésében foglaltaknak megfelelően, amely szerint a bíróságnak a nyilatkozat előadásával, illetve bizonyíték előterjesztésével alapos ok nélkül késedelmeskedő felet fel kell hívnia ezek megtételére. Mivel az elsőfokú bíróság a második felhívást elmulasztotta, így az általa alkalmazott jogkövetkezmény az eljárás lényeges szabályának megsértését jelenti. A régi Pp. 235. § (1) bekezdés második fordulata alapján a fellebbezésben új tényt állítani, illetve új bizonyítékot előadni akkor lehet, ha az új tény vagy az új bizonyíték az elsőfokú határozat meghozatalát követően jutott a fellebbező fél tudomására, feltéve, hogy az (elbírálása esetén) reá kedvezőbb határozatot eredményezett volna. A fellebbezésben új tényt állítani, illetve új bizonyítékot előadni, vagy az elsőfokú bíróság által mellőzött bizonyítás lefolytatását

¹⁷³ régi Pp. 8. §

¹⁷⁴ régi Pp. 141. § (2) bek.

indítványozni akkor is lehetett, ha az az elsőfokú határozat jogszabálysértő voltának alátámasztására irányult; a 141. § (6) bekezdésében foglaltak alkalmazása ebben az esetben is irányadó. Ha a bizonyítási indítvány vagy bizonyíték mellőzésére a régi Pp. 141. § (6) bekezdésében foglaltak alkalmazása nélkül, vagy helytelen alkalmazásával csupán a régi Pp. 3. § (4) bekezdésében, illetve a régi Pp. 8. §-ban foglaltak alapján került sor, akkor a mellőzött bizonyíték, illetve bizonyítási indítvány lefolytatása jogszerűen indítványozható volt a másodfokú eljárás során és szükséges volt annak érdemi vizsgálata. A jelen perbeli fellebbező alperes vonatkozásában a fentebb ismertetett szabályok azzal a következménnyel jártak, hogy a régi Pp. 235. § (1) bekezdése értelmében a fellebbezésében érvényesen új tényt vagy bizonyítékot már nem állíthatott, azonban a régi Pp. 141. § (6) bekezdésében foglaltakat az elsőfokú eljárás során a szakértői bizonyítás kapcsán nem megfelelően alkalmazták, így az alperes ehhez kapcsolódóan tett és az elsőfokú bíróság által mellőzött bizonyítási indítványát a másodfokú bíróságnak vizsgálnia kellett, a régi Pp. 252. §-ban foglaltakra is tekintettel. A 252. § (2) bekezdése szerint a másodfokú bíróság akkor helyezte hatályon kívül az elsőfokú bíróság ítéletét a fellebbezési kérelem és a fellebbezési ellenkérelem korlátaira tekintet nélkül, ha az elsőfokú eljárásban olyan lényeges eljárási szabálysértés történt, amely a tárgyalás megismétlését vagy kiegészítését tette volna szükségessé. A másodfokú bíróság megállapította, hogy az elsőfokú bíróság által megvalósított eljárási szabálysértés orvosolható volt a másodfokú eljárásban, erre olyan módon került sor, hogy a másodfokú bíróság a fellebbezésben foglaltakat érdemben vizsgálta. A másodfokú bíróság a vizsgálat során megállapította, hogy az alperes észrevételei nem tartalmazzak olyan tény előadását, amely a bíróság által kirendelt igazságügyi szakértő véleményének helyességét kétségbe vonná, valamint az elsőfokú eljárás során már előadottakon túlmenő olyan új tényt, körülményt nem jelölt meg, amely szükségessé tenné a szakértői vélemény kiegészítését. Az alperes által a fellebbezésben hivatkozottak nem tartalmaztak olyan tényelőadást, amely további bizonyítás felvételére adott volna alapot. Minderre tekintettel a régi Pp. 252. § (2) bekezdésében foglaltakat figyelembe véve a tárgyalás megismétlése nem vált szükségessé. Az előzőek alapján a másodfokú bíróság megállapította, hogy az elsőfokú bíróság érdemi döntése helytálló, a megállapított tényállás nem tekinthető okszerűtlennek, így a levont jogi következtetései is helytállóak az indokolás fentiek szerinti kiegészítése mellett. Ezért a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét a régi Pp. 253. § (2) bekezdése alapján helybenhagyta.¹⁷⁵

¹⁷⁵ BDT2010. 2246.

A régi Pp. 141. § (2) bekezdése a felek eljárására vonatkozó kötelezettségként előírta, hogy a fél köteles a tényállításait, nyilatkozatait, bizonyítékait – a per állása szerint – a gondos és az eljárást elősegítő pervitelnek megfelelő időben előadni, illetve előterjeszteni. A bíróságnak ehhez kapcsolódóan tájékoztatási kötelezettséget határozott meg, amely szerint a bíróság felhívta a feleket nyilatkozataik, illetve az ezekre vonatkozó bizonyítékaik előterjesztésére, valamint, amennyiben a fél nyilatkozatainak előadásával, illetve bizonyítékai előterjesztésével alapos ok nélkül késlekedett, akkor a bíróságnak fel kellett hívnia a felet ennek pótlására. Ez a rendelkezés szankciót is kilátásba helyezett a késedelem esetére, ekkor a bíróság a fél előadásának bevárása nélkül határozott, ha annak bevárása az eljárás befejezését késleltetné. A régi Pp. az 1995. évi LX. törvénnyel vezette be ezt a módosítást, amely 1995. augusztus 29. napjától volt hatályos. Ennek indoka a perelhúzás lehetőségének elkerülése volt. Fontosnak tartom kiemelni, hogy a régi Pp. ezen szabályai szerint a bíróságnak kettő felhívást kellett intéznie a félhez késedelem esetén: első alkalommal figyelmeztetni kellett a 141. § (2) bekezdésében foglalt kötelezettségére, vagyis nyilatkozatai és bizonyítékai előterjesztésére, másodszor pedig ezen kötelezettség teljesítésére hívta fel a felet. Az első tájékoztatásból a fél számára egyértelműen ki kellett tűnnie, hogy mennyi időn belül és melyik tényekre vonatkozóan kell eleget tennie bizonyítási kötelezettségének, valamint a jogkövetkezmény alkalmazására is ki kellett terjednie.

Álláspontom szerint a bíróság részéről a félhez intézendő kettő felhívás elegendő „segítség” volt, hogy a fél ne essen olyan mértékben késedelembe, hogy az általa előterjesztett nyilatkozat, illetve bizonyíték figyelmen kívül maradjon. A második felhívás egy olyan biztosíték volt a félnek, amely nagy mértékben segítséget nyújtott számára, hogy eleget tudjon tenni kötelezettségének, ha pervitelt elősegítő magatartást tanúsított, illetve kívánt tanúsítani az eljárás folyamán. Azonban meg kell jegyezni, hogy a régi Pp. a felektől gondos és az eljárást segítő pervitelt várt el alapvetően. Úgy gondolom, hogy ezen elvárásba beletartozik a nyilatkozatok és bizonyítékok határidőben történő előterjesztése. Véleményem szerint pozitívan értékelendő a módosítással beiktatott szankció, mivel, ha a fél a bíróság részéről intézett kettő felhívást követően alapos ok nélkül késlekedett, akkor nem tanúsított olyan magatartást, amely az eljárás lefolytatását segítette elő, valamint alappal feltételezhető az is, hogy magatartása a per elhúzására irányult. A megfogalmazott jogkövetkezmény a polgári peres eljárás rosszhiszemű elhúzását célozta megakadályozni. Egyetértek a rögzített szankcióval, hogy ebben az esetben a késedelmes nyilatkozatot, illetve bizonyítékot figyelmen kívül hagyta a bíróság, ha annak bevárása az eljárás befejezését késleltette volna. Egyensúlyt

látok a rendelkezésben, mivel nemcsak elvárás fogalmazott meg a felekkel szemben, hanem ehhez segítséget adott a bíróság általi kétszeri felhívásban.

Indokolatlan a késedelem, ha a fél előzetesen nem jelzi a bíróság felé, hogy nem tud határidőben teljesíteni valamely cselekményt vagy megtenni valamely nyilatkozatot, illetve utóbb nem menti ki a mulasztását. A régi Pp. 141. § (6) bekezdésében rögzített jogkövetkezmény nemcsak az elsőfokú eljárásban bírt jelentőséggel, hanem kihatott a fellebbezési eljárásra is. A másodfokú bíróság a fellebbezési eljárás során olyan tényeket, bizonyítékokat nem vehetett figyelembe, amelyeket az elsőfokú bíróság a régi Pp. 141. § (6) bekezdése alapján nem vett figyelembe. Erre rámutatott a BDT2000. 176. számú döntés is, amely szerint amennyiben az elsőfokú bíróság a régi Pp. 141. § (2) bekezdés, (6) bekezdése alkalmazásával – a törvényi rendelkezés betartása mellett – hozta meg a határozatát, a másodfokú bíróság a fellebbezésben előadott olyan tényeket és bizonyítékokat nem vehetett figyelembe, amelyeket az elsőfokú bíróság a Pp. 141. § (6) bekezdése alapján nem vett figyelembe. A fellebbezésben előadottakat ilyenkor –valóságtartalmuktól függetlenül – figyelmen kívül kellett hagyni. A vizsgált ügyben az elsőfokú bíróság konkrétan és egyértelműen felhívta az alperest, hogy nyilatkozzon a felperes által előadottakra, közölje milyen körülmények között és milyen tartalommal jött létre a felek között szerződés, valamint az általa hivatkozott tények alátámasztására terjessze elő bizonyítékait. Az alperes a többszöri felhívás ellenére nem tett eleget az abban foglaltaknak, a kitűzött tárgyalásokon nem jelent meg, nyilvánvaló késedelmének kimentését sem kísérelte meg az elsőfokú eljárás folyamán. A bíróság a 141. § (6) bekezdésében foglaltakat alkalmazta. Az alperes az elsőfokú bíróság ítéletével szemben fellebbezéssel élt. Az alperes a fellebbezésében, a fellebbezési eljárásban sem adott magyarázatot a mulasztásra, arra vonatkozóan, hogy mi akadályozta abban, hogy a bíróság felhívásának eleget tegyen. A régi Pp. 141. § (2) bekezdése előírta, hogy a fél köteles gondos és az eljárást segítő pervitel szerint eljárni. Az alperes ennek a kötelezettségének nem tett eleget a perben. Az elsőfokú bíróság ismételt felhívást közölt az alperessel, hogy tegye meg nyilatkozatait, illetve terjessze elő bizonyítékait, valamint figyelmeztette a 141. § (6) bekezdésében foglalt jogkövetkezményre. Erre a felhívásra érdemi válasz nem érkezett alperes részéről. Az elsőfokú bíróság helyesen alkalmazta a 141. § (6) bekezdésében rögzített jogkövetkezményt, így a fellebbezési eljárásban a régi Pp. 235. § értelmében nem lehetett olyan új tényt állítani, illetve olyan új bizonyítékot felhozni, amelyet az elsőfokú bíróság a régi Pp. 141. § (6) bekezdése alapján nem vett figyelembe. Az előzőek alapján a másodfokú bíróság az elsőfokú ítéletet helybenhagyta.¹⁷⁶

¹⁷⁶ BDT2000. 176.

Álláspontom szerint a régi Pp. 235. §-ának rendelkezése következetes, és összhangban állt a 141. § (2) és (6) bekezdéseiben rögzítettekkel. Ha a fél a bíróság kettő felhívása ellenére a nyilatkozatok, illetve bizonyítékok előterjesztésével olyan mértékben esett késedelembe, hogy a bíróság azt figyelmen kívül hagyta, akkor a fellebbezési eljárásban már ne legyen lehetőség ezek vizsgálatára. Amennyiben a másodfokú bíróság ezeket a nyilatkozatokat, illetve bizonyítékokat figyelembe vette és vizsgálta volna, akkor a 141. § (6) bekezdés szerinti jogkövetkezmény nem bírt volna jelentőséggel és célját nem tudta volna előmozdítani.

A Kúria döntésében rámutatott, ha a fél a bizonyítási indítványait a jóhiszemű pervittel össze nem egyeztethető módon terjesztette elő, a bíróság köteles volt a bizonyítás elrendelését mellőzni.¹⁷⁷ A Kúria ebben a körben megfogalmazta, hogy a régi Pp. a felek és a per többi résztvevője számára is egyértelmű kötelezettségként írta elő a rendeltetésszerű joggyakorlást és a perbeli kötelezettségek teljesítését, ehhez kapcsolódó preklúziót a 141. § (2) és (6) bekezdése tartalmazott. A fél köteles a per állása szerinti gondos és az eljárást elősegítő pervittelnek megfelelő időben előadni nyilatkozatait, illetve előterjeszteni bizonyítékait.

Ezt a régi Pp.-ben is megfogalmazott, feleket terhelő kötelezettséget hatályos polgári perrendtartásunk pedig alapelvi szintre emelte. Ennek az alapelvnek a megjelenése a perkoncentráció megvalósulásának egyik sarokköve. A Pp. 4. § (1) bekezdése kimondja, hogy *„A felek kötelesek előmozdítani az eljárás koncentrált lefolytatását és befejezését.”*¹⁷⁸

3.3. A felek eljárástámogatási kötelezettségének tartalma a hatályos szabályozás tükrében

A Konceptióban megjelent az együttműködés elve, mint irányadónak tekinthető alapelv, tehát a jogalkotás folyamán megfogalmazódott az együttműködési elv kodifikációja, azonban ezt a kódexben nem rögzítették. Az együttműködési elv a felek és a bíróság együttműködési kötelezettségét írta volna elő annak érdekében, hogy a per céljait a lehető leghatékonyabban elérjék. Kiss Attila álláspontja szerint támogatandó, hogy ezen Szakértői Javaslatban is szereplő alapelv nem került be a kódexbe.¹⁷⁹ Az együttműködésnek különböző megnyilvánulási formái lehetnek és különbözőképpen fogalmazzák meg a külföldi polgári perjogi kódexek, megvalósulhat a peranyag összegyűjtésében, a per menetének meghatározásában és a bizonyítási eljárás során is.

¹⁷⁷ BH2018. 145.

¹⁷⁸ Pp. 4. § (1) bek.

¹⁷⁹ Kiss: A perkoncentráció követelményének megnyilvánulása az alapelvek és az osztott perszerkezet útján. i. m. 184. o.

A perhatékonyság megvalósítása a Pp. egyik kiemelt jogalkotói célkitűzése. A Konceptió megfogalmazta, hogy egyértelműnek kell lennie mind a felek, mind a bíróság számára, hogy milyen kötelezettség terheli a feleket a perkoncentráció biztosítása terén és milyen eszközök állnak a bíróság rendelkezésére annak előmozdítására. A Konceptió a hatályos magyar szabályozásban nem, de más országok perrendtartási kódexében megjelenő, irányadónak tekinthető alapelvekről szóló részben a felek eljárástámogatási kötelezettséget illetően így fogalmazott: „*A felek eljárás-támogatási kötelezettsége elvének az előírásával az új törvény kinyilvánítaná, hogy a jövőben az eljárások hatékony és gyors lezárhatósága érdekében egy aktívabb és együttműködőbb hozzáállást kíván meg a felek egymás közötti és a bíróság felé irányuló viszonylatában is.*”¹⁸⁰ A Konceptió úgy fogalmaz, hogy a felek eljárástámogatási kötelezettsége a „*per előbbrevitelének kötelezettségeként*” is meghatározható.¹⁸¹ Tehát már a Konceptió szerint a felek eljárástámogatási kötelezettsége megfeleltethető a német polgári perjogban felek számára előírt *Prozessförderungspflicht* kötelezettségnek. Magyary Géza az eshetőségi elv érvényesítésében látta az eljárások gyorsításának egyik eszközét.¹⁸²

A Szakértői Javaslat szerint nem volt indokolt az eljárástámogatási kötelezettség alapelveként történő rögzítése, mivel „*A felektől nem is várható el, hogy egymással együttműködjenek, hiszen éppen azért fordulnak bíróságához, mivel nem képesek együttműködni.*”¹⁸³ A Szakértői Javaslat nem fogalmazta meg törvényi szinten az eljárástámogatási kötelezettséget, tekintve, hogy azt (a bíróság közrehatási tevékenységével együtt) az anyagi pervezetés alapelve magában foglalja.¹⁸⁴

A Konceptió kiemeli, hogy a gyors és hatékony peres eljárás biztosításához megfelelő alapelvek rögzítése is szükséges. A perhatékonyság megvalósítása érdekében a Pp.-ben a régi Pp.-hez viszonyítva új alapelveket rögzítettek. Ezek közé az újonnan megfogalmazott alapelvek közé tartozik a felek eljárástámogatási kötelezettsége is. A felek eljárástámogatási kötelezettségét a Pp. I. Fejezetében „*Alapelvek*” cím alatt rögzítették, így annak az egész polgári peres eljárást át kell hatnia és zsinórmértékül szolgálnak annak folyamán.

A szabályozás fokozott eljárási felelősséget, tevőlegességet kíván a felektől. A polgári perjog legfontosabb alapelve a rendelkezési elv. A magánautonómiából eredően a fél rendelkezési joga körébe tartozik annak eldöntése, hogy jogvitáját bíróság elé viszi-e, milyen tényállításokat tesz és azokat milyen bizonyítékokkal támasztja alá. Az alperes szabadon dönthet, hogy perbe

¹⁸⁰ Konceptió 65. o.

¹⁸¹ Konceptió 10. o.

¹⁸² Magyary Géza: A magyar polgári peres eljárás alaptanai. Budapest, Franklin Társulat 1898. 100. o.

¹⁸³ Varga: Általános rendelkezések és alapelvek. i. m. 47-48. o.

¹⁸⁴ Varga: Általános rendelkezések és alapelvek. i. m. 44. o.

bocsátkozik-e, vitatja-e a felperes állításait, érdemben védekezik-e, milyen tényállítást tesz. Amennyiben a felek a bíróság elé viszik jogvitájukat (alperes érdemben perbe bocsátkozik), akkor ez eljárási kötelezettségeket keletkeztet a felek oldalán. Alapelvi szinten jelenik meg a Pp.-ben a felek eljárástámogatási kötelezettsége, ennek elmaradása különböző következményekkel jár, mint például preklúzió, bizonyítatlanság. Ez a kötelezettség a pert kezdeményező fél vonatkozásában már a perindítástól, a keresetlevél benyújtásától fennáll, ezt juttatják kifejezésre a keresetlevéllel szemben támasztott követelmények is. A keresetlevélben elő kell adni a tényállítást és a bizonyítási indítványt, a Pp. megköveteli a felperestől, hogy a lehető legteljesebben terjessze elő keresetét.¹⁸⁵ A felek maguk döntenek el, hogy élnek-e a törvényben biztosított jogaikkal, ebből a szempontból rendelkezési joguk maradéktalanul érvényesül. Azonban a polgári per során az eljárási jogok gyakorlásának módja korlátozás alá esik, például a Pp. előírja a jóhiszeműség elvét, az eljárástámogatás kötelezettségét. Az eljárás szabályait nem a felek határozzák meg, például az eljárási határidők, az eljárási cselekmények formái kötik őket. A rendelkezési szabadság korlátozása annyiban mindenképp szükséges, hogy a bíróság az ellenérdekű felek között egyensúlyt teremtsen.¹⁸⁶

Elvárható, hogy a felek adott eljárási szakban, határidőn belül tegyék meg perbeli cselekményeiket. A régi Pp. pénzbírság kiszabását helyezte kilátásba, ha a fél vagy más perbeli személy valamely nyilatkozatot indokolatlanul késedelmesen tett meg, felhívás ellenére nem tett meg és ezáltal az eljárás befejezését késleltette, valamint, ha a fél valamely perbeli cselekménnyel indokolatlanul késedelmeskedett, határidőt, illetve határnapot mulasztott.¹⁸⁷

A Pp. 4. §-a nem tartalmaz jogkövetkezményt az eljárástámogatási kötelezettség megsértésének esetére. A hatályos kódexben az eljárástámogatási kötelezettség megsértésének következményeit az egyes eljárási szakokra vonatkozó rendelkezések határozzák meg. A régi Pp. felek késedelme esetén alkalmazott szankciójához képest az eljárástámogatási kötelezettség megsértésének jogkövetkezményeit differenciáltabban alakították ki. Ha a fél ezt a kötelezettségét megsérti, és elmulaszt valamely eljárási cselekményt megtenni vagy azt késedelmesen teljesíti, akkor az adott cselekményre irányadó szabályozás szerint fűződhet speciális jogkövetkezmény.¹⁸⁸ Ha az alperes írásbeli ellenkérelem előterjesztését elmulasztja és

¹⁸⁵ Pp. 170. §

¹⁸⁶ Wopera Zsuzsa: A törvény hatálya és az alapelvek. In: Wopera Zsuzsa (szerk.): Kommentár a polgári perrendtartáshoz. Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez. Budapest, Wolters Kluwer Hungary Kft., 2019. 37. o. és 43. o.

¹⁸⁷ régi Pp. 8. § (4) – (5) bek.

¹⁸⁸ Wopera Zsuzsa: Az új polgári perrendtartás karakterét adó egyes megoldások európai összehasonlításban. *Advocat* 2017/különszám 5. o.

beszámítást tartalmazó iratot sem terjeszt elő, bírósági meghagyást bocsátanak ki.¹⁸⁹ A beavatkozás bíróság részére történő bejelentésének a perfelvételt lezáró végzés meghozataláig van helye, az ezen határidőt követően tett nyilatkozat hatálytalan.¹⁹⁰ Azt a felet, aki perfelvételi nyilatkozatát úgy teszi vagy változtatja meg, hogy arra a perfelvétel során perfelvételi iratban vagy tárgyaláson korábban lehetősége volt, a bíróság pénzbírsággal sújtja.¹⁹¹ Ha valamely perfelvételi nyilatkozatot a bíróság anyagi pervezetése ellenére sem teljeskörűen terjeszt elő a fél, a bíróság azt hiányos tartalom szerint bírálja el.¹⁹² Az eljárás során a bírósággal szembeni elvárás, hogy a törvényesség, célszerűség és időszerűség szempontjainak megfelelően építse fel a per szerkezetét.¹⁹³

Amennyiben a Pp. nem tartalmaz olyan rendelkezést, hogy a fél kizárólag bírói felhívásra vagy a bíróság engedélyéhez kötötten terjeszthet elő beadványt¹⁹⁴, a fél a bíróság felhívása nélkül is előterjeszthet kérelmet. Ilyen módon terjeszthet elő a fél például a tárgyalás elhalasztása, költségkedvezmény engedélyezése, határozat vagy jegyzőkönyv kijavítása, kiegészítése, mulasztásának igazolása iránti kérelmet.¹⁹⁵

A Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Tanácskozása (a továbbiakban: CKOT) foglalkozott az eljárástámogatási kötelezettség személyi hatályának terjedelmével. A CKOT 2017. évi 1. állásfoglalása ezen kötelezettség személyi hatályát kiterjesztően értelmezte, amely szerint a törvényes képviselőre is alkalmazni kell a perkoncentráció érvényesüléséhez szükséges eljárástámogatási kötelezettség tekintetében a félre vonatkozó rendelkezéseket.¹⁹⁶

¹⁸⁹ Pp. 181. § (1) bek.

¹⁹⁰ Pp. 41. § (2) bek.

¹⁹¹ Pp. 183. § (5) bek.

¹⁹² Pp. 183. § (6) bek.

¹⁹³ Udvary Sándor (szerk.): Polgári eljárásjog. Budapest, Patrocínium 2016. 234. o.

¹⁹⁴ Például:

203. § (1) „A fél perfelvételi iratot - a 202. § (2) bekezdésében foglalt kivétellel - akkor terjeszthet elő, ha arra a bíróság felhívta, vagy azt törvény lehetővé teszi. Az ennek megsértésével előterjesztett irat - e törvény eltérő rendelkezése hiányában - hatálytalan.”

217. § (1) „A fél a kereset-, illetve az ellenkérelem-változtatás engedélyezése iránti kérelmét írásban, a változtatásra okot adó új tényállításról történő tudomásszerzéstől, illetve a bíróság anyagi pervezetési cselekményének közlésétől számított tizenöt napon belül terjesztheti elő. E határidő elmulasztása miatt nincs helye igazolásnak.”

302. § (1) „Ha jogszabály eltérően nem rendelkezik a fél a megbízása alapján eljáró szakértő (a továbbiakban: magánszakértő) által készített szakvélemény (a továbbiakban: magánszakértői vélemény) benyújtását indítványozhatja.”

306. § (1) „A bizonyító fél a más eljárásban kirendelt szakértőnek a szakkérdés tárgyában készített szakvéleménye felhasználását indítványozhatja.”

¹⁹⁵ CKOT 2018. november 19-21. 31. számú állásfoglalás

¹⁹⁶ CKOT 2017. november 20-21. 1. számú állásfoglalás: „Ha a félnek nincs perbeli cselekvőképessége, vagy ha a cselekvőképessége érintése nélkül rendelték ki részére törvényes képviselőt, valamint ha a fél nem természetes személy [Pp. 34. § (2) bek.], a perbeli jogokat és kötelezettségeket a törvényes képviselő gyakorolja, ezért a perkoncentráció érvényesüléséhez szükséges eljárástámogatási, állítási és igazmondási kötelezettség [Pp. 4. § (3)-(4) bek.] és a fél személyes meghallgatása tekintetében (230. §) a félre vonatkozó rendelkezéseket a törvényes képviselőre is alkalmazni kell.”

Kiss Attila szerint a felek eljárástámogatási kötelezettsége egyenes arányos viszonyban áll a bíróság közrehatásának tevékenységével, ami azt jelenti, hogy a bíróság megfelelő közrehatása mellett tudnak eleget tenni a felek ezen kötelezettségüknek.¹⁹⁷ Egyetértek Kiss Attila nézetével, véleményem szerint a felek eljárástámogatása és a bíróság közrehatása erős kölcsönhatásban van egymással.

3.4. A per tárgyának meghatározása

Véleményem szerint szorosan összefügg az eljárástámogatási kötelezettséggel, hogy a felperesnek miként kell meghatározni a kereset tárgyát. A konkrét történeti és hatályos szabályok vizsgálata előtt fontosnak tartom áttekinteni a pertárgyfogalmakat. Annak függvényében, hogy egy szabályozás milyen elvárásokat támaszt a per tárgyát, a keresetet illetően, beszélhetünk egytagú, kéttagú, illetve háromtagú pertárgyfogalomról. Az egytagú pertárgyfogalom esetén a per tárgya a kérelem, vagyis, hogy felperes milyen tartalmú rendelkezést kér a bíróságtól. A kérelemmel szembeni elvárás, hogy határozott és egyértelmű legyen.¹⁹⁸ Kéttagú pertárgyfogalom esetén a per tárgya két elemből tevődik össze: a határozott kérelemből és a felperes igényét megalapozó tények előadásából.¹⁹⁹ Varga István a kéttagú pertárgyfogalom kapcsán kiemeli, hogy a tényállás kizárólag akkor alkalmas a per tárgyának meghatározására, ha a jogkeletkeztető, illetve jogra mutató tényeket tartalmazza.²⁰⁰ Háromtagú pertárgyfogalom esetén a kérelem és az előadott tényállítás mellett szükséges a jog fél általi minősítése és a bíróság ehhez a minősítéshez kötve van. Ebben az esetben a felperestől magasabb szintű jogismeretet követelnek meg, mint kéttagú pertárgyfogalom esetén.²⁰¹

3.4.1. A keresetlevél szabályozásának történeti áttekintése

A per tárgyának meghatározása kapcsán a hatályos szabályozás vizsgálata előtt fontosnak tartom áttekinteni a magyar történeti előzményeket, a Trt., az Se., a Plósz-féle Pp. és a régi Pp. keresetlevélhez, illetve annak tartalmi elemeihez kapcsolódó egyes rendelkezésein keresztül. Úgy gondolom, hogy a polgári perjogi kódexek vonatkozó előírásainak elemzése után

¹⁹⁷ Kiss: A perkoncentráció követelményének megnyilvánulása az alapelvek és az osztott perszerkezet útján. i. m. 86. o.

¹⁹⁸ Ébner Vilmos: Perindítás. In: Varga István (szerk.): A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja. I. kötet. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2018. 616-617. o.

¹⁹⁹ Othmar Jauernig - Burkhard Hess: Zivilprozessrecht. München, C. H. Beck 2017. 157. o., Walter H. Rechberger – Daphne Ariane Simotta: Zivilprozessrecht. 9. Auflage. Wien, Manz Verlag 2017. 213. o.

²⁰⁰ Ébner: Perindítás. i. m. 618. o.

²⁰¹ Ébner: Perindítás. i. m. 621. o.

következtetéseket lehet levonni, hogy ezek a szabályok milyen változáson mentek keresztül. Továbbá megállapításokat lehet tenni arra vonatkozóan, hogy a Pp. többet vár-e el felperestől a keresetlevél elemeinél a régi Pp.-hez képest, mivel a Pp. alapelveként rögzíti a felek eljárástámogatási kötelezettségét.

A Trt. szerinti rendes eljárás írásban zajlott. Rendszerint mindkét fél kettő iratot terjeszthetett elő: felperes a keresetet és a választ, míg alperes az elleniratot és a viszonzválaszt. Így már a Trt. tartalmazott előírásokat a keresetlevélre, illetve annak tartalmi elemeire vonatkozóan. A Trt. 64. §-a szerint a felperesnek keresetében elő kellett adnia a jogalapot és a tényeket, amelyekből a követelését származtatta. Ezeket világosan és teljesen kellett előadnia, valamint a kereset tárgyát határozottan és röviden kellett kifejeznie. A keresetéhez mellékelni kellett a bizonyítékait. Ez a rendelkezés határozta meg a keresetlevél további kellékeit is. Továbbá a 65. §-ban pontosan felsorolták, hogy a kereset küllapján milyen adatokat kellett feltüntetni. Ezek közül azt emelem ki, hogy itt a kereset rövid kivonatát fel kellett tüntetni.²⁰² Alperesnek az elleniratban kellett előadnia a védelmére szolgáló kifogásokat és bizonyítékokat.²⁰³ A Trt. vonatkozó rendelkezéseinek vizsgálata után megállapítható, hogy már az 1868. évi polgári törvénykezési rendtartás hatálya alatt elvárás volt felperessel szemben, hogy a keresetben előadja a tényeket, megjelölje a jogalapot és a kereseti kérelmét. Ezek az elemek a hatályos szabályozásban is megtalálhatóak és a keresetlevél érdemi részében előadandók. A Pp. ezekhez képest tartalmaz többletelemeket, amelyeket a keresetlevél érdemi részének tartalmaznia kell. Az Se. hatálya alá tartozó ügyekben²⁰⁴ a keresetet felperesnek írásban kellett beadni a bírósághoz vagy a bíróságnál jegyzőkönyvbe kellett mondania. Az Se. 15. §-a szerint:

15. § „A keresetnek magában kell foglalnia:

1. a bíróságnak megjelölését;
2. a feleknek megjelölését, nevük, polgári állásuk vagy foglalkozásuk, perbeli szerepük és lakásuk szerint, valamint a felek képviselőinek nevét és lakását;
3. az ügy megjelölését a tények előadásával, a melyekből felperes követelését származtatja és ezek bizonyítékaival, ugyszintén a kereseti kérelmet...”

²⁰² A küllapnak kellett tartalmazni a bíróságnak nevét és székhelyét, a kereset szót, az eljárás módját, az ügyfelek neveit, a kereset tárgyának rövid kivonatát a főkötelezettség vagy követelt összeg szabatos kitételével, valamint a képviselő ügyvéd nevét és lakóhelyét. (Trt. 65. §)

²⁰³ Trt. 133. §, A kereset jellemzőit ld. részletesen Szivós Kristóf: Az eventualitás fejlődéstörténete és hatása az írásbeli perfelvételre. PhD-értekezés. Szeged 2023. 114-116. o.
<https://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/11699/1/phd-nyilv%C3%A1nos.pdf> (Letöltés: 2023. 07. 12.)

²⁰⁴ A sommás eljárás hatálya alá tartozó ügyeket kétféleképpen lehetett csoportosítani. Egyrészt azok az ügyek tartoztak a hatálya alá, ahol értékhatárhoz kötődött a szabályainak alkalmazhatósága. Az ügyek másik csoportjánál a per tárgyra fogva határozta meg az alkalmazhatóságot. (Se. 1-3. §)

A kereset tartalmi elemei közül a per tárgyának meghatározása szempontjából a tényalap előadása, a követelés előadása és a kereseti kérelem, valamint a bizonyítékok megnevezése bír relevanciával. Az Se. nem ragaszkodott ahhoz, hogy a keresetben a „kereset” elnevezés szerepeljen, valamint az eljárás nemét megjelöljék, mivel irányadónak a cselekmény tartalmát tekintette.²⁰⁵ Az Se. a kereset tartalmi elemein belül nem írta elő a jogalap megjelölését, azt a bíróság állapította meg a bizonyított tények alapján.²⁰⁶ A jogalap megjelölési kötelezettség hiánya a Trt. előírásaihoz viszonyítva is hiányosság. Megállapítható, hogy bár a keresetnek a tényelőadást, a követelést és a kereseti kérelmet magában kellett foglalnia, azonban felperestől kevesebbet várt el, mint a Pp. teszi.

A Plósz-féle Pp. 129. §-a határozta meg a keresetlevél tartalmi elemeit:

129. § „A keresetlevélnek magában kel foglalnia:

- 1. a bíróság megjelölését;*
- 2. a felek megjelölését nevük, állásuk vagy foglalkozásuk, perbeli állásuk és lakásuk szerint, valamint a felek képviselőinek nevét, állását vagy foglalkozását és lakását;*
- 3. a perfelvételi határnapon előadandó kereset közlését, vagyis a jog előadását, a melyet a felperes érvényesíteni akar, és határozott kérelmet.”*

Továbbá a keresetlevélben elő kellett adni azokat a tényállításokat, amelyekből felperes keresetét származtatta. Meg kellett jelölni azokat az adatokat, amelyek a bíróság hatáskörének és illetékességének meghatározására szolgáltak.²⁰⁷

Szilasi Adolf cikkében bírálta a Plósz-féle Pp. ezen szakaszát. Kifejtette, hogy nézete szerint túlságosan részletekbe menően szabályozta a keresetlevél kellékeit, valamint kritikával illette a kereset előadására vonatkozó rendelkezéseket is. Álláspontja szerint a felsorolandó elemek mennyisége azt eredményezi, hogy megnő azon ügyek száma, amikor a beadott keresetlevél valamely kelléke hiányzik, és emiatt kijavításra adja vissza a bíróság. Ha a kijavításra, illetve hiánypótlásra visszaadandó esetek száma növekszik, akkor az pedig az eljárások tartamára kihatással lesz, vagyis az eljárások tartamának növekedését is eredményezi. Véleménye szerint ez az idővesztés elkerülhető lenne, ha a Plósz-féle Pp. kevesebb kelléket határozott volna meg. Nézete szerint a Plósz-féle Pp. kereset előadására vonatkozó szabályainak nyelvezete bonyolult és szintén túl mélyreható, ez pedig nehezíti ezen rendelkezés érthetőségét és

²⁰⁵ Ragályi Lajos: Az új sommás eljárásról valamint a fizetési meghagyásokról szóló törvények magyarázata és az összes perrendtartási szabályok egybeállítása felső bírói határozatokkal. Budapest, Athenaeum 1893. 54. o.

²⁰⁶ Tatics Péter: Sommás eljárás – Végrehajtási eljárás (Új Döntvénytár VI. kötet). Budapest, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata 1912. 25. o.

²⁰⁷ Plósz-féle Pp. 129. §

alkalmazhatóságát. Az egyszerűbb szabályozás igényét azzal támasztotta alá, hogy a keresetlevél csak előkészítő iratnak minősül.²⁰⁸

Véleményem szerint a Plósz-féle Pp. által előírt és elvárt keresetlevél kellékek nem tekinthetők túlságosan részletekbe menőnek. A Plósz-féle Pp. olyan minimum követelményeket támasztott a keresetlevél tartalmával szemben, amelyek mindenképp szükségszerűek voltak az eljárás megindulásához.

A Plósz-féle Pp. alapján a feleket a per tárgya feletti rendelkezés az eljárás folyamán végig megillette. Az eljárás során a felperes új keresetet támaszthatott, a kereseti követelésről részben vagy egészben lemondhatott, az alperes a követelést részben vagy egészben elismerhette, új keresetet, illetve viszontkeresetet indíthatott. Új kereset, illetve viszontkereset indítására a végítéletet megelőző szóbeli tárgyalás bezárásáig volt lehetőség.²⁰⁹ A Plósz-féle Pp. az alperes ellenkérelmének előadása, illetve előterjesztése között különbséget tett aszerint, hogy arra járásbíró vagy törvényszék előtti eljárásban került-e sor. Járásbírói eljárásban alperesnek a perfelvételi tárgyaláson szóban kellett előadnia érdemleges ellenkérelmét és ezt rögzítették a jegyzőkönyvbe. Törvényszéki eljárásban alperesnek a perfelvételi tárgyaláson írásbeli ellenkérelmét fel kellett olvasnia, az iratot pedig mellékeltek a jegyzőkönyvhöz. A Plósz-féle Pp. az ellenkérelemre az érdemleges ellenkérelem fogalmat használja, mivel a 180. § szerint felperes keresetének előadása után, perbebocsátkozása előtt kellett alperesnek a pergátló kifogásokat előadnia, amennyiben pergátló kifogást akart tenni. Ezt követően adták elő az érdemleges ellenkérelmet, amely ebből következően már csak érdemi védekezést tartalmazhatott. A Plósz-féle Pp. az érdemleges ellenkérelem tartalmát nem határozta meg. A Plósz-féle Pp.-ben nagy hiányosság a Pp. rendelkezéseihez képest, hogy az érdemleges ellenkérelem elvárt tartalmi elemeit nem rögzítette.

A régi Pp. 121. §-a szerint a keresetlevélben fel kell tüntetni: az eljáró bíróságot; a feleknek, valamint a felek képviselőinek nevét, foglalkozását, lakóhelyét és perbeli állását; az érvényesíteni kívánt jogot, az annak alapjául szolgáló tényeknek és azok bizonyítékainak előadásával; azokat az adatokat, amelyekből a bíróság hatásköre és illetékessége megállapítható; valamint a bíróság döntésére irányuló határozott kérelmet (kereseti kérelem). Az érvényesíteni kívánt jogot az annak alapjául szolgáló tényekkel kellett előadni, ez azt jelentette, hogy a tények világítottak rá az érvényesíteni kívánt jogra. Továbbá a keresetlevélben

²⁰⁸ Szilasi Adolf: Észrevételek a polgári törvénykezési rendtartás javaslatához. Jogtudományi Közlöny 1901/17. sz. 133-134. o.

²⁰⁹ Plósz-féle Pp. 189. §, 390. §

elő kellett adni a tények alátámasztására szolgáló bizonyítékokat.²¹⁰ Fontos kiemelni, hogy az érvényesíteni kívánt jog megjelölését nem írta elő a régi Pp., így a felperes ezt megtehetette, akár a pontos jogszabályt is megjelölhette, de mivel nem volt elvárás vele szemben, így ennek elmaradása semmiféle hátránnyal nem járt. Amennyiben felperes az érvényesíteni kívánt jogra vonatkozóan megjelölt valamely jogszabályt, de azt tévesen tette, az sem járt hátránnyal rá nézve.²¹¹ A keresetlevélben a kérelem előadásának azért volt nagy jelentősége, mert a régi Pp. 215. §-a kimondta, hogy a bíróság döntése nem terjeszkedhet túl a kereseti kérelmen, illetve az ellenkérelmen, tehát a kérelemben foglaltak a bíróság számára korlátot jelentettek a döntéshozatal során.

Névai László a kereset elemeinek a következőket tartja: a kereset alanya, a kereset alapja, a kereset tárgya, a kereset tartalma és a kereset címzettje. A kereset alanyának a felperest tekintette, aki jogosult volt megindítani a pert. A kereset alapját a tények képezték, amelyekből felperes az általa érvényesíteni kívánt jogot származtatta. A kereset tárgya alatt a keresettel érvényesíteni kívánt jogot vagy követelést értette. A kereset tartalmát maga a határozott kereseti kérelem adta. A kereset címzettje pedig a bíróság, mert a felperes a bíróság részére címezte a keresetet és a bíróságtól kér, illetve vár jogvédelmet. Azonban a kereset tárgyat tekintve az alperes is lehet címzett, mert őt akarja valamire köteleztetni.²¹² Hámosi Vilmos a kereset tartalma kapcsán írja, hogy azt a keresetben előadottak a maguk összességében képezik, és ezen belül különböztetendők meg az egyes elemek. Nem tartja célszerűnek a kereset általános tartalmán belül annak egyik elemét is a kereset tartalmának nevezni.²¹³

A régi Pp. által előírt kötelező tartalmi elemeket áttekintve megállapítható, hogy a Plósz-féle Pp. által megkövetelt elemek körét nem bővítették, azokban változást nem hozott. A régi Pp. szerint a keresetlevélben „*az érvényesíteni kívánt jogot, az annak alapjául szolgáló tényeknek és azok bizonyítékainak előadásával*” kellett megjelölni.²¹⁴ Tehát felperesnek csak a tények előadásával kellett megjelölnie az érvényesíteni kívánt jogot, így ténylegesen a bíróság a fél által előadott tényekből következtetett az érvényesíteni kívánt jogra és minősítette a jogviszonyt.²¹⁵ Ez azzal a veszéllyel járt, hogy esetlegesen mást tekintett a kereset tárgyának,

²¹⁰ Novák István: A kereset a polgári perben. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó 1966. 257. o.

²¹¹ Novák: A kereset a polgári perben. i. m. 258. o.

²¹² Névai László: A keresetindítás. In: Szilbereky Jenő (szerk.): Polgári eljárásjog I. Budapest, Tankönyvkiadó 1980. 241. o.

²¹³ Hámosi Vilmos: Anyagi jog és kereset. Jogtudományi Közlöny, 1978/10. sz. 618. o.

²¹⁴ régi Pp. 121. § (1) bek. c) pont

²¹⁵ Wopera: Az új polgári perrendtartás karakterét adó egyes megoldások európai összehasonlításban i. m. 6. o., BDT2005. 1239.

vagyis az érvényesíteni kívánt jognak felperes és a bíróság. Ez a szabályozási megoldás pedig a „meglepetés-ítélet” veszélyét hordozta magában.

A régi Pp. 139. §-a szerint a felperes nyilatkozata után terjesztette elő az alperes ellenkérelmét, amely vagy a per megszüntetésére irányult, vagy érdemi védekezést tartalmazott felperes keresetével szemben. Fontos kiemelni, hogy a régi Pp. szerint alperes alaki, illetve érdemi védekezést vagylagosan terjeszthetett elő, tehát alaki és érdemi védekezés együttes előterjesztésére nem volt lehetősége.²¹⁶ A régi Pp. alperes ellenkérelmének vonatkozásában nem rögzítette, hogy azt milyen módon lehetett előterjeszteni, így ebből következően véleményem szerint akár írásban, akár szóban előadható volt. Az ellenkérelem tartalmára vonatkozóan azt határozta meg a régi Pp. 139. § (1) bekezdése, hogy elő kellett adni az alapjául szolgáló tényeket és bizonyítékokat. Tehát a régi Pp. nem tartalmazott rendelkezést az ellenkérelem szerkezeti felépítésére, valamint annak tartalmi elemeire vonatkozóan. Az ellenkérelemmel kapcsolatban mindenképp meg kell jegyezni, hogy a régi Pp. hatálya alatt azt az első tárgyaláson kellett alperesnek előterjesztenie és nem a tárgyalást megelőzően, mint a Pp. szabályai szerint. Jelentős eltérés, hogy a keresetlevél kézbesítése mellett történő idézésben arra kellett figyelmeztetni alperest, hogy legkésőbb a tárgyaláson nyilatkoznia kell a keresetre vonatkozóan, tehát elő kell adnia védekezése alapjául szolgáló tényeket és bizonyítékokat. Kiemelendő, hogy alperes számára a tárgyalás a legvégső határidő volt, amikor nyilatkoznia kellett a kereseti kérelemre vonatkozóan, az ellenkérelmét akár a tárgyalást megelőzően is benyújthatta a bírósághoz.²¹⁷

A régi Pp. alapelveként mondta ki, hogy a bíróság a fél által előadott kérelmeket és nyilatkozatokat nem alakszerű megjelölésük, hanem tartalmuk szerint veszi figyelembe,²¹⁸ így az érdemi döntés korlátját a kereseti kérelem képezte.²¹⁹ A régi Pp. hatálya alatt – a törvény koncepciójának megfelelően – kialakult az a bírói gyakorlat, hogy a kérelemhez kötöttség nem jelent jogcímhez kötöttséget,²²⁰ a bíróság feladata a kereseti kérelem alapjául szolgáló jogviszony elbírálása. Ebből adódóan, ha a felperes a követelés jogcímét tévesen jelölte meg, a bíróság a megjelölttől eltérő jogalapon hozhatott döntést, a jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően minősíthette.²²¹ Emiatt a felek számára csak az eljárást befejező határozatból

²¹⁶ BH1989. 62.

²¹⁷ régi Pp. 125. §, az Országos Ítéletábrla székhelyének és illetékességi területének megállapításáról, valamint az igazságszolgáltatás működését érintő egyes törvények módosításáról szóló 1999. évi CX. törvény módosító rendelkezése által 2000. január 1. napjától régi Pp. 126. §

²¹⁸ régi Pp. 3. § (2) bek. 2. mondat

²¹⁹ régi Pp. 215. §

²²⁰ BDT2008. 1823., BDT2013. 2866., BDT2016. 172. I.

²²¹ EBH2004. 1143., BDT2007. 1543.

váltak ismertté az ügy eldöntésénél releváns jogi szempontok. Az úgynevezett „meglepetésítélettel” szemben viszonylag gyakran jogorvoslással éltek. A jogorvoslati eljárás során a rendelkezési jog sérelmére hivatkoztak. A „meglepetésítéletek” és az ilyen helyzetek kizárása végett a Pp. az érdemi döntés korlátainál rögzíti az érvényesített jogtól való eltérés tilalmát.²²²

3.4.2. A per tárgyának meghatározása a hatályos szabályozásban

A Szakértői Javaslat 141. §-a tartalmazza a keresetlevél benyújtására és kellékeire vonatkozó rendelkezéseket. A 141. § (2) bekezdése pontokba szedve sorolja fel, hogy a keresetlevélnek mit kell tartalmaznia. A 141. § (2) bekezdés c) pontja tartalmazza azokat az elemeket, amelyek a per tárgyának meghatározása szempontjából relevanciával bírnak, így kizárólag ezen pontot vizsgálom. Eszerint a keresetlevélnek magában kell foglalnia *„a perfelvétel során előadni kívánt keresetet, így az érvényesíteni kívánt jog megjelölését, az annak alapjául szolgáló tényállításokat és azok bizonyítékainak előadását, oly módon, hogy a jogállítás a kereset egész tartalmából megállapítható legyen, valamint a bíróság döntésére irányuló határozott kérelmet.”*²²³ A Szakértői Javaslat szerint a kereset a jogállításból, tényállításból és a kérelemből tevődik össze. A Szakértői Javaslat alapján is meg kell jelölnie felperesnek az érvényesíteni kívánt jogot, mint, ahogy azt a régi Pp. alapján is meg kellett tennie, azonban az Szakértői Javaslat ennek megjelölését részletesebben kibontotta.²²⁴ Fontosnak tartom kiemelni, hogy a Szakértői Javaslat szerint felperesnek a perfelvétel során kell előadnia keresetét, tehát majd akkor kell véglegesítenie követelését. A Szakértői Javaslat elvárja felperestől, hogy megjelölje az érvényesíteni kívánt alanyi jogát, tehát végezzen előzetes jogi minősítést. Ugyanakkor a Szakértői Javaslat nem várja el felperestől a tárgyi jogszabály pontos megjelölését. A Szakértői Javaslat az individualizáció követelményét támasztja felperessel szemben az érvényesíteni kívánt jog megjelölése kapcsán, ezt úgy kell megtennie, hogy minden más jogtól elhatárolható,

²²² Kovács Helga Mariann: Anyagi pervezetés. In: Wopera Zsuzsa (szerk.): Kommentár a polgári perrendtartáshoz. Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXIII. törvényhez. Budapest, Wolters Kluwer Hungary Kft., 2019. 652-653. o.

Pp. 342. § (1) *„Az érdemi döntés nem terjedhet túl a kereseti kérelmen, az ellenkérelmen és a beszámítási kérelmen. Ez a szabály a főkövetelés járulékaire is irányadó.”*

(3) *„Törvény eltérő rendelkezése hiányában az érdemi döntés nem terjedhet ki olyan jogra, amelyet a fél a perben nem állított.”*

²²³ Szakértői Javaslat 141. §-a

²²⁴ Éless Tamás: Perindítás. In: Varga István–Éless Tamás (szerk.): Szakértői Javaslat az új polgári perrendtartás kodifikációjára. Budapest, HVG-ORAC 2016. 288. o.

egyértelműen meghatározott legyen.²²⁵ A Szakértői Javaslat koncepciója alapján elvárás a keresettel szemben, hogy következetes és határozott legyen.

A keresetlevél előterjesztésének célja, hogy felperes az alperessel szembeni anyagi jogi igényét a bíróság elé vigye.²²⁶ A keresetlevél tartalma kapcsán vita bontakozott ki arról, hogy a kereset lényege a tényállítás vagy a jogállítás. Szabó Imre álláspontja szerint jogot előadni tények nélkül nem lehet. Így azt a nézetet elvetendőnek tartja, hogy a keresetben elégséges előadni az érvényesíteni kívánt jogot, az annak alapjául szolgáló tények ismertetése nélkül. Szabó Imre rögzíti, hogy a Pp. szabályozási struktúráján végig vonul megállapítása, amely szerint tényállítás nélkül nincs sikeres jogállítás, valamint nincs eredményes kereset sem.²²⁷

A Pp. a keresetlevelet három részre tagolja: bevezető rész, érdemi rész és záró rész. A bevezető rész a per alanyait, szereplőit és adataikat tartalmazza. A záró részben kell feltüntetni a bíróság által hivatalból vizsgálándó körülményeket. A bevezető rész és záró rész elemei, illetve azok vizsgálata témám szempontjából nem bírnak relevanciával. Mivel a keresetlevél érdemi része határozza meg a keresetet és annak bizonyítékait, így a keresetlevélnek csak ezt a részét elemzem.

Pákozdi Zita a Pp. keresetlevélre vonatkozó szabályai kapcsán megfogalmazza, hogy a régi Pp.-hez képest az érdemi részbe tartozó elemek vonatkozásában hajtott végre jelentősebb módosítást.²²⁸ A Pp. előírja, hogy a keresetlevél érdemi részében fel kell tüntetni az érvényesíteni kívánt jogot a jogalap megjelölése útján, valamint új elemként jelenik meg, hogy a felperesnek jogi érvelést kell tennie, amely a jogállítás, a tényállítás és a kereseti kérelem közötti összefüggés levezetésére vonatkozik. Fontosnak tartom kiemelni, hogy a bíróság a fél jogi érveléséhez nincs kötve. A Kúria egy eseti döntésében rámutatott, hogy a bíróság az érvényesített jog, a kereseti kérelem és az ellenkérelem keretein belül a fél jogi érvelésétől eltérő indokok alapján is dönthet.²²⁹ A felperesnek fel kell tüntetnie a bíróság döntésére irányuló határozott kereseti kérelmet.²³⁰ A határozott kereseti kérelem a Pp.-ben is kötelező tartalmi elem, mint ahogy a régi Pp.-ben is az volt. Kovács Marcell így fogalmaz a kereseti kérelem szükségességéről: „A kereseti kérelem azért szükséges, mert ez állapítja meg azokat a

²²⁵ Éless: Perindítás. i. m. 289. o.,

továbbá Ld. Virág Csaba: Bírói attitűdök és pereslelmények a polgári perben – a kereset tárgyához kötöttség és a bizonyítás eredményének mérlegelése. Doktori értekezés. Budapest 2024. 74-75. o. https://ajk.kre.hu/images/doc2024/di/Virag_Csaba_PhD_ertekezes_2024.pdf (Letöltés: 2024. 12. 20.)

²²⁶ Szabó Imre: Szakértelem és felelősség. Jogtudományi Közlöny 2017/9. sz. 379-380. o.

²²⁷ Szabó: Szakértelem és felelősség. i. m. 379. o.

²²⁸ Pákozdi Zita: A perindítás és a keresetlevél szabályai az új Pp.-ben. Jogtudományi Közlöny 2017/7-8. sz. 345. o.

²²⁹ BH2024. 184.

²³⁰ Pp. 170. § (2) bek. a), b) és d) pont

*határokat, amelyeken belül az eljárásnak és a határozatnak maradnia kell, minthogy nem mehet túl a felek kérelmén.”*²³¹

Véleményem szerint kiemelten fontos annak megjelölése, hogy milyen tartalmú és milyen jellegű követelést akar felperes érvényesíteni, így tud majd az eljárás ezen keretek között maradni. A keresetlevélben a jogalap megjelölésének előírása nem új elem, azonban a régi Pp.-hez képest újdonság, hogy a hatályos szabályozás szerint a jogalap megjelölése útján kell ezt megtenni. A régi Pp. keresetlevélre vonatkozó szabályai alapján elegendő volt az érvényesíteni kívánt jog az annak alapjául szolgáló tények előadásával történő megjelölése. Azonban a Pp. új elemként rögzíti, hogy az érvényesíteni kívánt jogot a jogalap megjelölése útján kell feltüntetni a keresetlevélben.

Az Értelmező rendelkezések rögzítik a jogalap fogalmát. Ezen meghatározás szerint a jogalap az az anyagi jogi jogszabályi rendelkezés, amely meghatározza az alanyi jogot közvetlenül keletkeztető tényeket és annak alapján felperest feljogosítja az igény támasztására.²³² A jogszabályi hivatkozás történhet a konkrét jogszabályhely megjelölésével vagy a jogszabályi rendelkezés tartalmi meghatározásával.²³³ Köblös Adél szerint a hangsúly teljesen a jogalapra helyeződik át, a tények háttérbe szorulnak. Hivatkozik az érdemi döntés korlátaira: *„Ha jogot állítani a jogalap megjelölésével ehet, akkor ez azt jelenti, hogy más jogalapon (jogcímen) megítélni a felperes keresetét az új perrendtartás hatálya alatt már nem lehet.”*²³⁴ Továbbá, a keresetlevél érdemi részében fel kell tüntetnie felperesnek a tényállításokat alátámasztó és rendelkezésre álló bizonyítékokat, valamint a bizonyítási indítványokat. A keresetlevél kötelező tartalmi elemeinek hiánya esetén 2021. január 1. napjától nem visszautasításra, hanem hiánypótlási felhívásra kerül sor, mivel a Pp. 176. § (1) bekezdés j) pontját az I. Pp. Novella 76. §-a hatályon kívül helyezte.²³⁵ Amennyiben a hiánypótlási felhívás ellenére sem tartalmazza a keresetlevél a kötelező tartalmi elemeket, akkor a bíróság a keresetlevelet visszautasítja.²³⁶

Az I. Pp. Novella a keresetlevél kötelező tartalmi elemeit egyszerűsítette.²³⁷ Ez azokat az elemeket érinti, amelyekkel kapcsolatban nem alakult ki a jogalkotói szándékkal összhangban álló gyakorlat, vagy amelyek a felperes számára felesleges adminisztrációs terhet jelentenek. *„A kereseti kérelem azért szükséges, mert ez állapítja meg azokat a határokat, amelyeken belül*

²³¹ Kovács Marcell: A polgári perrendtartás magyarázata. III. kötet. Budapest, Pesti Könyvnyomda 1927. 414-415. o.

²³² Pp. 7. § (1) bek. 8. pont

²³³ Pákozdi: A perindítás és a keresetlevél szabályai az új Pp.-ben. i. m. 348. o.

²³⁴ Köblös Adél: Új megoldások az elsőfokú eljárás szabályaiban. Közjegyzők Közlönye 2017/2. sz. 25. o.

²³⁵ I. Pp. Novella 76. § 3. pont

²³⁶ Pp. 176. § (2) bek. e) pont

²³⁷ Ld. részletesen: Udvary Sándor: Az első Pp. novella hatása az elsőfokú eljárásra. Jogtudományi Közlöny 2021/3. sz. 135-136. o.

az eljárásnak és a határozatnak maradnia kell, minthogy nem mehet túl a felek kérelmén.”²³⁸

A kereseti kérelemmel szemben támasztott követelmény, hogy határozottnak kell lennie.²³⁹ Ezt az elvárást már a Plósz-féle Pp. is megfogalmazta.²⁴⁰ A Pp. az eredeti szövegében úgy fogalmazta meg a kereseti kérelemre vonatkozó szabályt, hogy abból kitűnjön, azt várja el a felperestől, hogy a kérelem helyt adó döntés esetén előképe legyen a bíróság ítéleti rendelkező részének.²⁴¹ A keresetlevél érdemi részében a kereseti kérelemre vonatkozóan a novelláris módosítás előtt *„a bíróság ítéleti rendelkezésére irányuló határozott kereseti kérelem”* szerepelt, ez *„a bíróság döntésére irányuló határozott kereseti kérelemre”* módosult.²⁴² Ezzel kapcsolatban a módosítás előtt olyan jogértelmezés alakult ki, hogy a keresetlevélnek szó szerint tartalmaznia kellett olyan kérelmet, amely a majdani ítélet rendelkező részébe *„átemelhető”*, azon változtatni tehát nem kell.²⁴³ Már az Új Pp. Konzultációs Testület megfogalmazta, hogy a kereseti kérelem a vele szemben támasztott határozottság követelményének megfelel, ha kétséget kizáróan, további értelmezést nem igénylő módon tartalmazza, hogy a felperes az alperessel szemben milyen tartalmú jogvédelmet kér és milyen tartalmú ítéleti rendelkezést kíván a bíróságtól.²⁴⁴ Tehát a kereseti kérelem meghatározottsága nem azt jelenti, hogy a bíróság feltétlenül azzal szó szerint megegyező szövegezésű ítéleti rendelkező részt hozhat.

Először a felperes oldalán jelenik meg ez az elvárás a kereset előterjesztésekor, majd az eljárás folyamán az alperes oldalán is az írásbeli ellenkérelem, valamint a felperesi állításokra tett nyilatkozatok előterjesztése kapcsán. A Javaslat indokolásában szerepel, hogy annak újítása, hogy a felperes által megjelölt érvényesíteni kívánt joggal szemben anyagi jogi kifogás előterjesztését várja el alperestől. Az anyagi jogi kifogás fogalmát meghatározza: *„olyan, a fél által perbe vitt anyagi jogi hivatkozás, amely jellege folytán a keresetlevélhez hasonló módon megköveteli annak anyagi jogi jogalapjának és ténybeli alapjának előadását ahhoz, hogy az érdemben elbírálható legyen.*”²⁴⁵ A Javaslat indokolása rögzíti, hogy a gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy az anyagi jogi kifogás indokoltanul késedelmes, illetve hiányos

²³⁸ Kovács Marcell: A polgári perrendtartás magyarázata. III. kötet. i. m. 414-415. o.

²³⁹ Ébner: Perindítás. i. m. 643. o., Wopera: Az új polgári perrendtartás elvi alapjai. i. m. 159. o., Zsitva: Keresetlevél. i. m. 402. o.

²⁴⁰ Plósz-féle Pp. 129. §

²⁴¹ Ébner: Perindítás. i. m. 643. o.

²⁴² Pp. 170. § (2) bek. a) pont

²⁴³ Kúria keresetlevél visszautasításának vizsgálata tárgykörében felállított joggyakorlat-elemző csoportjának összefoglaló véleménye 17-18. o. 78. pont

²⁴⁴ Új Pp. Konzultációs Testület 47. számú állásfoglalás

²⁴⁵ Javaslat 342. o.

előterjesztése gyakran visszaélésszerű, valamint ezek elbírálása nagyrészt jelentős terjedelmű peranyaggal jár és az eljárás elhúzódásához vezethet. Ezen gyakorlati tapasztalatok miatt emeli ki a Javaslat az érdemi védekezésnek ezt a formáját.²⁴⁶ Ezek alapján megállapítható, hogy az ellenkérelem, valamint tartalmi elemeinek részletes szabályozása az eljárás elhúzódásának megakadályozása végett szerepel a Javaslatban. Ezen túlmenően véleményem szerint azt is elő kívánja mozdítani a Javaslat és az ennek alapján kiépített szabályozás, hogy az eljárás koncentrált legyen, tehát a perkoncentráció megvalósulását is elősegíti.

A felekkel szembeni fokozottabb eljárási felelősség, illetve elvárás az alperesi oldalon is tetten érhető. Az írásbeli ellenkérelmet három szerkezeti egységre osztja a Pp.: bevezető rész, érdemi rész és záró rész. A Pp. felsorolja az egyes szerkezeti egységeken belül az odatartozó tartalmi elemeket. A tartalmi elemeket vizsgálva megállapítható, hogy az I. Pp. Novella az írásbeli ellenkérelem tartalmát egyszerűsítette. Az ellenkérelem érdemi részében alaki védekezés esetén az eljárás megszüntetésére alapot adó okot és az azt megalapozó tényeket, valamint a tényeket alátámasztó és rendelkezésre álló bizonyítékokat, bizonyítási indítványokat a Pp.-ben meghatározott módon kell feltüntetni. Érdemi védekezés esetén az alperesnek az ellenkérelem érdemi részében a keresetlevél érdemi részében előadottakra vonatkozó vitató és cáfoló nyilatkozatokat, a védekezést – ideértve az anyagi jogi kifogást is – megalapozó tényeket és az azokat alátámasztó és rendelkezésre álló bizonyítékokat, illetve bizonyítási indítványokat a Pp.-ben meghatározott módon, valamint a beszámítás kivételével az anyagi jogi kifogást a jogalap megjelölése útján kell feltüntetni.²⁴⁷

Tehát az alperesnek közölnie kell, hogy a kereseti kérelem melyik részét vitatja, teljes egészében vagy egy részét vitatja, és mekkora részét kéri elutasítani. Az Értelmező rendelkezések alapján az anyagi jogi kifogás a keresettel érvényesített jog érvényesíthetőségét kizáró, megszüntető vagy gátló anyagi jogi rendelkezésre történő hivatkozást jelöli,²⁴⁸ vagyis ez tekinthető a keresetlevél tükrében alperesi jogállításnak. Lényeges újítás a régi Pp.-hez képest, hogy az ellenkérelemben az alperes alaki és érdemi védekezése nem vagylagos, hanem együttesen előterjeszthető. Amennyiben alperesnek alaki és érdemi védekezése is van a keresettel szemben, akkor azokat együttesen kell az ellenkérelmében előadnia.

²⁴⁶ Javaslat indokolása

²⁴⁷ Pp. 199. §

²⁴⁸ Pp. 7. § (1) bek. 1. pont

A Pp. szerinti szerkezeti egységekre történő hármas tagolás az áttekinthetőség által a perek hatékony befejezését kívánja előmozdítani.²⁴⁹ Az Új Pp. Konzultációs Testület állásfoglalásában kimondta, hogy nem lehet a keresetlevelet visszautasítani, ha a fél a Pp. 170. § (1)-(3) bekezdéseiben előírt szerkezeti egységeit nem látta el külön címekkel, de az felismerhetően, egymástól elkülönülten tartalmazza mindhárom szerkezeti egységet, továbbá az egyes szerkezeti egységeken belül a törvény rendelkezései nem állapítanak meg sorrendet a tartalmi elemek vonatkozásában.²⁵⁰ A bírói gyakorlat egységessé vált a keresetlevél felépítésével, szerkezeti tagolásával és címekkel történő ellátásával kapcsolatban. A kialakult gyakorlat szerint a keresetlevélben nem kell feltüntetni az egyes szerkezeti egységek címét, valamint azokon belül a tartalmi elemek előadása nincs sorrendiséghez kötve.²⁵¹

A jogi képviselő nélkül eljáró fél igényérvényesítését a jogalkotó elő kívánja segíteni azzal, hogy a beadványok tartalmi követelményeit csökkenti. A keresetlevélben és az írásbeli ellenkérelemben nem kell feltüntetni a jogalapot és a jogi érvelést. A Pp. hatálybalépésétől az I. Pp. Novella módosító szabályainak hatálybalépéséig az érvényesíteni kívánt jogot, illetve az anyagi jogi kifogást úgy kellett megjelölni, hogy a jogalap beazonosítható legyen. Az I. Pp. Novella úgy módosította a 247. § (2) bekezdését, hogy az érvényesíteni kívánt jogot és az anyagi jogi kifogást az annak alapjául szolgáló tények előadásával kell megjelölni.²⁵² Azonban mind felperesnek a keresetlevélben, mind alperesnek az írásbeli ellenkérelemben lehetősége van a jogalap és a jogi érvelés feltüntetésére, a könnyebbséget biztosító szabály egy lehetőség számukra. A jogi képviselő nélkül eljáró fél esetében nem a fél, hanem a bíróság feladata a jogalap megkeresése.

A hatályos szabályozást tekintve megállapítható, hogy a perkoncentráció követelménye már a per megindításakor megjelenik, mivel ezen alapelv és a felek eljárástámogatási kötelezettségének elve érvényesülése érdekében a Pp. a keresetlevél kötelező tartalmi elemeit részletesen határozza meg, és szerkezeti egységekre tagoltan szabályozza, valamint a kötelező mellékletek körét is meghatározták. A régi Pp. rendelkezéseikhez képest ezeket részletesebben, eltérő tartalmi tagolással és új elemekkel bővítve rögzítették. A jogalkotó ezzel azt kívánja előmozdítani, hogy a bíróság számára valamennyi anyagi és eljárásjogi adat a kereset azonnali tárgyalhatóságához, illetve az eljárás sikeres lefolytatásához rendelkezésre álljon, ez egyúttal

²⁴⁹ Pp. 170. § (1) – (3) bek., Zsitva Ágnes: Keresetlevél. In: Wopera Zsuzsa (szerk.): Kommentár a polgári perrendtartáshoz. Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez. Budapest, Wolters Kluwer Hungary Kft., 2019. 400. o.

²⁵⁰ Új Pp. Konzultációs Testület 34. számú állásfoglalás

²⁵¹ 2016. évi CXXX. törvény 170. § Indokolás

²⁵² Pp. 247. §

az alperes részére lehetővé és elvárhatóvá teszi a teljes körű ellenkérelem előterjesztését. A részletes szabályozás célja, hogy a fél eljárástámogatási kötelezettségének érvényesülését előmozdítsák. Véleményem szerint a szabályozással a jogalkotó igyekszik segítséget nyújtani a félnek, hogy eleget tudjon tenni ennek a kötelezettségének már az eljárás megindításakor, a kezdő irat esetében. Továbbá ezzel a félnek nyújtott segítséggel a perkoncentráció érvényesülését, vagyis a koncentrált eljárás megvalósulását is elő akarják mozdítani.

3.5. A felek peranyag-szolgáltatási kötelezettsége

A perkoncentráció megvalósulását mozdítja elő a felek hatékony peranyagszolgáltatása,²⁵³ vagyis, ha megfelelő időben bocsátják a bíróság részére a bizonyítékokat. A késedelmes peranyagszolgáltatás a peres eljárás elhúzódásához vezethet, esetlegesen a felek részéről arra irányulhat. Fontosnak tartom a perkoncentráció megvalósulása kapcsán a feleket terhelő, alapelvi szinten megfogalmazott ezen kötelezettség vizsgálatát. Mészáros Pál véleménye szerint az felek eljárástámogatási tevékenysége szinonim fogalom a peranyagszolgáltatással.²⁵⁴

3.5.1. A peranyagszolgáltatási kötelezettség megjelenése külföldi polgári perjogi törvénykönyvekben

A Pp. megalkotásakor mintaadónak tekintett külföldi polgári perjogi törvénykönyveket tekintem át a témához kapcsolódóan. Nikolaus Gönner a tárgyalási elv kapcsán fogalmazta meg, hogy „*minden a felek előterjesztéseitől, az ő tárgyalásaiktól függ*”.²⁵⁵ Ebből fakadóan a felek a bizonyítékokról és a tényekről is szabadon rendelkezhetnek.²⁵⁶ A dZPO szabályai alapján a felek szolgáltatották a peranyagot, tisztán a tárgyalási elv érvényesült, a bíróság a felek indítványára rendelte el a bizonyítást. Ha a felek lemondtak a bizonyítási indítványról, akkor a bíróság hivatalból nem fogatosíthatta. A bíróságnak oda kellett hatnia kérdéseivel, hogy a felek bizonyítási eszközeit megjelöljék és a hiányzó adatokat pótolják.²⁵⁷ Az 1909. évi novella módosító szabályai folytán a bíróság a tényállás felderítése érdekében megtehetett bizonyos intézkedéseket. Az 1924. évi novella kötelezővé tette a bíróság számára a tárgyalás

²⁵³ Gáspárdy: A polgári per idődimenziója. i. m. 25. o.

²⁵⁴ Mészáros: A polgári jog és a polgári eljárásjog alapelveinek kapcsolódása, illetve azok alkalmazása a polgári peres és nemperes eljárásokban i. m. 64. o.

²⁵⁵ Nikolaus Thaddäus Gönner: Handbuch des deutschen gemeinen Processes in einer ausführlichen Erörterung seiner wichtigsten Gegenstände I. Erlangen, Palm 1801. 261. o.

²⁵⁶ Hans-Leo Weyers: Über Sinn und Grenzen der Verhandlungsmaxime im Zivilprozeß. In: Dogmatik und Methode. Joseph Esser zum 65 Geburtstag. Kronenberg, Scriptor 1975., 200. o.

²⁵⁷ Kengyel: A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben. i. m. 2003. 59-61. o.

alapos előkészítést, az ebben a körben megtehető cselekmények megegyeztek az 501. §-ban²⁵⁸ rögzítettekkel.

A novelláris módosítások rendelkezéseiből tisztán látszik, hogy a német polgári peres eljárásban megjelent a vizsgálati elv.²⁵⁹ Az 1924. évi novella a bírói felderítési kötelezettség hatályát kiterjesztette a törvényszék előtti eljárásra, korábban a bíró ezen kötelezettsége csak a járásbíróság előtti eljárásban érvényesült. A dZPO 139. §-a szerint „*a tanács elnökének oda kell hatnia, hogy a felek minden jelentős tényről kimerítően nyilatkozzanak és tárgyszerű indítványokat tegyenek, különösképpen az érvényesíteni kívánt tényekhez hiányzó adatokat egészítsék ki és a bizonyítási eszközeiket jelöljék meg. Ebből a célból, amennyiben szükséges, a felekkel a tényállást ténybeli és jogi szempontból meg kell tárgyalni és kérdéseket kell feltenni.*”

Falk Bomsdorf ezzel a rendelkezéssel kapcsolatban úgy fogalmazta meg álláspontját, hogy „*a feleknek és a bíróságnak közösen kell munkálkodniuk a tényállás felderítése érdekében*”. Ez a bíróság részéről közrehatás annak érdekében, hogy a felek a bizonyítási eszközöket megjelöljék, ugyanakkor ez továbbra sem jelenti a vizsgálati elv érvényesülését.²⁶⁰ Egyetérttek Falk Bomsdorf álláspontjával, hogy ez a rendelkezés a felek és a bíróság között egyfajta együttműködést ír elő oly módon, hogy a bíróságnak közre kell hatnia a bizonyítási eszközök megjelölésében, kérdések feltevésével elő kell mozdítania a tényállás felderítését, amennyiben ez szükségesnek mutatkozik.

Az öZPO a peranyagszolgáltatás szabályozásában alapvetően a tárgyalási elvet alkalmazza, de korlátozottan, mivel ezen a téren megosztotta a felelősséget a felek és a bíróság között. A felek feladatává tette a bizonyítékok bíróság elé terjesztését, de a bíróságnak is aktívan közre kell működnie a tényállás megállapításában. Ez a közreműködés a per során úgy nyilvánulhat meg, hogy az öZPO lehetővé teszi, hogy például a bíró hivatalból intézkedjen okiratok beszerzése iránt.²⁶¹

²⁵⁸ Például a dZPO 501. §-a szerint a bíróság elrendelhetette, hogy a felek mutassák be az általuk hivatkozott, birtokukban lévő okiratokat, valamint csatoljanak törzskönyveket, tervrajzokat, vázlatokat és egyéb rajzokat. A bíróság közhivatalokat kereshetett meg a felek által hivatkozott okiratok beszerzése végett, valamint felvilágosítás kérése miatt.

²⁵⁹ Goldschmidt James: Die neue Zivilprozeßordnung vom 13. Mai mit systematischer Erläuterung der neuen Bestimmungen. Berlin, Springer 1924. 4. o.

²⁶⁰ Falk Bomsdorf: Prozeßmaximen und Rechtswirklichkeit. Verhandlungs- und Untersuchungsmaxime im deutschen Zivilprozeß – Vom gemeinen Recht bis zur ZPO. i. m. 269-270. o.

²⁶¹ öZPO 183. § és 226. §, Kengyel: A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben. i. m. 108-115. o.

3.5.2. A peranyagszolgáltatási kötelezettség jogtörténeti előzményei a korábbi hazai polgári perrendtartásokban

A Pp.-ben alapelvi szinten rögzített, feleket terhelő kötelezettségek vizsgálata során mindenképp érdemes a peranyag-szolgáltatási kötelezettség kapcsán is történeti áttekintést tenni.

3.5.2.1. A peranyag szolgáltatás a Plósz-féle Pp. hatálya alá tartozó eljárásokban

A Plósz-féle Pp. a peranyag szolgáltatás terén a tárgyalási elvet alkalmazta, vagyis a felek feladatává tette a bizonyítékok bíróság részére történő rendelkezésére bocsátását. A 269. § alapján a bizonyítás azt a felet terheli, akinek érdekében áll, hogy a bíróság az általa állított tényt valósnak fogadja el. A Plósz-féle Pp. korabeli jogirodalomban található álláspont a tárgyalási elv eredeztetésére vonatkozóan. Falcsik Dezső a felek magánjog feletti uralmából vezette le a tárgyalási elvet, párhuzamot vonva ilyen módon a rendelkezési elvvel: *„Míg tehát a rendelkezési elv a felek uralmát jelenti a perben érvényesítendő jogok felett, addig a tárgyalási elv abban áll, hogy a felek az urai a perben felhasználható tényeknek, és pedig úgy, hogy a bíró nem vehet más tényeket figyelembe, mint amelyet a felek kérelmeik támogatására maguk felhoztak.”*²⁶² Továbbá a Plósz-féle Pp. korabeli jogirodalomban találunk magyarázatot is a tárgyalási elv létrejöttére: *„A felek ismerik legjobban azokat a tényeket és bizonyítékokat, amelyektől a magánjogi vita eldöntése függ.”*²⁶³

A Plósz-féle Pp. alapján a felperesnek már a keresetlevélben elő kellett adnia azokat a tényeket, amelyekből a keresetét származtatta, valamint ennek bizonyítékait.²⁶⁴ Amennyiben felperes ezt elmulasztotta, akkor az érdemleges tárgyalás előkészítése körében volt köteles ezeket az érdemleges tárgyalás kitűzése, illetve a kitűző végzés vétele után három nap alatt az alperes ügyvédének kézbesítendő előkészítő irattal közölni.²⁶⁵ Az alperesnek előkészítő iratban az érdemleges tárgyalás előkészítése során kellett tényállításait megtenni, valamint bizonyítékait közölni.²⁶⁶

A Plósz-féle Pp. a bíró kezébe pervezetési jogosítványokat adott, ennek alapján az elnöknek kellett gondoskodnia arról, hogy az ügyben kimerítő tárgyalásra kerüljön sor és lehetőség szerint egy tárgyaláson befejezhessék az ügyet. Az elnök volt köteles gondoskodni a felek

²⁶² Falcsik Dezső: A polgári perjog tankönyve. 3. kiadás. Budapest, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata 1910. 18. o.

²⁶³ Meszlény Artúr: Bevezető a polgári perrendtartáshoz. Budapest, Athenaeum 1911. 6. o.

²⁶⁴ Plósz-féle Pp. 129. §

²⁶⁵ Plósz-féle Pp. 194. §

²⁶⁶ Plósz-féle Pp. 195. §

hiányos tényállításainak, illetve bizonyítékainak kiegészítéséről, valamint a hivatalból figyelembe veendő tények felderítéséről. Továbbá a bírónak a tényállás felderítése érdekében kérdezési joga is volt a felek irányában.²⁶⁷ A bíró hivatalból megtehetett bizonyos cselekményeket²⁶⁸ a tényállás felderítése végett a bizonyítás körében, például hivatalból elrendelhetette tanú meghallgatását,²⁶⁹ hivatalból elrendelhetette, hogy a fél mutassa fel a birtokában levő okiratot,²⁷⁰ hivatalból rendelhetett el szemlét.²⁷¹ Fontos kiemelni, hogy a bíróság hivatalból akkor rendelhetett el, illetve tehetett meg bizonyítási cselekményeket, ha a felek előadásából, más bizonyításfelvétel eredményéből vagy a per egyéb adataiból kitűnt, hogy az a tényállás felderítésére alkalmas.²⁷² Azonban egyes különleges perekben ennél szélesebb körű jogosítványai voltak a bírónak. Például a kártérítési perekben a bíró a kár mennyiségének megállapításánál nagyobb szabadságot kapott, hivatalból fogatosíthatott bizonyításfelvételt és tudakozódásokat.²⁷³

Magyary Géza a bírónak ezen hivatalból történő tudakozódási jogosítványával kapcsolatban így fogalmazott: *„A bíróság tehát nem elégszik meg azzal az anyaggal, mely az előtte folyó eljárásból tudomására jutott, hanem saját kezdeményezéséből más tényeket és bizonyító eszközöket is felkutat és beszerez.”*²⁷⁴ A Plósz-féle Pp. Indokolása azzal támasztotta alá a bírónak adott nagyobb szabadságot, hogy a kár mennyiségének megállapítása tekintetében a bíró mintegy szakértőként járt el.²⁷⁵ Egyetértek az Indokolással, hogy a kártérítési perekben a kár mennyiségének megállapítása körében a bírót az eszközök megválasztásában nagyobb szabadság illette meg, mint az általános szabályok szerint a polgári perekben, hiszen a kártérítési perekben a bíró az általános feladatai mellett egyfajta szakértői szerepben is részt vett, amikor a kár mennyiségét állapította meg, ezen feladatok ellátásához pedig szélesebb körű jogosítványok voltak szükségesek.

3.5.2.2. A peranyag szolgáltatás a régi Pp. hatálya alatt

A Pp. 4. § (2) bekezdésében rögzített peranyag-szolgáltatási kötelezettséggel kapcsolatban érdemes rövid kitekintést tenni a régi Pp. kapcsolódó rendelkezésére. A régi Pp.

²⁶⁷ Plósz-féle Pp. 225-226. §

²⁶⁸ Kengyel: A magyar polgári perjog 100 éve – az 1911. évi polgári perrendtartás. Magyar Jog 2011/6. sz. 326-327. o.

²⁶⁹ Plósz-féle Pp. 288. §

²⁷⁰ Plósz-féle Pp. 326. §

²⁷¹ Plósz-féle Pp. 340. §

²⁷² Plósz-féle Pp. 288. § és 340. §

²⁷³ Plósz-féle Pp. 271. §

²⁷⁴ Magyary: Magyar polgári perjog 2. kiadás i. m. 223. o.

²⁷⁵ Plósz-féle Pp. Indokolása 271. §-hoz

hatálybalépésekor a bíróság feladata az anyagi igazság kiderítése volt. A régi Pp. az anyagi igazság érvényesülésének biztosítása érdekében rögzítette, hogy a bíróság a polgári perben alakszerű bizonyítási szabályokhoz, a bizonyítás meghatározott módjához vagy meghatározott bizonyító eszközök alkalmazásához nincs kötve, és szabadon felhasználhatja a felek előadásait, valamint felhasználhat minden egyéb bizonyítékot, amely a tényállás kiderítésére alkalmas.²⁷⁶ A bizonyítás szabályainál a 164. § szerint a vitás tényeket általában annak a félnek kell bizonyítania, akinek érdekében áll, hogy azokat a bíróság valóban fogadja el. Azonban ebben a rendelkezésben megjelent a hivatalbóli bizonyítás lehetősége is, mivel a bíróság az általa célszerűnek talált bizonyítást hivatalból is elrendelhet. A felek bizonyítási kötelezettségét a Plósz-féle Pp.-vel megegyezően szabályozta, illetve szövegezte meg. Azonban a 164. § második mondatában már megjelent a szocialista hatás, mivel az anyagi igazság kiderítése érdekében az általa célszerűnek talált bizonyítást hivatalból elrendelhet. Abban az esetben, ha felek nem jelöltek meg bizonyítékot és a döntés szempontjából szükséges volt, a bíróság hivatalból lefolytathatta a bizonyítási eljárást olyan irányban is, amely a felekre nem volt kívánatos.²⁷⁷ A régi Pp. a hivatalbóliság körében nem tartalmazott olyan megszorító rendelkezést, mint a Plósz-féle Pp. tette.

A polgári perrendtartás egyes rendelkezéseinek módosításáról szóló 1957. évi VIII. törvény a 164. §-t két bekezdésre osztotta. Kengyel Miklós és Gáspárdy László szerint ez a módosítás jól mutatja, hogy a bizonyítás elsődlegesen a felek feladata, és a bíróság által elrendelhető bizonyítás csak másodlagos, kiegészítő jelleggel bír.²⁷⁸ A VIII. Ppn. módosításával rögzítették, hogy pénzbírság kiszabását alapozza meg, ha a fél vagy más perbeli személy indokolatlanul késedelmesen tesz nyilatkozatot és ezáltal a per befejezését késlelteti. Az indokolatlan késedelem fogalma alatt ebben a körben érteni kell a szándékosság mellett a gondatlanságra visszavezethető mulasztásokat is. A késedelem akkor tekintendő indokolatlannak, ha a fél előzetesen nem jelzi a bíróság felé a körülményt, amely akadályozza a határidő betartásában, illetve késedelmét utólag sem menti ki. A pénzbírság kiszabásának feltétele a per befejezésének késleltetése, ez alapozza meg annak alkalmazását. Amennyiben ez a hátrány nem következett be, akkor pénzbírságot nem lehetett kiszabni.²⁷⁹

²⁷⁶ régi Pp. 6. § (1) bek.

²⁷⁷ Móra Mihály: A bizonyítás. In: Beck Salamon - Névai László: Magyar polgári eljárásjog. Budapest, Tankönyvkiadó 1962. 259-260. o.

²⁷⁸ Gáspárdy László: Modern magyar perjogtörténet. Miskolc, Novotni Kiadó 2000. 20. o., Kengyel: A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben. i. m. 288. o.

²⁷⁹ régi Pp. 8. § Indokolás

A régi Pp. 3. § (3) bekezdése szerint: „A jogvita elbírálásához szükséges bizonyítékok rendelkezésre bocsátása – ha törvény eltérően nem rendelkezik – a feleket terheli. A bizonyítás indítványozása elmulasztásának, illetve a bizonyítási indítvány elkésett voltának jogkövetkezményei, valamint a bizonyítás esetleges sikertelensége törvény eltérő rendelkezése hiányában a bizonyításra kötelezett felet terheli. A bíróság köteles a jogvita eldöntése érdekében a bizonyításra szoruló tényekről, a bizonyítási teherről, illetve a bizonyítás sikertelenségének következményeiről a feleket előzetesen tájékoztatni.”

A régi Pp. hatálya alatt a peranyag szolgáltatása a felek jogosultsága és kötelezettsége volt. A felek peranyagszolgáltatásához azonban a bíróságnak tájékoztatási kötelezettsége társult a felek irányában, ezt a régi Pp. I. „Alapvető elvek” című fejezetében „A bíróság feladatai a polgári perben” cím alatt fogalmazták meg.

Véleményem szerint a jogalkotó a bíróság feladataként megfogalmazott tájékoztatási kötelezettséggel a felek peranyagszolgáltatásának hatékony megvalósulását, illetve sikerességét kívánta előmozdítani. Ha a felek bizonytalanok voltak, illetve nem tudták, hogy pontosan melyik tényeket és kinek kell bizonyítania, akkor ezt a tájékoztatást követően már tudomást szereztek arról, hogy melyikek azok a tények, amelyeket alá kell támasztaniuk, kinek kell ezt megtennie, illetve amennyiben ez nem sikerülne, az rájuk nézve milyen jogkövetkezményt von maga után. Fontosnak tartom kiemelni, hogy a régi Pp. preklúziós rendelkezést nem tartalmazott a bizonyítékok előterjesztéséhez kapcsolódóan, azonban egy általános szabállyal igyekezett korlátozni azoknak az eljárás során történő parttalan benyújtását, mivel a bizonyítékok előterjesztésére is vonatkozott, hogy azokat a gondos és eljárást elősegítő pervitelnek megfelelően kellett megtenni.²⁸⁰

A Pp. a XIV. fejezetben „A perfelvételi és az érdemi tárgyalási szakban alkalmazandó közös rendelkezések” cím alatt az anyagi pervezetés körében rögzíti a bíróságnak a felek peranyagszolgáltatásával, illetve a bizonyítással kapcsolatos tájékoztatási kötelezettségét. A bíróság részéről adott tájékoztatás a jogvita mihamarabbi tisztázását és az eljárás koncentrált lefolyását irányozza elő. A polgári perrendtartásokban elfoglalt helyük szerint megállapítható, hogy a bíróság ezen tájékoztatási kötelezettsége az eljárás teljes tartamára vonatkozik.

Álláspontom szerint a régi Pp. ebben a körben vizsgált rendelkezései a polgári perek gyorsabb és hatékonyabb befejezését kívánták előmozdítani. A régi Pp. jóhiszemű joggyakorlást várt el a felektől, és a bíróság kötelessége volt megakadályozni minden olyan cselekményt és magatartást, amely ezzel ellentétes, így azt is, amely a per elhúzására irányult vagy arra

²⁸⁰ BH2002. 79.

vezethetett. Úgy gondolom, hogy a régi Pp. ezen megfogalmazásából levezethető, hogy a jóhiszemű joggyakorlás alá vonta a per elhúzásától történő tartózkodást, mivel az már rosszhiszemű pervitelt testesítene meg. A fél perelhúzást valósítana meg azzal, ha nyilatkozatait indokolatlanul késedelmesen teszi meg és ezzel az eljárás befejezését késlelteti. A perelhúzás magatartását szankcionálni kell, ez jelent meg a 141. § (6) bekezdésben. Amennyiben a fél alapos ok nélkül bizonyíték előterjesztésével késlekedett, és ennek a kötelezettségének a bíróság felhívása ellenére sem tett eleget, akkor a bíróság ennek bevétele nélkül határozott. Ez alól kivételt azok az esetek képeztek, amikor az előterjesztés bevétele a per befejezését nem késleltette. A bíróságtól elvárt kettő felhívás hozzájárult, hogy a fél a jóhiszemű joggyakorlásnak eleget tudjon tenni és az eljárást elősegítő pervitelnek megfelelően járjon el. A bíróság által félhez intézett kettő felhívás ellenére történő késedelemnek megfelelő szankciója volt az ilyen módon előterjesztett nyilatkozat vagy bizonyíték figyelmen kívül hagyása, ha az eljárás befejezését ennek bevétele késleltette volna.

Úgy gondolom érdemes áttekinteni a Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiuma véleményét, amelyet a bíróság tájékoztatási kötelezettségére vonatkozó szabály gyakorlati érvényesülésével kapcsolatban lefolytatott országos vizsgálatot követően fogalmazott meg. A Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiuma a régi Pp. bíróság tájékoztatási kötelezettségére vonatkozó szabályainak gyakorlati érvényesülésével kapcsolatban lefolytatott országos vizsgálat során felmerült kérdésekre tekintettel az egységes jogértelmezés és jogalkalmazás érdekében fogalmazta meg véleményét. A polgári perrendtartás tájékoztatási kötelezettségre vonatkozó szabályainak alkalmazásával kapcsolatos egyes kérdésekről szóló 1/2009. (VI. 24.) PK vélemény a felek peranyag szolgáltatásával kapcsolatos tájékoztatási kötelezettség teljesítésének módjával és feltételeivel foglalkozott:

„1. A Pp. 3. §-ának (3) bekezdésében előírt tájékoztatási kötelezettség célja annak biztosítása, hogy a fél a bizonyítási indítványait a jóhiszemű és célszerű pervitel követelményeinek megfelelően előterjeszthesse.

2. A felet – függetlenül attól, hogy jogi képviselővel jár-e el – tájékoztatni kell arról, hogy a bíróság a Pp. 163. §-a alapján mely tényállításait ítéli olyannak, amelyek bizonyításra szorulnak. A tájékoztatásnak a kereseti (viszontkereseti) kérelem és az ellenkérelem (kifogás) alapjaként előadottakból kiindulva, az anyagi jogi szabályok szerint jelentős tényekre kell vonatkoznia.

3. A tájékoztatást a bíróságnak a fél részére az eljárás olyan szakaszában kell megadnia, amikor a bizonyítandó tények már ismertek és megállapítható, hogy a fél nincs kellőképpen tisztában bizonyítási kötelezettsége tartalmával. A tájékoztatásnak folyamatosan igazodnia kell a felek

per során változó nyilatkozataihoz, követnie kell az esetleges keresetváltoztatásokat, kereset kiterjesztéseket.

4. A tájékoztatásnak az adott tényállításokra vonatkozóan egyediesítettnek és teljes körűnek, valamennyi elbírálásra kerülő kérelemre kiterjedőnek kell lennie. A tájékoztatási kötelezettség nem teljesíthető csupán a Pp. 3. §-ának (3) bekezdésére és 164. §-ának (1) bekezdésére utaló általános tájékoztatással.

5. A bíróságnak az ellenérdekű felet, ha a bizonyító fél által előterjesztett bizonyítási eszközök bizonyító erejét vitatja erre vonatkozóan a bizonyításra kötelezett féllel azonos körben kell tájékoztatnia.

6. A bíróságnak a keresetváltoztatás, viszontkereset, beszámítási kifogás előterjesztésének lehetőségéről csak akkor kell tájékoztatást adnia, ha a jogi képviselő nélkül eljáró fél tett olyan jogilag jelentős tényre vonatkozó nyilatkozatot, amely igényként csak ily módon érvényesíthető. A tájékoztatás csak a perbe vitt jog eljárásjogi érvényesítésének módjára vonatkozhat.

7. A tájékoztatásnak – a szakértői bizonyítás szükségességét kivéve – a bizonyítási eszközökre általában nem kell kitérnie, azokra a bíróságnak csak akkor célszerű utalnia, ha a per adataiból megállapítható, hogy az adott bizonyítási eszköz (pl. okirat, tanú) igénybevétele nélkül a fél nem tud eleget tenni a bizonyítási kötelezettségének. A jogi képviselő nélkül eljáró felet azonban az adott esetben igénybe vehető bizonyítási eszközökről is tájékoztatni kell.

8. A tájékoztatást a jegyzőkönyvben vagy külön végzésben úgy kell rögzíteni, hogy annak tartalma utóbb egyértelműen megállapítható legyen.

9. Ha a bíróságnak a Pp. 141. §-ának (6) bekezdésében foglalt jogkövetkezményekről kell tájékoztatnia a felet, a tájékoztatást oly módon kell megtenni, hogy a fél számára egyértelműen felismerhető legyen: mely tényekre vonatkozóan, mennyi időn belül kell a bizonyítási kötelezettségének eleget tennie. A tájékoztatásnak ki kell terjednie arra is, hogy a kötelezettség elmulasztása esetén a bíróság a bizonyíték előterjesztésének bevárása nélkül határoz.

Az elsőfokú bíróság a Pp. 235. §-ának (1) bekezdésében foglaltakról a jogi képviselő nélkül eljáró felet tájékoztathatja. A tájékoztatásnak a Pp. 260. §-ának (2) bekezdésére nem kell kiterjednie.

10. A bizonyítékokat a bíróságnak az érdemi határozatában kell értékelnie, annak azonban nincs akadálya, hogy amennyiben az adott tényre vonatkozóan foganatosított bizonyítást nem tartja elégségesnek – e tény közlése nélkül – a felet további bizonyítási indítvány előterjesztésére hívja fel.

11. Ha az eljárás befejezését a megadott határidőn túl előterjesztett bizonyítás nem késlelteti, a bíróság – a késedelem alapos oka meglétének vizsgálata nélkül – a bizonyítást foganatosíthatja.

12. Amennyiben az elsőfokú bíróság a késve előterjesztett bizonyítékot értékelte, a másodfokú bíróság azt a fellebbezési eljárásban nem mellőzheti. Ha az elsőfokú bíróság a Pp. 141. §-ának (6) bekezdésében foglalt jogkövetkezményt annak ellenére alkalmazta, hogy a félnek alapos oka volt a késedelemre, a mellőzés az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezését eredményezheti [Pp. 252. § (2) bekezdés].”²⁸¹

A régi Pp. 3. § (3) bekezdése alapján a peranyag szolgáltatása a felek joga és kötelessége volt. Tehát a feleknek kellett bizonyítási indítványukat megtenni, bizonyítékaikat a bíróság rendelkezésére bocsátani, valamint viselni annak jogkövetkezményeit, ha ezen kötelezettségüknek nem tettek eleget. A felek ezen kötelezettségéhez kapcsolódóan a régi Pp. 3. § (3) bekezdése a bíróság feladatai között rögzítette a bíróság tájékoztatási kötelezettségét a bizonyítással kapcsolatban. Ebben a körben a bíróságnak tájékoztatnia kellett a feleket a bizonyításra szoruló tényekről, a bizonyítási teherről, illetve a bizonyítás sikertelenségének jogkövetkezményeiről.²⁸² A bíróságnak ezt a tájékoztatást úgy kellett megtennie, hogy a fél ez alapján eleget tudjon tenni peranyagszolgáltatási kötelezettségének, tehát az adott tényállás vonatkozásában speciálisnak és teljes körűnek kellett lennie.²⁸³ Ennek a tájékoztatásnak alapvetően tartalmaznia kellett a perben jelentős tények megjelölését.²⁸⁴ Amennyiben a bíróság ezen tájékoztatása a felek nyilatkozataihoz igazodó volt és nem tettek eleget a tájékoztatásban foglaltaknak, akkor a bíróság a bizonyítatlanság következményeit vonhatta le.²⁸⁵

A régi Pp. 2. § (2) bekezdése szerinti nyilatkozatok tartalom szerinti elbírálása²⁸⁶ a bizonyítási indítványokra is kiterjedt, mivel a gyakorlatban azokat is a tartalmuk szerint kellett figyelembe venni.²⁸⁷ A 1/2009. PK vélemény szerint a tájékoztatásnak a bizonyítási eszközökre nem kellett kiterjednie, azonban a jogi képviselő nélkül eljáró fél esetében szigorúbb volt a tájékoztatási kötelezettség, ekkor a bizonyítási eszközökre is ki kellett terjednie. Az 1/2009. PK vélemény külön kitért a régi Pp. 141. § (6) bekezdésében foglalt jogkövetkezmény alkalmazására és kiemelte, hogy a késedelmesen előterjesztett bizonyítékot akkor hagyhatta figyelmen kívül, ha

²⁸¹ 1/2009. (VI. 24.) PK vélemény a Polgári perrendtartás tájékoztatási kötelezettségre vonatkozó szabályainak alkalmazásával kapcsolatos egyes kérdésekről

²⁸² BDT2004. 938.

²⁸³ BH2011. 312., BH2006. 298.

²⁸⁴ BH2005. 74.

²⁸⁵ BH2015. 107.

²⁸⁶ BH1992. 113.

²⁸⁷ EBH2006. 1448.

a késedelem alapos ok nélkül történt. Abban az esetben, ha a félnek a késedelemre alapos oka volt, és a bíróság ennek ellenére alkalmazta a 141. § (6) bekezdése szerinti jogkövetkezményt, akkor az a másodfokú eljárásban az ítélet hatályon kívül helyezését vonta maga után.

Fontosnak tartom kiemelni, hogy a régi Pp.-ben is megjelent a felek peranyagszolgáltatási kötelezettsége, és a feleknek ezt a kötelezettségét az „*Alapvető elvek*” című fejezetben rögzítették. Tehát ennek a kötelezettségnek a tartalmát alapelvi szinten fogalmazták meg úgy, mint a hatályos Pp.-ben, azonban a régi Pp. nem nevesítette. A jogvita elbírálása szempontjából releváns bizonyítékok bíróság rendelkezésére bocsátása a feleket terhelte a régi Pp. szabályai alapján is. A bíróság tájékoztatási kötelezettségét a feleknek ehhez a kötelezettségéhez kapcsolódóan ugyanebben a bekezdésben rögzítették, a bíróság ezzel segítette a feleket, hogy eleget tudjanak tenni ezen kötelezettségüknek. Tehát a bíróságnak ezt a tájékoztatási kötelezettségét szintén alapelvi szinten rögzítették a régi Pp.-ben.

A Pp.-ben alapelveként jelenik meg a bíróság közrehatási tevékenysége, amely a per során legfőképp az anyagi pervezetésben ölt testet. Azonban az anyagi pervezetés szabályai nem az alapelvek között találhatóak, hanem „*A perfelvételi és az érdemi tárgyalási szakban alkalmazandó közös rendelkezések*” című fejezetben. A bíróság anyagi pervezető tevékenysége körében itt rögzítették a bizonyítással kapcsolatos tájékoztatási kötelezettséget is.²⁸⁸

A Kúria joggyakorlat-elemző csoportja megvizsgálta a perorvoslati bíróságok hatályon kívül helyezési gyakorlatát. A megvizsgált hatályon kívül helyező végzések között leggyakoribb hatályon kívül helyezési okként és leggyakrabban előforduló lényeges eljárási szabálysértésként a bíróságot terhelő tájékoztatási kötelezettség különböző fogytékosságai jelentkeztek. A megvizsgált 455 ügy 55%-ában vezetett hatályon kívül helyezéshez a tájékoztatási kötelezettség másodfokú bíróság által nem megfelelőnek tekintett volta.²⁸⁹ A feltárt jogalkalmazási problémákból kiindulva az egységes ítélezési gyakorlat biztosítása érdekében született meg az ítélet hatályon kívül helyezésével kapcsolatos egyes kérdésekről szóló 1/2014. (VI. 30.) PK vélemény:

„1. A lényeges eljárási szabálysértésre [1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) 252. § (2) bekezdés] alapított hatályon kívül helyezés akkor indokolt, ha az elsőfokú eljárás megismétlése

²⁸⁸ Pp. 237. § (2) „Ha a perfelvételi nyilatkozat nem terjed ki valamely lényeges tény vonatkozásában a bizonyításra vagy a felek között vita van abban, hogy valamely tény bizonyítása mely felet terheli, a bíróság az (1) bekezdésben foglaltakon túl tájékoztatja a feleket a bizonyíték rendelkezésre bocsátása, illetve a bizonyítás indítványozása elmulasztásának, valamint a bizonyítás esetleges sikertelenségének következményéről is.”

²⁸⁹ A Kúria Polgári Kollégiuma Joggyakorlat-Elemző Csoport: Összefoglaló vélemény. A perorvoslati bíróságok hatályon kívül helyezési gyakorlata. Budapest 2013.

elengedhetetlen. Ennek megállapítása során a feltárt konkrét szabálysértés jellegét és súlyát, valamint az érdemi döntésre gyakorolt hatását kell figyelembe venni.

2. A másodfokú bíróságnak a hatályon kívül helyező végzésben konkrét jogszabályhelyre hivatkozással meg kell jelölnie, hogy mit tekintett lényeges eljárási szabálysértésnek. Emellett egyértelműen és jól áttekinthető módon ismertetnie kell a jogi következtetéseknek azt a körét, amelyeknek a levonása, valamint a szükséges eljárási cselekményeknek azt a sorát, amelyeknek a lefolytatása elvezethet a jogszabályoknak megfelelő határozat meghozatalához.

3. A Pp. 252. §-ának (3) bekezdésén alapuló hatályon kívül helyezés alkalmazása esetén a másodfokú eljárásban törekedni kell arra, hogy az elsőfokú eljárás megismétlésére csak valóban indokoltan, a terjedelmes bizonyítást igénylő vagy a per érdemi elbírálását új jogi alapokra helyező esetekben kerüljön sor. A másodfokú eljárásban is orvosolható hibák kiküszöbölése, kis terjedelmű, egyszerű, rövid idő alatt foganatosítható bizonyítás lefolytatása céljából a hatályon kívül helyezés általában nem indokolt.

4. A másodfokú bíróság utasításaiban foglalt eljárási cselekményeknek, különösen a bizonyítási cselekményeknek az elmulasztása olyan lényeges eljárási szabálysértés, amely a megismételt eljárás során hozott ítélet hatályon kívül helyezését vonhatja maga után. Nem minősül azonban eljárási szabálysértésnek, ha az elsőfokú bíróság az előírt eljárási cselekmények hiánytalan foganatosítását követően nem a hatályon kívül helyező végzésben kifejtett jogi álláspontot foglalja el, vagy nem az ott írt jogkövetkezményt alkalmazza.

5. A Pp. 3. § (3) bekezdés szerinti tájékoztatási kötelezettség megsértése önmagában nem szolgálhat alapul a hatályon kívül helyezésre; ezt csak a konkrét eljárásjogi szabályok sérelme alapozhatja meg.

6. A tájékoztatási kötelezettség megsértése esetén – a hatályon kívül helyezés alkalmazásáról való döntést megelőzően – a másodfokú bíróságnak törvényben előírt kötelezettsége, hogy a hiányzó tájékoztatást az arra jogosultnak megadja, majd azzal kapcsolatban nyilatkozattételre hívja őt fel. Amennyiben a fél nem nyilatkozik, illetve a szükséges bizonyítási indítványt nem terjeszti elő, vagy a bizonyítás költségeinek előlegezésére nem hajlandó, a másodfokú bíróság az elsőfokú ítéletet a rendelkezésére álló adatok alapján érdemben bírálja felül.”²⁹⁰

Fontosnak tartom kiemelni, hogy az 1/2014. PK vélemény megfogalmazta, hogy a régi Pp. 3. § (3) bekezdésének megsértése önmagában nem szolgálhatott az ítélet hatályon kívül helyezésének alapjául, ezt kizárólag konkrét eljárásjogi szabályok sérelme alapozhatta meg. Továbbá az 1/2014. PK vélemény alapján meg kell jegyezni, hogy a másodfokú bíróságnak a

²⁹⁰ 1/2014. (VI. 30.) PK vélemény az ítélet hatályon kívül helyezésével kapcsolatos egyes kérdésekről

tájékoztatási kötelezettség megsértése esetén meg kellett adnia a tájékoztatást a fél számára, és nyilatkozattételre kellett felhívni. Ezáltal a félnek lehetősége nyílt a tájékoztatás ismeretében a bizonyítási indítvány előterjesztésére. Tehát a másodfokú bíróságnak a felülbírálat során eljárásában egyúttal pótolnia kellett az elsőfokú bíróság mulasztását a tájékoztatási kötelezettséget illetően.

3.5.3. A felek peranyagszolgáltatási kötelezettsége a Pp.-ben

A felek eljárástámogatási kötelezettségével megegyezően szintén a Pp. 4. §-ában alapelvei szinten rögzített, feleket terhelő kötelezettség a peranyag-szolgáltatási kötelezettség, amely szoros kapcsolatban van a felek eljárástámogatási kötelezettségével. Ennek lényege, hogy a felek határidőben bocsássák a bíróság rendelkezésére a bizonyítékaikat. A Pp. 4. § (2) bekezdése szerint: „A perben jelentős tények állítása, és az alátámasztásukra szolgáló bizonyítékok rendelkezésre bocsátása – törvény eltérő rendelkezése hiányában – a feleket terheli.” Király Lilla véleménye szerint egyrészt az eljárástámogatási kötelezettség a felek peranyagszolgáltatására vonatkozó kötelezettségében érhető tetten legfőképp.²⁹¹

A Pp. a tárgyalási elvet alkalmazza, ennek alapján a felek feladata a bizonyítékok összegyűjtése és a bíróság rendelkezésére bocsátása. Annak ellenére, hogy a Pp. külön nem rögzíti a tárgyalási elvet, ez levezethető a 4. § (2) bekezdéséből. A bíróság hivatalbóli bizonyítására a személyi állapotot érintő perekben és a kiskorú gyermek tartása iránti perben ad a Pp. felhatalmazást.²⁹²

A felperesnek a keresetlevélben kell feltüntetnie a tényállításokat alátámasztó és rendelkezésre álló bizonyítékokat, bizonyítási indítványokat a Pp.-ben meghatározott módon. A keresetlevélhez csatolni kell a keresetlevél érdemi részében feltüntetett bizonyítékot.²⁹³ Az alperesnek az írásbeli ellenkérelemben alaki és érdemi védekezés esetén egyaránt fel kell tüntetnie a tényeket alátámasztó és rendelkezésre álló bizonyítékokat, bizonyítási indítványokat a Pp.-ben meghatározott módon.²⁹⁴ A bizonyítási érdek alapján a perben jelentős tényt annak a félnek kell bizonyítania, akinek érdekében áll, hogy a bíróság valósnak fogadja el. Ettől a szabálytól kizárólag törvény felhatalmazása alapján lehet eltérni.²⁹⁵

A feleknek a bizonyítási indítványban meg kell jelölniük a bizonyítani kívánt tényt és a bizonyítási eszközt. A bizonyítási indítvány perfelvételi nyilatkozatnak minősül, így a

²⁹¹ Király: Gyorsabb, egyszerűbb, olcsóbb. hatékonyabb? i. m. 154. o.

²⁹² Pp. 276. § (2) bek., Pp. 434. § (3) bek., Pp. 492. § (2) bek.

²⁹³ Pp. 170-171. §

²⁹⁴ Pp. 199. §

²⁹⁵ Pp. 265. § (1) bek.

perfelvételi szakban terjeszthető elő, kivételesen utólagos bizonyítás is megengedett az érdemi tárgyalási szakban. Az I. Pp. Novella egyszerűsítette a bizonyítási indítvány tartalmi elemeit,²⁹⁶ kivette a bizonyítási mód, bizonyításra való alkalmasság megjelölését. A bizonyító fél továbbra is megindokolhatja a bizonyítási eszköz bizonyításra való alkalmasságát, csak most már ez lehetőség és nem kötelezettség számára. A bizonyítási mód megjelölése azért szükségtelen a bizonyítási indítványban, mert a bizonyítási eszköz és bizonyítási mód fogalmak közötti különbségtétel a törvény szövegében dogmatikai szempontból bír jelentőséggel.²⁹⁷ Fontosnak tartom kiemelni, hogy a Pp. 183. § (5) és (6) bekezdése jogkövetkezményt fogalmaz meg a hiányos, illetve késedelmesen előterjesztett perfelvételi nyilatkozatra vonatkozóan. Arra az esetre, ha a fél indokolatlanul késedelmesen teszi meg a perfelvételi nyilatkozatát, a Pp. pénzbírság kiszabását rögzíti jogkövetkezményként. A pénzbírság szankciójától függetlenül figyelembe vehető a perfelvételi szakban a késedelmesen előterjesztett bizonyítási indítvány, illetve késedelmesen csatolt bizonyítási eszköz. A Pp. nem tartalmaz olyan rendelkezést, amely kizárná ezek figyelembevételét, illetve ezt hangsúlyozza az Új Pp. Konzultációs Testület 71. számú állásfoglalásának I. pontja is.

A gyakorlatban alperesi oldalon ez a késedelem megjelenhet úgy, hogy alperes majd csak a perfelvételi tárgyaláson adja elő a jogvitában lényeges körülményeket, pedig erre korábban lehetősége volt. Amennyiben az alperes a perfelvételi tárgyaláson ad elő olyan lényeges körülményeket, amelyekre ellenkérelmében nem hivatkozott, annak ellenére, hogy erre lehetősége volt, vele szemben pénzbírságot kell kiszabni.²⁹⁸ A perfelvételi tárgyaláson előadott perfelvételi nyilatkozat kizárólag akkor ad alapot pénzbírság kiszabására, ha a félnek arra korábban lehetősége volt akár perfelvételi iratban, akár korábbi perfelvételi tárgyaláson.²⁹⁹

Az Új Pp. Konzultációs Testület foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy a magánszakértői vélemény a per melyik szakaszában készíthető el, elkészíthető-e a bíróság engedélye előtt. A perkoncentráció elve alapján a feleknek és a bíróságnak is arra kell törekedniük, hogy a bizonyítékok mihamarabb rendelkezésre álljanak és a jogvita lehetőleg egy tárgyaláson elbírálható legyen. Ehhez kapcsolódik a felek oldalán az eljárástámogatási kötelezettség. Ennek ellentmondana az az értelmezés, amely csak a bíróság engedélye után biztosítaná a magánszakértői vélemény elkészítésének lehetőségét. A magánszakértői vélemény elkészítésére sor kerülhet a bíróság engedélye előtt, akár a perfelvételi szakban, akár a

²⁹⁶ Ld. részletesen: Nagy Adrienn: Az I. Pp. Novella hatása a polgári perbeli bizonyítás szabályaira. *Acta Iuridica et Politica* 2021/3. sz. - Ünnepi kötet Dr. Szabó Imre egyetemi tanár 70. születésnapjára. 283. o.

²⁹⁷ I. Pp. Novella 42. §, I. Pp. Novella Indokolása 42. §-hoz

²⁹⁸ BDT2023. 4599.

²⁹⁹ BDT2019. 4083.

keresetlevél benyújtása előtt is. Ha a keresetlevél benyújtása előtt készült, akkor csatolható a keresetlevélhez, azonban ekkor magánszakértő alkalmazására tett indítvány indokának minősül. Amennyiben a keresetlevél benyújtása előtt készíti el a magánszakértő szakvéleményét, az aggályosság³⁰⁰ kockázatát vonhatja maga után a magánszakértő perbeli kötelezettségeinek elmulasztása, főként, ha nem pótolható kötelezettségmulasztás történt. Ha van rá mód és pótolhatók az elmulasztott kötelezettségek, ki kell egészíteni a szakvéleményt. Ha továbbra is aggályos marad, szakvéleményként nem vehető figyelembe.

A fél nincs korlátozva a magánszakértői vélemény elkészíttetésének idejében, azonban kockázatot visel, hogy betartatta-e az általa megbízott szakértővel a Pp. 303. § (2) bekezdésében foglaltakat, amely szerint a magánszakértő a perben köteles a megbízója ellenfelét értesíteni a megbízás tárgyáról, a vizsgálandó kérdések köréről, az általa kitűzött helyszíni szemléről és vizsgálatról, lehetővé tenni, hogy az ellenfél a megbízás tárgyára vonatkozó nyilatkozatát, a vizsgálat tárgya szempontjából lényeges észrevételeit előterjessze, a szakvéleményét az ellenfél vele közölt nyilatkozatát, észrevételeit is értékelő módon elkészíteni, és a tárgyaláson vagy egyébként a bizonyításfelvételnél a bíróság, a felek, valamint az ellenfél magánszakértőjének a kérdéseire válaszolni. Ezek hiánya elzárja az elkészült szakvéleményt magánszakértői véleményként történő felhasználhatóságától. Amennyiben a szakértő a garanciális szabályokat nem tartotta be, akkor szakvéleményként nem használható fel a perben.³⁰¹

3.6. Összegzés

A Pp. egyik kiemelt jogalkotói célkitűzése a perkoncentráció, azonban annak érvényesüléséhez meg kell jelennie a bíróságnak és a felek magatartásában is egyaránt az eljárás folyamán. Ezen elvárás a felek irányában alapvető szinten az eljárástámogatási kötelezettség rögzítésével jelenik meg, amely a perkoncentráció megvalósulása szempontjából alapvető jelentőségű tétel. A mintaadónak tekintett osztrák és német perjogi kódexek vizsgálata után megállapítható, hogy ezekben is megjelenik a felek eljárástámogatási kötelezettsége, másképpen a per előbbre vitelének kötelezettsége. A német és osztrák polgári eljárásjogi törvénykönyvek ezen kötelezettséghez kapcsolódóan preklúziós rendelkezést is tartalmaznak.

A magyar polgári eljárásjogban sem előzmények nélküli ezen alapelv rögzítése, mivel a régi Pp. is tartalmazott rendelkezést a per előre vitele érdekében a feleket terhelő kötelezettségről. A régi Pp. normaszövegébe beépült a német perjogi törvénykönyvből *„a per állása szerinti*

³⁰⁰ Pp. 316. § (2) bekezdés b) pont

³⁰¹ Új Pp. Konzultációs Testület 7. számú állásfoglalás

gondos és az eljárást elősegítő pervitel” kifejezés. A bíróságnak ehhez kapcsolódóan tájékoztatási kötelezettséget határozott meg, valamint szankciót helyezett kilátásba a késedelem esetére.

Ezt a felek oldalán a régi Pp.-ben megjelenő kötelezettséget hatályos polgári perrendtartásunk pedig alapelvi szintre emelte. Ez a követelmény már a perindítástól fennáll a felekkel szemben. Először a felperes oldalán jelenik meg ez az elvárás a kereset előterjesztésekor, majd az eljárás folyamán az alperes oldalán is az írásbeli ellenkérelem, valamint a felperesi állításokra tett nyilatkozatok előterjesztése kapcsán. Az eljárástámogatás elve aktivitást, tevélegességet kíván a felektől. Az az elvárás a felekkel szemben, hogy perbeli cselekményeiket határidőben tegyék meg és egymással, valamint a bírósággal együttműködjenek az eljárás során. Az egyes eljárási szakokra vonatkozó rendelkezések határozzák meg ezen kötelezettség megsértésének következményeit, amely különféle lehet, mint például, preklúzió, bizonyítatlanság, hiányos tartalom szerinti elbírálás. A feleknek az eljárást úgy is támogatniuk kell, hogy a bíróság rendelkezésére bocsátják a bizonyítékokat. Itt az eljárástámogatási kötelezettség és a peranyag-szolgáltatási kötelezettség szorosan összekapcsolódik.

Álláspontom szerint a peranyagszolgáltatási kötelezettség az eljárástámogatási kötelezettség részeként is értelmezhető. A felek eljárástámogatási kötelezettségének kiemelt szerepe van, célja az eljárás gyorsítása és a költségek csökkentése. Ennek megvalósulásához a feleknek egymással és a bírósággal is együtt kell működniük.

IV. Az anyagi pervezetés

4.1. A bírói közrehatás megjelenési formái a külföldi polgári perjogi kódexekben

A bírói aktivitás növekedése megfigyelhető az újrakodifikált európai polgári perrendtartásokban. Annak intenzitásában, illetve kiterjedtségében azonban vannak eltérések az egyes szabályozási megoldások között. A svájci és a szlovén polgári perrendtartás alapelvei szinten rögzíti a bíró közrehatási kötelezettségét.³⁰²

A dZPO alapján a feleket illetve meg a pervezetési jogosítványok jelentős része, így ők rendelkezhetnek a per menetéről.³⁰³ Ezen jogosítványok körébe tartozott például a határnapok kitűzése, a határidők meghosszabbítása, az ellenérdekű fél idézése, valamint az iratok kézbesítése. A magyar polgári perjogban a pervezetésen belül alkalmazott differenciálás alapján megállapítható, hogy ezek a jogosítványok az alaki pervezetés körébe tartoznak. Fontos kiemelni, hogy a német jogirodalom is az alaki pervezetéshez tartozónak tekintette őket.³⁰⁴

A német polgári perrendtartásnak már az 1909. évi novellája a felek pervezetési jogosítványait a bíróság kezébe adta járásbíróági eljárásban, ezeket a módosításokat követően a bíróság feladata lett a határnapok kitűzése, az idézés, valamint a kézbesítés.³⁰⁵ A dZPO 1924. évi novellája a bírót járásbíróági eljárásban megillető pervezetési jogosítványokat átültette a törvényszék előtti eljárásokba is, valamint kötelezővé tette a bíró számára a tárgyalás alapos előkészítését mind járásbíróági, mind törvényszéki eljárásban.³⁰⁶ A dZPO 1976. évi novellája a bíró számára a korábbi szabályozáshoz képest az eljárás gyorsítása érdekében új kötelezettségeket írt elő. Egyrészt a bíróságnak kellő időben kell megtennie az előkészítő intézkedéseket, másrészt oda kell hatnia az eljárás egész ideje alatt, hogy a felek is kellő időben és a szükséges terjedelemben tegyék meg nyilatkozataikat.³⁰⁷

A dZPO 2001. évi reformjának kulcsszava a bíróság „útmutatási és közrehatási” kötelezettsége volt. Az ezen reform eredményeként megszülető 2001. évi novella határozott meg egzakt kötelezettségeket a bíró számára az anyagi pervezetés körében.³⁰⁸ A dZPO 139. § (1) bekezdése szerint *„a bíróság – amennyiben szükséges – a tény- és jogviszonyt ténybeli és jogi szempontból megtárgyalja a felekkel és kérdéseket tesz fel. A bíróság közrehat annak érdekében, hogy a felek*

³⁰² Wopera: Az új polgári perrendtartás karakterét adó egyes megoldások európai összehasonlításban. i. m. 3. o.

³⁰³ Kengyel: A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben. i. m. 64. o.

³⁰⁴ Rosenberg – Schwab – Gottwald: Zivilprozeßrecht. i. m. 436. o.

³⁰⁵ Kengyel: A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben i. m. 123-124. o.

³⁰⁶ Kengyel: A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben i. m. 127-128. o.

³⁰⁷ dZPO 273. § (1) bek., Kengyel: A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben i. m. 141. o.

³⁰⁸ Richard Zöller: Zivilprozessordnung. Kommentar. 30. neubearbeitete Auflage. Köln, Verlag Dr. Otto Schmidt 2014. 3. o.

minden lényeges tényről időben és teljes körűen nyilatkozzanak, különösen a hivatkozott tényekre vonatkozó elégtelen adatokat egészítsék ki, a bizonyítási eszközöket jelöljék meg és a célszerű kérelmeket terjesszék elő.” A jogalkotó nyilvánvalóvá tette, hogy a bíróságnak hangsúlyosabb szerepet kell vállalnia a tényállás megállapításában.³⁰⁹ Amennyiben a fél előterjesztése határozatlan vagy homályos, akkor a bíróságnak fel kell hívnia ennek részletezésére, illetve tisztázására. A bíró kötelessége figyelmeztetni a felet, ha az általa megjelölt, illetve benyújtott bizonyíték nem elegendő és további vagy megfelelőbb bizonyíték benyújtása szükséges.³¹⁰ A bíró ezen kötelezettségének már a tárgyalás előkészítése során köteles eleget tenni, így a felek erre reagálni tudnak. Ezzel elébe megy a szabályozás annak, hogy a tárgyalást el kelljen halasztani, ezáltal igyekszik az eljárás haladását előmozdítani.³¹¹ Franz Klein kiemelte a bíróság aktivitását, és álláspontja szerint a bíró olyan személy, aki a perben hatékonyan vesz részt és nagy hatással van a tényállás megállapítására.³¹² Az osztrák polgári perjogban a pervezetésen belül különbséget tettek alaki és anyagi pervezetés között (*formelle und materielle Prozeßführung*). Az alaki pervezetés körébe azok a cselekmények tartoztak, amelyek az eljárás lefolyásához, illetve technikai lebonyolításához szükségesek, mint például az idézés, kézbesítés. Az anyagi pervezetés az ügy kimerítő tárgyalását segíti előmozdítani.³¹³ Az osztrák polgári perben a bíró feladata az alaki és az anyagi pervezetés is a perkoncentráció megvalósulása érdekében.³¹⁴ Az öZPO 182. §-a szerint „*az elnöknek a tárgyaláson a kérdéseivel vagy más módon oda kell hatnia, hogy a felek a döntés szempontjából lényeges ténybeli közléseiket megtegyék, vagy hiányzó adatokat pótoljanak, vagy a bizonyítási eszközeiket megjelöljék, a felajánlott bizonyítékaikat kiegészítsék, és általában minden olyan felvilágosítást megadjanak, amelyek a valós tényállás megállapításához szükségesek.*” Tehát az elnöknek kell gondoskodnia az ügy kimerítő tárgyalásáról. A bíróság a felek tényállításait, illetve bizonyítási indítványait megengedhetetlennek minősítheti, illetve elutasíthatja. Ezt a perelhúzás szándéka indokolhatja, ekkor a bíróság a perkoncentráció előmozdítása érdekében

³⁰⁹ Wopera: Az új polgári perrendtartás karakterét adó egyes megoldások európai összehasonlításban i. m. 3. o.

³¹⁰ Astrid Stadler: The Multiple Roles of Judges and Attorney in Modern Civil Litigation. In: Hastings International and Comparative Law Review. Vol 27. 2003/1. sz. 68-69. o.

³¹¹ Gerhard Walter: The German civil procedure reform act 2002: Much ado about nothing? In: Nicoló Trocker – Vincenzo Varano (szerk.): The reforms of civil procedure in comparative perspective. Torino, G. Giappichelli Editore 2005. 72. o.

³¹² Baur Fritz: Zeit – und geichtstrimungen in prozess. Einige aktuelle bemerkungen zu dem zo betietelten vortrag von Franz Klein. Juristische Blätter 1970. 92. Jahrgang 445-453. o.

³¹³ Hans Fasching: Lehrbuch des österreichischen Zivilprozeßrechts. 2. Aufl Wien, Manz 1990. 414. o., Walter H. Rechberger – Daphne-Ariane Simotta: Grundrißdes österreichischen Zivilprozeßrechts. Erkenntnisverfahren. 5. Auflage. Wien, Manz Verlag 2000.

³¹⁴ Andreas Konecny: Österreich. In: Walter H. Rechberger (szerk.): Die Entwicklung des Zivilprozessrechts in Mittel-und Südosteuropa seit 1918. Arnheim, Jan Sramek Verlag 2011. 4. o.

utasítja el az indítványt. Az öZPO-val szemben kritikaként fogalmazódott meg a bíróság szerepének túlzott megerősítése.³¹⁵

Az schZPO 56. §-a a „*Bíróság feltárási (tisztázási) kötelezettsége*” cím alatt előírja, hogy „*ha a fél kérelme homályos, ellentmondásos, vagy nyilvánvalóan hiányos, a bíróság megfelelő kérdések félhez történő intézésével lehetőséget ad a félnek a kérelem tisztázására, vagy kiegészítésére*”.³¹⁶ Az schZPO 56. §-a tehát a bíró anyagi pervezetési cselekményét írja le.

A bíróság anyagi pervezetésével kapcsolatban Ébner Vilmos részletekbe menően elemzi, hogy a német polgári eljárásjogban ennek három fő funkciója hangsúlyozható. Az első az ügynevezett tisztázó funkció, ezáltal a fél nyilatkozatának pontos jelentése, illetve tartalma megállapítható. Ez vonatkozik a tényállításokra, a kereseti és egyéb eljárési kérelmekre, azok pontosítását, világosabbá, érthetőbbé tételét, a szóbeli és írásbeli nyilatkozatok közötti eltérés tisztázását jelenti. Adott esetben a bíróságnak vizsgálnia kell az indítványozó célját, illetve szándékát. Ez arra a helyzetre vonatkozik, ha esetlegesen az indítványt nem kellően világos vagy jogilag kifogásolható módon fogalmazták meg. Ekkor a bíróságnak azt kell vizsgálnia, hogy az indítványozó mit kívánt elérni az indítvánnyal. A tisztázó funkció körébe tartozik még a fél által használt jogi fogalmak tényleges tartalmának megállapítása is, ugyanis a felek számos esetben használnak olyan jogi kifejezéseket, minősítéseket, amelyek ténybeli alapját nem adják elő. Az anyagi pervezetés második rendeltetése a transzformációs funkció, amely nemcsak szorosan kapcsolódik a tisztázási funkcióhoz, hanem annak valójában következménye is. Ennek lényege úgy foglалható össze, hogy a bíróság az anyagi pervezetés eszközeit felhasználva átvezeti a fél nyilatkozatait a laikus szférából az eljárás szakszerű világába, például a szakszerű kérelem előterjesztésére való ösztönzéssel. Tehát a fél által egyszerűen, nem a jogi fogalmakat, kifejezéseket alkalmazva megfogalmazott akaratát ülteti át és gondoskodik arról, hogy szakszerű-perszerű kifejezést kapjon. Ehhez kapcsolódik a harmadik, értelmezési-megértési funkció, ami azt jelenti, hogy a bíróság feladata a jogvitát tényállásbeli és jogi szempontból átbeszélni a felekkel és nekik kérdéseket feltenni. Ennek köszönhetően már a per korai szakaszában megvilágítják, hogy mi az, ami a perben relevanciával rendelkezik.³¹⁷

A szlovén polgári perben a szlovén polgári perrendtartás 2008. évi Novellájának hatálybalépéséig a bíró nem rendelkezett elegendő lehetőséggel a főtárgyalásra történő felkészülésre és ezáltal az eljárás koncentrációjának előmozdítására. A 2008. évi Novella új szabálya folytán a bíró már megkövetelheti a felektől, hogy megfelelő határidőben

³¹⁵ Wilhelm Kisch: Die soziale Bedeutung des Zivilprozesses. Judicium 1928/1929. 1. Jahrg. 3. o.

³¹⁶ Wopera: Az új polgári perrendtartás karakterét adó egyes megoldások európai összehasonlításban. i. m. 3. o.

³¹⁷ Ébner Vilmos: Az anyagi pervezetés és az eljárási alapelvek kapcsolata. Kézirat. Székesfehérvár 2015. 9-10. o.

nyilatkozzanak a magyarázatra szoruló pontokról, illetve magyarázzák el előadásukat. A bíró ezen felhívásával flexibilis kizárási rendszer fenyegeti a feleket.³¹⁸ Amennyiben a felek ezen bírói felhívásnak határidőben nem tesznek eleget, vagyis nem nyilatkoznak az előadásuk kiegészítésre szoruló pontjairól, akkor a bíróság azt a később előterjesztett nyilatkozatot már figyelmen kívül hagyja, pontosabban kizárólag akkor fogadja el, ha a kése delmet kimentik.³¹⁹ Véleményem szerint a szlovén polgári perrendtartás alapján a bírónak a felekhez intézett ilyen tartalmú felhívása az anyagi pervezetés körébe eső cselekmény, amely azt szolgálja, hogy a főtárgyalás alaposan előkészített legyen, tehát az eljárás koncentrált lefolytatását is célozza előmozdítani.

4.2. A bíróság közrehatásával kapcsolatos nemzetközi elvárások

Az Ajánlás 1. sz. elve szerint: „*Rendes körülmények között a pert legfeljebb két tárgyaláson kell befejezni: az első esetlegesen az előkészítő jellegű tárgyalás és a második folyamán történik a bizonyítás felvétele, a felek előadásai és ha lehetséges, az ítélet hozatala. A bírónak ügyelnie kell arra, hogy minden, a második tárgyalásra szükséges cselekményt elvégezzenek a megfelelő időben, elviekben mindenféle halasztás tilos, kivéve akkor, ha új tények vagy más rendkívüli és fontos körülmények merülnek fel.*”³²⁰ Az Ajánlás 1. sz. elvét a II. Fejezetben a perkoncentráció vizsgálata körében ismertettem, azonban itt fontosnak tartom kiemelni, hogy az ügy elbírálása kapcsán két tárgyalást jelenít meg, egy előkészítő jellegű tárgyalást és egy érdemi tárgyalást, ahol a bizonyítás, valamint az ítélethozatal történik. A bíró feladata ügyelni arra, hogy a cselekményeket megfelelő időben elvégezzék.

Az Ajánlás 3. sz. elve a bírói közrehatás mértékét tágabban értelmezi, mint a Pp.: „*A bírónak legalább az előkészítő tárgyaláson, de ha ez lehetséges, az eljárás egésze során aktív szerepet kell játszani az eljárás gyors lefolytatásának biztosítása érdekében, a felek jogainak és egyenlőségük elvének tiszteletben tartása mellett. Különösen hivatalból kellene rendelkezni azzal a joggal, hogy a felektől valamennyi szükséges felvilágosítást megkérhessen, őket személyes megjelenésre idézhessen, jogkérdéseket vethessen fel, bizonyítékokat kutathasson fel akkor, ha az ügy érdemi része nem a felek rendelkezése alatt áll, a bizonyítást irányítsa, kizárja azokat a tanúkat, akiknek a tanúvallomása esetlegesen az ügyre vonatkozóan nem relevánsak, korlátozza az ugyanabban az ügyben tanúvallomásra idézendők számát, amennyiben*

³¹⁸ ZPP 286a/1. cikk, Ales Galic: A polgári eljárásjog fejlődése Szlovéniában az ezredfordulón. i. m. 137. o.

³¹⁹ ZPP 286/5. cikk

³²⁰ Ajánlás 1. elv

*eltúlzottan sokan vannak. Mindezeket úgy kell megtennie, hogy ne terjeszkedjen túl a célon.”*³²¹

A bírói aktivitás Ajánlásban felsorolt elemei közül a bizonyítékok felkutatását emelem ki. Itt ez a jog általánosságban fogalmazódik meg, míg a Pp. csak kivételesen, egyes különleges eljárásokban engedi meg a hivatalbóli bizonyítást.³²²

Az Európa Tanács igazságszolgáltatás hatékonysága biztosításáért felállított bizottságának³²³ 2006. évi ajánlásában³²⁴ külön nevesítve szerepel a bíróság aktivitásának fokozása, eszerint a bírónak aktív, ügyet menedzselő szerepet kell biztosítani. Proaktív, kezdeményező szerepet kell játszania a per észszerű időn belül történő befejezése érdekében.³²⁵

A nemzetközi elvárások is azt fogalmazzák meg, hogy a bíró aktívan vegyen részt a perelőkészítésben és az alapos perelőkészítést követően egy koncentrált tárgyalást tartsanak, ahol a jogvita elbírálható. Véleményem szerint a bírói aktivitás szabályozását tekintve a Pp. megfelel a bemutatott nemzetközi elvárásoknak, mivel alapvető szinten rögzítették a bíróság közrehatásának elvét, valamint a perfelvételi és az érdemi tárgyalási szak közös szabályai között előírták az anyagi pervezetést mint a bírói közrehatás megnyilvánulási formáját.

4.3. Az anyagi pervezetés történeti előzményei a magyar polgári perrendtartásokban

4.3.1. A bírói pervezetés megjelenése az Se.-ben

Az Se. rendelkezései között mind az alaki, mind pedig az anyagi pervezetési jogosítványok megtalálhatóak voltak.³²⁶ Azonban fontosnak tartom kiemelni, hogy az Se. a pervezetés fogalmát nem tartalmazta. A bíróság vezette és nyitotta meg a tárgyalást, hívta fel a feleket szólásra, és rekesztette be a tárgyalást. A bíróságnak kellett gondoskodnia a rendfenntartásról. Az Se. 35. §-a előírta, hogy *„A bíróság gondoskodni tartozik arról, hogy az ügy kimerítő tárgyalásban részesüljön; mindazonáltal a tárgyalás hosszadalmassággal és az ügyre nem tartozó kitérésekkel ne zavartassék és megszakítás nélkül lehetőleg ugyanazon határnapon befejeződjék.”*³²⁷ Már az Se. rendelkezései között megjelent az ügy egy tárgyaláson történő

³²¹ Ajánlás 3. elv

³²² Pp. 434. § (3) bek., Pp. 492. § (2) bek.

³²³ Ez a bizottság: European Commission for the Efficiency of Justice, rövidítve: CEPEJ

³²⁴ Compendium of „best practices” on time management of judicial proceedings. Strasbourg, 8 December 2006, CEPEJ

³²⁵ Wopera: A polgári perjog alapelvei. i. m. 50.

³²⁶ Pallós Nikolett: A kísértékű per szabályainak perrendi kompatibilitása. Dogmatikaelemzés jogtörténeti és európai kitekintéssel. PhD-értekezés. Szeged 2011. 30. o.

https://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/840/1/Pallos_Nikoletta_Kiserteku_per_PhD_ertekezes.pdf (Letöltés: 2023. 10. 23.)

³²⁷ Se. 35-36. §

befejezésének kívánalma. Amennyiben a felek kérelme, nyilatkozata vagy tényelőadása homályos volt, akkor a bíróságnak kellett gondoskodnia, hogy ezeket a felek tisztázzák. Ha a felek tényelőadása hiányos volt, akkor a bíróságnak kellett gondoskodnia, hogy a felek ezeket kiegészítsék. Általánosságban a bíróságnak kellett ügyelnie arra, hogy a felek a szükséges kérelmeket és nyilatkozatokat megtegyék. A bíróság ezen feladatainak teljesítéséhez eszközként azt határozta meg az Se., hogy a felekhez kérdést intézhetett.³²⁸ Véleményem szerint a bíróság rendelkezésére álló eszköz volt még a nyilatkozattételre történő felhívás is, mivel a felek homályos, illetve hiányos vagy hiányzó nyilatkozata esetén a bíróság a feleket nyilatkozataik kiegészítésére, illetve azok megtételére hívta fel.

Az Se. rögzítette a bíró pervezetési jogát. Úgy gondolom, hogy az alaki pervezetési jogosítványok megegyeznek a hatályos szabályozásban foglaltakkal. Az anyagi pervezetés is mutat egyezőséget a Pp. 237. § esetköreivel, véleményem szerint a 237. § (1) bekezdés előképe jelenik meg. Az anyagi pervezetés gyakorlása során a bíróság rendelkezésére álló eszközként nevesítette az Se. (és nevesíti a Pp.) a kérdezés jogát. Továbbá a Pp. az anyagi pervezetés eszközeinek körében rögzíti a nyilatkozattételre felhívást, bár az Se. nem rögzítette kifejezetten, azonban a rendelkezéseiből kiolvasható.

4.3.2. A bírói pervezetés megjelenése a Plósz-féle Pp.-ben

A Plósz-féle Pp. a bíró kezébe adta a pervezetést. A 224. § és 225. § rendelkezett a bíró pervezető tevékenységéről. Ezekben a §-okban megjelentek mind az alaki, mind az anyagi pervezetési cselekmények, és ezen rendelkezések alapján mindkettő a bírót illette meg. Az alaki pervezetés körében az elnök vezette, nyitotta meg a tárgyalást, hívta fel a feleket nyilatkozataik megtételére, vontta meg a szót, kérdezte a meghallgatandó személyeket és hirdette ki a határozatot. Tehát az elnök feladata volt a tárgyalás előremenetéről gondoskodnia, és neki kellett gondoskodnia a rend fenntartásáról. Az elnök kötelessége volt gondoskodni arról, hogy az ügy kimerítő tárgyalásban részesüljön, az ügyre nem tartozó kitérésekkel ne zavarják a tárgyalást és lehetőleg ugyanabban az ülésben be is fejezzék. Ebben a rendelkezésben megjelenik az alaposság és a hatékonyság is. Mivel az elnöknek figyelnie kellett arra, hogy az ügy kimerítő tárgyalásban részesüljön, ez mutatja, hogy elvárás volt az ügy alapos vizsgálata, illetve tárgyalása. Ugyanakkor előírás volt az is, hogy oda nem tartozó kitérésekkel ne zavarják az ügyet, valamint egy tárgyaláson szülessen döntés. Ezek a rendelkezések véleményem szerint

³²⁸ Se. 37. §

a koncentrált eljárás megvalósulását célozták, a per tartamára kívántak hatni és ezáltal a hatékonyságot kívánták előmozdítani a pertartam vonatkozásában.

A Plósz-féle Pp. a szóbeli előadások elsőbbségét rögzítette az írásbeli előkészítő iratokkal szemben.³²⁹ Amennyiben a felek kérelme, tényelőadása vagy nyilatkozata homályos volt, illetve a felek tényelőadása vagy bizonyítéka hiányos volt, akkor az elnöknek kellett gondoskodnia arról, hogy a felek ezeket megmagyarázzák, illetve kiegészítsék. A pervezetés gyakorlásának eszköze, hogy az elnök a felekhez kérdést intézhetett, valamint elrendelhetette a fél személyes megjelenését.³³⁰ Plósz Sándor a szóbeliség elvéből vezette le a bíró kérdezési jogát.³³¹ A Plósz-féle Pp.-ben rögzítették az ügy egy tárgyaláson történő befejezésének kívánalmát. Az egy tárgyalás az érdemleges tárgyalásra volt értendő, mivel ezt a kívánalmat az *Érdemleges tárgyalás* szabályainál fogalmazták meg. Annak érdekében, hogy adott ügyben egy érdemleges tárgyaláson döntés szülessen és az eljárás koncentrált legyen, a bíró oldalán kötelezettségként szabályozta miként kell eljárnia. A Plósz-féle Pp. az ügy egy érdemleges tárgyaláson történő eldöntéséhez aktivitást várt el a bírótól, ezek a cselekmények az anyagi pervezetés körébe tartoznak. A Plósz-féle Pp.-ben már megjelent a jogvita egyezség útján történő rendezése, a bíróság ezt a per bármely szakaszában megkísérelhette.³³²

Magyary Géza hívta fel a figyelmet a tárgyalási elv érvényesülésére a bíróság pervezető tevékenységének elemzése során: „*Ha a törvény sok ilyen ösztönző és korlátozó eszközt ad a bíró kezébe, az ő akarata nagyobb mértékben érvényesül a felekkel szemben, de azért a bírói pervezetés még nem jelenti a felek akaratának, különösen adatszolgáltató tevékenységüknek kizorítását a perből. Bármily erősen szorítja azonban a bíróság a feleket arra, hogy a szükséges tényeket és bizonyító eszközöket jelöljék meg, még mindig ők azok, akik ezt teszik, s így a tárgyalási elv kiküszöböléséről, illetőleg a hivatalból való eljárásról nem lehet szó.*”³³³ A bíró pervezető tevékenységével a jogvita elbíráhatóságát kívánja előmozdítani, ezt szolgálja, ha a per eldöntéséhez szükséges tények, illetve bizonyítékok megjelölésére hívja fel a feleket. Ugyanakkor a felek szabadon dönthetnek arról, hogy ennek a felhívásnak eleget tesznek-e. Azonban amennyiben nem tesznek eleget a felhívásnak, akkor számolniuk kell annak jogkövetkezményeivel, például, ha a bizonyítási érdek az ő oldalukon nyugszik és a perben releváns tény bizonyítatlan marad, abban az esetben pervesztességgel számolhatnak. Egyetérték

³²⁹ Plósz-féle Pp. 203. §

³³⁰ Plósz-féle Pp. 225-226. §

³³¹ Plósz Sándor: A polgári peres eljárás reformja. In: Plósz Sándor összegyűjtött dolgozatai. Budapest, 1927. 108. o.

³³² Plósz-féle Pp. 231. §

³³³ Magyary Géza: Magyar polgári perjog. Budapest, Franklin Társulat. Harmadik kiadás, 1927. 288-289. o.

Magyary Géza álláspontjával, hogy a bírói pervezetés a rendelkezési elv tiszteletben tartása és érvényesülése mellett gyakorolható.

Kovács Marcell szerint „A bíró tehát igazítsa helyre a fél esetleges téves jogi felfogását, adjon neki bepillantást a jogi helyzetbe s világosítsa fel őt magatartásának jogi következményei tekintetében. A bírói pervezetés csak addig fokozható, amíg a rendelkezési és a tárgyalási elvekkel ellentétbe nem kerül.”³³⁴ Kovács Marcell a rendelkezési és a tárgyalási elv érvényesülését emeli ki. Egyetértek Kovács Marcell véleményével, ez a két elv nem szenvedhet sérelmet a bírói pervezetés gyakorlása során, ezek egyfajta korlátot is jelentenek a pervezetési tevékenység gyakorlásakor.

4.3.3. A bíróság feladata és a pervezetés a régi Pp.-ben

A régi Pp. hatályba lépésekor a 3. § (1) bekezdésben rögzítette a bíróság feladatát, amely szerint a bíróságnak az anyagi igazság kiderítésére kellett törekednie. A polgári perrendtartás módosításáról szóló 1972. évi 26. törvényerejű rendelet módosítása folytán a bíróság feladata 1973. január 1. napjától a régi Pp. 3. § (1) bekezdése alapján az igazság kiderítése volt. A régi Pp. 3. § (2) bekezdése előírta, hogy az ügyek alapos és gyors tárgyalásáról a bíróságnak kellett gondoskodnia. Tehát már itt is megfogalmazódott mind az alaposág, mind pedig a gyorsaság igénye az ügyek tárgyalását illetően.

A régi Pp.-t módosító 1995. évi LX. törvény előírásai erősítették a rendelkezési és a tárgyalási elvet, mivel ez a törvény főszabállyá tette, hogy hivatalból nincs helye bizonyításnak³³⁵, és a felektől aktivitást várt el a nyilatkozattétel, illetve a bizonyítékok előterjesztése kapcsán.³³⁶ A VIII. Ppn. módosító rendelkezései folytán változtak a régi Pp.-ben a bíróság feladatát érintő szabályok. Ezen módosító rendelkezések hatálybalépésétől, 2000. január 1. napjától a bíróság feladata volt érvényesíteni a feleknek a jogviták elbírálásához, a perek tisztességes lefolytatásához és észszerű időn belül történő befejezéséhez való jogát. A bizonyításhoz kapcsolódóan a bíróságot terhelő tájékoztatási kötelezettséget írt elő, ennek alapján a bíróság köteles volt a jogvita eldöntése érdekében a bizonyításra szoruló tényekről, a bizonyítási teherről, illetve a bizonyítás sikertelenségének következményeiről a feleket előzetesen tájékoztatni. A bíróságnak a bizonyítással kapcsolatos tájékoztatási kötelezettségén túl a

³³⁴ Kovács Marcell: A polgári perrendtartás magyarázata. I. Budapest, Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság 1927. 596. o.

³³⁵ régi Pp. 164. §

³³⁶ régi Pp. 141. §

szakértői bizonyításhoz kapcsolódóan a szakértői véleménnyel kapcsolatos fogyatékoságok kiküszöbölése érdekében szükséges intézkedéseket is fogantatosítani kellett.³³⁷

A régi Pp. a 133. §-ban rendelkezett a pervezetésről, az ebben a §-ban rögzített cselekmények az alaki pervezetés körébe tartoznak. A régi Pp. 133. § (1) bekezdése szerint az elnök vezette a tárgyalást, szabta meg a tárgyaláson teljesítendő cselekmények sorrendjét. A kérdezés joga a feleket és képviselőiket is megillette a bíróságon kívül. A kérdezési jog személyi hatálya tágabb volt, mint a Plósz-féle Pp.-ben, mivel ott a bíróságot illette meg a kérdezési jog, a felek kérdéseket indítványozhattak, de annak megengedhetőségéről a bíróság döntött. A régi Pp. nem különítette el az alaki és anyagi pervezetést, az anyagi pervezetés fogalma kifejezetten nem is jelent meg a jogszabályszövegben.

A Szakértői Javaslat 167. § (3) bekezdése tartalmazza az anyagi pervezetés szabályait és tartalmát. Példálózó felsorolással adja meg, hogy a bíróság milyen cselekményeket tehet, ha a felek perbeli nyilatkozatai hiányosak, következtelenek vagy ellentmondásosak. A Szakértői Javaslat a „különösen” fordulatot használja, így a felsorolt cselekmények nem teljes körűek. Ezek között szerepel például: kérdések intézése a félhez annak előmozdítása végett, hogy a nyilatkozat hibáit kiigazítsák; felek tájékoztatása hivatalból figyelembe veendő tényekről; felek figyelmének felhívása, ha a bíróság az ügyben releváns körülményt a felektől eltérően ítél meg. Fontosnak tartom kiemelni, hogy a Szakértői Javaslat az anyagi pervezetést a perfelvételi tárgyaláson szóban kívánta megvalósítani.³³⁸

4.4. A bírói közrehatás és az anyagi pervezetés egymáshoz való viszonya

A Pp. kiemelt célkitűzése a perhatékonyság rendszerszintű biztosítása, valamint a perkoncentráció megvalósulása. A perkoncentráció címzettje a bíróság és a felek egyaránt. Ezáltal a Pp. aktív szerepet vár el a bírótól és a felektől az eljárás folyamán. Ez a bíróság irányában megfogalmazott kötelezettség alapvető szinten is megjelenik, a bíróság közrehatásának elvében: *„A bíróság a perkoncentráció érvényesülése érdekében az e törvényben meghatározott módon és eszközökkel hozzájárul ahhoz, hogy a felek eljárási kötelezettségeiket teljesíthessék.”*³³⁹ A bírói közrehatás az anyagi pervezetésben ölt testet az elsőfokú és másodfokú eljárás során egyaránt.

³³⁷ BH2010. 134.

³³⁸ Völcsy Balázs: Anyagi pervezetés. In: Varga István–Éless Tamás (szerk.): Szakértői Javaslat az új polgári perrendtartás kodifikációjára. Budapest, HVG-ORAC 2016. 42-45. o.

³³⁹ Pp. 6. §

A bírói közrehatási tevékenységnek a Pp.-t értelmező szakirodalomban, valamint bírói testületekben kialakult egy szűkebb és egy tágabb értelmezése. A szűkebb értelmezés szerint a bíróság közrehatási tevékenysége magát az anyagi pervezetést jelenti. A másik felfogás szerint a bírói közrehatás elvének egyik legfontosabb megnyilvánulási módja az anyagi pervezetés, azonban nemcsak egy konkrét megjelenési formája van, ezért ide tartozónak tekintendő az általános hiánypótlási szabály és a kötelező tájékoztatások köre, mint például a jogi képviselétről vagy a perorvoslati lehetőségről történő tájékoztatás, valamint az egyezség létrehozásának a megkísérlése is.³⁴⁰ A bírói közrehatás tágabb értelmezésével nem értek egyet, mert ebbe a körbe sorolnak olyan cselekményeket, amelyek a bíró részéről a feleknek nyújtott tájékoztatás és nem a per érdemi eldöntését segítik elő. A bírói közrehatást nem kell kizárólag az anyagi pervezetésre szűkíteni, de véleményem szerint azon kívül csak olyan cselekmények sorolhatók ide, amelyek a per érdemi eldöntését segítik elő. Az egyezség létrehozásának megkísérlését ennek alapján ebbe a körbe sorolhatónak tartom.

Wopera Zsuzsa a bírói közrehatás és az anyagi pervezetés kapcsolatát illetően úgy fogalmaz, hogy nem lehet különbséget tenni a két jogintézmény között.³⁴¹ Varga István a bírói közrehatás alapelvvel kapcsolatban megfogalmazza, hogy a 237. §-hoz képest nyelvtani értelmezéssel vizsgálva többlettartalommal nem bír, önálló tartalmát így ezen alapelvnek nem látja, ezért indokoltnak látja az alapelvek közül történő törlését.³⁴²

A bíróság közrehatási tevékenysége az alapelvi fejezetben alapelvi szinten jelenik meg a Pp. 6. §-ában. Ebből következően a bíróság közrehatási tevékenysége a törvénykönyv egészére vonatkozik és a teljes eljárás folyamata alatt érvényesülnie kell. Az anyagi pervezetés szabályai a XIV. Fejezetben „*A perfelvételi és az érdemi tárgyalási szakban alkalmazandó közös rendelkezések*” cím alatt találhatók. Elhelyezkedéséből fakadóan az anyagi pervezetés nem érvényesül a perindítási szakban, majd csak a perfelvételi szaktól kezdődően gyakorolható. Ezekből következően megállapítható, hogy az anyagi pervezetést a bíróság közrehatási tevékenységén belül kell értelmezni, tehát a közrehatás egyik, véleményem szerint legfőbb megnyilvánulási formája. Ugyanakkor a Varga István által ismertetett nyelvtani értelmezés helytálló, jelen megfogalmazásban többlettartalma nem állapítható meg a bírói közrehatásnak az anyagi pervezetéshez képest.

³⁴⁰ Kovács: Anyagi pervezetés. i. m. 653. o., Wopera Zsuzsa: A felek és a bíróság közötti szereposztás a keresetindítás során. Miskolci Jogi Szemle XV. évf. 2020/ 1. sz. 360-361. o.

³⁴¹ Wopera: A felek és a bíróság közötti szereposztás a keresetindítás során. i. m. 360. o.

³⁴² Varga: Alapelvek. i. m. 33. o.

Véleményem szerint a bírói közrehatás jelen alapvető fogalma nem áll összhangban a jogalkotói szándékkal, még kidolgozást, illetve részletezést igényel, ezért szükségesnek tartom ezen fogalom pontosítását, illetve bővítését. Esetlegesen a közrehatási módok felvázolásával, akár egy nem taxatív felsorolással is konkrétabb tartalmat lehetne adni az alapelvnek, hogy kitűnjön, többet jelent, mint az anyagi pervezetés.

A pervezetés két ágát különböztetjük meg: az alaki és az anyagi pervezetést. Az alaki pervezetés körébe tartozó bírói cselekményeket a Pp. összefoglalóan nem nevesíti, mivel azok maradéktalan felsorolása nem lehetséges. Az eljárás technikai lebonyolításához szükséges és az eljárás törvényességét biztosító cselekmények (például: tárgyalás kitűzése, idézés, zárt tárgyalás elrendelése) tartoznak ide. Az alaki pervezetés alatt tágabb értelemben érteni kell az eljárás menetét, külső lefolyását biztosító bírói jogosítványokat. A Pp.-ben a pervezetésre vonatkozó szabályok között helyezték el a rendfenntartáshoz kapcsolódó bírói intézkedéseket. Az alaki pervezetés körébe tartozik, hogy a rendfenntartásról az elnöknek kell gondoskodnia, az ehhez kapcsolódó bírósági eljárási cselekményeket differenciálja a jogalkotó, külön §-ban szabályozták az általános rendelkezéseket, a hallgatóságot érintő intézkedéseket, valamint a feleket és egyéb perbeli személyeket érintő intézkedéseket.³⁴³ A rendfenntartásra vonatkozó rendelkezéseket, illetve az ebben a körben alkalmazandó intézkedéseket áttekintve megállapítható, hogy a Pp. rendszerezetten szabályozza és a fokozatosság elvét követi.

Kengyel Miklós szerint az anyagi pervezetés az ügy kimerítő tárgyalásának és szakszerű eldöntésének során tanúsított bírói tevékenységet jelöli.³⁴⁴ A Polgári Perrendtartás Magyarázata felhívja a figyelmet arra, hogy az anyagi pervezetés a meglepetésítéletek elkerülését és a jogvita végleges lezárását segíti elő.³⁴⁵ Wallacher Lajos kiemeli, hogy amennyiben a fél az ítéletből értesül arról, hogyan kellett volna eljárnia, nagy valószínűséggel perorvoslással, fellebbezéssel él vagy új perben akarja érvényesíteni igényét. Az anyagi pervezetés körében nyújtott tájékoztatással, illetve figyelemfelhívással pedig ezt igyekeznek elkerülni.³⁴⁶

A Kúria is meghatározta az anyagi pervezetés fogalmát egy korábbi ítéletében, amely szerint *„az anyagi pervezetés az ügy kimerítő tárgyalásának és szakszerű eldöntésének során tanúsított bírói tevékenységet jelenti. Alapja a perkoncentrációból eredő közrehatási kötelezettség, ami*

³⁴³ Balogh Norbert: A bíróság közrehatási kötelezettsége és anyagi pervezetése az új Pp.-ben. Magyar Jog 2019/9. sz. 497. o., Pp. 234-236. §

³⁴⁴ Kengyel: A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben. i. m. 113. o.

³⁴⁵ Wopera Zsuzsa (szerk.): A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXX. törvény magyarázata. Budapest, Wolters Kluwer Kft. 2017. 351. o.

³⁴⁶ Wallacher Lajos: A viták kereszttüzeiben – szükség van-e a bíróság anyagi pervezetésére?, forrás: <https://jogaszvilag.hu/szakma/a-vitak-keresztutzeiben-szuksege-van-e-a-birosag-anyagi-pervezetesere/> (Letöltés: 2022. 08. 12.)

*egyben a célját is meghatározza: az ügy mielőbbi szakszerű és lehetőség szerint végleges eldöntését.”*³⁴⁷

Aszódi László meghatározza az anyagi pervezetés fogalmát, amely a következő fogalmi elemekből áll:

- „a perhatékonyságot célzó,
- a peranyag érdemi szempontú, anyagi jogi minősítésén alapuló,
- meghatározott időben és eszközökkel történő,
- szükség szerinti,
- bírói közrehatás,
- a felek között létrejött érdemi jogvita – a felek szándékának megfelelő és teljeskörű – kereteinek a felek általi meghatározásában és egyes jogérvényesítési hibák kijavításában.”³⁴⁸

Az anyagi pervezetés kapcsán Kiss Attila a „gondoskodás” kifejezést is használja.³⁴⁹ Ebből véleményem szerint arra lehet következtetni, hogy a bíró egyfajta segítséget nyújt a feleknek a jogérvényesítés érdekében, természetesen az anyagi jogi kitanítást mellőzve. Az anyagi pervezetés körében végzett cselekmények a jogvita érdemére és az érvényesíteni kívánt jogra vonatkoznak.³⁵⁰ Ennek gyakorlására nincs általános szabály vagy protokoll, mindig a konkrét helyzetben, az adott ügy körülményeinek megfelelően kell teljesíteni. Azonban fontos kiemelni, hogy csak szükség esetén, és a kereseti kérelem, valamint az ellenkérelem keretei között kell gyakorolni. A Pp. a bíróság anyagi pervezetésének három eszközéről tesz említést: kérdés feltevése, nyilatkozattételre történő felhívás és a tájékoztatás. Az anyagi pervezetés tartalma perszakonként eltérő, az egyes perszakokhoz idomul, jellegét a szak vagy szakasz célja határozza meg. Amint az osztott perszerkezetben a két szak funkciója egymástól elkülönül, úgy a két szakban végzett anyagi pervezetés is különbséget mutat. Kiss Attila is megállapította, hogy különbség van a perfelvételi szakban, valamint az érdemi tárgyalási szakban nyújtott bírói segítség között.³⁵¹ A perfelvétel során, egészen annak lezárásáig a bíróság a jogvita kereteinek meghatározása érdekében gyakorolja, a felek perbeli nyilatkozatainak, a vitás kérdéseknek a tisztázására, a bizonyítékok számbavételére és a bizonyítási eljárás tervezhetőségére irányul,

³⁴⁷ Kúria Pfv.III.21.034/2020/12.

³⁴⁸ Aszódi László: Az anyagi pervezetés rendező elvei. In: Bodzási Balázs (szerk.): Jogászegyleti Értekezések. Budapest, Magyar Jogász Egylet 2022. 218. o.

³⁴⁹ Kiss: A perkoncentráció követelményének megnyilvánulása az alapelvek és az osztott perszerkezet útján. i. m. pl. 96. o., 185. o. és 186. o.

³⁵⁰ Balogh: A bíróság közrehatási kötelezettsége és anyagi pervezetése az új Pp.-ben. i. m. 496. o.

³⁵¹ Kiss: A perkoncentráció követelményének megnyilvánulása az alapelvek és az osztott perszerkezet útján. i. m. 96. o., Kiss: Hol a határ? – Gondolatok az aktív bírói szerepfelfogás egyes kérdéseiről. i. m. 68. o.

tehát az ügy érdemi tárgyalásra való előkészítését irányozza elő. Ezen jogosítványok gyakorlása az érdemi tárgyalási szakban pedig az érdemi bizonyítás lefolytatását szolgálja.³⁵²

4.5. Az anyagi pervezetés esetei a Pp.-ben

Az anyagi pervezetést azért tanulmányozom, mert az segíti elő, hogy a jogvita érdemi módon elbíráható legyen, ez pedig hozzájárul az ügy egy érdemi tárgyaláson történő elbírálásának, valamint a koncentrált eljárásnak a megvalósulásához. Döme Attila megfogalmazza, hogy a perhatékonyság összetett és sokrétű követelmény, ebben a körben említi a gyorsaságot és a jogvita bírósági közreműködéssel megvalósuló felelős rendezését is. Az anyagi pervezetésben a perkoncentráció megvalósulásának elősegítését látja: *„A perhatékonyságnak ez a komplex követelménye valóban nem valósítható meg perkoncentráció nélkül. Ennek a szolgáltatába állítja a Konceptió az anyagi pervezetést, amely mellett szilárd következetességgel tesz hitet.”*³⁵³ Aszódi László az anyagi pervezetés célját így határozza meg: *„A szabályozás tehát nem csak a perkoncentrációt, hanem ennél tágabb értelmezési tartománnyal bíró perhatékonyságot – ennek vetületeként tehát az anyagi jogok hatékony, lehetőleg egy perben történő érvényre juttatását – is célozza.”*³⁵⁴ Döme Attila és Aszódi László véleményével egyetértek, az anyagi pervezetés elősegíti, hogy a jogvita egy érdemi tárgyaláson elbíráható, ezáltal az eljárás koncentrált legyen, és így a perkoncentráció követelménye megvalósuljon, továbbá ezen túlmenően a perhatékonyságot is célozza.

Az anyagi pervezetés tartalmát a XIV. Fejezetben *„A perfelvételi és az érdemi tárgyalási szakban alkalmazandó közös rendelkezések”* cím alatt helyezte el a jogalkotó. Fontos kiemelni, hogy a Pp. alapján a törvényszék, mint elsőfokú általános hatáskörű bíróság előtt kötelező a jogi képviselő. A járásbíróság hatáskörébe csak a Pp.-ben nevesített perek tartoznak, azonban nem kötelező a jogi képviselő a járásbíróság hatáskörébe tartozó perekben – ideértve a fellebbezési és perújítási eljárást is –, valamint a járásbíróság hatáskörébe tartozó perrel összefüggő felülvizsgálati eljárásban az ellenkérelmet előterjesztő fél számára.³⁵⁵ Így a Pp. általános szabályait ahhoz mérten alakították ki, hogy a felek jogi képviselővel járnak el, az anyagi pervezetés esetében a 237. §-t is így alkották meg. A Pp. a XV. Fejezetben tartalmazza a jogi képviselő nélkül eljáró félre vonatkozó általánostól eltérő speciális rendelkezéseket, így

³⁵² Kovács: Anyagi pervezetés. i. m. 654-656. o.

³⁵³ Döme Attila: Egy új eljárásjogi jogintézmény, az ún. közbenső végzés természetéről. Magyar Jog 2015/7-8. sz. 452. o.

³⁵⁴ Aszódi: Az anyagi pervezetés rendező elvei. i. m. 220. o.

³⁵⁵ Pp. 20. § és 72. §

ebben a fejezetben található az anyagi pervezetéshez kapcsolódó szabály a jogi képviselő nélkül eljáró félre vonatkozóan.

4.5.1. Anyagi pervezetés perfelvételi nyilatkozat hiányossága esetén

A Pp. 237. § (1) bekezdése szerint, „*Ha a fél perfelvételi nyilatkozata – e § alkalmazásában ideértve a keresetlevélben feltüntetett nyilatkozatokat is – hiányos, nem kellően részletezett vagy ellentmondó, a bíróság közrehat abban, hogy a fél a perfelvételi nyilatkozatát teljeskörűen előadja, illetve annak hibáit kijavítsa.*”

Ezen bekezdés tárgyi hatálya a perfelvételi nyilatkozatokra és a keresetlevélben feltüntetett nyilatkozatokra terjed ki. A keresetlevélben feltüntetett nyilatkozatokat azért szükséges külön rögzíteni, mert azok nem minősülnek perfelvételi nyilatkozatnak. A Pp. 183. §-a összegzi a perfelvétel tartalmát, valamint a perfelvételi nyilatkozatok körét is megadja. A perfelvételi szakban a felek perfelvételi nyilatkozataikkal meghatározzák a jogvita kereteit a bíróság közrehatása mellett. Tehát a jogvita kereteit a felek határozzák meg, a bíróságnak ennek során csak közreműködő szerepe van. A 183. § szerint perfelvételi nyilatkozatnak minősül a perfelvételi tárgyaláson előadott tényre és jogra vonatkozó állítás, tagadás, beismerés, elismerés és az ezekből következő kérelem, a perben állított jogra vonatkozó állítás, tagadás, elismerés, ezekből következő kérelem, a bizonyítási indítvány, a bizonyítási indítványok és bizonyítékok értékelésére vonatkozó nyilatkozat, valamint a bizonyítási eszköz rendelkezésre bocsátása. Ezekből megállapítható, hogy az anyagi pervezetés tárgya csak érdemi nyilatkozat lehet.³⁵⁶

A felek feladata a tények előadása, a jogállítás megtétele és a peranyagszolgáltatási kötelezettségből fakadóan a bizonyítékok bíróság részére történő rendelkezésre bocsátása. A bíróság anyagi pervezetési tevékenysége ebben a körben arra irányul, hogy a homályos nyilatkozatokat tisztázza, a hiányos nyilatkozatokat kiegészítsék, illetve teljeskörűen előadják, valamint a nyilatkozatok ellentmondásait tisztázzák. A bíróság anyagi pervezetése ezen bekezdés szerint a keresetlevélben feltüntetett nyilatkozatokra is kiterjed. A keresetlevél vonatkozásában az anyagi pervezetés körében a bíróság a felperest felhívhatja a hiányzó tényállítások pótlására, kereseti kérelem pontosítására, az érvényesíteni kívánt jog egyértelmű megjelölésére vagy akár a jogi érvelés teljes körű előadására.³⁵⁷ Ebben a körben a bíróság kérdéseket tesz fel a feleknek, vagy valamely megjelölt kérdésben írásban felhívja

³⁵⁶ Aszódi: Az anyagi pervezetés rendező elvei. i. m. 223. o.

³⁵⁷ Kúria Pfv.21.454/2021/8.

nyilatkozattételre. A pervezetési tevékenység nem irányulhat arra, hogy a fél teljesen új, az előzőekben előadottakkal ellentétes tényállításokat tegyen.

A rendelkezési jog irányadó az eljárás teljes tartama alatt, így akkor is, ha a bíróság pervezetési tevékenységet végez. Ennek megfelelően a fél rendelkezési joga körében eldöntheti, hogy egy hozzá intézett kérdésre vagy nyilatkozattételre történő felhívásra válaszol-e, és ha igen, akkor milyen terjedelemben teszi ezt meg.³⁵⁸ Amennyiben a bíróság anyagi pervezetést gyakorol, és a fél ennek ellenére nem vagy nem teljeskörűen terjeszt elő valamely perfelvételi nyilatkozatot, akkor a bíróság ezt a nyilatkozatot hiányos tartalma szerint, a rendelkezésre álló peranyag alapján bírálja el.³⁵⁹ Tehát a közrehatás arra irányul, hogy elősegítse a perfelvételi nyilatkozatok érdemi elbíráláshoz szükséges módon történő előterjesztését, vagyis a bíróság orientálja a felet abban, hogy a jogvita eldöntéséhez milyen tárgyban, milyen jellegű nyilatkozat szükséges. Ez azonban semmiképp sem jelenti a fél anyagi jogi kitanítását.³⁶⁰ Amennyiben az anyagi pervezetés anyagi jogi jogosultságot érintene, ezzel a bíróság megsértené a fegyveregyenlőség elvét.³⁶¹ Az anyagi pervezetés nem jelent általános tájékoztatási kötelezettséget, szerepe csupán arra korlátozódik, hogy a felek tényállításait, nyilatkozatait tisztázza és konkretizálja, adott esetben alkalmat adjon a kiegészítésre.³⁶² Kiss Attila hangsúlyozza, hogy a bíró ezen tevékenysége a hiányok korrigálására, illetve pótlására ad lehetőséget.³⁶³

4.5.2. Anyagi pervezetés a bizonyítással kapcsolatban

A Pp. 237. § (2) bekezdése szerint, *„Ha a perfelvételi nyilatkozat nem terjed ki valamely lényeges tény vonatkozásában a bizonyításra vagy a felek között vita van abban, hogy valamely tény bizonyítása mely felet terheli, a bíróság az (1) bekezdésben foglaltakon túl tájékoztatja a feleket a bizonyíték rendelkezésre bocsátása, illetve a bizonyítás indítványozása elmulasztásának, valamint a bizonyítás esetleges sikertelenségének következményéről is.”*

A feleknek kell indítványozniuk a tényállításaik alátámasztására szolgáló bizonyítást. A bizonyítási érdek szabálya alapján annak a félnek kell a perben jelentős tényt bizonyítania,

³⁵⁸ Kovács: Anyagi pervezetés. i. m. 658-659. o.

³⁵⁹ Pp. 183. § (6) bek.

³⁶⁰ Tóth Barbara: A bíróság és a felek kötelezettségeiben beálló változások az új polgári perrendtartásban. Advocat 2017/különszám 35. o.

³⁶¹ Mészáros Pál Emil: A polgári perrendtartás egyes kérdései a gyakorlati tapasztalatok alapján. In: Tilk Péter – Fekete Kristóf Benedek (szerk.): Az igazságszolgáltatással kapcsolatos egyes folyamatok alakulása az elmúlt években. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara, 2020. 208. o.

³⁶² PJD2019. 32.

³⁶³ Kiss: A perkoncentráció követelményének megnyilvánulása az alapelvek és az osztott perszerkezet útján. i. m. 87. o.

akinek érdekében áll, hogy a bíróság azt valósnak fogadja el. A bizonyítási teher értelmében ez a fél viseli a bizonyítás elmaradásának, illetve sikertelenségének következményeit is.³⁶⁴

A bíróság – amennyiben valamely tény vonatkozásában kétséges – köteles a feleket tájékoztatni, hogy az adott tény vonatkozásában kit terhel a bizonyítási kötelezettség és közölnie kell a bizonyíték rendelkezésre bocsátásának vagy az indítványozás elmulasztásának következményeit. A 237. § (2) bekezdésében szereplő bizonyítást illető felek közötti vita arra az esetre vonatkozik, ha valamely releváns tény tekintetében nincs egyetértés a felek között, hogy melyikük bizonyítási érdekében tartozik, illetve a bizonyítási teher kinek az oldalán nyugszik. A bíróságnak ekkor az anyagi pervezetés körében tájékoztatást kell nyújtania a feleknek.

A felperesnek a keresetlevél érdemi részében fel kell tüntetnie a tényállításokat alátámasztó és rendelkezésre álló bizonyítékokat, valamint bizonyítási indítványokat,³⁶⁵ ezek a keresetlevél kötelező tartalmi elemeinek részét képezik. Ennek elmulasztása a Pp. hatálybalépésétől az I. Pp. Novella hatálybalépéséig a keresetlevél hiánypótlási felhívás nélküli visszautasítását eredményezte, majd 2021. január 1-től amennyiben ilyen hiányosságokat észlel a bíróság, hiánypótlásra hívja fel a felet és csak annak eredménytelensége esetén utasítja vissza. Tehát alapvetően már nem visszautasításra, hanem hiánypótlási felhívásra ad alapot.³⁶⁶

Alperesnek az írásbeli ellenkérelem érdemi részében fel kell tüntetnie a védekezését megalapozó és alátámasztó bizonyítékokat, illetve bizonyítási indítványokat mind alaki, mind érdemi védekezés esetén.³⁶⁷ Az alperes írásbeli ellenkérelmének ismeretében válik nyilvánvalóvá, hogy melyik tények relevánsak a jogvita eldöntése szempontjából, és esetlegesen azok bizonyíthatatlanok-e. Ez alapján a bíróságnak a feleket tájékoztatnia kell, hogy melyiküké a bizonyítási kötelezettség, és mik az indítványozás elmulasztásának a következményei. Főszabály szerint a bizonyítási indítványt a perfelvételi szakban terjesztik elő és a perfelvételi nyilatkozatok a perfelvétel lezárásával rögzülnek, ezért ezen pervezetési tevékenység gyakorlásának fő színtere a perfelvételi szak. Az érdemi tárgyalási szakban csak szűk körben, Pp.-ben meghatározott esetekben az utólagos bizonyítás keretében van lehetőség bizonyítási indítvány előterjesztésére. A bíróság részéről nyújtott ezen tájékoztatás jelentősen elő tudja segíteni a jogvita érdemi elbírálhatóságát, hiszen a felek megfelelő időben értesülnek a bíróság által relevánsnak tartott tény bizonyíthatatlanságáról, és nem az ítéletből szereznek róla

³⁶⁴ Pp. 265. § (1) bek.

³⁶⁵ Pp. 170. § (2) bek. e) pont

³⁶⁶ Ld. Pp. 176. § (2) bek. e) pont

³⁶⁷ Pp. 199. § (2) bek.

tudomást. A megfelelő időt arra értem, hogy ekkor még a Pp. szabályai alapján lehetőségük van a tájékoztatásnak megfelelően cselekedni és adott tényre vonatkozóan bizonyítási indítványt előterjeszteni, illetve bizonyítékot szolgáltatni, ezáltal a jogvita érdemi elbírálását elősegíteni. Ha valamely releváns tényre vonatkozóan nem terjeszt elő bizonyítási indítványt a fél, előfordulhat olyan eljárásjogi helyzet, amikor a bíróság számára nem egyértelmű, hogy az adott releváns tény a fél nem tudja bizonyítani, vagy azt gondolja, hogy az adott tény bizonyítása az ellenérdekű fél érdekébe tartozik, és esetlegesen annak bizonyítatlansága az ellenfél terhére esik. Ebben az esetben az anyagi pervezetés körében nyújtott tájékoztatás segíthet az eljárásjogi helyzet tisztázásában azáltal, hogy a bíróság tájékoztatja a felet, hogy az adott releváns tény az ő bizonyítási érdekébe tartozik és a bizonyítatlanság jogkövetkezményeit neki kell viselnie.³⁶⁸ Fontosnak tartom kiemelni, hogy az anyagi pervezetés nem terjedhet ki a bizonyítékok bizonyító erejének előzetes értékelésére és a felek erről történő tájékoztatására.³⁶⁹

4.5.3. Jogszabály eltérő értelmezéséről tudomásra hozatal

A Pp. 237. § (3) bekezdése szerint „A bíróság hozzájárul a jogvita kereteinek tisztázásához azzal, hogy a felek tudomására hozza, ha

a) az általuk hivatkozott jogszabályi rendelkezést eltérően értelmezi”

b) a rendelkezésre álló adatok alapján olyan tényről észlel, amelyet hivatalból kell figyelembe venni, vagy

c) jogszabály szerint a kérelemhez nincs kötve,

és lehetőséget biztosít a feleknek nyilatkozataik megtételére.”

Fontosnak tartom kiemelni, hogy a bíróság a 237. § (3) bekezdésében rögzített tevékenységeket a jogvita kereteinek tisztázása érdekében végzi. A jogi képviselővel, illetve anélkül eljáró felet ugyanúgy tájékoztatásban kell részesíteni. A 237. § (3) bekezdés a) pontja szerinti tájékoztatás vonatkozhat anyagi és eljárási rendelkezésre is. Ezen bekezdés a) pontja kapcsán az Indokolás a következőképp fogalmaz: „A bíróság maga is hozzájárul a peranyag alakulásához azzal, hogy a felek tudomására hozza a saját jogszabály értelmezését, ha a fél által hivatkozott jogszabályt a féltől, illetve mindkét féltől eltérően értelmezi.” Az Indokolás szövegezése alapján véleményem szerint a bíróságnak akkor is tájékoztatást kell adnia a hivatkozott jogszabályi rendelkezés eltérő értelmezéséről, ha az csak az egyik fél értelmezésétől tér el. A Kommentár szerint az a) pont szerinti tájékoztatás legfőképp olyan esetekre vonatkozik, ahol a fél

³⁶⁸ Aszódi: Az anyagi pervezetés rendező elvei. i. m. 229. o.

³⁶⁹ BH2022. 205.

tényelőadása és jogállítái nem feleltethetők meg egymásnak, mivel a bíróság megítélése szerint az előadott tények nem a felperes által megjelölt jognak az alkalmazásához vezetnek. Ha a fél által tett jogi érvelés nem következetes, a bíróság erre a hibára hívja fel a figyelmét, és nem a megfelelő jogi érvelés megtételéhez segíti hozzá. Tehát a bíróság ebben az esetben is a hibára vagy hiányosságra koncentrál. A tájékoztatással azt kell lehetővé tenni, hogy a félnek lehetősége legyen nyilatkozatát pontosítani, illetve kiegészíteni.³⁷⁰

A Kúria definiálta a kereset következtetlenségét: „Amennyiben a keresetben előadott történeti tényállás nem feleltethető meg az érvényesített jogként megjelölt jogszabályi rendelkezések szerinti törvényi tényállásnak vagy a felperes olyan követelést érvényesít, amelyet az érvényesített jog alapján megnyílt alanyi jog részére nem biztosít, a kereset következtelen.”³⁷¹

A bíróság közli felperessel, ha a megjelölt anyagi jogi rendelkezést nem tartja alkalmazhatónak az adott tényállás vonatkozásában és ez akadályozza az érdemi elbírálást. Ezen tájékoztatást követően felperesnek lehetőséget kell adni nyilatkozattételre. A tájékoztatás kiterjed például arra, hogy a bíróság az ügy elbírálásánál az alkalmazandó jogszabály melyik hatályos időállapotát kívánja figyelembe venni, bizonyítást nem igénylő minősítésre, jogegységi határozat alapján a bíróságot kötő értelmezésre vagy a bíróság felvilágosítja a felet a jogszabályban meghatározott bizonyítási szempontokról, továbbá arról, ha a jogvita más eljárási törvény hatálya alá esik.³⁷²

Ha a bíróság anyagi pervezetési tevékenysége arra irányul, hogy felperes figyelmét a kereset következtetlenségére hívja fel, akkor ennek jogszabályi alapját is a felperes tudomására kell hoznia. Amennyiben ebben az esetben a bíróság a pontos jogszabályi alapról nem tájékoztatja felperest, akkor nem lesz hatékony az anyagi pervezetés. Ez kiemelten vonatkozik arra az esetre, ha a fél jogi képviselő nélkül jár el. Fontos kiemelni, hogy ez nem anyagi jogi kioktatást jelent, mivel az anyagi pervezetés anyagi jogi kioktatást nem foglalhat magában, ez már tilos a bíróság számára, mivel ezzel felvilágosítaná, hogy milyen jogalapon tudja igényét eredményesen érvényesíteni.³⁷³

Felmerül a kérdés, hogy a felek tudomására kell-e hoznia bírónak, hogy saját jogértelmezése min alapul, illetve ezek tartalmát is szükséges-e ismertetni a féllel. Cseke Ivett álláspontja szerint az anyagi pervezetésnek nem képezi részét olyan indokolási tevékenység, amelyet az

³⁷⁰ Kovács: Anyagi pervezetés. i. m. 662. o.

³⁷¹ Kúria Pfv.V.20.249/2022/12.

³⁷² Kovács: Anyagi pervezetés. i. m. 663-664. o.

³⁷³ Cseke Ivett: Anyagi pervezetés a deliktualis kártérítési perekben. Polgári Jog 2024/5-6. sz. 35. pont, forrás: <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/193/id/A2400302.POJ/> (Letöltés: 2024. 12. 10.)

ítélet jogi indokolása tartalmazni fog.³⁷⁴ A Pp. 346. § (5) bekezdése szerint „A jogi indokolás tartalmazza az ítélet alapjául szolgáló jogszabályokat és szükség esetén azok értelmezését, a megállapított tényekre vonatkozó bizonyítékokat azokkal a körülményekkel együtt, amelyeket a bíróság a bizonyítékok mérlegelésénél irányadónak vett, a tények megállapításának egyéb körülményeit, továbbá azokat az okokat, amelyek miatt a bíróság valamely tényállítást nem talált bizonyítottnak, vagy amelyek miatt a felajánlott bizonyítást mellőzte. A jogi indokolás tartalmazza azokat az okokat is, amelyek miatt a bíróság jogkérdésben eltért a Kúriának a Bírósági Határozatok Gyűjteményében közzétett határozatától (a továbbiakban: a Kúria közzétett határozata), vagy az arra irányuló indítványt elutasította.”

Álláspontom szerint az anyagi pervezetés körében ehelyütt a bíróság eltérő jogértelmezésére kell felhívni a felek figyelmét, tájékoztatást kell adni a feleknek arról, hogy mire alapítja eltérő jogértelmezését, de ezek tartalmát ismertetni nem kell, illetve indokolást, egyéb magyarázatot hozzáfűzni szintén nem szükséges.

4.5.4. Tájékoztatás hivatalból figyelembe veendő tényekről

A Pp. 237. § (3) bekezdés b) pontja szerint a bíróság a jogvita kereteinek tisztázásához hozzájárul azzal, hogy a felek tudomására hozza, ha a rendelkezésre álló adatok alapján olyan tényt észlel, amelyet hivatalból kell figyelembe venni és lehetőséget biztosít a feleknek a nyilatkozattételre. Ez a tájékoztatás arra az esetre vonatkozik, ha a bíróság valamely hivatalból figyelembe veendő tényt észlel. A bíróság hivatalból veszi figyelembe a köztudomású tényeket, azokat a tényeket, amelyekről hivatalos tudomása van, valamint a törvényes vélelmeket. Azonban arra figyelemmel kell lennie a bíróságnak, hogy a felsorolt tényekkel szemben a törvény ellenbizonyításra lehetőséget ad.³⁷⁵

4.5.5. Tájékoztatás a kérelemtől történő eltérés lehetőségéről

A Pp. 237. § (3) bekezdés c) pontja szerint a bíróság hozzájárul a jogvita kereteinek tisztázásához azzal, hogy a felek tudomására hozza, ha jogszabály szerint a kérelemhez nincs kötve és lehetőséget biztosít a feleknek a nyilatkozattételre. A Pp. az „Alapelvek” alfejezetben a törvénykönyv egészére vonatkozó alapelvek között rögzíti a rendelkezési elvet, mint a polgári perjog sajátos alapelvét. A rendelkezési elv szerint a felek szabadon rendelkeznek perbe vitt jogaikkal, valamint a bíróság a felek által előterjesztett kérelmekhez és jognyilatkozatokhoz

³⁷⁴ Cseke: Anyagi pervezetés a deliktális kártérítési perekben. i. m. 53. pont

³⁷⁵ Pp. 266. §

kötve van. Főszabályként a kérelemhez kötöttség elve érvényesül a polgári perben, azonban ettől maga a Pp., valamint más jogszabályok is engednek kivételt.³⁷⁶ A Pp. 237. § (3) bekezdés c) pontja alapján a bíróságnak a felek tudomására kell hoznia, ha jogszabály felhatalmazása alapján a kérelemtől eltérhet. Az ítélezési gyakorlat egyik leggyakoribb példája a közös tulajdon megszüntetésével kapcsolatos: a bíróság a kérelemtől eltérő módot is alkalmazhat a közös tulajdon megszüntetésére, kizárólag azt a megszüntetési módot nem alkalmazhatja, amely ellen valamennyi tulajdonostárs tiltakozik.³⁷⁷

4.6. Az anyagi pervezetés dokumentálása

A Pp. 160. § (2) bekezdés e) pontja előírja, hogy a jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell a pervezetés körében tett intézkedéseket. A pervezetés dokumentálására vonatkozóan nem írja elő a törvény, hogy azt milyen részletesen kell megtenni. Azonban ennek a későbbiekben, perorvoslat során fontos szerepe lehet, mivel a másodfokon eljáró vagy rendkívüli perorvoslat folytán eljáró bíróság az iratokból (jegyzőkönyvek, beadványok, tárgyaláson kívül hozott végzések) állapítja meg, hogy elkövetett-e valamilyen hibát az elsőfokú bíróság az anyagi pervezetés során. Az anyagi pervezetés körében tett intézkedések rögzítésének hiánya arra a feltételezésre vezet, hogy az elsőfokú bíróság anyagi pervezetést nem végzett. Ez pedig azt eredményezheti, hogy a saját hibájából tények előadását és a bizonyítási kötelezettség teljesítését elmulasztó fél az elsőfokú bíróságra hárítja a felelősséget és így a perorvoslati szakban megteheti perfelvételi nyilatkozatát, illetve bizonyítási indítványt terjeszthet elő.³⁷⁸

4.7. Az anyagi pervezetés megnyilvánulása a perfelvételi szakban

4.7.1. Az anyagi pervezetés gyakorolhatóságának időbeli kezdete

Ezen tevékenység időbeli kereteihez kapcsolódóan felmerült a kérdés, hogy mikortól gyakorolható, illetve már a perindítás szakában gyakorolható-e az anyagi pervezetés. A CKOT először 2017. július 7-i ülésén foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy a bíróság a keresetlevél benyújtásakor élhet-e az anyagi pervezetés eszközével. Ekkor még az anyagi pervezetés körébe

³⁷⁶ Pp. 2. §

³⁷⁷ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről 5:84. § (6) bek.

³⁷⁸ Pp. 369. § (4) „A másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletének, illetve eljárásának az anyagi pervezetéssel összefüggő részét csak az anyagi jogi felülbírálat részeként vizsgálhatja és minősítheti, úgy, hogy egyúttal köteles elvégezni a saját anyagi jogi álláspontja szerint helyes anyagi pervezetést és az ezzel összefüggő intézkedéseket megtenni.”,

Kovács: Anyagi pervezetés. i. m. 665-666. o.

tartozó eszközt nem alkalmazhat a bíróság, azt majd csak a perfelvételi szaktól kezdődően teheti meg. Azonban, ha a keresetlevél valamilyen hiányosságban szenved, arra vonatkozóan a hiány jellegétől függően más-más megoldási módozatot tartalmaz a törvény. A Kúria álláspontja szerint – az akkor hatályos szabályok alapján – a következő értelmezést volt javasolt elfogadni:

- Amennyiben a keresetlevél valamilyen kötelező tartalmi elemet nem foglal magában, akkor visszautasításnak van helye.
- Ha minden kötelező tartalmi elemhez kapcsolódóan tartalmaz ugyan valamit a keresetlevél, de nem teljes körűek, úgy hiánypótlásra való felhívásnak van helye.
- Abban az esetben van helye anyagi pervezetésnek, ha a keresetlevél megfelel a törvény követelményeinek és az előadottak teljes körűek, de az abban foglaltak következetlenek. Ekkor a keresetlevél perfelvételre alkalmas, tehát az alperessel közölni kell és majd a perfelvétel során kell a bíróságnak közrehatnia, hogy a benne foglalt nyilatkozatok hibáit a felperes javítsa.³⁷⁹

A CKOT 11. számú állásfoglalásában³⁸⁰ megfogalmazta, hogy a bíróság által a keresetlevélben észlelt, az érvényesítendő jogra vonatkozó értelmezési probléma esetén anyagi pervezetés nem gyakorolható, azonban a közrehatási kötelezettség körében hiánypótlást rendel el, itt az állásfoglalás a Pp. 115. § (1) bekezdésére utal, amely szerint: *„Ha a beadvány nem felel meg a törvény rendelkezéseinek, vagy más okból kiegészítésre vagy kijavításra szorul, a bíróság, a törvény eltérő rendelkezése hiányában, rövid határidő tűzésével, a hiányok megjelölése mellett – indokolt esetben a beadvány visszaadásával – hiánypótlásra hívja fel a felet. A bíróság ezzel egyidejűleg figyelmezteti a felet, hogy ha a hiányokat nem pótolja vagy a beadványt újból hiányosan adja be, a bíróság azt vissza fogja utasítani, vagy hiányos tartalma szerint fogja elintézni.”*

A hiánypótlási felhívás nemteljesítésének jogkövetkezményét a Pp. 176. § (2) bekezdés e) pontja alapján állapította meg. A CKOT állásfoglalás megfogalmazásakor hatályos szabályok szerint a Pp. 176. (2) bekezdés e) pontja alapján vissza kellett utasítani a keresetlevelet, ha felperes a bíróság hiánypótlási felhívására a Pp. 176. § (1) bekezdés j) pontjában foglaltakat tartalmazó, de egyéb okból hiánypótlásra szoruló keresetlevél hiányait nem pótolta. A Pp. 176. § (1) bekezdés j) pontja írta elő, hogy a keresetlevél visszautasításának van helye, ha nem tartalmazza a 170. § szerinti, illetve törvényben előírt egyéb kötelező tartalmi elemeket, illetve alaki kellékeket vagy a felperes nem csatolta a 171. §-ban, illetve törvényben előírt egyéb

³⁷⁹ CKOT 2017. július 7. 10. számú állásfoglalás

³⁸⁰ CKOT 2018. június 20-21. 11. számú állásfoglalás

kötelező tartalmi mellékleteket. Azonban a CKOT állásfoglalás óta ezt a pontot hatályon kívül helyezte 2021. január 1-től az I. Pp. Novella 76. §-ának 3. pontja.

A hiánypótlásra való felhívás esetében az állásfoglalás a Pp. 176. § (2) bekezdés e) pontjára utal. Az állásfoglalás megfogalmazásakor ezen pont szerint, ha a kötelező tartalmi elemeket tartalmazó, de egyéb okból hiánypótlásra szoruló keresetlevél hiányait a bíróság felhívására nem pótolja a felperes, a keresetlevél visszautasításának van helye. Azonban az I. Pp. Novella módosításai a Pp. 176. § (2) bekezdés e) pontját is érintették, amely a következőképp változott: a 170. §-ban foglalt, illetve törvényben előírt egyéb kötelező tartalmi elem, alaki kellék, valamint a 171. §-ban, illetve törvényben előírt egyéb kötelező melléklet hiánya esetén hiánypótlási felhívásnak van helye és csak annak sikertelensége esetén kell visszautasítani a keresetlevelet. Tehát a kapcsolódó szabályozás annyiban változott, hogy míg a Pp. hatálybalépése óta 2018. január 1-től 2020. december 31-ig a keresetlevél kötelező tartalmi elemeinek, illetve a kötelező mellékletek hiánya visszautasítást eredményezett, addig 2021. január 1-től a keresetlevél kötelező tartalmi elemeinek vagy mellékleteinek hiánya alapvetően nem visszautasításra adnak okot, hanem hiánypótlási felhívásra. Továbbá a 176. § (2) bekezdés e) pontja már nem tartalmaz rendelkezést arra az esetre vonatkozóan, ha a bíróság egyéb okból hiánypótlásra szorulónak találná a keresetlevelet.

A CKOT ezen állásfoglalásában arra a következtetésre jutott, hogy a keresetlevélben észlelt érvényesíteni kívánt jogra vonatkozó értelmezési probléma esetén az anyagi pervezetés nem gyakorolható, azonban a közrehatási kötelezettség körében a bíróság hiánypótlást rendel el. Tehát az állásfoglalás szerint a hiánypótlás elrendelése a közrehatási kötelezettség része.

Wopera Zsuzsa ezzel kapcsolatban kiemeli, hogy elhibázottnak tartja az állásfoglalás hiánypótlással összefüggésben a Pp. 115. § (1) bekezdésére történő hivatkozását, mivel a Pp. 176. § (2) bekezdése a keresetlevél tekintetében eltérő szabályokat adott a hiánypótlásra vonatkozóan.³⁸¹ Egyetértek Wopera Zsuzsa álláspontjával, mivel a Pp. a keresetlevél szabályozása körében külön rendelkezik a keresetlevél hiányosságairól, a visszautasítási okokról, valamint a bíróság által hiánypótlásra történő felhívásnak okairól. Az állásfoglalásban hivatkozott Pp. 115. §-a az „Egyéb általános szabályok” című fejezetben található, amely általános szabályként kapcsolódik a beadványokhoz azok hiányossága esetén. A Pp. a beadványokhoz kapcsolódó általános hiánypótlási szabályhoz (Pp. 115. §) képest a keresetlevélre vonatkozóan speciális rendelkezéseket tartalmaz, ebből következően véleményem szerint is ezek alkalmazandók a keresetlevél hiányossága esetén. Wopera Zsuzsa

³⁸¹ Wopera: A felek és a bíróság közötti szereposztás a keresetindítás során. i. m. 361. o.

a CKOT szerinti jogértelmezést ellentétesnek tartotta a Pp. jogalkotói célkitűzéseivel, valamint a felek rendelkezési jogának sérelmét is látta benne. Ha a bíróság hiánypótlási felhívására felperes nem adta elő a helyes jogértelmezést, akkor a bíróság visszautasította a keresetlevelet, ezzel pedig Wopera Zsuzsa szerint megfosztották felperest a bíróság előtti igényérvényesítéstől.³⁸²

Egyetértek Wopera Zsuzsával, a 176. § (2) bekezdés e) pont I. Pp. Novella előtti tartalmát eltúlzottnak tartom, véleményem szerint túl szigorú követelményt állított felperessel szemben. Álláspontom szerint ez a szabály felperes igényérvényesítését nehezítette, valamint a keresetlevél visszautasítások számának növekedését eredményezte. Véleményem szerint ezen visszautasítási ok ráadásul nehezen megfogható volt, illetve az erre vonatkozó gyakorlat is eltérést mutathatott, hogy az egyes bíróságok, illetve az eljáró bíró mikor ítéli meg úgy, hogy a keresetlevél egyéb okból hiánypótlásra szorul. Úgy gondolom, hogy ehhez nagyrészt társult a bíró szubjektuma is, hiszen törvényi meghatározás hiányában ő döntött róla, hogy mi az az egyéb ok, ami miatt hiánypótlást rendel el.

Az anyagi pervezetésre vonatkozó szabályokat a Pp.-ben a perfelvételi és érdemi tárgyalási szak közös rendelkezései között helyezték el. Ebből egyértelműen megállapítható, hogy a bíróság anyagi pervezetése a perfelvételi szaktól kezdődik. Ezt a megállapítást teszi Kiss Attila, amely szerint a perindítás során még nem kell anyagi pervezetést gyakorolnia a bíróságnak.³⁸³ A jogvita kereteit a felek határozzák meg, a felperes a keresetlevél, míg az alperes az írásbeli ellenkérelem benyújtásával teszi ezt meg. A Pp. 237. § (5) bekezdése is rögzíti, hogy „*A bíróság a felek kérelmének és jogállításának korlátain belül gyakorolja az anyagi pervezetést...*”.

Cseke Ivett tanulmányában rámutat arra, hogy a gyakorlatban nem mindig feltétlenül érvényesül, hogy a bíróság a perfelvételi szaktól kezdődően gyakorol anyagi pervezetést: „... *a vizsgálat tanúsága szerint tartja magát az a gyakorlat, hogy amennyiben a bíróság a keresetlevél perfelvételre való alkalmasságának vizsgálata során a felperes jogállításának elégtelenségét vagy a kereset következtelenségét észleli, arra a keresetlevél hiányainak pótlására felhívó végzésben rámutat, tehát már a perindítási szakban anyagi pervezető tevékenységet végez.*”³⁸⁴ A tanulmányban említett vizsgálat alapján, amikor a bíróság a keresetlevelet megvizsgálja és megállapítja, hogy hiánypótlásra kell felhívni felperest, valamint észleli a kereset hibáit vagy hiányosságait (pl.: a jogállítás elégtelen, a kereset következtelen),

³⁸² Wopera: A felek és a bíróság közötti szereposztás a keresetindítás során. i. m. 361-362. o.

³⁸³ Kiss: A perkoncentráció követelményének megnyilvánulása az alapelvek és az osztott perszerkezet útján. i. m. 95. o., Kiss Attila: Hol a határ? – Gondolatok az aktív bírói szerepfelfogás egyes kérdéseiről. Debreceni Jogi Műhely XVII. évf. 2020/3-4. sz. 68. o.

³⁸⁴ Cseke: Anyagi pervezetés a deliktuális kártérítési perekben. i. m. 11. pont

akkor ezeket a hiánypótlásra felhívó végzésben hozza felperes tudomására, lehetővé téve, hogy felperes a hiánypótlási felhívási ok mellett a kereset hibáját, illetve hiányát is pótolni vagy korrigálni tudja. Ebben az esetben a bíróság nem várja meg a perfelvételi szakot, hanem már a perindítási szakban anyagi pervezetési tevékenységet végez. Ez a gyakorlat ellentétes a Pp. rendelkezéseivel, valamint még nem áll a bíróság rendelkezésére alperes részéről az írásbeli ellenkérelem. Ebben az időpontban lehetséges, hogy alperes nem terjeszt elő ellenkérelmet és az eljárás nem folytatódik, tehát akár szükségtelen a keresetlevéllel kapcsolatos anyagi pervezetés. Ekkor a bíróság egy iratban, a hiánypótlásra felhívó végzésben rámutat a keresetlevél hibáira, illetve hiányosságaira a hiánypótlásra történő felhívási ok mellett. Felperes pedig ezek ismeretében egyidejűleg tud intézkedni, hogy a keresetlevél végzésben foglalt hibáit javítsa és hiányait pótolja. Azonban itt a bíróság a Pp. rendelkezéseivel ellentétesen jár el és túlságosan előrehalad az eljárás menetében.

A Pp. 170. § (4) bekezdése szerint keresethalmazat esetén egymással eshetőlegesen viszonyban álló több kereset esetén az elbírálás kért sorrendjét meg kell határozni. Ezzel kapcsolatban az Új Pp. Konzultációs Testület megfogalmazta, hogy ha a felperes az eshetőlegesen viszonyban álló több keresetet rossz sorrendben terjeszti elő, a helyes sorrend megjelölése érdekében nincs helye olyan hiánypótlás elrendelésének, amelynek elmulasztása visszautasítással járna. Ebben az esetben a bíróságnak csak arra van lehetősége, hogy az anyagi pervezetés intézményével élve felhívja felperest a megfelelő sorrend megjelölésére.³⁸⁵ Az állásfoglalás a visszautasításnál a Pp. 176. § (2) bekezdés e) pontjára hivatkozik. A hivatkozott pont tartalmát az I. Pp. Novella³⁸⁶ megváltoztatta. Ezen pont szerint az állásfoglalás elkészítésekor akkor utasították vissza a keresetlevelet, ha a felperes hiánypótlási felhívás ellenére nem pótolta a hiánypótlásra szoruló keresetlevél hiányait. 2021. január 1-től ezen pont alapján utasítja vissza a keresetlevelet a bíróság, ha a 170. § szerinti, illetve egyéb kötelező tartalmi elemet hiánypótlási felhívás ellenére nem tartalmaz a keresetlevél.

4.7.2. Anyagi pervezetés gyakorlása egyes perfelvételi módok esetén

Az ellenkérelem előterjesztését követően a bíróság a keresetlevél és az alperes írásbeli ellenkérelmének ismeretében dönt a perfelvétel további menetéről. Lehetséges perfelvételi útvonalak: további írásbeli perfelvétel elrendelése, perfelvételi tárgyalás kitűzése és a perfelvételi tárgyalás mellőzésével történő eljárás.³⁸⁷ Ha szükség van a bíróság anyagi

³⁸⁵ Új Pp. Konzultációs Testület 4. számú állásfoglalás

³⁸⁶ I. Pp. Novella 13. §

³⁸⁷ Pp. 187. §

pervezető cselekményére, akkor csak az első két perfelvételi mód határozható meg. Amennyiben a bíróság a perfelvételi tárgyalás kitűzése előtt további írásbeli perfelvételt rendel el, felhívja a felperest a válaszirat előterjesztésére. Erre az ügy tisztázása és az egy tárgyaláson való lezárása érdekében kerül sor.

A Pp. 201. § (1) bekezdés c) pontja alapján „*A válasziratban a bíróság felhívásának megfelelő körben fel kell tüntetni a bíróság anyagi pervezetése szerinti felhívásra vonatkozó nyilatkozatot.*” A bíróság válasziratra felhívó végzésének és az erre a felperes által benyújtandó válasziratnak lényeges eleme a bíróság anyagi pervezetési cselekménye és az arra tett felperesi perfelvételi nyilatkozatok. A bíróság anyagi pervezetésére ebben a körben szükség lehet a keresetlevélben előadottak, valamint az ellenkérelem tartalma miatt is. A keresetlevél vizsgálatakor, illetve azt követően a perindítási szakban anyagi pervezetésnek nincs helye, az kizárólag a perfelvételi szaktól gyakorolható. A Pp. 237. § (1) bekezdése kiemeli, hogy a perfelvételi szaktól gyakorolható anyagi pervezetés kiterjed a keresetlevélben előadottakra is. Így a bíróság azokat a pervezetési cselekményeit, amelyek a kereset miatt váltak szükségessé, a válasziratra felhívó végzésben tudja, illetve kell megtennie.³⁸⁸

Amennyiben szükséges anyagi pervezetés az adott ügyben, a bíróság ezt megteheti a perfelvételi tárgyaláson. A bíróság a perfelvételi tárgyalás kezdetén összegzi a jogvita szempontjából lényeges nyilatkozatokat. Ezáltal a felek számára világossá válik, hogy a bíróság milyen nyilatkozatoknak, kérdéseknek tulajdonít jelentőséget.³⁸⁹ Aszódi László megfogalmazza, hogy a gyakorlat oldaláról kérdésként merülhet fel, hogy az összegzés pervezetési cselekménynek minősül-e. Azonban a Pp. 237. § (4) bekezdése választ is ad, amely szerint a pervezetés eszközei a félhez intézett kérdés, nyilatkozattételre felhívás és a tájékoztatás, tehát az összegzés nem tartozik a pervezetési cselekmények körébe, annak során a bíró csak összefoglalja a felek nyilatkozatait.³⁹⁰ A perfelvételt vagy perfelvételi tárgyaláson, vagy annak mellőzése mellett végzéssel zárják le. A bíróság ehhez a végzéséhez kötve van, így azt utóbb nem változtathatják meg, nem helyezhetik hatályon kívül. Fontosnak tartom megjegyezni, hogy a bíróság pervezető végzéséhez nincs kötve, ez alól kivételt a perfelvételt lezáró végzés jelent. A perfelvételt lezáró végzésben elegendő a bírósági rendelkezés tényének megállapítása, a Pp. további tartalmi követelményt nem támaszt vele szemben.³⁹¹ Ha a

³⁸⁸ Zsitva Ágnes: Perfelvételi szak. In: Wopera Zsuzsa (szerk.): Kommentár a polgári perrendtartáshoz. Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez. Budapest, Wolters Kluwer Hungary Kft., 2019. 573. o.

³⁸⁹ Pp. 191. § (1) bek.

³⁹⁰ Aszódi: Az anyagi pervezetés rendező elvei. i. m. 236. o.

³⁹¹ Pp. 194. § és 198. §

perfelvételi tárgyaláson a jogvita szempontjából lényeges nyilatkozatok bíróság általi összegzésének a felek további előadása ellentmond, a bíróság akkor jár el helyesen, ha a perfelvétel lezárása előtt felhívja a feleket végleges álláspontjuk összefoglalására, majd ennek eredményét megfelelő részletességgel a jegyzőkönyvben rögzíti.³⁹²

4.7.2. Anyagi pervezetés gyakorlása jogi képviselő nélkül eljáró fél esetében

A jogi képviselő nélkül eljáró fél számára a Pp. több támogatást ír elő az anyagi pervezetés terén, mint a jogi képviselővel eljáró fél irányában. Ezekkel a speciális szabályokkal igyekszik segíteni a jogalkotó az eljárás során. A bíróság részéről adott többlettájékoztatás az eljárásjogi ismeretek hiányát igyekszik kompenzálni. A fél perfelvételi nyilatkozatainak tisztázásához szükség lehet a személyes meghallgatására, különösen a tényállítás, jogállítás, kérelem, ellenkérelem, valamint a bizonyítási lehetőségek tisztázása érdekében. A bíróság tájékoztatással látja el a felet a bizonyítási lehetőségekről (bizonyítási eszközökről, bizonyítási módokról, bizonyítási feltételekről).³⁹³ Ez azonban nem jelenti a bizonyításra történő rávezetést. Az állítási szükséghelyezethez kapcsolódóan a jogi képviselő nélkül eljáró fél vonatkozásában is érvényesülő szabály: „Ha a bíróságnak az állítási szükséghelyezettel érintett tényállítás tekintetében kételye merül fel, azt nem fogadja el, és erről a felet tájékoztatja.”³⁹⁴ Ez a tájékoztatási kötelezettség azért fontos, mert így a félnek lehetősége nyílik arra, hogy az állított tény bizonyítását megkísérelhesse.

4.7.3. Anyagi pervezetés eseti bírósági döntések tükrében

A bíróság egy eseti döntése során – amely irányadó a gyakorlat számára – vezető tisztségviselő felelősségre vonása miatt járt el. Fontosnak tartom kiemelni, hogy a teljes eljárás ismertetését nem végzem el, kizárólag annyiban elemzem az ügyet, amennyiben a vizsgált terület (az anyagi pervezetés, illetve másodfokú bíróság anyagi pervezetése) szempontjából jelentőséggel bír. Az adóst felszámolták, az alperes az adós vezető tisztségviselője, a felperes az adós hitelezője volt. Alperes a felszámolási eljárás folyamata alatt nem teljesítette a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény (a továbbiakban: Csődtv.) 31. §-a szerinti kötelezettségeit, az adós iratait, a tevékenység zárómérlegét a felszámoló részére nem adta át. A felszámoló bíróság az adós egyszerűsített felszámolását rendelte el az irat- és vagyonhiány

³⁹² Új Pp. Konzultációs Testület 15. számú állásfoglalás

³⁹³ Pp. 253. §

³⁹⁴ Új Pp. Konzultációs Testület 65. számú állásfoglalás

miatt. Felperes annak megállapítását kérte a bíróságtól, hogy alperes a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően megnehezítette az adós valós pénzügyi helyzetének a megismerését, és ezáltal a felperes követelésének kielégítése megghiúsulhat. Felperes keresete jogalapjaként a Csődtv. 33/A. § (1) bekezdését jelölte meg, hivatkozva a Csődtv. 33/A. § (5) bekezdésére is, így arra, hogy az adós nem tett eleget a Csődtv. 31. §-a szerinti kötelezettségeinek, nem teljesítette a vagyon- és iratátadási kötelezettségét, és az éves beszámoló letétbehelyezési kötelezettségét sem.

Az elsőfokú bíróság megállapította, hogy az alperes a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően megnehezítette adós valós pénzügyi helyzetének megismerését, és ezáltal a felperes kielégítése megghiúsulhat. Továbbá megállapította, hogy az alperes nem tett eleget beszámolóképzési kötelezettségének, és a felszámolási eljárás során irat-, vagyonátadási kötelezettségének. Megállapította, hogy a könyvelési iratok hiánya miatt bizonyítási szükséghelyzet állt fenn és a felperes által állított tény (ok-okozati összefüggés) valósnak fogadta el. Az elsőfokú bíróság ítéletében kifejtette, hogy az alperes a felelősség alól nem tudta magát kimenteni, saját felróható magatartására hivatkozott azzal, hogy maga adta elő, a könyveléshez nem biztosította a szükséges anyagi forrásokat, illetőleg nem bizonyította, hogy vétlen volt a beszámoló letétbe helyezésének és iratok átadásának elmulasztásában, továbbá abban, hogy a hiteles könyvelés nem áll rendelkezésre adósnál.

Az elsőfokú bíróság ítélete ellen az alperes fellebbezést terjesztett elő, amelyben az elsőfokú bíróság ítéletének megváltoztatását, a kereset elutasítását kérte. Fellebbezésében jogszabálysértésként a Csődtv. 33/A. § (1) és (5) bekezdéseinek megsértésére hivatkozott. A fellebbezésben kifejtett álláspontja szerint a felperes nem bizonyította az ok-okozati összefüggést az iratátadás hiánya és a hitelezői igények megghiúsulása között. Kiemelte, hogy a társaságnak nem volt iratanyaga, így az iratátadási kötelezettségét nem mulasztotta el. Hangsúlyozta, hogy a társaság eltitkolt vagyonnal nem rendelkezik, nem tanúsított vagyonsökkenést eredményező, felróható magatartást, valamint az ilyen tisztséget betöltő személytől elvárható valamennyi intézkedést megtette a hitelezői veszteségek elkerülése, illetve csökkentése érdekében. Felperes a fellebbezési ellenkérelmében az elsőfokú bíróság ítéletének helybenhagyását kérte.

A másodfokú bíróság az eljárása során észlelte, hogy a felperes kereseti kérelme és a megjelölt jogalap nem állnak egymással összhangban, mert a megjelölt jogalap nem ilyen tartalmú megállapítást tesz lehetővé. A másodfokú bíróság észlelte azt is, hogy a felek és az elsőfokú bíróság a Csődtv. 33/A. § (1) és (5) bekezdéseit tévesen értelmezték, és emiatt tulajdonítottak jelentőséget hitelezői igény kielégítését megghiúsító magatartásként az alperes részéről a Csődtv.

31. §-a szerinti kötelezettségek elmulasztásának, és az ok-okozati összefüggés vizsgálata körében a Csődtv. 31. §-a szerinti kötelezettségek elmulasztása és a hitelezői igények kielégítésének megghiúsulása közötti ok-okozati összefüggésnek.

Az előzőekben kifejtettek miatt a másodfokú bíróság elvégezte a Pp. 369. § (4) bekezdése alapján az álláspontja szerint helyes anyagi pervezetést, valamint a Pp. 237. § (1) bekezdése alapján tájékoztatta a felperest arról, hogy az előterjesztett petitum és a megjelölt jogalap nem állnak egymással összhangban, és a felperes a megállapítási kereset Pp. 172. §-a szerinti eljárásjogi feltételei fennállása hiányában a Csődtv. 33/A. § (1) bekezdése szerinti megállapítást kérheti. Tájékoztatta egyben a másodfokú bíróság a feleket, hogy a Csődtv. 33/A. § (5) bekezdése nem felelősséget megalapozó tényállás, nem jogalap, ez csupán a bizonyítási kötelezettséget fordítja át alperesre. Tájékoztatta a feleket arról, hogy a Pp. 373. § (5) bekezdése értelmében a másodfokú bíróság által adott jogértelmezés külön is megnyitja a kereset-, ellenkérelem-változtatás, valamint az utólagos bizonyítás lehetőségét. A másodfokú bíróság anyagi pervezetésére tekintettel felperes keresetváltoztatással élt, annak megállapítását kérte, hogy az alperes a fizetése képtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően a vezetői feladatait nem a hitelezők érdekeinek figyelembevételével látta el, és ezáltal a követeléseinek kielégítése más okból megghiúsulhat. Továbbra is hivatkozott a Csődtv. 33/A. § (5) bekezdése szerinti feltételek fennállására, valamint a perben már előadott tény- és jogalapra.

Az eseti döntésben a felperes kereseti kérelme és a jogállítás nem feleltethetők meg egymásnak, emiatt a bíróságnak anyagi pervezetést kell végeznie, hogy felperes ezt a hibát kijavítsa. A hivatkozott jogszabályi rendelkezést a felek és az elsőfokú bíróság tévesen értelmezték, ezért másodfokú bíróságnak a felek tudomására kell hoznia, hogy a jogszabályt eltérően értelmezi, valamint tájékoztatást kell adnia az álláspontja szerinti helyes jogértelmezésről.³⁹⁵ Alperes fellebbezésében a Csődtv. 33/A. § (1) és (5) bekezdéseinek megsértésére hivatkozott, tehát anyagi jogi felülbírálatot kért a másodfokú bíróságtól, és a másodfokú bíróság ebben a körben végezte el az anyagi pervezetéssel kapcsolatos felülbírálatot.

A bíróság egy eseti döntése során – amely irányadó a gyakorlat számára – alperes ellenkérelmének visszautasítása miatt járt el. A hivatkozott ügyben alperes elmulasztotta az írásbeli ellenkérelem előterjesztését, így az elsőfokú bíróság a vele közölt kereseti kérelemnek megfelelően bírósági meghagyással kötelezte. Alperes a bírósági meghagyással szemben ellentmondással élt, valamint ezzel egyidejűleg előterjesztette írásbeli ellenkérelmét. Az ellenkérelmében a kereseti kérelmet és annak anyagi jogi alapját az általánosság szintjét

³⁹⁵ BDT2023. 4598.

meghaladva vitatta, előadta a saját védekezését megalapozó tényeket. Azonban a bizonyítási eszközt nem a Pp. rendelkezéseinek megfelelően jelölte meg, így az elsőfokú bíróság hiánypótlásra hívta fel. Alperes a megjelölt hiányokat nem pótolta határidőben, így az elsőfokú bíróság visszautasította az ellenkérelmét és az ellentmondást. Alperes fellebbezést nyújtott be az ellenkérelmet és az ellentmondást visszautasító végzés ellen. A másodfokú bíróság megállapította, hogy az általános védekezés szintjét meghaladó, és a Pp. 199. § (2) bekezdés b) pontjában írt legalább egyik védekezési eszközt tartalmazó érdemi ellenkérelem hibáinak hiányosságai esetén a bíróságnak az anyagi pervezetést kell alkalmaznia a hibák és hiányok orvoslására, és az ellenkérelem nem utasítható vissza. Az elsőfokú bíróság helyesen észlelte, hogy alperes nem a Pp. rendelkezéseinek megfelelően jelölte meg, így a hiánypótlási felhívás indokolt volt, azonban a tájékoztatás a hiánypótlás nemteljesítéséről nem volt alapos. Hiszen a hiánypótlás elmaradása nem gátolja az eljárás lefolytatását, csupán a Pp. 203. § alkalmazandó és a 203. § (1) bekezdés b) pontja alapján úgy kell tekinteni, hogy az alperes ellenkérelme megalapozásához nem kíván, illetve nem tud bizonyítási indítványt előterjeszteni.³⁹⁶

4.8. Anyagi pervezetés az érdemi tárgyalási szakban

4.8.1. Az anyagi pervezetésről általában

Az anyagi pervezetés fő színtere a perfelvételi szak, azonban az érdemi tárgyalási szakban, sőt akár a másodfokú eljárás során is szükséges lehet anyagi pervezetési cselekményt végeznie a bíróságnak. Az érdemi tárgyalási szakban keresetváltoztatás, ellenkérelem-változtatás, illetve további bizonyítási indítvány előterjesztése főszabály szerint nem megengedett, erre csak nagyon szűk körben, a törvény által meghatározott esetekben van lehetőség. Amennyiben a kereset-, illetve ellenkérelem-változtatást a bíróságnak a perfelvételt lezáró végzés meghozatalát követő anyagi pervezetése indokolja, az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztéséig van helye.³⁹⁷ Az utólagos bizonyítás körében a Pp. által megengedett egyik eset, ha az a bíróságnak a perfelvételt lezáró végzés meghozatalát követő anyagi pervezetése folytán vált szükségessé, ekkor a perfelvételt lezáró végzés meghozatalát követően a fél az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztéséig terjeszthet elő további bizonyítási indítványt, illetve bocsáthat rendelkezésre további bizonyítékot.³⁹⁸ Azonban az

³⁹⁶ BDT2020. 4148.

³⁹⁷ Pp. 215. § (1) bek. b) pont, Pp. 216. § (1) bek. b) pont

³⁹⁸ Pp. 220. § (1) bek. d) pont

anyagi pervezetés nem terjedhet ki a bizonyítékok bizonyító erejének előzetes értékelésére és a felek erről való tájékoztatására.³⁹⁹

4.8.2. Az anyagi pervezetés megjelenése a szakértői bizonyítás körében

A bizonyításra vonatkozó szabályok között számos helyen helyezték el a bíróság anyagi pervezetésére felhatalmazó rendelkezést. A szakértői bizonyítással kapcsolatban a Pp. 317. § (1) bekezdése kimondja, hogy *„A bíróság felhívja a fél figyelmét, ha*

- a) szakértő alkalmazása szükséges,*
- b) jogszabály értelmében szakértő csak kirendelés útján alkalmazható,*
- c) a szakvélemény elkészítéséhez a perben nem szolgáltatott adatok szükségesek, vagy*
- d) a magánszakértői vélemény vagy a kirendelt szakértő szakvéleménye aggályos.”*

Az a) ponttal kapcsolatban a CKOT foglalkozott a következő kérdéssel: *„Ha az elsőfokú bíróság elmulasztja az anyagi pervezetés körében felhívni a fél figyelmét, hogy a tényállítása alátámasztása szakértői bizonyítás útján lehetséges, majd a fellebbezésben a fél erre hivatkozva a másodfokú bíróságtól az ítélet megváltoztatását kéri azzal, hogy a másodfokú bíróság a szakértői bizonyítást folytassa le, a másodfokú bíróságnak helyt kell-e adnia fél indítványának, vagy az ítéletet az eljárási szabálysértésre tekintettel a Pp. 381. § alapján hatályon kívül helyezheti?”* Amennyiben az elsőfokú bíróság a Pp. 317. § (1) bekezdés a) pontja szerinti kötelezettségének nem tesz eleget, a másodfokú bíróság előtt lehetséges szakértői bizonyítással összefüggő nyilatkozat előterjesztése és ennek alapján a bizonyítás lefolytatása. Ha a fél szakértői bizonyítási indítványt tesz, a másodfokú bíróság kétféleképpen járhat el. Az egyik lehetséges mód, ha a bíróság az érdemi döntést befolyásoló hibát orvosolhatónak tartja, akkor kiegészítheti az elsőfokú bíróság bizonyítási eljárását a szakértői bizonyítás elrendelésével és lefolytatásával, ennek hiányában pedig az ítéletet hatályon kívül helyezi. Mindig az adott ügy körülményeitől, illetve attól függ a két lehetőség közül választás, hogy ezzel a hiba orvoslása és az érdemi döntés meghozatala lehetséges-e.⁴⁰⁰

Az a) pont szerint a bíróság köteles felhívni a felek figyelmét, ha szakértői bizonyítás szükséges. A b) pont alapján ebben a körben a tájékoztatásnak ki kell terjednie arra is, ha az adott ügyben csak kirendelt szakértő járhat el, például ilyenek a személyi állapotot érintő perek, amelyekben magánszakértő nem indítványozható. A bírói felhívás a fél oldalán nem keletkeztet

³⁹⁹ BH2022.205

⁴⁰⁰ CKOT 2019. november 28-29. 21. számú állásfoglalás

kötelezettséget, maradéktalanul érvényesül a felek rendelkezési joga, tehát szabadon dönthetnek arról, hogy a felhívásban foglaltakat teljesítik-e.

A fél indítványozhatja a más eljárásban kirendelt szakértő által készített szakvélemény felhasználását. Amennyiben a bíróság helyt ad a fél indítványának, a bizonyító fél köteles gondoskodni a szakvélemény beszerzéséről, illetve az eljáró bíróság elé tárásáról a megjelölt határidőn belül. Azonban a perkoncentráció elvét tekintve arra kell törekedni, hogy az eljárás költséghatékony és az ügy észszerű időn belül befejezhető legyen. Ebből adódóan vannak olyan helyzetek, amikor a célszerűség miatt a bíróság intézkedik a szakvélemény beszerzéséről: ha a fél számára nem lehetséges a szakvélemény beszerzése, az jelentős nehézséggel vagy aránytalan többletköltséggel járna, valamint akkor, ha a más eljárás iratait egyéb okból is be kellene szerezni.⁴⁰¹

A Debreceni Ítéltábla egy eseti döntése során – amely irányadó a gyakorlat számára – gazdasági társaság fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetének bekövetkezésének időpontja, illetve vezető tisztségviselő felelőssége miatt járt el. A BDT2020. 4123. számú eseti döntés szerint *„A fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezésének szempontjából a likvid vagyon részeként nem csupán a meglévő pénzeszközöket, hanem az egy éven belül pénzeszközzé tehető egyéb forgóeszközöket is figyelembe kell venni. A forgóeszközök között kimutatott követelésállomány összetétele, esedékessége, valamint megtérülésének esélye azonban nagyban befolyásolja a forgóeszköz-állomány likvid jellegét, amely szakértő igénybevételét teszi szükségessé.”* Az elsőfokú bíróságnak erről tájékoztatnia kellett volna felperest és nyilatkozattételre kellett volna felhívnia, hogy indítványozza-e szakértői bizonyítás lefolytatását. Azonban az elsőfokú bíróság ilyen tartalmú tájékoztatást nem nyújtott felperes részére. A másodfokú bíróság ezt a hiányosságot pótolta és felperesnek lehetőséget biztosított a szakértői bizonyítással kapcsolatos nyilatkozattételre. Felperes indítványozta a szakértői bizonyítás lefolytatását, így nem az elsőfokú bíróság által lefolytatott bizonyítás kiegészítése szükséges, hanem a teljes szakértői bizonyítás lefolytatása. Emiatt a másodfokú bíróság az elsőfokú ítéletet hatályon kívül helyezte és az elsőfokú bíróságot új eljárásra és új határozathozatalra utasította.⁴⁰²

⁴⁰¹ Új Pp. Konzultációs Testület 9. számú állásfoglalás

⁴⁰² BDT2020. 4123.

4.9. Az anyagi pervezetés korlátai

A Pp. 237. § (5) bekezdése rögzíti az anyagi pervezetés gyakorlásának korlátait. A bíróságnak az anyagi pervezetési tevékenységét a felek kérelmeinek és jogállításának keretein belül gyakorolhat. Ebből fakadóan az anyagi pervezetés korlátja a kereseti kérelem, az ellenkérelem, az érvényesíteni kívánt jog és a hivatkozott jogalap. A bíróság az anyagi pervezetés gyakorlása során nem terjeszkedhet túl a felek kérelmén. A rendelkezési elv az eljárás folyamán végig érvényesül, illetve érvényesülnie kell. Ennek megfelelően a felek szabadon rendelkeznek perbe vitt jogaikkal. Amennyiben a bíróság anyagi pervezetési tevékenységet végez, akkor ezt a rendelkezési elv tiszteletben tartása mellett kell megtennie. Tehát a felek a bíróság részéről nyújtott tájékoztatás, bíróságtól érkező nyilatkozattételre történő felhívás vagy kérdés esetén is szabadon dönthetnek, hogy ezt mennyiben veszik figyelembe. Ezt fejezi ki a 237. § (5) bekezdés második fordulata: *„amelyet a felek perbeli cselekményeik megtételekor szabadon felhasználhatnak.”* Vagyis a felek a rendelkezési elvből fakadóan dönthetnek úgy, hogy nem reagálnak a bírósági felhívásra, illetve kérdésre vagy nem a bíró által nyújtott tájékoztatásnak megfelelően cselekednek, azonban ilyen esetekben számolniuk kell a jogkövetkezményekkel. Az anyagi pervezetés korlátait Aszódi László részletesen elemzi, ebből fontosnak tartom kiemelni: *„A bíróság tehát a jogállításon belül maradva sem hívhatja fel a felet olyan többlet tényállítások megtételére, amelyek adott esetben ahhoz kellenek, hogy a perbe vitt jog fennállása megállapítható legyen.”*⁴⁰³

A Kúria egy ítéletében⁴⁰⁴ kimondta, hogy az anyagi pervezetés nem terjedhet odáig, hogy a bíróság tájékoztassa felperest, hogy milyen tényállítás esetén lehet sikeres az igényérvényesítése. A Kúria ugyanezen ítéletében megfogalmazta, hogy a bíróság aktivitása nem terjedhet ki elő nem terjesztett igényekről történő tájékoztatásra, új tények, valamint új szempontok perbe vezetésére.

4.10. Másodfokú eljárásban alkalmazott anyagi pervezetés

Az Indokolás megadja a felülbírálati jogkör meghatározását: *„A törvény bevezeti a felülbírálati jogkör fogalmát. Ez alatt értendő az adott kérdés vizsgálatának és minősítésének joga (lehetősége), mely magában foglalja az adott kérdésben az elsőfokú bíróság döntésének megváltoztathatóságát (vagy éppen a döntés helybenhagyhatóságát).”*⁴⁰⁵

⁴⁰³ Aszódi: Az anyagi pervezetés rendező elvei. i. m. 240. o.

⁴⁰⁴ Kúria Pfv. 21.034/2020/12.

⁴⁰⁵ Indokolás 369. §-hoz

A Pp. három felülbírálati jogkört tartalmaz: az eljárás szabályszerűségének felülbírálatát,⁴⁰⁶ az anyagi jogi felülbírálatot⁴⁰⁷ és az anyagi pervezetéssel kapcsolatos felülbírálatot.⁴⁰⁸ Kutatási témám szempontjából az anyagi pervezetéssel összefüggő felülbírálat bír relevanciával, így csak azt elemzem. Juhász László kiemelte, hogy az anyagi pervezetés felülbírálata esetén „*arról van szó, hogy a másodfokú bíróság észleli, [hogy] az elsőfokú bíróság tévesen értelmezett egy anyagi jogi jogszabályt, ezért a tájékoztatása és ehhez kapcsolódóan a bizonyítási eljárás téves vágányon futott*”.⁴⁰⁹

A Pp. hatálybalépésekor a 371. § (1) bekezdés c) pontja írta elő, hogy a fellebbező félnek a fellebbezésben fel kellett tüntetnie a másodfokú bíróságtól gyakorolni kért felülbírálati jogkört és ezt az alapul szolgáló indokok kifejtésével kellett megtenni. Ezen rendelkezés hatálya alatt az Új Pp. Konzultációs Testület fogalmazta meg állásfoglalását a felülbírálati jogkör megjelölése kapcsán. Az Új Pp. Konzultációs Testület állásfoglalása és a kapcsolódó bírói gyakorlat szerint a fellebbező félnek a felülbírálati jogkör megjelölése körében pontosan meg kellett határoznia, hogy az elsőfokú ítéletet vagy eljárást milyen szempontból tartja sérelmesnek, a másodfokú bíróságtól melyik kérdésekben kér jogvédelmet, valamint ehhez kapcsolódóan részletes indokolást kellett előterjesztenie.⁴¹⁰

Az I. Pp. Novella a fellebbezés tartalmát érintően fontos változást hozott azzal, hogy a 371. § (1) bekezdés c) pontját hatályon kívül helyezte. Így az I. Pp. Novella módosításának köszönhetően a fellebbező félnek már nem kell megjelölnie a másodfokú bíróságtól gyakorolni kért felülbírálati jogkört az alapul szolgáló indokok kifejtésével. Ezen pont alapján a fellebbező félnek meg kellett határoznia, hogy a másodfokú bíróságtól milyen körben kérelmezi a felülbírálatot. Az I. Pp. Novella módosítása által a másodfokú bíróság választja meg a fellebbezési kérelem alapján, hogy milyen körben gyakorolja a felülbírálatot. Az I. Pp. Novella Indokolása szerint a másodfokú bíróságtól gyakorolni kért felülbírálati jogkör fellebbezésben történő pontos megjelölése problémát okozott a gyakorlatban, ez hiánypótlásokat vont maga után, azok pedig az eljárás elhúzódásához vezettek és a joggyakorlat szigorodását eredményezték.⁴¹¹ Udvary Sándor ezt a módosítást támogatandónak tartja, mivel a másodfokú

⁴⁰⁶ Pp. 369. § (1) bek.

⁴⁰⁷ Pp. 369. § (3) bek.

⁴⁰⁸ Pp. 369. § (4) bek.

⁴⁰⁹ Juhász László: Fellebbezés. In: Varga István (szerk.): A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja. II. kötet. Budapest, HVG-ORAC 2018. 1585. o.

⁴¹⁰ Új Pp. Konzultációs Testület 20. számú állásfoglalás I. pontja, BDT2021. 4292.

⁴¹¹ Az I. Pp. Novella végső előterjesztői indokolása a Pp. 76. §-hoz

bíróság kezébe helyezi a legalkalmasabb módszer megtalálásának lehetőségét.⁴¹² Véleményem szerint ez a módosítás pozitívan értékelendő, mivel a bíróság nincs a fellebbezési kérelemben megjelölt felülbírálati jogkörhöz kötve, hanem a kérelemnek megfelelően ki tudja választani a felülbírálat gyakorlását.

A másodfokú bíróság felülbírálati jogkörét a fellebbezési kérelem, az ellenkérelem és a csatlakozó fellebbezés keretei között gyakorolhatja.⁴¹³ Amennyiben a másodfokú bíróság azt állapítja meg, hogy az elsőfokú bíróság által végzett anyagi pervezetés az érintett kérdéshez kapcsolódóan nem volt megfelelő, ezt a felek tudomására hozza és a fellebbező fél kérelmére figyelembe veszi.⁴¹⁴

A Pp. kifejezetten rögzíti, hogy önmagában nem szolgálhat az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezésére alapul, hogy a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság anyagi pervezetésével nem ért egyet, valamint kizárólag ezen okból a felek sem kérhetik a hatályon kívül helyezést.⁴¹⁵ A másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletének, illetve eljárásának az anyagi pervezetéssel összefüggő részét csak az anyagi jogi felülbírálat részeként vizsgálhatja és minősítheti. Ha a másodfokú bíróság nem jut el az anyagi jogi felülbírálatig, akkor az elsőfokú bíróság anyagi pervezetésének vizsgálata fel sem merülhet.⁴¹⁶ Ezen vizsgálat mellett köteles megtenni a saját jogi álláspontja szerinti helyes anyagi pervezetést és az ezzel összefüggő intézkedéseket.⁴¹⁷

Az I. Pp. Novella rendelkezései érintették a Pp. 369. § (4) bekezdését. A Pp. hatálybalépésétől az I. Pp. Novella hatálybalépéséig ez a bekezdés tartalmazta, hogy a másodfokú bíróság a saját anyagi jogi álláspontja szerinti helyes anyagi pervezetés elvégzése során milyen intézkedéseket tehetett. Eszerint lehetőséget biztosíthatott a feleknek perfelvételi, illetve a szakértői bizonyítással kapcsolatos nyilatkozat előterjesztésére, és ezekhez kapcsolódóan bizonyítást folytathatott, a felek tudomására hozta az általa hivatalból észlelt tényt, vagy a felektől és az elsőfokú bíróságtól is eltérő jogértelmezést, a kérelemtől jogszabály alapján való eltérés szükségességét, és lehetőséget biztosított ebben a körben nyilatkozataik megtételére, továbbá bizonyítást folytathatott. Az I. Pp. Novella rendelkezéseinek hatálybalépésétől a másodfokú bíróság által megtehető intézkedések köre nem szerepel ebben a szakaszban, hanem azt rögzíti, hogy köteles elvégezni az anyagi jogi álláspontja szerinti helyes anyagi pervezetést és az ezzel

⁴¹² Udvary Sándor: Az első Pp. novella hatása a másodfokú eljárásra. In: Udvary Sándor (szerk.): *Studia in honorem Imre Szabó 70.* Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar 2021. 180-181. o.

⁴¹³ Pp. 370. § (1) bek.

⁴¹⁴ Pp. 370. § (4) bek.

⁴¹⁵ Pp. 384. § (1) bek.

⁴¹⁶ BH2022. 47.

⁴¹⁷ Pp. 369. § (4) bek., Csillám Katalin: A 2016. évi CXXX. törvényben szabályozott perorvoslatok a gyakorló bíróságnak szemével. *Advocat*, 2017/különszám 27. o.

összefüggő intézkedéseket megtenni. A Pp. már nem sorolja fel, hogy a másodfokú bíróság milyen intézkedéseket tehet, illetve tesz a helyes anyagi pervezetés elvégzése során.

Az Indokolás szerint ez a módosítás azonban érdemi jelentőséggel nem bírt, tartalmi változást nem hozott, csupán a bekezdés szövegezését egyszerűsítette.⁴¹⁸ Udvary Sándor a módosítás kapcsán azt fogalmazza meg kérdésként, hogy a 369. § (4) bekezdés pontjainak elhagyása után kimarad-e olyan lehetősége a másodfokú bíróságnak, amit eddig megtehetett. Ehhez a kérdéshez kapcsolódóan Udvary Sándor a választ is kifejti, amely szerint a Pp. 237. §-ának áttekintése után megállapítható, hogy a szakértői bizonyításra való nyilatkozattétel és bizonyítás többletlehetőség volt a másodfokú bíróság számára.⁴¹⁹

Amennyiben a fél nyilatkozata hiányos vagy nem kellően részletezett és ennek ellenére a másodfokú bíróság sürgősségének tartja az anyagi pervezetés gyakorlását, ez a jogerős ítélet hatályon kívül helyezésére okot adó lényeges eljárási szabálysértésnek minősül.⁴²⁰ A másodfokú bíróság vagy hatályon kívül helyezi az elsőfokú bíróság döntését, vagy amennyiben lehetséges, akkor az ügy érdemében dönt (helybenhagy vagy megváltoztat). Az ítélet akkor helyezhető hatályon kívül, ha nem lehet az ügy érdemében dönteni, nem orvosolható az ügy érdemi hibája.⁴²¹ A másodfokú eljárásban a bíróság az anyagi pervezetés kapcsán az érdemi korrekcióra törekszik, azáltal, hogy a másodfokú bíróságnak el kell végeznie az anyagi jogi álláspontja szerint helyes anyagi pervezetést.⁴²²

A CKOT foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy a másodfokú bíróságnak a másodfokú eljárásban hivatalból kell-e észlelnie a szerződés semmisségét akkor is, ha erre a fellebbező fél nem (illetve egyik fél sem) hivatkozik. Ennek a kérdésnek a vizsgálata során állásfoglalásában megfogalmazta, hogy amennyiben a fellebbezésben a másodfokú bíróságtól gyakorolni kért felülbírálati jogkör kiterjed az anyagi jogi felülbírálatra, akkor a másodfokú bíróságnak a szerződés nyilvánvaló semmisségét a Ptk. 6:88. § (1) bekezdése alapján hivatalból észlelnie kell, és a Pp. 369. § (4) bekezdés szerint elvégezni a saját anyagi jogi álláspontja szerint helyes anyagi pervezetést.⁴²³

Mészáros Pál felhívja a figyelmet arra, hogy a másodfokú bíróság eljárása során azzal is jogszerűtlen állapotot tud előidézni, ha a félnek nem ad lehetőséget arra, hogy az ellenérdekű

⁴¹⁸ T/13257. számú törvényjavaslat a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény módosításáról <https://www.parlament.hu/irom41/13257/13257.pdf> 46. o. (Letöltés: 2024. 07. 26.)

⁴¹⁹ Udvary: Az első Pp. novella hatása a másodfokú eljárásra. i. m. 179-180. o.

⁴²⁰ BH2023. 248.

⁴²¹ Pp. 384. §

⁴²² Csillám: A 2016. évi CXXX. törvényben szabályozott perorvoslatok a gyakorló bíró szemével. i. m. 8. o.

⁴²³ CKOT 2018. június 20-21. 51. számú állásfoglalás

fél nyilatkozataira saját nyilatkozatát megtegye, illetve választ adjon. Ebben a rendelkezési jog korlátozását látja, ami az anyagi pervezetési cselekmény hiányából fakad.⁴²⁴

4.11. Összegzés

A Pp. legfőbb szabályozási célja a perhatékonyság rendszerszintű megvalósítása, amelyet a jogalkotó igyekezett egyes elemekkel, új alapelvekkel garantálni. A perkoncentráció hangsúlyos érvényesítése is a hatékonyság szolgálatában áll. Ez a követelmény a korábbiaktól eltérő szerepfelfogást, illetve magatartást kíván a felektől és a bíróságtól egyaránt. Ezen elvárás a bíróság irányában alapvető szinten a bíróság közrehatási tevékenységének rögzítésével jelenik meg. A vizsgált tárgykörhöz kapcsolódó nemzetközi kitekintés után megállapítható, hogy az aktív bírói magatartás nemzetközi elvárásként is megfogalmazódik, és alapvetően valamennyi újrakodifikált európai polgári perjogi kódexben megtalálható.

A hazai hatályos szabályozás kapcsolódó rendelkezéseit áttekintve leszögezhető, hogy a bírói közrehatás az eljárás folyamán az anyagi pervezetésben ölt testet, ezáltal a bíró hatékony eszközt kap arra, hogy időt takarítson meg és megakadályozza a per elhúzódását. A pervezetési jogosítványok helyes alkalmazásával az eljárás a jogilag releváns körülményekre koncentrálódik. Az anyagi pervezetés az elsőfokú eljárás perfelvételi és érdemi tárgyalási szakában, valamint a másodfokú eljárás során eltérő tartalommal és terjedelemben, de egyaránt szükséges. A bíróság anyagi pervezető cselekményével elő tudja mozdítani, hogy a felek eljárástámogatási kötelezettségüket teljesítsék. Ezzel a tevékenységgel a felek jogérvényesítéséhez és a peranyag mihamarabbi rendelkezésre állásához járul hozzá. Ezáltal segít előmozdítani, hogy az ügy egy érdemi tárgyaláson elbírálható legyen.

Kovács Marcell a rendelkezési és a tárgyalási elv, míg Magyary Géza a tárgyalási elv érvényesülésének fontosságát hangsúlyozza a bíróság anyagi pervezető tevékenysége kapcsán. Álláspontom szerint a Pp.-ben kialakított pervezetési szabályok tiszteletben tartják ezen két elv érvényesülését. A rendelkezési elv maradéktalanul érvényesül a bíró anyagi pervezetése mellett, hiszen például a bíró az anyagi pervezetés keretén belül tájékoztatást nyújt a félnek a bizonyíték rendelkezésre bocsátásának, illetve a bizonyítás indítványozása elmulasztásának, valamint a bizonyítás esetleges sikertelenségének következményéről, amennyiben a perfelvételi nyilatkozat nem terjed ki valamely lényeges tény vonatkozásában a bizonyításra vagy a felek között vita van abban, hogy valamely tény bizonyítása melyik felet terheli. Azonban a bírótól

⁴²⁴ Mészáros: A polgári jog és a polgári eljárásjog alapelveinek kapcsolódása, illetve azok alkalmazása a polgári peres és nemperes eljárásokban. i. m. 87. o.

kapott ezen tájékoztatás ismeretében a fél szabadon dönthet arról, hogy annak megfelelően jár-e el vagy esetlegesen figyelmen kívül hagyja.

Véleményem szerint a jogalkotó a Pp. anyagi pervezetésre vonatkozó szabályai kialakításánál jelentősen épített a magyar perjogi hagyományokra, teljesen pontosan a Plósz-féle Pp. pervezetési szabályaira. Úgy gondolom, hogy a Pp. bírói anyagi pervezetésre vonatkozó rendelkezéseinek előképe már megtalálható a Plósz-féle Pp. 225-226. §-ában. Szintén mind a Plósz-féle Pp.-ben, mind pedig a Pp.-ben – ahogy arról már korábban írtam – megjelenik az ügy egy érdemleges, illetve érdemi tárgyaláson történő elbírálásának kívánalma. Ehelyütt az bír jelentőséggel, hogy ennek megvalósulásához mindkét kódex aktivitást vár el a bírótól, vagyis azt, hogy közrehasson abban, hogy a jogvita érdemi módon elbíráható legyen, továbbá meghatározzák a bíró rendelkezésére álló eszközöket is (pl. bíró kérdést intézhetett/intézhetsz a felekhez). Álláspontom szerint az ügy érdemi elbírálását segíti elő a jogvita egyezség útján történő rendezése, ez a lehetőség is megjelent már a Plósz-féle Pp.-ben, amely szerint a bíróság a per bármely szakaszában kísérletet tehetett rá. Ez a szabály jelenik meg a Pp. 238. §-ában.

V. A per szerkezetében való koncentrálttság

5.1. Nemzetközi kitekintés

5.1.1. Nemzetközi dokumentumok

Az Ajánlás 1. sz. elvként rögzíti: „*Rendes körülmények között a pert legfeljebb két tárgyaláson kell befejezni: az első esetlegesen az előkészítő jellegű tárgyalás és a második folyamán történik a bizonyítás felvétele, a felek előadásai és ha lehetséges, az ítélet meghozatala. A bírónak ügyelnie kell arra, hogy minden, a második tárgyalásra szükséges cselekményt elvégezzenek a megfelelő időben, elviekben minden halasztás tilos, kivéve akkor, ha új tények vagy más rendkívüli és fontos körülmények merülnek fel.*”⁴²⁵ Az Ajánlás 5. sz. elvében szintén a perkoncentrációt szolgáló elvárás jelenik meg: „*Kivéve, ha a törvény másképpen rendelkezik, a felek követeléseit, a jogcselekedeteket, a kifogásokat és elviekben a bizonyítékokat a lehető leghamarabb, az eljárás kezdetén be kell jelenteni, meg kell tenni illetve fel kell mutatni, és minden esetben - ahol ez létezik - az eljárás előzetes szakaszának befejezése előtt.*”⁴²⁶

Az Ajánlás 1. sz. elvét már a II. Fejezetben, a perkoncentráció vizsgálata körében tett nemzetközi kitekintés során is elemeztem. Azonban fontosnak tartom az osztott perszerkezet kapcsán kiemelni, hogy az Ajánlásban az eljárás két tárgyaláson történő befejezésének kívánalma fogalmazódik meg. Az Ajánlásban foglaltak szerint a két tárgyalás közül az első egy előkészítő jellegű tárgyalás, a második tárgyaláson pedig a bizonyítás felvétele és az ítélet meghozatala történik. Álláspontom szerint bár az ajánlás jogi természeténél fogva kötelező erővel nem bír a tagállamok irányába, amint azt a II. Fejezetben kifejtettem, a Pp. szabályozása megfelel az eljárás Ajánlás szerinti tagolásának. A Pp. által alkalmazott osztott perszerkezet az eljárást időben és funkcióban is két szakra osztja, az első a perfelvételi szak, ahol a jogvita kereteinek meghatározása történik, míg a második, érdemi tárgyalási szakban veszik fel a bizonyítást és hozzák meg az érdemi döntést.

Az Európa Tanács igazságszolgáltatás hatékonysága biztosításáért felállított bizottságának⁴²⁷ 2006. évi ajánlásában⁴²⁸ is megfogalmazták, hogy a hatékonyság érdekében az eljárásoknak a lehető legkoncentráltabbnak kell lenniük. A Pp. a hatékonyság érdekében új alapelveket fogalmaz meg, valamint a koncentrált eljárást úgy kívánja megteremteni, hogy a perszerkezetet

⁴²⁵ Ajánlás 1. elv

⁴²⁶ Ajánlás 5. elv

⁴²⁷ Ez a bizottság: European Commission for the Efficiency of Justice, rövidítve: CEPEJ

⁴²⁸ Compendium of „best practices” on time management of judicial proceedings. Strasbourg, 8 December 2006 CEPEJ

illetően rendszerszintű változtatást hozott a régi Pp.-hez képest az osztott perszerkezet bevezetésével.

5.1.2. Egyes külföldi polgári peres eljárások szerkezete

Ehelyütt a német, az osztrák, a svájci és a szlovén polgári peres eljárás szerkezetét vázolom fel. A külföldi polgári eljárásjogi törvénykönyvekre kitekintést téve megállapítható, hogy azokban többségében a jogvita egy érdemi tárgyaláson történő elbírálása jelenik meg, ezt a II. Fejezetben részletesen kifejtettem. A perkoncentráció követelményének tartalmát azokban a külföldi perrendtartási kódexekben, amelyekben nevesítették, többségében az egy érdemi tárgyaláson történő elbírálás fejezi ki. Ezért itt csak a német polgári perrendtartás szabályára utalok, amely kimondja: *„Főszabály szerint a jogvitát egy teljes körűen előkészített szóbeli tárgyaláson kell elbírálni és befejezni (főtárgyalás).”*⁴²⁹

Az 1976. évi Novella célja az eljárás egyszerűsítése és gyorsítása volt. Ezen szabály alapján az eljárás célja a jogvita egy jól előkészített tárgyaláson történő elbírálása. A német polgári per két szakra osztható: előkészítő szakra és a főtárgyalási szakra. Az előkészítő szakasznak kétféle módja van: korai első tárgyalást vagy írásbeli előkészítő eljárást tarthatnak. Utóbbi előkészítő módozatot bonyolultabb ügyekben alkalmazzák. A német jogalkotó úgy alakította ki a szabályokat, hogy rugalmasságot biztosított és alternatívát teremtett az eljárások menetének megválasztásában. Azonban adott ügyben a bíró szabadon dönthet arról, hogy melyik eljárást választja. Ezáltal a bíró az ügyek sajátosságaira igazodva tudja megválasztani az előkészítési módot.⁴³⁰ Az írásbeli előkészítés esetében a keresetlevél kézbesítésével egyidejűleg a bíró határidő tűzésével felhívja alperest védekezése előterjesztésére. Amennyiben alperes ezt elmulasztja, a bíró mulasztási ítéletet bocsát ki, így az eljárást az előkészítő szakaszban lezárják.⁴³¹ Ha a bíró az előkészítés körében a korai első tárgyalást választja, akkor ezt a keresetlevél beérkezését követő 4-6 héten belüli időpontra kitűzik.⁴³² A korai első tárgyalás azt célozza, hogy a főtárgyalás alaposan előkészített legyen, így azon a jogvitát érdemben elbírálhassák. Ebben a körben fontosnak tartom kiemelni a dZPO 296. §-ban rögzített

⁴²⁹ dZPO 272. § (1) bek.

⁴³⁰ Nehvis Deren-Yildirim: Die Eventualmaxime oder der Konzentrationsgrundsatz – Führen alle Wege nach Rom? In: Meller-Hannich, Caroline (szerk.): Rechtslage – Rechtserkenntnis – Rechtsdurchsetzung. Festschrift für Eberhard Schilken zum 70. Geburtstag. München, C. H. Beck 2015. 239. o.

⁴³¹ Hubert Rottleuthner - Margaret Rottleuthner-Lutter: Die Dauer von Gerichtsverfahren. Evaluation der ZPO-Vereinfachungsnovelle. Baden-Baden, Nomos 1990. 30. o.

⁴³² Peter Gottwald: Simplified Civil Procedure in West Germany, The American Journal of Comparative Law 1983/31. sz. 694. o.

preklúziós szabályát⁴³³ is, amely a késedelmes előterjesztés jogkövetkezményét fogalmazza meg. Eszerint a bíróság a késedelmes előterjesztést figyelmen kívül hagyja, úgy tekinti, mintha azt a nyilatkozatot a fél elő sem terjesztette volna.⁴³⁴

Az osztrák polgári per szerkezetében is fellelhető az osztott tárgyalási szerkezet. Az öZPO rendelkezései alapján az érdemi tárgyalás előtt ún. első tárgyalást tartottak, ahol a perakadályok fennállását, illetve a további eljárás szükségességét vizsgálták. Amennyiben alperes nem jelent meg az első tárgyaláson, vele szemben mulasztási ítéletet bocsátottak ki.⁴³⁵ Az öZPO 1983. évi novellája a bíró kezébe adta a döntési lehetőséget, hogy tart-e első tárgyalást, vagy az alperest felhívja az ellenkérelem előterjesztésére. Az öZPO 2002. évi novellájának módosítását követően az első tárgyalás helyét az ún. előkészítő tárgyalás vette át.⁴³⁶

A svájci polgári perrendtartás a főtárgyalási modellre épül.⁴³⁷ Ehelyütt kizárólag a Pp. perfelvételi szakra vonatkozó rendelkezéseinek vizsgálata szempontjából jelentőséggel bíró szabályokat emelem ki. Az schZPO szabályozása alapján az ügy bonyolultságának függvényében a keresetlevél megvizsgálása után háromféle módon folytatódhat az eljárás: a bíróság előkészítő tárgyalásra idézheti meg a feleket, második iratváltásra hívhatja fel⁴³⁸ vagy közvetlenül a főtárgyalásra idézheti a feleket.⁴³⁹

A szlovén polgári perrendtartás osztott tárgyalási rendszert alkalmaz, az új tények és bizonyítékok előadását az előtárgyalásra korlátozza, később csak akkor engedi meg, ha a fél azt önhibáján kívül nem tudta megtenni.⁴⁴⁰ Ennek alapján kijelenthető, hogy a perszerkezet kialakításában a Pp. követi a megalkotásakor mintaadónak tekintett külföldi polgári eljárásjogi törvénykönyveket.

⁴³³ Gerhard Lüke – Alfred Walchshöfer (szerk.): Münchener Kommentar. München, C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung 1992. 1795. o.

⁴³⁴ Harald Koch – Frank Diedrich: Civil Procedure in Germany. München, C. H. Beck 1998. 81. o.

⁴³⁵ Oskar J. Ballon: Einführung in das österreichische Zivilprozeßrecht. Streitiges Verfahren. Graz, Leykam 1999. 138. o.

⁴³⁶ Oberhammer – Domej: Improving the Efficiency of Civil Justice: Some Remarks from an Austrian Perspective. i. m. 65. o.

⁴³⁷ Ld. részletesen: Szivós: Az eventualitás fejlődéstörténete és hatása az írásbeli perfelvételre. i. m. 171-174. o.

⁴³⁸ Jürgen Brönnimann: Die Schweizerische Zivilprozessordnung vom 19.12.2008 – ein Überblick. recht – Zeitschrift für Juristische Weiterbildung und Praxis 2009/3. sz. 89. o.,

⁴³⁹ Tóth Barbara: A svájci elsőfokú polgári eljárás lényegi elemei, pervezetés és perkoncentráció. In: Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai. Miskolc, Bíbor kiadó 2015. 436. o., Christoph Leuenberger: Das ordentliche Verfahren. Schweizerische Zeitschrift für Zivilprozess- und Zwangsvollstreckungsrecht 2007/15. sz. 328. o.

⁴⁴⁰ Galic: A polgári eljárásjog fejlődése Szlovéniában az ezredfordulón. i. m. 136. o.

5.2. A polgári peres eljárás szerkezetének jogtörténeti áttekintése

Király Lilla a tárgyalási szerkezetek kapcsán egy felosztás alapján⁴⁴¹ három tárgyalási modell megkülönböztetéséről ír, amelyben az egyik a felaprózódott tárgyalási modell, a második az osztott, a harmadik pedig az egységes tárgyalási rendszer. A felaprózódott modellben rövid tárgyalások sorozata követi egymást, ezáltal jutnak el a döntéshozatalig.⁴⁴²

A hazai perjogi irodalomban kialakult nézet szerint kettő fő tárgyalási rendszer különböztethető meg: az egységes és az osztott tárgyalási rendszer. Emellett a kettő vegyítéséből kialakult egy harmadik, az ún. vegyes tárgyalási rendszer.⁴⁴³ Az osztott szerkezet alkalmazása esetén időbeli és tartalmi cezúra valósul meg, azonban a vegyes rendszernél csak tartalmi cezúra érhető tetten, időbeli cezúra nincs, míg az egységes rendszer egy folyamatnak tekinti az eljárást, abban sem tartalmi, sem időbeli cezúrát nem alkalmaz.⁴⁴⁴ A magyar polgári perjogban egységes tárgyalási rendszernek tekintett tárgyalási szerkezetre a külföldi szakirodalomban a „*piecemeal trial*” rendszer elnevezést használják.⁴⁴⁵

5.2.1. A Trt. hatálya alá tartozó eljárások szerkezete

A Pp. az írásbeliségnek nagyobb teret ad, mint azt a régi Pp. tette. Ha a bíró a lehetséges perfelvételi módok közül a további írásbeli perfelvétel elrendelését választja, akkor a perfelvételi szakban az írásbeliségre nagy hangsúly helyeződik. Ekkor tulajdonképpen azt mondhatjuk, hogy a jogvitával kapcsolatban felmerülő kérdések jelentős részét a bíróság előtt az előterjesztendő iratok tisztázzák. A magyar polgári perjogban az írásbeliség a Trt.-ben játszott jelentős szerepet. Ezért úgy gondolom, hogy ehelyütt érdemes áttekinteni a Trt. kapcsolódó rendelkezéseit is, és a releváns szabályokat összevetni a hatályos szabályozással.

A Trt. kétféle eljárást különböztetett meg: a sommás és a rendes eljárást.⁴⁴⁶ A Trt. felsorolta, hogy melyik ügyek tartoztak sommás eljárás alá. A rendes eljárás alá tartozó ügyeket nem tételesen, hanem egy generálklauzulával határozta meg. Eszerint azok a peres ügyek, amelyek nem voltak sommás eljárásra vagy kivételes bíróságokhoz utasítva, a rendes eljárás hatálya alá

⁴⁴¹ Chase Oscar G. – Hershkoff Helen: Civil Litigation in Comparative Context. St. Paul, Thomson West 2007. 242. o.

⁴⁴² Király: Gyorsabb, egyszerűbb, olcsóbb, hatékonyabb? i. m. 169. o.

⁴⁴³ Kengyel: Magyar polgári eljárásjog. i. m. 244-245. o., Kiss Daisy: A polgári per titkai – Kérdések és válaszok a Polgári perrendtartás Általános Részéből. Budapest, Orac Kiadó Kft. 2006. 539. o.

⁴⁴⁴ Bartha: A tárgyalási szerkezet változásainak hatásai a polgári perben. i. m. 34. o.

⁴⁴⁵ Anna Nylund: Structure of civil proceedings – convergence through the main hearing model? Civil Procedure Review 2018/2. sz. 16. o.

⁴⁴⁶ Trt. 91. §

tartoztak.⁴⁴⁷ A sommás eljárás esetében nem volt szükséges keresetlevél előterjesztése, a követelő fél szóban előadhatta keresetét, amelyet a bíróság írásba foglalt. Majd a bíróság a feleket sommás tárgyalásra idézte, amelyen a bizonyítékaikkal együtt kellett megjeleníteniük.⁴⁴⁸ A sommás eljárásban a tárgyalás nyilvános és szóbeli volt.⁴⁴⁹ Amennyiben mindkét fél megjelent a tárgyaláson, akkor a tárgyalás elején a bíró ismertette a keresetet az alperessel, ezt követően megkísérelte a felek közt egyezség létrehozását, ennek sikertelensége esetén alperest felszólította kifogásai és a védelmére szolgáló tények, körülmények, illetve bizonyítékok előterjesztésére. A tárgyalás folyamata alatt alakszerű periratoknak nem volt helyük, a bírónak törekednie kellett a tényállás tisztázására, amelynek érdekében a felekhez kérdést intézhetett. A felekhez intézendő kérdésekről úgy rendelkezett a Trt., hogy annyi kérdést intézhetett a bíró hozzájuk, amennyit szükségesnek vélt.⁴⁵⁰

A rendes eljárás mind az előterjesztendő, illetve előterjeszthető periratokat, mind pedig az eljárás menetét tekintve eltért a sommás eljárástól. A rendes eljárás írásban zajlott. Felperesnek keresetét írásban kellett előterjesztenie. A kereset alapján végzéssel idézték a felek ügyvédeit a per felvételére. Alperesnek ellenirratban kellett előadnia a védelmére szolgáló kifogásokat és bizonyítékokat. A Trt. az alperesi elleniratra speciális határidőt állapított meg az alperes lakóhelyének függvényében. Felperes a válaszban az ellenirratban felhozott kifogások és bizonyítékok cáfolatára szolgáló új körülményeket és bizonyítékokat hozhatta fel. A felperes válaszában foglaltakra nyújtotta be alperes a viszonzválaszt. Alperes ezen perirratban a válaszban szereplő új körülményekre és bizonyítékokra reagált. Továbbá felperesnek lehetősége volt végirratot benyújtani, ha válaszolni akart a viszonzválaszra és ezt a szándékát a Trt. által előírt határidőben jelezte. Alperes ellenvégirratot terjeszthetett elő, amely kizárólag a végirratban foglaltakra szorítkozhatott, tehát ezen irat előterjesztésére alperesnek csak akkor volt lehetősége, ha felperes terjesztett elő végirratot. A periratok előterjesztése a megelőző perirat átvételétől számított tizenöt nap állt rendelkezésre.⁴⁵¹

A Trt. széleskörűen lehetővé tette a halasztásokat a periratok előterjesztésére vonatkozóan. Szivós Kristóf a Trt.-vel kapcsolatban a legnagyobb problémának azt tartja, hogy korlátlanul lehetővé tette a halasztásokat.⁴⁵² A Trt. háromfajta halasztást különböztetett meg: a fél által egyoldalúan igénybe vett halasztást, a bíróság által engedélyezett halasztást és az ellenfél által

⁴⁴⁷ Trt. 93-94. §

⁴⁴⁸ Trt. 114-115. §

⁴⁴⁹ Trt. 101. §

⁴⁵⁰ Trt. 117. §

⁴⁵¹ Trt. 128-137. §

⁴⁵² Szivós Kristóf: Az írásbeli polgári per jellemzői az 1868. évi LIV. törvénycikkben. Állam- és Jogtudomány 2022/3. sz. 106. o., Szivós: Az eventualitás fejlődéstörténete és hatása az írásbeli perfelvételre. i. m. 107. o.

engedélyezett halasztást. Mindkét fél igénybe vehetett halasztást az iratok előterjesztésére, ez egy alkalommal volt lehetséges és tizenöt napnál hosszabb nem lehetett a halasztás. Ezen halasztás lehetősége nem vonatkozott a végíratra és az ellenvégíratra, mivel azok előterjesztése csak lehetőség volt a feleknek és nem kötelezően előterjesztendő iratok voltak. Ezen egyoldalú halasztást követően a fél a bíróságtól kérhetett halasztást. Amennyiben a bíróság ehhez hozzájárult a Trt. 139. §-ában foglaltak szerint: „...nyolcz napnál tovább nem terjedhető s naptár szerint meghatározandó határnapot tűz ki a perirat beadására.” A bíróság több halasztást nem adhatott, azonban a felek többszöri halasztást is adhattak egymásnak. Az ellenérdekű fél által engedélyezett halasztás szintén nem vonatkozott a végíratra, valamint az ellenvégíratra.⁴⁵³ A periratokat a pertárban a pertárnoknál kellett előterjeszteni. A pertárnok a perfelvételi határnapon perfelvételi jegyzőkönyvet nyitott, amely valamennyi iratváltást tartalmazott, valamint csatolni kellett hozzá a periratokat. Amennyiben benyújtották a periratokat, akkor a pertárnok továbbította a bírósághoz az úgynevezett percsomót (perfelvételi jegyzőkönyvet).⁴⁵⁴

Szivós Kristóf az eshetőségi elv megnyilvánulását látta abban, hogy a felek egy adott periratban csak azt a nyilatkozatot adhatták elő, ami abban megengedett volt. Példaként a felperesi oldalt említi, hogy amit felperes a keresetben tartozott volna előadni, azt nem tehette meg a válaszban.⁴⁵⁵ Az eshetőségi elvhez kapcsolódó kizárás az egyes periratok vonatkozásában érvényesült. Ez azt jelentette, hogy egy adott periratot nem lehetett pótolni az előterjesztésére vonatkozó határidő elteltét követően.⁴⁵⁶

A rendes eljárásban megvalósuló mulasztások köréből kizárólag azt az esetet emelem ki, amikor alperes a perfelvételi határnapon történő megjelenést mulasztotta el. Azért ezt a mulasztást emelem ki, mert kutatásom szempontjából ez bír relevanciával, illetve ezen mulasztás jogkövetkezményét kívánom összevetni a hatályos szabályozásban alkalmazott jogkövetkezménnyel. A Trt. 111. §-a szerint amennyiben alperes a perfelvételi határnapon nem jelent meg, a keresetben felhozott tényeket és állításokat valósnak kellett elfogadni. Ez a § rögzítette a mulasztás jogkövetkezményét is: „s alperes a felperesi kérelemhez képest meg nem jelenése miatt elmarasztalandó”.⁴⁵⁷ Mihajlovics Miklós véleménye szerint ezen törvényszövegi

⁴⁵³ Trt. 138-140. §

⁴⁵⁴ Trt. 141-142. §

⁴⁵⁵ Szivós: Az írásbeli polgári per jellemzői az 1868. évi LIV. törvénycikkben. i. m. 89. o., Szivós: Az eventualitás fejlődéstörténete és hatása az írásbeli perfelvételre. i. m. 104. o.

⁴⁵⁶ Szivós Kristóf: Az eshetőségi elv alkalmazásának dogmatikai alapjai a polgári peres eljárásban. Iustum Aequum Salutare XVII. évf. 2021/4. sz. 288. o.

⁴⁵⁷ Trt. 111. §

fordulat helyett „s az ítélet azok alapján hozandó” fordulatot kellett volna rögzíteni.⁴⁵⁸ Ezen mulasztás esetén a bíróság úgynevezett makacssági ítéletet hozott. Az ítélet elnevezése azonban megtévesztő lehet. Magyary Géza kiemelte, hogy ezen elnevezés nem a legmegfelelőbb, mert nem ellenszegülésről volt szó, hanem itt egy törvényes vélelem érvényesült, amely szerint, ha alperes bírói felhívás ellenére nem nyilatkozott, akkor a beismerés vélelmét alkalmazták.⁴⁵⁹ A makacssági ítéletet azért bocsátották ki, mert mulasztás történt, az alperes nem jelent meg a perfelvételre kijelölt határnapon és nem reagált a keresetre, nem pedig engedetlenség vagy ellenszegülés miatt, amit a neve sugall.

A rendes eljárásban általánosan mindkét fél kettő iratot terjeszthetett elő, felperes a keresetet és a választ, míg alperes az elleníratot és a viszonzválaszt. Felperes végíratot már csak akkor nyújthatott be, ha ebbéli szándékát határidőben jelezte, és amennyiben előterjesztették a végíratot, akkor alperes ehhez kapcsolódóan ellenvégíratot adhatott be. Álláspontom szerint itt egyfajta előképe jelent már meg annak, amikor a hatályos Pp. alapján a bíró további írásbeli perfelvételt rendel el, és felperest válaszirat, majd alperest viszontválasz előterjesztésére hívja fel. A Trt. szerinti rendes eljárásban és a Pp. alapján elrendelt további írásbeli perfelvétel is a tényállás írásbeli tisztázását célozta, illetve célozza. Ha a Trt. szóhasználata szerinti períratokat, illetve a Pp. általi perfelvételi iratokat áttekintjük, akkor az elnevezésükben is egyezőséget fedezhetünk fel. Mind a Trt., mind a Pp. rendelkezései között megjelenik a felperes részéről a válaszirat, alperesi oldalon pedig a viszon(t)válasz. Álláspontom szerint szintén párhuzam vonható aközött, ha a Trt. hatálya alatt rendes eljárásban alperes elmulasztotta a perfelvételi határnapot, valamint, ha a hatályos szabályozás szerint nem terjeszt elő írásbeli ellenkérelmet. Mindkét esetben alperes a bíróság felhívása ellenére mulaszt és a keresetnek megfelelően kötelezik, mivel nem reagált az abban foglaltakra. Az ezen mulasztás miatt alkalmazott jogkövetkezmények elnevezésükben különböznek, a Trt. szerint a bíróság ebben az esetben is ítéletet bocsátott ki, míg a Pp. rendelkezései alapján a bíróság bírósági meghagyással kötelezi ekkor alperest. A bírósági meghagyás joghatását tekintve ítélet hatályú határozat, hiszen jogerőre emelkedését követően olyan joghatások fűződnek hozzá, mint a jogerős ítélethez.

Véleményem szerint egyezőséget mutat, hogy amennyiben bírósági felhívásra alperes nem jelent meg a perfelvételi határnapon, illetve nem terjeszt elő írásbeli ellenkérelmet a bíróság mind a Trt., mind pedig a Pp. alapján határozatot hozott, illetve hoz, és ez a határozat tartalmát tekintve mindkét szabályozás alapján a keresetnek megfelelő, így a makacssági ítélet már a bírósági meghagyás egyfajta előképeként felfogható.

⁴⁵⁸ Mihajlovics Miklós: „Adalékok a polgári törvénykezési rendtartás revisiójához” Themis 1871. 273. o.

⁴⁵⁹ Magyary: A magyar polgári peres eljárás alaptanai. A perbeli cselekvés tana. i. m. 295–296. o.

Szivós Kristóffal egyetértek a halasztások szabályozását illetően. Nagy hátránynak tartom a szabályozásban, hogy a feleknek korlátlan számban volt lehetőségük halasztásra a periratok előterjesztésére vonatkozó határidőt illetően, mivel ez az eljárások tartamát jelentősen növelhette. Véleményem szerint szintén negatívuma volt a szabályozásnak, hogy a halasztáshoz egyik esetben sem kellett a bíróság engedélye, így a bíróság számára az eljárás lefolyásának mederben tartása szinte lehetetlen volt. Álláspontom szerint a fél által igénybe vehető halasztás lehetőségét célszerű a bíróság engedélyéhez kötni, hogy a bíróságnál legyen az eljárás menetének irányítása, és kérelmezési-engedélyezési rendszert kialakítani erre vonatkozóan, valamint kizárólag indokolt esetben korlátozott számban lehetővé tenni, megakadályozva ezzel az eljárás parttalanná válását, illetve elhúzódását.

5.2.2. Az Se. osztott tárgyalási rendszere

Az Se. hatálya alá tartozó eljárásokban egyfajta osztott tárgyalási rendszer érvényesült, ezt világosan nem rögzítették, de az eljárási szabályokból kiolvasható. Az első tárgyalásra a pergátló kifogás tárgyában került sor, majd következett az érdemleges tárgyalás.⁴⁶⁰ Az első tárgyaláson felperes keresetének előadása után kellett alperesnek pergátló kifogásait előadnia, amennyiben azokkal élni kívánt. Az Se. 28. §-a alapján a pergátló kifogásokról a per érdemétől elkülönítve kellett tárgyalni és azokról dönteni. Ebből a rendelkezésből is az osztott tárgyalási rendszer intézménye olvasható ki. Tehát a pergátló kifogásokról az ügy érdeme előtt kellett tárgyalni és dönteni. Amennyiben a bíróság a pergátló kifogásnak helyt adott, az eljárást megszüntette. Az ügy érdemi tárgyalása a kifogási tárgyalást követte, az érdemleges tárgyalás az alperes érdemleges ellenkérelmének előadásával kezdődött. Az alperes érdemleges ellenkérelmének előadása után felperes főszabály szerint nem változtathatta meg keresetét. Azonban a felek nyilatkozattételére, illetve a bizonyítékok előterjesztésére vonatkozóan nem voltak időbeli korlátok felállítva, mivel a határozathozatalt megelőző tárgyalás berekesztéséig megtehetők, illetve előterjeszthetők voltak.

Jogkövetkezményként rögzítették a költségben történő marasztalást pernyertességre tekintet nélkül, ha a fél úgy tette meg valamely előterjesztését, hogy a bíróság megítélése szerint arra korábban lehetősége volt, és ez a késlekedés a tárgyalás elhalasztását eredményezte. Az Se. szankcióként még a nyilatkozat, illetve bizonyíték figyelmen kívül hagyását tartalmazta, ha a fél utólagos előadása vagy bizonyítéka a tárgyalás elhalasztását tette volna szükségessé, akkor

⁴⁶⁰ Pallós: A kisértékű per szabályainak perrendi kompatibilitása. Dogmatikai elemzés jogtörténeti és európai kitekintéssel. i. m. 40. o.

ezeket a bíróság az ellenérdekű fél kérelmére figyelmen kívül hagyhatta. Ehhez azonban meg kellett győződnie arról, hogy a fél a nyilatkozattételt vagy a bizonyíték előterjesztését az ügy elintézésének elhúzása végett halogatta. Tehát a figyelmen kívül hagyáshoz szükséges volt a késedelmes fél részéről az eljárás elhúzására irányuló szándék.⁴⁶¹

Véleményem szerint az osztott tárgyalási rendszer bevezetése az eljárások gyorsabb befejezését célozta, azáltal, hogy már az első szakban, illetve első tárgyaláson a pergátló kifogásokról döntöttek, és a folytatásra alkalmatlan ügyeket kiszűrték, a többi ügyben pedig érdemben folytatódhatott az eljárás. Úgy gondolom, hogy a nyilatkozatot, illetve bizonyítékot késedelmesen előterjesztő féllel szemben alkalmazott szankciókat azért építették be a szabályozásba, hogy az eljárások elhúzását, illetve elhúzódását megakadályozzák. Álláspontom szerint ebben a körben a nyilatkozat vagy bizonyíték figyelmen kívül hagyásához szükséges eljárás elhúzására irányuló szándék megítélése nehézséget jelenthetett a bíróságok számára.

A mulasztások köréből kizárólag azt az esetet emelem ki, amikor alperes nem jelent meg az első tárgyaláson. Ebben az esetben a bíróság makacssági ítéletet hozott. Az Se. szabályai alapján a tárgyaláson kellett alperesnek előadnia ellenkérelmét, amennyiben az első tárgyaláson nem jelent meg makacssági ítélettel marasztalta. A hatályos szabályozásban a makacssági ítéletnek a bírósági meghagyás jogintézménye felel meg. Ezt akkor bocsátják ki, ha az alperes a bíróság felhívására a megjelölt határidőben nem terjeszt elő ellenkérelmet.

5.2.3. Osztott perszerkezet a Plósz-féle Pp.-ben

Fontosnak tartom kiemelni, hogy a Plósz-féle Pp. rendelkezései 1915. január 1. napján léptek hatályba,⁴⁶² így csak ezt követően alkalmazhatták az osztott perszerkezet szabályait általános érvénnyel. Az osztott perszerkezet intézménye a perkoncentráció megvalósulását, illetve a koncentrált eljárás megteremtését kívánta, illetve kívánja előmozdítani. A perszerkezet kapcsán fontosnak tartom megjegyezni, hogy a Plósz-féle Pp. korszerű törvénynek mutatkozott,⁴⁶³ amely az egyes szabályozási megoldások kidolgozása során épített a német és az osztrák polgári perjogi törvénykönyvekre. Az elsőfokú eljárásban hatáskörrel a járásbíróság és a törvényszék rendelkezett, azonban a törvényszék volt az általános elsőfokú hatáskörű bíróság. A

⁴⁶¹ Se. 26-33. §

⁴⁶² Kovács: A polgári perrendtartás magyarázata, I. kötet. i. m. 32. o.

⁴⁶³ Bacsó Jenő: Tudományos perjog, Stúdium Könyvkiadó Rt., Debrecen, 1937. 7. o.

járásbíróóság azokban az ügyekben járhatott el elsőfokon, amelyeket a törvény kifejezetten a hatáskörébe utalt.⁴⁶⁴ Mindkét bíróság eljárásában az osztott perszerkezet érvényesült.⁴⁶⁵

A Plósz-féle Pp. az eljárást két szakra osztotta: a perfelvételi és az érdemleges tárgyalási szakra. A két szakot az alperes perbebocsátkozása választotta el egymástól, a két szak közötti választóvonal az ún. perfelvételi caesura, vagyis a percezúra volt.⁴⁶⁶ A perfelvétel során a szóbeliség érvényesült.⁴⁶⁷ Különböző szempontok alapján az elsőfokú eljárásra vonatkozó szabályanyag három részre osztható. Az első részhez tartoznak a peralapítást előkészítő cselekmények, így a keresetlevél, az idézés és a felhívás a kereset előterjesztésére. A második rész elemei a peralapító cselekmények, így a kereset, az alpereshez intézett parancs és a perbebocsátkozás. A harmadik részt a per lefolyása és az érdemleges tárgyalás képezte.⁴⁶⁸

A Plósz-féle Pp. a keresetlevelet és a keresetet elkülönítette egymástól. Az eljárás a felperes keresetlevelének bírósághoz történő benyújtásával kezdődött. Ebben az elkülönített rendszerben a keresetlevél előterjesztése a peralapításnak csak előkészítő cselekménye, a kereset pedig az első peralapító cselekmény volt.⁴⁶⁹ Ez tekinthető a peralapítást előkészítő első cselekménynek. A Plósz-féle Pp. rendszerében a keresetlevél idézés iránti kérelemnek volt tekinthető, amelyre a bíróság az idéző végzést kibocsátotta.⁴⁷⁰ Ugyanakkor a keresetlevelének magában kellett foglalnia, hogy felperes mit akar érvényesíteni alperessel szemben, vagyis a jog előadását és határozott kérelmet. A keresetlevél tartalmi elemeit a Plósz-féle Pp. 129. §-a⁴⁷¹ határozta meg. Véleményem szerint – amint azt a per tárgyának meghatározásánál már ismertettem – a Plósz-féle Pp. olyan minimum követelményeket támasztott a keresetlevél tartalmával szemben, amelyek mindenképp szükségszerűek voltak az eljárás megindulásához.

⁴⁶⁴ Plósz-féle Pp. 1-2. §, Kovács: A polgári perrendtartás magyarázata, I. kötet i. m. 75. o.

⁴⁶⁵ Plósz Sándor: A polgári per szerkezete az új perrendtartásban című előadása (1911. február 11.), Magyar Jogászegylet teljes ülése; Dr. Plósz Sándor összegyűjtött dolgozatai. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia 1927. 118. o.

⁴⁶⁶ Wopera Zsuzsa: A polgári eljárásjog alapfogalmai. In: Nagy Adrienn – Wopera Zsuzsa (szerk.): Polgári eljárásjog I. Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest 2018. 31. o.

⁴⁶⁷ Székely János: Perintézmények metamorfózisa – A magyarországi és romániai polgári perjog intézményeinek fejlődési sajátosságai a XX. század negyedik évtizedétől napjainkig. PhD-értekezés. Debrecen 2017. 33. o.

⁴⁶⁸ Bartha: A tárgyalási szerkezet változásainak hatásai a polgári perben. i. m. 60. o.. Ld. Bartha Bence: Peralapító cselekmények a Plósz Pp.-ben. KRE-DÍT: A KRE-DOK online tudományos folyóirata 2019/2. 2. o., forrás: https://epa.oszk.hu/03500/03515/00004/pdf/EPA03515_kredit_2019_02_04.pdf (2022. 04. 12.)

⁴⁶⁹ Bartha: A tárgyalási szerkezet változásainak hatásai a polgári perben. i. m. 60. o. és 65. o.

⁴⁷⁰ Plósz Sándor: A magyar polgári perrendtartás törvényjavaslatának indokolása. Budapest, Grill Károly Cs. és Kir. Udvari Könyvkereskedése 1902. 177. o.

⁴⁷¹ 129. § „A keresetlevelnek magában kel foglalnia:

1. a bíróság megjelölését;

2. a felek megjelölését nevük, állásuk vagy foglalkozásuk, perbeli állásuk és lakásuk szerint, valamint a felek képviselőinek nevét, állását vagy foglalkozását és lakását;

3. a perfelvételi határnapon előadandó kereset közlését, vagyis a jog előadását, a melyet a felperes érvényesíteni akar, és határozott kérelmet.”

A keresetlevél tulajdonképpen idézési kérelem volt, amelyet felperes intézett a bírósághoz és a bíróság ezen kérelem alapján kibocsátotta az alperest idéző végzést. Azonban a Plósz-féle Pp. ebben a körben nem szabályozta az idézés iránti kérelmet, mint a keresetlevél elemét. Magyary Géza nézete szerint az idézési kérelem a keresetlevél központi eleme, és azért nem rögzítették a szabályozásban, mert a Plósz-féle Pp. ezt az elemet nyilvánvalónak és egyértelműnek vette.⁴⁷² Az idézés kibocsátásakor meg kellett vizsgálni, hogy esetlegesen van-e olyan akadály, amely meggátolja a per létrejöttét. Ha ilyen akadály fennforgása iránt kétség merült fel, akkor a bíróság rövid határidő tűzése mellett kijavításra adta vissza a keresetlevelet. Ilyen eset volt, ha a felperes a keresetlevélben nem terjesztette elő azokat az adatokat és okiratokat, amelyek a bíróság hatáskörének és illetékességének, valamint a hivatalból figyelembe veendő egyéb körülményeknek a megállapítására szükségesek voltak, vagy ha a keresetlevél egyéb pótolható hiányok miatt, különösen a felek vagy az ügy hiányos megjelölése, a meghatalmazásnak, az ügyvédi ellenjegyzésnek, vagy az aláírásnak hiánya miatt az idézés kibocsátására nem volt alkalmas. Amennyiben nyilvánvaló volt, hogy olyan akadály van, amely a per létrejöttét meggátolja, akkor vissza kellett utasítani a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül. Ilyen eset volt, ha már a keresetlevél elintézése alkalmával nyilvánvaló volt az ügyvédi képviselő hiánya, vagy valamely hivatalból figyelembe veendő és nem pótolható más hiány forgott fenn, valamint, ha a felperes a kijavítás végett visszaadott keresetlevelet újból hiányosan adta be.⁴⁷³ A perindítás hatályai az idéző végzessel ellátott keresetlevél kézbesítésével álltak be. A perindítás eljárásjogi hatálya a perfüggőség, vagyis, hogy a megindított per tartama alatt ugyanazon jog iránt nem lehetett újabb pert indítani sem az eljáró, sem másik bíróság előtt. A perindítás, illetve a kereset kézbesítéséhez kötött magánjogi hatályok megállapítása a magánjog feladata, ezekről a perrendtartás nem rendelkezett.⁴⁷⁴

Az idézés a perfelvételi tárgyalásra szólt. Fontosnak tartom kiemelni, hogy a perfelvételi tárgyalást nem előzte meg írásbeli előkészítés, alperesnek nem kellett a perfelvételi tárgyalást megelőzően semmilyen iratot a bíróság elé terjesztenie. A perfelvételi tárgyalás kezdetén adta elő felperes keresetét, amelynek előadása során nem volt kötve az idézéssel közölt keresetlevél tartalmához. A kereset előadása kétféleképpen történhetett. Az egyik eshetőség, amikor a felperes kijelentette, hogy a keresetlevélben közölt keresetéhez ragaszkodik és azt fenntartja, egyéb keresetet nem kíván előterjeszteni. Ekkor a kereset szóbeli előadása, illetve ismertetése csak akkor volt szükséges, ha azt a bíróság elrendelte, egyébként elengedő volt a ragaszkodás,

⁴⁷² Magyary Géza – Nizsalovszky Endre: Polgári Perjog. 3. kiadás. Budapest, Franklin Társulat 1939. 344. o.

⁴⁷³ Plósz-féle Pp. 140-141. §

⁴⁷⁴ Plósz-féle Pp. 147. §

fenntartás kijelentése. Amennyiben a felperes el kívánt térni a keresetlevélben közölt keresetétől, ekkor szóban adta elő keresetét, és azt köteles volt a tárgyalási jegyzőkönyvhöz mellékelni írásban.⁴⁷⁵

Amennyiben az alperes pergátló kifogást akart tenni, ezt a kereset előadása után, perbebocsátkozása előtt kellett megtennie.⁴⁷⁶ Ha a bíróság helyt adott a pergátló kifogásnak, akkor megszüntette az eljárást. Amennyiben a bíróság nem adott helyt alperes pergátló kifogásának vagy az nem terjesztett elő pergátló kifogást, akkor ezt követően alperesnek elő kellett adnia ellenkérelmét.⁴⁷⁷ Az alperesnek ellenkérelmét szóban ismertetnie kellett, törvényszéki eljárásban fel kellett olvasnia és a tárgyalási jegyzőkönyvhöz csatolni kellett, míg járásbírósi eljárásban szóban elő kellett adnia és a tárgyalási jegyzőkönyvbe fel kellett venni.⁴⁷⁸ Az ellenkérelem előadásával megvalósult a percaesura, megtörtént a peralapítás.⁴⁷⁹

A felperes az alperes perbebocsátkozása előtt elállhatott a keresettől, megváltoztathatta keresetét, az alperes perbebocsátkozása után ezeket már csak az alperes beleegyezésével tehette meg.⁴⁸⁰ Az ítéletet megelőző tárgyalás berekesztéséig volt lehetősége felperesnek alperes ellen, illetve alperesnek felperes ellen új kereset előterjesztésére, valamint viszontkereset támasztására. Ennek feltétele az volt, hogy az új kereset tárgya az előzővel összefüggjön.⁴⁸¹

Járásbírósi eljárásban az érdemleges tárgyalás alperes perbebocsátkozása után folytatólag megtartható volt.⁴⁸² Tehát a járásbírósi eljárásokban vegyes tárgyalási rendszer valósult meg, ott csak tartalmi cezúra volt. Általános szabályok szerint a perfelvételi és az érdemleges tárgyalási szak közé ékelődött az érdemleges tárgyalás előkészítése.⁴⁸³ Felperes az érdemleges tárgyalás előkészítése során köteles volt írásban közölni a keresetének megalapítására szolgáló ténybeli megállapításokat és bizonyítékait, ha még erre nem került sor.⁴⁸⁴ Az érdemleges tárgyalás előkészítésének célja a tájékoztatás volt.⁴⁸⁵ Az előkészítő iratok egy példányát és mellékleteiket a bíróság irodájában a közlés után haladéktalanul le kellett tenni, még a tárgyalás előtt. Ezt a bírósági iratokhoz csatolása végett írta el a Plósz-féle Pp., ezek megismerése és

⁴⁷⁵ Plósz-féle Pp. 178. §, Ld. részletesen: Bartha: Peralapító cselekmények a Plósz Pp.-ben. i. m. 3. o.

⁴⁷⁶ Plósz-féle Pp. 180. §

⁴⁷⁷ Kengyel: Magyar polgári eljárásjog. i. m. 238. o.

⁴⁷⁸ Plósz-féle Pp. 185. §

⁴⁷⁹ Bartha: Peralapító cselekmények a Plósz Pp.-ben i. m. 10. o., Kengyel: A magyar polgári perjog 100 éve – az 1911. évi polgári perrendtartás. i. m. 323. o., Magyar: Magyar polgári perjog. 2. kiadás. i. m. 355. o.

⁴⁸⁰ Plósz-féle Pp. 186-188. §, Bartha: Peralapító cselekmények a Plósz Pp.-ben 12. o., Borsos Endre: A keresetváltoztatás lényege és következményei. Jogtudományi Közlöny, 1917/15. 141. o.

⁴⁸¹ Plósz-féle Pp. 187-189. §

⁴⁸² Plósz-féle Pp. 191. §, Éless Tamás – Ébner Vilmos: A percezúra – az érdemi tárgyalás előkészítése. In: Németh János – Varga István (szerk.): Egy új polgári perrendtartás alapjai. Budapest, HVG-Orac 2014. 382. o.

⁴⁸³ Plósz-féle Pp. 194-205. §

⁴⁸⁴ Plósz-féle Pp. 194. §

⁴⁸⁵ Gaár Vilmos: A magyar polgári perrendtartás magyarázata. Budapest, Athenaeum 1911. 173. o.

áttanulmányozása a pervezetés gyakorlásához szükséges volt.⁴⁸⁶ Az érdemleges tárgyaláson került sor a felek érdemleges előadásaira, a bizonyításfelvételtől és az ítélet meghozatalára.⁴⁸⁷

A fél tényállításait, az ellenfél tényállításaira vonatkozó nyilatkozatot, bizonyítékok megnevezését vagy felmutatását, és a rájuk vonatkozó nyilatkozatot bármikor megtehetette annak a tárgyalásnak a bezárásáig, amely a határozathozatalt megelőzte. Tehát a Plósz-féle Pp. nem alkalmazta az eshetőségi elvet, így teljesen szabad mozgást biztosított a feleknek a nyilatkozatok megtételére és a bizonyítási indítványok előterjesztésére. A per elhúzását kívánta megakadályozni az a rendelkezés, amely szerint a bíróság a fél utólagos előadásait, utólagosan ajánlott bizonyítékait, amelyek a tárgyalás elhalasztását tennék szükségessé, hivatalból is figyelmen kívül hagyhatta, amennyiben arról győződött meg, hogy a fél előadásait az ügy elintézésének késleltetése végett szándékosan halogatta. Jogkövetkezményként rögzítették, hogy a késedelmes előadásból eredő költségek a késedelmes felet terhelik, tehát, ha a bíróság meggyőződése szerint a fél előterjesztéseit korábban megtehetette volna és azok a tárgyalás elhalasztására okot adtak, pernyertességre tekintet nélkül marasztalando volt az ebből eredő költségben.⁴⁸⁸ A Plósz-féle Pp. 387. §-a szerint, ha a per érdeme „végeldöntésre alkalmas” volt, akkor a bíróság végítélettel határozott. Ebből a rendelkezésből eredően a késlekedő fél azzal a jogkövetkezménnyel számolhatott, hogy a bíróság az előterjesztésének bevétele nélkül határoz.⁴⁸⁹

Véleményem szerint a perszerkezetre alkalmazott szabályozási megoldás, az osztott perszerkezet pozitívan értékelendő, azonban a késlekedésből eredő jogkövetkezmények nem bírtak megfelelő súllyal ahhoz, hogy megakadályozzák a peres eljárás elhúzását, illetve elhúzódását. Álláspontom szerint mindenképp szükséges lett volna az eshetőségi elv alkalmazása az osztott perszerkezetben, ezáltal időben korlátozni, illetve határok közé szorítani a felek perbeli cselekményeit. Az eshetőségi elv alkalmazása segítette volna, hogy az eljárások koncentráltabbak legyenek.

5.2.4. A régi Pp. egységes perszerkezete

A régi Pp. egységes perszerkezetet alkalmazott, egységes folyamatnak tekintette a polgári pert. Az eljárást nem osztotta két részre, mint, ahogy azt a hatályos Pp. teszi, valamint a Plósz-féle Pp. tette.

⁴⁸⁶ Plósz-féle Pp. 200. §

⁴⁸⁷ Magyar: Magyar polgári perjog. 2. kiadás i. m. 385. o.

⁴⁸⁸ Plósz-féle Pp. 221-222. §

⁴⁸⁹ Kengyel: A magyar polgári perjog 100 éve – az 1911. évi polgári perrendtartás. i. m. 324. o.

5.2.4.1. Keresetindítás

A régi Pp. 121. §-a szerint a felperesnek a pert keresetlevéllel kellett megindítani. Ez a § tartalmazta a keresetlevél kötelező tartalmi elemeit,⁴⁹⁰ valamint a csatolandó mellékletek körét. A régi Pp. által minimálisan előírt tartalmi elemeket tekintve megállapítható, hogy a Plósz-féle Pp. szabályozásához viszonyítva nem hozott változást, a kötelező tartalmi elemek körét nem bővítette. Hámosi Vilmos szerint a perjogviszony a felperes és a bíróság között a keresetlevél benyújtásával jön létre, míg az alperes és a bíróság viszonylatában a keresetlevéllel ellátott idézés kézbesítésével keletkezik.⁴⁹¹

Lugosi József elhatárolja az eljárás megindítását a perindítástól. A keresetlevél bíróságon történő előterjesztése az eljárást indítja meg, és ez még csak feltételes perindításnak tekinthető. A perindítás a keresetlevél ellenféllel való közlését jelenti, a régi Pp. 128. §-a úgy fogalmazott, hogy a perindítás hatályai a kereset ellenféllel való közlésével állnak be.⁴⁹² Alperes ekkor szerez tudomást a kereset tartalmáról. Lugosi József élesen elhatárolja egymástól az eljárás két szakaszát, az első a keresetlevél benyújtásától a kereset alperessel történő közléséig terjedő szakasz, míg a második szakasz a perindítás joghatályainak beállítását követő szakasz. Lugosi József vizsgálta ezen két szakasz jellemzőit, az összehasonlítást a polgári peres eljárás és a polgári nemperes eljárások sajátosságainak elemzésével tette meg.⁴⁹³ Arra a megállapításra jutott, hogy a két szakasz releváns mértékben különbözik egymástól, és több szerző is azért nevezi a kereset alperessel történő közléséig terjedő szakaszt nemperes eljárásnak, mert döntően azokkal a sajátosságokkal bír.⁴⁹⁴ Gáspárdy László a polgári perre jellemző háromoldalúság hiánya miatt írta, hogy felfogható nemperes eljárásnak is az eljárás perfüggőség beálltáig terjedő szakasza.⁴⁹⁵ Bartha Bence a polgári per létrejöttét két lépcsős folyamatnak tekinti. Ebben a folyamatban az első lépés a felperes részéről a keresetlevél bírósághoz történő

⁴⁹⁰ 121. § (1) „A pert keresetlevéllel kell megindítani; a keresetlevélben fel kell tüntetni:

- a) az eljáró bíróságot;
- b) a feleknek, valamint a felek képviselőinek nevét, foglalkozását, lakóhelyét és perbeli állását;
- c) az érvényesíteni kívánt jogot, az annak alapjául szolgáló tényeknek és azok bizonyítékainak előadásával;
- d) azokat az adatokat, amelyekből a bíróság hatásköre és illetékessége megállapítható;
- e) a bíróság döntésére irányuló határozott kérelmet (kereseti kérelem).”

⁴⁹¹ Hámosi Vilmos: A keresetjog és az eljárásjogi jogviszony a polgári perben. Jogtudományi Közlöny 1979/8. sz. 523. o.

⁴⁹² Lugosi József: Keresetjog és kereseti jog. Jog, állam, politika 2016/4. sz. 169-170. o.

⁴⁹³ Lugosi József: A polgári (peres) eljárás és a polgári per. Jogtudományi Közlöny 2012/2. sz. 72-74. o.

⁴⁹⁴ Lugosi József: A polgári (peres) eljárás szakaszairól és a polgári nemperes eljárásról. JURA 2012/1. sz. 184-185. o.

⁴⁹⁵ Gáspárdy László: Polgári nemperes eljárások. Miskolc, Novotni Kiadó 2001. 33. o.

benyújtása, a folyamat lezárása pedig a keresetlevél alperessel történő közlése, ekkor áll be a perindítás hatálya.⁴⁹⁶

Egyetértek Bartha Bence álláspontjával, amely szerint a polgári per létrejötte egy folyamat. A felperes részéről a keresetlevél bírósághoz történő benyújtása már a per létrehozását célozza, ezért az így megindult eljárás nem tekinthető polgári nemperes eljárásnak. Ezt a folyamatot a keresetlevél bírósághoz történő benyújtásával indította meg felperes, majd a folyamat részeként a bíróság megvizsgálta a keresetlevelet. A VIII. Ppn. határidőt határozott meg a bíróság számára, a 125. § (1) bekezdése alapján harminc napon belül kellett elvégeznie a vizsgálatot a keresetlevél beérkezésétől. Amennyiben ezen vizsgálat eredményeképpen a bíróságnak nem kellett áttételtől intézkednie, hiánypótlásra felhívni felperest vagy idézés kibocsátása nélkül elutasítania a keresetlevelet, akkor közölte azt az alperessel és beálltak a perindítás joghatályai, és a bíróság a tárgyalási határnap kitűzéséről intézkedett.

5.2.4.2. Tárgyalás menete

Az egységes tárgyalási rendszerben megkülönböztethető az első tárgyalás és a folytatólagos tárgyalás. Az egységes perszerkezetben is meghatározták a tárgyalás menetét és az eljárási cselekmények sorrendjét. Az első tárgyalás a keresetlevél ismertetésével kezdődött, ezt követően felperesnek nyilatkoznia kellett a keresetről, hogy fenntartja, módosítja vagy megváltoztatja-e. Tehát felperes ekkor nem volt kötve a keresetlevélben közöltekhöz. Majd alperes terjesztette elő ellenkérelmét, amely vagy a per megszüntetésére irányult, vagy érdemi védekezést tartalmazott. Alperesnek először pergátló kifogásait kellett előterjesztenie. Amennyiben az ellenkérelem a per megszüntetésére irányult, akkor először ebben a kérdésben kellett tárgyalni. Az ellenkérelemnek az alapjául szolgáló tényeket és bizonyítékokat kellett tartalmaznia. Ha az eljárást nem szüntették meg, akkor az ügy érdemi tárgyalására került sor. Amennyiben az első tárgyaláson nem tudtak az ügy érdemében határozni, akkor elhalasztották a tárgyalást és folytatólagos tárgyalást tűztek ki.⁴⁹⁷

A folytatólagos tárgyalás eshetőleges az egységes tárgyalási rendszerben, abban az esetben, ha az első tárgyaláson nem fejeződik be az ügy,⁴⁹⁸ tehát nem szükségszerűen kerül rá sor. A polgári perrendtartás módosításáról szóló 1972. évi 26. tvr. (a továbbiakban: III. Ppn.) a régi Pp. 124. § (2) bekezdésében az elnök feladatává tette, hogy megtegyen minden szükséges intézkedést

⁴⁹⁶ Bartha: A tárgyalási szerkezet változásainak hatásai a polgári perben. i. m. 119. o.

⁴⁹⁷ régi Pp. 138-144. §

⁴⁹⁸ Bartha Bence: Az 1952. évi polgári perrendtartás tárgyalási szerkezete a szocialista perjog idején. Közjegyzők Közlönye 2020/1. sz. 46. o.

annak érdekében, hogy a jogvita lehetőleg egy tárgyaláson elbírázható legyen. A III. Ppn. módosításával megjelent a régi Pp.-ben a jogvita egy tárgyaláson történő elbírázásának kívánalma, azonban megvalósításának hiányához nem társult jogkövetkezmény.⁴⁹⁹

A III. Ppn. bevezette a bírósági meghagyás intézményét az első tárgyalást elmulasztó alperessel szemben alkalmazható szankcióként. A régi Pp. hatálybalépésekor nem tartalmazta a bírósági meghagyást, ez csak a III. Ppn. módosításaival került be a kódexbe 1973. január 1. napjától. Ezen módosító szabályok alapján a bíróság felperes kérelmére alperest bírósági meghagyással kötelezte, ha az első tárgyalást elmulasztotta és írásbeli védekezést nem terjesztett elő.⁵⁰⁰ Tehát alperes a bírósági meghagyás kibocsátását kétféle módon tudta elhárítani: vagy írásbeli védekezést terjesztett elő, vagy megjelent az első tárgyaláson.⁵⁰¹ Nem volt kibocsátható bírósági meghagyás abban az esetben, ha az alperes írásbeli védekezést terjesztett elő.⁵⁰² A bíróság nem bocsáthatott ki bírósági meghagyást, ha a kereseti kérelem egészben vagy részben aggályos volt, továbbá ha a per megszüntetésének volt helye, vagy ha a keresetlevelet a Pp. 130. §-a (1) bekezdésének i) pontja alapján el kellett volna utasítani.⁵⁰³ Nem volt kibocsátható bírósági meghagyás, ha már a keresetlevélben tett előadások alapján aggályok merültek fel a kereseti követelés alaposságát illetően, és ezért az ügy bizonyítási eljárás lefolytatása nélkül érdemben nem volt elbírázható.⁵⁰⁴ Varga Gyula a bírósági meghagyásról a következőképp fogalmaz: „*egy meghatározott perbeli cselekmény elmulasztásának egyéb feltételekhez kötött szankciója, hátrányos jogkövetkezménye. A mulasztás szankciói közül a legsúlyosabb, mert érdemi szankció.*”⁵⁰⁵ Az Indokolás szerint ezen jogintézmény bevezetése az eljárás gyorsítását és eredményességének fokozását célozta.

A régi Pp. 141. § (1) bekezdésében⁵⁰⁶ is megjelent az ügy egy tárgyaláson történő érdemi elbírázásának kívánalma.⁵⁰⁷ Ebből a rendelkezéséből megállapítható, hogy már a régi Pp. idején is megvolt a törekvés a jogvita egy tárgyaláson való elbírázására. Továbbá fontosnak tartom kiemelni, hogy ezen bekezdés alapján már az első tárgyaláson sor kerülhetett az ügy érdemében történő tárgyalásra. A Plósz-féle Pp. vonatkozó szabályaival összevetve megállapítható, hogy

⁴⁹⁹ Gáspárdy: A polgári per idődimenziója. i. m. 1989. 30. o.

⁵⁰⁰ régi Pp. 136. §

⁵⁰¹ Bartha: Az 1952. évi polgári perrendtartás tárgyalási szerkezete a szocialista perjog idején. i. m. 51. o.

⁵⁰² BH1978. 165.

⁵⁰³ BH1978. 385.

⁵⁰⁴ BH1983. 360.

⁵⁰⁵ Varga Gyula: A bírósági meghagyás a polgári perben. Magyar Jog, 1973/3. sz. 150. o.

⁵⁰⁶ régi Pp. 141. § (1) „*Ha a bíróság a pert nem szünteti meg, az ügyet érdemben tárgyalja, s ha a tényállás már az első tárgyaláson kideríthető, nyomban érdemben határoz.*”

⁵⁰⁷ Juhászné Zvolenszki Anikó: Az új polgári perrendtartás alapelvei. In: Gellén Klára – Görög Márta (szerk.): Lege duce, comite familia: Ünnepi tanulmányok Tóthné Fábián Eszter tiszteletére, jogászai pályafutásának 60. évfordulójára. Szeged, Iurisperitus Kiadó 2017. 217. o.

az osztott tárgyalási rendszerben az első tárgyaláson, amely a perfelvételi tárgyalás volt, még érdemi kérdést nem vizsgálhattak. Ha az első tárgyaláson nem volt lehetséges a jogvita eldöntése, akkor a bíróság a tárgyalás elhalasztása mellett elrendelhetette a per további előkészítését. Az írásbeli előkészítést az ügy nagyobb terjedelme vagy bonyolultsága indokolhatta. Az előkészítés előkészítő iratok útján történt az első tárgyalás és a folytatólagos tárgyalás között, azonban a folytatólagos tárgyaláson ismertetni kellett annak tartalmát.

A régi Pp. 143. § (2) bekezdése rögzítette, hogy abban az esetben, ha a fél tényállításainak előterjesztésével, bizonyítékainak megjelölésével vagy az ellenfél által előadottakra vonatkozó nyilatkozatának megtételével alapos ok nélkül késik, és emiatt a tárgyalás újabb elhalasztása válik szükségessé, a bíróság a tárgyalást ennek a félnek költségére halasztja el, ismételt késedelem esetében pedig a fél előterjesztéseinek bevárása nélkül is határozhat. Tehát ebben a bekezdésben két szankció is megjelent késedelem esetén: az egyik a tárgyalás elhalasztása a fél költségére, míg a másik a késedelmes előterjesztés bevárása nélkül történő döntéshozatal.

5.2.4.3. Keresetváltoztatás és viszontkereset indítás megengedhetősége

A perszerkezet vonatkozásában és a régi Pp. által alkalmazott egységes tárgyalási rendszerben fontos megvizsgálni a keresetváltoztatás, keresetkiterjesztés, valamint a viszontkereset indításának megengedhetőségét. A régi Pp. nem határozta meg a keresetváltoztatás fogalmát, azonban az egyes törvényeknek a bíróságok hatékony működését és a bírósági eljárások gyorsítását szolgáló módosításokról szóló 2010. évi CLXXXIII. törvény 111. §-a alapján a régi Pp. 146. §-a (5) bekezdéssel egészült ki. Ez a bekezdés rögzítette azokat az eseteket, amelyek nem voltak keresetváltoztatásnak tekinthetők. Ennek alapján nem volt keresetváltoztatás, ha felperes a keresettel érvényesített jog megváltoztatása nélkül annak megalapozására újabb tényeket hozott fel, vagy a felhozottakat kiigazította, az eredetileg követelt dolog helyett, utóbb beállott változás folytán más dolgot vagy kártérítést követelt, a keresetét leszállította, illetve az eredetileg nem követelt járulékokra vagy a követeléseknek, illetőleg járulékoknak a per folyamán esedékessé vált részleteire is kiterjesztette, megállapítás helyett teljesítést vagy teljesítés helyett megállapítást követelt.⁵⁰⁸ Felperes számára a keresetváltoztatás az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztéséig bármikor megengedett volt.⁵⁰⁹ A Plósz-

⁵⁰⁸ régi Pp. 146. § (5) bek.

⁵⁰⁹ régi Pp. 146. § (1) bek.

BH 1997. 425. Legfelsőbb Bíróság Mfv. I. 10 132/1996.

A felet a kereset megváltoztatásának joga az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztéséig illeti meg. Az ellenérdekű félnek ezt sérelmező és emiatt rosszhiszemű pervitelre hivatkozó felülvizsgálati kérelme e körben megalapozatlan.

féle Pp.-hez képest feloldotta a keresetváltoztatás tilalmát (Plósz-féle Pp. 188. §), amely a percezurához kapcsolódott. A keresetváltoztatás anyagi jogi feltétele volt, hogy a megváltoztatott kereset ugyanabból a jogviszonyból eredjen, mint az eredeti kereset, vagy azzal összefüggjön, tehát a jogviszonyok és tényállások kapcsolódjanak egymáshoz.⁵¹⁰ Amennyiben a keresetek közötti azonos eredet vagy összefüggés hiányzott, a keresetváltoztatás nem volt lehetséges, az eredeti eljárással kapcsolatban tovább kellett folytatni az eljárást. A keresetváltoztatással szemben eljárásjogi feltétel volt, hogy arra az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztéséig kerülhetett sor, megfelelően azoknak a követelményeknek, amelyeket a régi Pp. a keresettel szemben támasztott, szükséges volt, hogy a bíróságnak a megváltoztatott keresetre vonatkozóan is legyen hatásköre és illetékessége, valamint, hogy a perindítás joghatásai fennálljanak, vagyis a követelés ne legyen idő előtti.⁵¹¹ A régi Pp. a keresetváltoztatással szemben alig támasztott korlátot, így nem tudta megakadályozni az eljárások elhúzódását. Felperesnek a keresetkiterjesztésre szintén az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztéséig volt lehetősége, tehát eddig az időpontig lehetett a keresetet az eredetileg perbe nem vont alperesekre kiterjeszteni, vagyis azokra, akik ellen mint alperesi pertársak ellen indíthatta volna meg a pert.⁵¹²

A viszontkereset indítását a régi Pp. az elsőfokú ítélet hozatalát megelőző tárgyalás berekesztéséig engedte meg, ha az ekként érvényesíteni kívánt jog a felperes keresetével azonos vagy azzal összefüggő jogviszonyból eredt, vagy ha a viszontkereset tárgyául szolgáló követelés a felperes kereseti követelésével szemben beszámításra alkalmas volt. A régi Pp. rendelkezett a viszontkereset késedelmes előterjesztésével a per elhúzását célzó cselekmény jogkövetkezményéről. Amennyiben nyilvánvaló volt, hogy a fél azért terjesztette elő késedelmesen a viszontkeresetet, hogy a per befejezését hátráltassa, a bíróság érdemi tárgyalás nélkül végzéssel elutasíthatta.⁵¹³ Ebben az esetben csak a régi Pp. 147. § (1) bekezdése szerinti szankció, az érdemi tárgyalás nélkül történő elutasítás jöhetett számításba, más jogkövetkezmény nem volt alkalmazható.⁵¹⁴ A viszontkereset nem tartozott a perbeli

Schleiffer Pál: A tárgyalás. In: A magyar polgári perjog főbb kérdései. Budapest, Jogi- és Államigazgatási Könyv és Folyóiratkiadó, 1953. 94. o.

⁵¹⁰ Névai László: A kereset és a keresetlevél (X. Fejezet). In: Beck Salamon és Névai László (szerk.): Magyar Polgári Eljárásjog. Budapest, Tankönyvkiadó 1962. 210-211. o.

⁵¹¹ Nagykommentár a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvényhez 146. §, Névai László: A keresetindítás. i. m. 249. o.

⁵¹² régi Pp. 146. § (2) bek.

⁵¹³ régi Pp. 147. §

⁵¹⁴ BDT2001. 365.

nyilatkozatoknak abba a körébe, amelynek késedelmes megtétele vagy elmulasztása esetén a régi Pp. 5. §-ának (3) bekezdése pénzbírság kiszabását tette lehetővé.⁵¹⁵

5.2.4.4. Keresetváltoztatás és viszontkereset indítás megengedhetősége kötelező jogi képviselő esetén

Kötelező jogi képviselő esetén speciális szabályokat állapított meg a régi Pp. a keresetváltoztatásra vonatkozóan. Ekkor felperes keresetét alperes érdemi ellenkérelme előadását követően harminc napon belül változtathatta meg, alperes beleegyezésével viszont bármikor lehetősége volt megváltoztatni. Amennyiben alperes beszámítási kifogást, viszontkeresetet terjesztett elő, felperes keresetét a viszontkereset, illetve beszámítási kifogás közlésétől harminc napon belül változtathatta meg. Az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztéséig akkor volt megengedett felperes keresetváltoztatása, ha olyan tényre, bizonyítékra, illetve olyan bírói vagy más hatósági határozatra hivatkozott, amely önhibáján kívül az első tárgyalást követően jutott tudomására, és ezt igazolta.⁵¹⁶

Kötelező jogi képviselő esetében az általános szabályoktól eltérően speciális szabályt állapított meg a régi Pp. a viszontkereset előterjesztésének határidejére vonatkozóan. Kötelező jogi képviselő esetén alperes viszontkeresetét és beszámítási kifogását az első tárgyalást követő harminc napon belül terjeszthette elő. Kötelező jogi képviselő esetén történő keresetváltoztatás esetén a keresetváltoztatás közlésétől számított harminc napon belül terjeszthette elő viszontkeresetét és beszámítási kifogását. Ha a beszámítani kért követelés az előzőekben meghatározott határidő leteltét követően járt le, alperes beszámítási kifogását ezen határidőn túlmenően a határidő lejártát követő harminc napon belül előterjeszthette.⁵¹⁷ A keresetváltoztatás és a viszontkereset indítása körében a kötelező jogi képviselőre vonatkozó rendelkezéseket az egyes törvényeknek a bíróságok hatékony működését és a bírósági eljárások gyorsítását szolgáló módosításáról szóló 2010. évi CLXXXIII. törvény iktatta be.⁵¹⁸

5.2.4.5. Kisértékű perek keresetváltoztatásra vonatkozó speciális szabályai

A régi Pp. tartalmazott a keresetváltoztatást speciális esetekben korlátozó szabályokat. Ezek az általános szabályoktól szigorúbbak voltak, az eljárás elhúzódását kívánták megakadályozni.

⁵¹⁵ BH1977. 156.

⁵¹⁶ régi Pp. 146/A. §

⁵¹⁷ régi Pp. 147/A. §

⁵¹⁸ Hatályos: 2011. III. 1-től 2017. XII. 31-ig

Fontosnak tartom a régi Pp. kísértékű perekre vonatkozó vizsgálati témámhoz kapcsolódó rendelkezéseinek áttekintését, mert ezek a speciális szabályozási megoldások hasonlóságot mutatnak a Pp. keresetváltogatásra vonatkozó általános szabályaival. A kísértékű perek összeghatára az egymillió forint volt, tehát az egymillió forintot meg nem haladó, kizárólag pénz fizetésére irányuló követelések érvényesítése tartozott ebbe a pertípusba.⁵¹⁹

Kisértékű perekben felperes keresetét alperes érdemi ellenkérelmének előadása után csak egy alkalommal, az első tárgyaláson változtathatta meg. Ezt követően felperes keresetét alperes hozzájárulásával változtathatta meg, ilyen módon az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztéséig volt lehetősége a felperesnek keresetváltogatásra. A bíróság kivételesen engedélyezhette, hogy felperes a keresetét írásban az első tárgyalást követően, de legkésőbb a folytatólagos tárgyalásig nyitva álló időköz első harmadában az alperes hozzájárulása nélkül megváltoztassa, amennyiben ehhez az első tárgyaláson felkészülési időt kért.⁵²⁰

Felperes az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztéséig akkor változtathatta meg a keresetét az alperes hozzájárulása nélkül, ha olyan tényre vagy bizonyítékra, illetve olyan jogerős bírói vagy más hatósági határozatra hivatkozott, amely önhibáján kívül a keresetváltogatásra nyitva álló határidő lejárta után jutott a tudomására (alperes érdemi ellenkérelmének előadása után az első tárgyaláson), illetve amelynek jogerőre emelkedéséről önhibáján kívül ezen határidő lejárta után szerzett tudomást, és ezt kellően igazolta. Azonban a bíróság figyelmen kívül hagyta a kereset megváltoztatását, ha nyilvánvaló volt, hogy a felperes azért terjesztette elő késedelmesen, hogy azzal a per befejezését hátráltassa. Az eredetileg perbe nem vont alperesekre való keresetkiterjesztésre, valamint a perbehívásra a keresetváltogatásra vonatkozó rendelkezéseket kellett alkalmazni.⁵²¹

Voltak olyan felperesi perbeli cselekmények, amelyek nem minősültek keresetváltogatásnak, ilyen volt a kereset felemelése, leszállítása, illetve az eredetileg nem követelt járulékokra vagy követelésekre, illetve járulékokra a per folyamán esedékessé vált részleteire történő kiterjesztése.⁵²² Kisértékű perekben alperes viszontkeresetét felperes ellen csak az első tárgyaláson indíthatott, annak hozzájárulása nélkül. Ezt követően viszontkereset csak a felperes hozzájárulásával volt indítható, erre azonban ilyen módon az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztéséig volt lehetőség. A bíróság kivételesen engedélyezhette, hogy

⁵¹⁹ régi Pp. 387. § (1) bek.

⁵²⁰ régi Pp. 391/A. § (1) – (2) bek.

⁵²¹ régi Pp. 391/A. § (3) – (6) bek.

⁵²² régi Pp. 391/A. § (4) bek.

az alperes viszontkeresetét írásban az első tárgyalást követően, de legkésőbb a folytatólagos tárgyalásig nyitva álló időköz első harmadában a felperes hozzájárulása nélkül indíthat, amennyiben az első tárgyaláson ehhez felkészülési időt kért. Ha a felperes keresetét olyan tényre vagy bizonyítékra, illetve olyan jogerős bírói vagy más hatósági határozatra hivatkozva változtatta meg, amely önhibáján kívül a keresetváltoztatásra nyitva álló határidő lejártá után jutott a tudomására (alperes érdemi ellenkérelmének előadása után az első tárgyaláson), illetve amelynek jogerőre emelkedéséről önhibáján kívül ezen határidő lejártá után szerzett tudomást, akkor az alperes viszontkeresetét a felperes hozzájárulása nélkül indíthatott. Ez a szabály vonatkozott a viszontkereset indítására abban az esetben is, ha a felperes az alperes hozzájárulásával változtatta meg keresetét. Amennyiben nyilvánvaló volt, hogy a fél azért terjesztette elő késedelmesen a viszontkeresetét, hogy a per befejezését hátráltassa, a bíróság végzéssel elutasította.⁵²³

A kisértékű perekben beszámítási kifogást az első tárgyalást követően csak a régi Pp. 391/C. § (1) bekezdésében meghatározott esetekben lehetett előterjeszteni. A bíróság kivételesen engedélyezhette, hogy a fél a beszámítási kifogást az első tárgyalást követően, de legkésőbb a folytatólagos tárgyalásig nyitva álló időköz első harmadában terjeszthesse elő, ha ehhez felkészülési időt kért az első tárgyaláson.⁵²⁴ A régi Pp. a kisértékű perekben a keresetváltoztatás, a viszontkereset indítását, valamint a beszámítási kifogás előterjesztésének lehetőségét az első tárgyalásra korlátozta, míg az általános szabályok szerint az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztése volt ezen korlátozások időpontja.

Fekete Zsuzsanna a kisértékű perekben a keresetváltoztatásra, viszontkereset indítására és a beszámítási kifogás előterjesztésére vonatkozó speciális szabályok kapcsán megfogalmazza, hogy ezen korlátozások célja, hogy az első tárgyaláson rögzüljön a jogvita tárgya és az eljárások elhúzódását megakadályozza.⁵²⁵ Egyetértek Fekete Zsuzsanna véleményével, hiszen ezzel a korlátozással a jogalkotó elejét tudja venni annak, hogy az eljárás befejezése előtt tett keresetváltoztatás az eljárás befejezését elhúzza. Véleményem szerint ezek a korlátozások egyfajta előképei a Pp. keresetváltoztatásra vonatkozó szabályainak, hiszen az osztott perszerkezetben a perfelvételi szak célja, hogy a jogvita tárgyát meghatározzák és a jogvita

⁵²³ régi Pp. 391/B. §

⁵²⁴ régi Pp. 391/C. §

391/C. § „(1) A kisértékű perekben beszámítási kifogást az első tárgyalás után csak akkor lehet előterjeszteni, ha:

- a) a beszámítani kért követelést az ellenfél elismeri,
- b) a beszámítandó követelés fennállta közokirattal vagy teljes bizonyítóerejű magánokirattal bizonyítható,
- c) a beszámítani kért követelés ezen időpontot követően járt le, vagy
- d) a követelés fennálltáról vagy lejártáról ezen időpont után szerzett a fél tudomást és ezt valószínűsíti.”

⁵²⁵ Fekete Zsuzsanna: A kisértékű perek szabályainak múltja, jelene és jövője a perhatékonyság tükrében hazánkban. Eljárásjogi Szemle 2017/1. sz. 64. o.

tárgya rögzüljön, valamint a keresetváltoztatás alapvetően a perfelvételi szakban megengedett. A Pp. azt követően, hogy a jogvita tárgya rögzült, csak kivételesen, meghatározott esetekben engedi meg a keresetváltoztatást. A régi Pp. a kisértékű perek kapcsán ezt a szabályozási megoldást alakította ki, mivel az első tárgyalást követően csak kivételesen engedte meg a keresetváltoztatást. Azonban a régi Pp. úgy tartalmazta a preklúziós szabályokat, hogy egységes perszerkezetet alkalmazott, míg a Pp. ezt osztott perszerkezetben teszi meg.

A Pp. nem tartalmaz külön kisértékű követelésekre vonatkozó szabályokat, mivel a 254. §-ban rögzíti, hogy kizárólag a közjegyző hatáskörébe tartozó, a fizetési meghagyásos eljárásról szóló 2009. évi L. törvényben (a továbbiakban: Fmhtv.) szabályozott fizetési meghagyásos eljárásban érvényesíthető a kizárólag pénz fizetésére irányuló olyan lejárt követelés, amelynek pertárgyértéke a hárommillió forintot nem haladja meg.⁵²⁶ Tehát ezen követelések érvényesítése során nem elsődleges a bírói út. Amennyiben a közjegyző által kibocsátott fizetési meghagyással szemben a kötelezett ellentmondással él, akkor felhívják a keresetet tartalmazó irat előterjesztésére. Ekkor XIV. Fejezet szabályai lesznek irányadóak. Ezeket a rendelkezéseket nem vizsgálom, mivel kutatásom szempontjából nem relevánsak.

5.4.2.6. Szankció indokolatlan késedelem esetén

A régi Pp. nem tagolta az eljárást előkészítő és bizonyítási szakra, egységes perszerkezet érvényesült, ez lehetővé tette, hogy a felek az elsőfokú eljárás során bármikor előadják, módosítsák, illetve kiegészítsék tényállításaikat, kérelmeiket, nyilatkozataikat, bizonyítékaikat. Így akár a tárgyalás berekesztése előtt sor kerülhetett keresetváltoztatásra, illetve új bizonyítási indítvány előterjesztésére, ez pedig a per elhúzódásához vezetett. A jogalkotó igyekezett ezen változtatni a külföldi perjogi kódexekben bevált megoldások bevezetésével. A régi Pp. módosításai közül a témához kapcsolódóan a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról szóló 1995. évi LX. törvény (VI. Ppn.) által beiktatott 141. § (2) bekezdése megsértéséért alkalmazott (6) bekezdésben rögzített szankciót vonom vizsgálat alá. A régi Pp. a 141. § (2) bekezdésében előírta, hogy a felek kötelesek tényállításaikat, nyilatkozataikat, bizonyítékaikat a per állása szerint, a gondos és az eljárást elősegítő pervitelnek megfelelő időben előadni, illetve előterjeszteni. Továbbá ezen bekezdés megsértésének szankciójaként a (6) bekezdés rögzítette, ha a felek valamelyike ezen követelmény ellenére tényállításának, nyilatkozatának előadásával, bizonyítékainak

⁵²⁶ Pp. 254. § (1) bek.

előterjesztésével alapos ok nélkül késlekedik, és ennek a kötelezettségének a bíróság felhívására sem tesz eleget, a bíróság ezek bevárása nélkül határoz. Kivételt képezett az az eset, ha a bíróság álláspontja szerint a fél előadásának, előterjesztésének bevárása nem késleltette a per befejezését, ekkor a bíróság bevárta azokat.⁵²⁷ Tehát ezen rendelkezés alapján, ha a fél előterjesztésével késlekedett és a bíróság felhívására sem tette azt meg, akkor kizárható volt. Németh János szerint a régi Pp. 141. § (2) és (6) bekezdései megfelelő keretet biztosítanak.⁵²⁸ Kiss Gábor szerint a „Pp. 141. § (2) bekezdése szintén nem az egységes jogalkalmazás irányába hat. A törvény szerkezetében a 141. § (2) bekezdés az első érdemi tárgyalásra vonatkozó szabályok között helyezkedik el. Ennek ellenére olyan általános követelményt fogalmaz meg, amely túlmutat az eljárás ezen szakaszán.”⁵²⁹ Ezt támasztja alá a régi Pp. 141. § (2) bekezdés harmadik mondata is, amely szerint, „ha a bizonyítás lefolytatása az első tárgyaláson ennek ellenére nem lehetséges, vagy csak részben lehetséges, a bíróság a tárgyalás elhalasztása mellett elrendelheti a per további előkészítését.” Czoboly Gergely értelmezése szerint ebből a rendelkezésből kiolvasható, hogy a jogalkotó azt célozta, hogy a bíróság az első tárgyaláson bizonyítást folytasson le. Ehhez kapcsolódik a feleknek a tények és bizonyítékok előterjesztésére vonatkozó kötelezettsége, azonban a feleknek ezt a kötelezettségét az első tárgyalás szabályainál rögzítette a törvény. Így Czoboly Gergely álláspontja szerint ellentét van a rendelkezés célja és elhelyezése között, ezen ellentét feloldása érdekében lépnie kellett volna a jogalkotónak és világossá, egyértelművé tenni a szabályozást.⁵³⁰

5.3. A Pp. által alkalmazott osztott perszerkezet

Az Ajánlás 1. sz. elvként rögzíti: „Rendes körülmények között a pert legfeljebb két tárgyaláson kell befejezni: az első esetlegesen az előkészítő jellegű tárgyalás és a második folyamán történik a bizonyítás felvétele, a felek előadásai és ha lehetséges, az ítélet meghozatala. A bírónak ügyelnie kell arra, hogy minden, a második tárgyalásra szükséges cselekményt elvégezzenek a megfelelő időben, elviekben minden halasztás tilos, kivéve akkor, ha új tények vagy más rendkívüli és fontos körülmények merülnek fel.”⁵³¹ Az Ajánlás 5. sz. elvében szintén a perkoncentrációt szolgáló elvárás jelenik meg: „Kivéve, ha a törvény másképpen rendelkezik, a

⁵²⁷ régi Pp. 141. § (2) és (6) bek., Hatályos: 1995. VIII. 29-től

⁵²⁸ Németh János: Alapvető elvek (I. fejezet). In: Németh János- Kiss Daisy (szerk.): A polgári perrendtartás magyarázata. 1. kötet, 3. átdolgozott kiadás, Budapest, Complex 2010. 69. o.

⁵²⁹ Kiss Gábor: Még egyszer a Pp. 1995-ös módosításának a pervezetésére gyakorolt hatásáról. Magyar Jog, 1999/5. 288. o.

⁵³⁰ Czoboly: A perelhúzóadás megakadályozásának eszközei. i. m. 2014. 166-167. o.

⁵³¹ Ajánlás 1. elv

*felek követeléseit, a jogcselekedeteket, a kifogásokat és elviekben a bizonyítékokat a lehető leghamarabb, az eljárás kezdetén be kell jelenteni, meg kell tenni illetve fel kell mutatni, és minden esetben – ahol ez létezik – az eljárás előzetes szakaszának befejezése előtt.*⁵³² Az Ajánlás megfogalmazza, hogy a pert legfeljebb kettő tárgyaláson be kell fejezni.

Az Ajánlásból értelmezésem szerint egyfajta osztott tárgyalási rendszer alkalmazása olvasható ki, mivel a kettő tárgyalás, amelyről az Ajánlás ír, nem ugyanazzal a funkcióval bír, és azok nem egymást követik folytatólag ugyanazzal a célzattal. Az első tárgyalás előkészítő jellegű, míg a második tárgyaláson a bizonyításfelvétel és a döntéshozatal történik. Ennek alapján a két tárgyalás funkcióban mindenképp, de véleményem szerint időben is elkülönül egymástól.

A Plósz-féle Pp. a polgári pert két szakra bontotta: a perfelvételi és az érdemleges tárgyalási szakra, a két szak között a választóvonal az alperes perbebocsátkozása volt. A rendszerváltás után a per szerkezetére vonatkozóan megfogalmazódtak olyan álláspontok, hogy az osztott tárgyalási rendszerhez érdemes lenne visszatérni, mivel az az eljárást feszelesebbé tenné.⁵³³

Már a Konceptióban szabályozási célként szerepelt az osztott perszerkezet bevezetése. A régi Pp. által alkalmazott egységes perszerkezeten a változtatást a perhatékonyság és a perek észszerű időn belül történő befejezésének követelménye indokolja. A Konceptióban a peres eljárás kettéosztása megjelenik, perelőkészítő szakra és érdemi tárgyalási szakra történő bontásban. A kodifikációs munkálatok során ez a felosztás beépült a törvénykönyvbe, a hatályos polgári eljárásjogi kódexünk a polgári peres eljárást két részre osztotta: perfelvételi szakra és érdemi tárgyalási szakra. A két szakot a bíróság perfelvételt lezáró végzése választja el egymástól. A perkoncentráció egyik biztosítékának tekintendő az eljárás két részre tagolása. A Pp. az eljárást ezzel a tagolással mind funkciójában, mind időben két részre bontja. A perfelvételi szakban a felek meghatározzák a jogvita kereteit, ezzel adnak tartalmat a perfelvételnek.

A bíróság alaki és anyagi pervezetésével irányítja a perfelvételt. A bizonyítási indítványok előterjesztése a perfelvételi szakra tartozik, míg a bizonyítás lefolytatására az érdemi tárgyalási szakban kerül sor. A kérelmek, az indítványok a perfelvételi szak végére rögzülnek, ezt követően keresetváltoztatásra, bizonyítási indítvány előterjesztésére főszabály szerint nincs lehetőség. Ezen tilalom alól csak kivételes esetben, meghatározott feltételek teljesülése esetén lehet eltérni.⁵³⁴ Az I. Pp. Novella megváltoztatta a keresetváltoztatás és az ellenkérelem-változtatás fogalmát, így az érdemi tárgyalási szakban a perfelvétel lezárásakor rögzült

⁵³² Ajánlás 5. elv

⁵³³ Cserba Lajos: Gondolatok a polgári per megindításának előkészítéséhez. Magyar Jog 1992/5. sz. 297. o.

⁵³⁴ Wopera: A törvény hatálya és az alapelvek. i. m. 40. o.

tényállításokhoz képest előadható új tényállítások már nem minősülnek kereset- vagy ellenkérelem-változtatásnak. A módosítás új rendelkezéseket vezetett be az új tényállítások érdemi tárgyalási szakban történő megengedhetőségének szabályozására. Meghatározták az új tények előadásának feltételeit, és azt, hogy a bíróság azokat mikor veheti figyelembe.⁵³⁵ A két szakot a perfelvételt lezáró végzés választja el egymástól (percezúra).⁵³⁶

A kodifikáció során az eljárások gyorsításának elérését az eshetőségi elv alkalmazásában látták. A Konceptió így fogalmaz az eshetőségi elv kapcsán: *„Az eljárások gyorsításának egyik eszköze lehet az eshetőségi elv érvényesítése, amely alapján a feleknek minden – egymást ki nem záró – eljárási cselekményüket azonos határidőben kell elvégezniük. Ez azonban számos „felesleges” tényállítást, kifogásközlést, bizonyítási indítványt eredményezhet, mert a felek azokat még egymás eljárási cselekményeinek ismerete nélkül kell megtenniük. Az eshetőségi elv esetleges érvényesítése esetén a fentiekre tekintettel kell lenni, és ezeket megfelelő határok közé kell szorítani, illetve esetlegesen az eshetőségi elv nem az egész eljárást átható elvként, hanem csak egyes kivételes esetekben lenne alkalmazható.”*⁵³⁷ Szívós Kristóf úgy jellemezte az eshetőségi elvet, hogy az egy objektív határvonalat húz a perben a felek számára, hogy bizonyos perbeli cselekményeiket egy meghatározott határidőig kell megtenniük, és azt követően azok megtétele főszabály szerint már nem lehetséges.⁵³⁸ Az eshetőségi elvből következnek a Pp. preklúziós szabályai.

5.3.1. Perindítás

Amint azt a Pp. 169. § (1) bekezdése rögzíti, felperesnek a pert keresetlevéllel kell megindítania alperes ellen. A Pp. a 170. §-ban meghatározza részletesen a keresetlevél tartalmi elemeit. Pákozdi Zita szerint a Pp. rendelkezéseinek célja *„hogy rendelkezésre álljon a bíróság és az alperes számára is valamennyi leglényegesebb adat, amelyek a 2016. évi CXXX. törvény által bevezetett osztott perszerkezet-állítási/perfelvételi szakaszában előírt feladatok teljesítéséhez szükségesek, és hogy a felek jogvitája rövid időn belül érdemben tárgyalható legyen”*.⁵³⁹

Egyetértek ezzel a megállapítással, véleményem szerint ezt támasztja alá, hogy a jogalkotó részletesen meghatározta a kötelező tartalmi elemek listáját, és a régi Pp.-hez viszonyítva új elemekkel is kiegészült ez a kör. A Plósz-féle Pp. a keresetlevelet csupán idézési kérelemnek

⁵³⁵ Pp. 214. § (3) – (5) bek.

⁵³⁶ Pp. 194. §

⁵³⁷ Konceptió 66. o.

⁵³⁸ Szívós Kristóf: Az eventualitás elvének hatása a perfelvételi nyilatkozatok előterjesztésére. Magyar Jog 2022/2. sz. 65. o.

⁵³⁹ Pákozdi: A perindítás és a keresetlevél szabályai az új Pp. -ben. i. m. 345. o.

tekintette. A keresetlevél kutatási témám szempontjából releváns tartalmi elemeiről a per tárgyának meghatározásánál részletesen írtam, ezért azokat ehelyütt már nem fejtegetem. A keresetlevelet annyiban érintem, amennyiben az eljárás menetének vizsgálata szempontjából szükséges. A keresetlevelet a bíróság a beérkezéstől számítva – általános intézkedési kötelezettségének megfelelően – harminc napon belül megvizsgálja. Először a keresetlevél befogadhatóságát kell vizsgálnia a bíróságnak. A Pp. a perakadályok tekintetében a Plósz-féle Pp.-hez nyúlik vissza, azonban annyit változtat a terminológián, hogy a keresetlevél idézés kibocsátása nélküli elutasítása helyett a visszautasítást használja. Bartha Bence véleménye szerint az idézés kibocsátása nélküli fordulat elhagyását indokolja, hogy a keresetlevél nem az idézés kibocsátását kéri, tehát a hatályos szabályozásban nem arra irányul, hogy a bíróság annak alapján bocsássa ki az idézést alperes részére.⁵⁴⁰ Ha a keresetlevéllel szemben támasztott követelményeket áttekintjük, akkor megállapítható, hogy Plósz-féle Pp.-hez képest sokkal magasabbak az elvárások vele szemben, ebből is megállapítható, hogy már nem idézési kérelemnek tekintendő a kezdőirat.

Amennyiben a bíróság a keresetlevél vizsgálata során azt állapítja meg, hogy nincs szükség áttételre, hiánypótlásra vagy visszautasításra, akkor perfelvételre alkalmasnak találja. Ekkor közli az alperessel és felhívja, hogy írásbeli ellenkérelmét negyvenöt napon belül terjessze elő. A régi Pp. alapján is meg kellett a bíróságnak vizsgálnia a keresetlevelet a beérkezéstől számítva harminc napon belül. Tehát a keresetlevél vizsgálatára irányadó határidő megegyezik a két polgári perrendtartásban. A régi Pp. szabályai alapján a bíróság szintén vizsgálta, hogy szükség van-e áttételre, hiánypótlásra felhívni felperest vagy idézés kibocsátása nélkül elutasítani a keresetlevelet. Amennyiben az előző intézkedésekre nem volt szükség, akkor a bíróság kitűzte a tárgyalás határnapját és arra az alperest idézte a keresetlevél megküldésével együtt.⁵⁴¹ A régi Pp. szabályai alapján indokolatlan lett volna megvárni a tárgyalás kitűzésével a keresetlevél alperes részére történő kézbesítését, mivel a bíróság alperest nem hívta fel ellenkérelem vagy más irat előterjesztésére, és az eljárás más irányt nem vehetett ezt követően, minthogy a tárgyalás következett az eljárás láncolatán. Alperes ellenkérelmét az első tárgyaláson felperes nyilatkozata után terjesztette elő.⁵⁴²

⁵⁴⁰ Bartha: A tárgyalási szerkezet változásainak hatásai a polgári perben. i. m. 190. o., Bartha Bence: A keresetlevél és az ellenkérelem érdemi része. Közjegyzők Közlönye 2020/4. sz. 41. o.

⁵⁴¹ régi Pp. 124. §

⁵⁴² régi Pp. 139. §

Az osztott perszerkezetben a perfelvételi és az érdemi tárgyalási szak között éles választóvonal húzódik. Azonban a perindítás és a perfelvételi szak határát illetően különböző álláspontok alakultak ki. Ezek rövid bemutatását követően felvázolom saját álláspontomat is.

A perindítás és a perfelvételi szak határa Zsitva Ágnes szerint a kereset közléséhez kapcsolódik. Álláspontja szerint a kereset közlésével megkezdődik a perfelvétel, tehát a perindítási szakból átlép az eljárás a perfelvételi szakba.⁵⁴³ Wallacher Lajos szerint a perindítási szak a kereset alperessel történő közléséig tart, ha alperes nem terjeszt elő ellenkérelmet, bírósági meghagyást bocsátanak ki, és akkor ebben a szakban fejeződik be az eljárás. Tehát Wallacher Lajos a bírósági meghagyás kibocsátását a perindítási szakba sorolja.⁵⁴⁴ Bartha Bence álláspontja szerint az alperes írásbeli ellenkérelme egyfajta választóvonal, ennek előterjesztésével a perfelvételi szakba lép át az eljárás. Amennyiben alperes nem terjeszt elő írásbeli ellenkérelmet, akkor marad az eljárás a perindítási szakban a bírósági meghagyás kibocsátásánál.⁵⁴⁵

A Pp. XI. „*Perindítás*” című fejezetében szabályozza a keresetlevelet, a kereset közlését, valamint a bírósági meghagyást. A XII. Fejezet „*Perfelvételi szak*” a perfelvétel általános rendelkezéseivel és a perfelvétel perfelvételi tárgyalásig terjedő szabályaival kezdődik. A Pp. szerkezeti felépítése alapján a bírósági meghagyás a perindítás körébe tartozik, ezért annak elemzését itt tettem meg. A bírósági meghagyással szemben igénybe vehető perorvoslati eszköz az ellentmondás. Szabályszerű ellentmondás esetén a bírósági meghagyás hatályát veszti, és úgy kell tekinteni, mintha alperes határidőben előterjesztette volna ellenkérelmét. Ekkor az eljárást a perfelvétel szabályai szerint kell folytatni.⁵⁴⁶

Bartha Bence és Wallacher Lajos álláspontjával értek egyet, amely szerint a perfelvételi szak az alperes írásbeli ellenkérelmének előterjesztésével kezdődik meg, ha ezt alperes elmulasztja, akkor a perindítási szakban ér véget az eljárás. Az írásbeli ellenkérelemmel kezdődhet meg, illetve kezdődik meg a jogvita kereteinek tisztázása. Amennyiben alperes nem terjeszt elő ellenkérelmet és a bíróság a kereseti kérelem tartalmának megfelelően marasztalja a bírósági meghagyásban, akkor nem beszélhetünk perfelvételi szakról, hiszen annak lényege a jogvita kereteinek meghatározása, de ebben az esetben ez a funkció értelmezhetetlen, mivel alperes nem reagált a felperesi kezdőíratra. Álláspontom szerint a bírósági meghagyás kibocsátása

⁵⁴³ Pákozdi Zita: Perindítás. A perindítás joghatásainak beállása. In: Wopera Zuzsa (szerk.): Kommentár a polgári perrendtartáshoz. Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez. Budapest, Wolters Kluwer Hungary Kft., 2019. 461. o.

⁵⁴⁴ Wallacher Lajos: Az elsőfokú eljárás (XI. fejezet). In: Nagy Adrienn és Wopera Zsuzsa (szerk.): Polgári Eljárásjog I. Budapest, Wolters Kluwer, 2018. 262. o.

⁵⁴⁵ Bartha: A tárgyalási szerkezet változásainak hatásai a polgári perben. i. m. 209. o., Bartha Bence: A perfelvételi szak egyes szerkezeti kérdései a polgári perben. Közjegyzők Közlönye 2021/3. sz. 21. o., Bartha: A keresetlevél és az ellenkérelem érdemi része. i. m. 53. o.

⁵⁴⁶ Pp. 182. §

esetén a perindítási szakban befejeződik az eljárás. Véleményem szerint a Pp. 182. § (3) bekezdésének rendelkezéséből is az az értelmezés vonható le, hogy írásbeli ellenkérelem birtokában, attól az időponttól, hogy ez az irat a bíróság rendelkezésére áll, az eljárás a perfelvétel szabályai szerint folyik tovább, tehát a perfelvételi szakba történő átlépéshez szükséges az alperes írásbeli ellenkérelme.

A régi Pp. szabályai alapján a bíróság a kereset alperes részére történő kézbesítésével egyidejűleg kitűzte a tárgyalást. A Pp.-ben a régi Pp.-hez viszonyítva újítás, hogy a keresetlevél kézbesítésével egyidejűleg nem tűzik ki az első tárgyalást. Ha a bíróság a keresetet perfelvételre alkalmasnak találja, akkor kézbesíti alperesnek és felhívja az írásbeli ellenkérelem előterjesztésére. Amennyiben az alperes a bíróság felhívásának nem tesz eleget, vagyis nem terjeszt elő írásbeli ellenkérelmet és beszámítást tartalmazó iratot sem, akkor a bíróság hivatalból, tárgyaláson kívül bírósági meghagyással kötelezi. A bírósági meghagyás tartalma megfelel az alperessel közölt kereseti kérelemben foglaltakkal. Változás a régi Pp. szabályaihoz képest, hogy nem kell az első tárgyalásig várni a mulasztás jogkövetkezményének alkalmazásával, mivel annak kibocsátására már akkor sor kerül, ha alperes elmulasztja az írásbeli ellenkérelem előterjesztését. A régi Pp. alapján a bíróság akkor kötelezte alperest bírósági meghagyással, ha nem jelent meg az első tárgyaláson és írásbeli védekezést sem terjesztett elő, azonban ekkor is csak felperes kérelmére bocsátotta ki azt a bíróság. A bírósági meghagyás kibocsátása kapcsán szintén változás a régi Pp.-hez képest, hogy a Pp. rendelkezései alapján tárgyaláson kívül, valamint nem a felperes kérelmére, hanem hivatalból kerül arra sor.⁵⁴⁷ Amennyiben a bíróság a keresetlevél megvizsgálása során a keresetlevelet perfelvételre alkalmasnak találja, akkor kézbesíti alperes részére, és ezzel egyidejűleg felhívja az írásbeli ellenkérelem előterjesztésére. A régi Pp.-hez képest új elem, hogy kötelező jelleggel kell alperesnek írásbeli ellenkérelmet előterjesztenie, amennyiben el akarja kerülni, hogy bírósági meghagyással marasztalják.

Jelentős eltérés a régi Pp. perrendjéhez képest, hogy a tárgyalást írásbeli előkészítés előzi meg.⁵⁴⁸ Ezzel azt kívánja elérni a jogalkotó, hogy az érdemi ellenkérelem már a perfelvételi tárgyalás előtt rendelkezésre álljon, és ne a tárgyaláson adják elő szóban. Így a bíróság és a felperes számára már a perfelvételi tárgyalásra az ellenkérelem tartalma ismert lesz.⁵⁴⁹ Puskás Péter szerint az ellenkérelem kötelező előterjesztése azt eredményezi, hogy nem az első

⁵⁴⁷ Udvary Sándor: Új Pp. – Új perszerkezet. *Advocat* 2017/1-2. sz. 9. o., Bartha: A keresetlevél és az ellenkérelem érdemi része. i. m. 52-53. o.

⁵⁴⁸ Zsitva Ágnes: Újjászületett elsőfokú eljárás a perkoncentráció jegyében. *Advocat* 2017/különszám 11. o.

⁵⁴⁹ A Pp. 189. § (3) bekezdése alapján a bíróság a felperes részére a perfelvételi tárgyalásra történő idézéssel együtt kézbesíti alperes írásbeli ellenkérelmét.

tárgyaláson kell azt jegyzőkönyvezni, és nem ott szembesül a bíróság és felperes az abban foglaltakkal, így érdemi haladás várható.⁵⁵⁰

Álláspontom az ellenkérelem kötelező előírása kapcsán, hogy a jogvita kereteinek tisztázását (és ezáltal az eljárás előrehaladását) segíti, mivel a perfelvételi tárgyalásra már nemcsak felperes tényállításai és kérelme lesz ismert a keresetlevélben foglaltak alapján, hanem alperes védekezése is. Így a bíróság és felperes nem a régi Pp. szerinti első tárgyaláson, a Pp. szerinti perfelvételi tárgyaláson szembesül alperes keresetlevélre vonatkozó „válaszával”. Úgy gondolom, hogy ez az első/perfelvételi tárgyalást gördülékenyebbé teszi, és lehetővé teszi, hogy egy perfelvételi tárgyalás tartásával lezáruljon a perfelvétel.

5.3.2. Perfelvételi szak szerepe és tartalma az osztott perszerkezetben

A perfelvételi szak nem új fogalomként jelenik meg a magyar polgári perjogban. A Pp.-ben az osztott perszerkezet, valamint a perfelvételi szak a Preambulumban megfogalmazott magyar perjogi hagyományokra építés alapján került be. Hiszen a Pp. az eljárást két részre osztja, ahogy azt a Plósz-féle Pp. is tette. Mindkét perrendtartás esetében az osztott perszerkezet alkalmazásának jogalkotói indoka az eljárás gördülékenyebbé, hatékonyabbá és gyorsabbá tétele volt. A két eljárásjogi kódex esetében a két tárgyalási szak elválasztása azonban különböző, azok határvonala máshol húzódik. A perfelvétel tartalma a jogvita kereteinek meghatározása, a Pp. a 183. § (1) bekezdésben rögzíti, hogy a feleknek és a bíróságnak milyen tevékenységei tartoznak ide.⁵⁵¹ A perfelvételi szak célja a jogvita kereteinek és tartalmának meghatározása.

A perelhúzás megakadályozására alkalmasabb az az eljárási törvény, amely az adott per sajátosságaihoz igazodóan a bírónak különböző útvonalakat biztosít a bírói aktivitásra.⁵⁵² Ez a megoldás érhető tetten a Pp. szabályozásában a perfelvételi módok meghatározásánál. Az ellenkérelem bírósághoz érkezését követően a Pp. a bíróság kezébe adja a perfelvétel módjának

⁵⁵⁰ Puskás Péter: Perindítás. In: Petrik Ferenc (szerk.): Polgári Eljárásjog I., 3. kiad., Budapest, HVG-Orac, 2017. 381. o.

⁵⁵¹ Pp. 183. § (1) „A perfelvétel körében a felek keresetlevélben és perfelvételi iratban feltüntetett illetve perfelvételi tárgyaláson előadott tényre és jogra vonatkozó állítással, tagadással, be- vagy elismeréssel, ezekből következő kérelemmel, a tények megállapításához szükséges bizonyítási indítvánnyal, a bizonyítékok és a bizonyítási indítványok értékelésére vonatkozó nyilatkozattal, valamint bizonyítási eszköz rendelkezésre bocsátásával (a továbbiakban együtt: perfelvételi nyilatkozat) – a bíróság közrehatása mellett – meghatározzák a jogvita kereteit.”

⁵⁵² Szabó Imre: Perjogi kísérletek az igényérvényesítés gyorsítására. In: Certicky, Mária (szerk.): Innovatív magánjogi megoldások a társadalmi-gazdasági haladás szolgálatában. Miskolc, Magánjogot Oktatók Egyesülete 2020. 16. o.

megválasztását, ezáltal rugalmas permenetrendet biztosít. Udvary Sándor ennek kapcsán úgy fogalmaz: „... *mintegy á la carte* menüt adott a bíró kezébe...”.⁵⁵³

Itt tennék utalást az schZPO szabályaira, ahol a bíró adott ügyben az előkészítő szakban szintén három eljárási módozat közül választhat. A Pp. alapján a bíróság három lehetséges perfelvételi útvonal közül választhat, ez a rugalmas szabály lehetőséget ad az adott ügy sajátosságainak figyelembevételére. Így a bíró a konkrét ügy sajátosságaihoz igazodva tud dönteni arról, hogy melyik út segíti elő a perfelvétel mihamarabbi lezárását. Az első lehetséges perfelvételi útvonal, hogy a bíróság a perfelvételi tárgyalás kitűzése előtt további írásbeli perfelvételt rendel el. Ebben az esetben kézbesíti felperesnek alperes írásbeli ellenkérelmét és felhívja válaszirát előterjesztésére határidő megjelölésével. Második perfelvételi mód, hogy a bíróság kitűzi a perfelvételi tárgyalást. Az ellenkérelem beérkezését követően a harmadik lehetséges folytatási módja a perfelvételnek, hogy a bíróság a perfelvételi tárgyalás mellőzésével jár el. A bírót a perfelvétel módjának megválasztása csak ezen három lehetséges útvonal közül illeti meg.⁵⁵⁴

Ha a bíróság további írásbeli perfelvételt rendel el, akkor megküldi felperesnek alperes írásbeli ellenkérelmét, és felhívja a válaszirát előterjesztésére. Az Értelmező rendelkezések meghatározzák a perfelvételi iratok körét, amely szerint ebbe a körbe tartozik az írásbeli ellenkérelem, a válaszirát, a viszontválasz, az előkészítő irat, a viszontkereset-levél, valamint a beszámítást tartalmazó irat.⁵⁵⁵ Perfelvételi iratot csak a bíróság felhívására terjeszthet elő a fél. Jogkövetkezmény is társul ahhoz, ha a fél bírósági felhívás nélkül terjeszt elő iratot, ez pedig a hatálytalanság.⁵⁵⁶ Ez a korlátozás szándékozza meggátolni, hogy a fél tetszőleges időpontban és mennyiségben terjesszen elő iratot, és ezzel a perfelvétel menetét széttöredezze.⁵⁵⁷

Véleményem szerint ezen perfelvételi út alkalmazása esetén a perfelvételi tárgyalás előtt az iratváltás elősegíti a jogvita tisztázását és elősegíti a perfelvétel lezárását. Az iratváltás viszonylag rövid időn belül megtörténhet, így az eljárás tartamát tekintve nem eredményezi annak meghosszabbodását. Álláspontom szerint a hasznossága jóval meghaladja az esetlegesen az eljárás tartamában eredményezett plusz tartamot, mivel a tisztázó funkció miatt inkább az eljárás rövidülése várható tőle.

Fontos, hogy az írásbeli perfelvételt követően perfelvételi tárgyalást kell tartani. Amennyiben a bíróság az ellenkérelem beérkezését követően perfelvételi tárgyalást tűz, arra a feleket idézi. A perfelvételi tárgyalás elején a bíróság összegzi a jogvita szempontjából lényeges

⁵⁵³ Udvary: Új Pp. – Új perszerkezet. i. m. 10. o.

⁵⁵⁴ Pp. 187. §, Zsitva: Újjászületett elsőfokú eljárás a perkoncnetráció jegyében. i. m. 12. o.

⁵⁵⁵ Pp. 7. § 16. pont

⁵⁵⁶ Pp. 203. § (1) bek.

⁵⁵⁷ Zsitva: Újjászületett elsőfokú eljárás a perkoncnetráció jegyében. i. m. 12-13. o.

nyilatkozatokat és a felek erre vonatkozóan észrevételt tehetnek. Ha a felek nyilatkozataikat megtették és a jogvita keretei tisztázódtak, akkor a perfelvételt lezárják. A felek kérhetik, hogy a bíróság a perfelvételt tárgyalás mellőzésével zárja le, ezt felperes a keresetlevélben, alperes az ellenkérelemben teheti meg.⁵⁵⁸ Azonban ez a kérelem nem köti a bíróságot, így a bíróság döntési jogköre megmarad a perfelvételi mód alkalmazására vonatkozóan.

A perfelvételi tárgyalás mellőzésével történő eljárás a régi Pp. hatálya alatt elhúzódó eljárásokkal összehasonlítva azokkal ellentétes. A régi Pp. hatálya alatt az eredményezte az eljárások elhúzódását, hogy több tárgyalási határnapot kellett tűzni és több folytatólagos tárgyalást kellett tartania a bíróságnak. Abban az esetben, ha a bíróság tárgyalás tartása nélkül lezárja a perfelvételt, akkor ez azt jelenti, hogy a rendelkezésre álló iratok alapján meghatározhatóak a jogvita keretei. Ezen perfelvételi mód alkalmazása esetén az írásbeliség kizárólagos lenne a perfelvétel során, míg tárgyalás hiányában a szóbeliség elve nem jutna szerephez.

A régi Pp. hatálya alatti eljárással és egységes perszerkezettel összevetve megállapítható, hogy a három lehetséges perfelvételi mód közül a perfelvételi tárgyalás tartása közelít a korábbi eljáráshoz. Ez a perfelvételi mód tekinthető a bírók számára is a hagyományosabbnak. Az írásbeli perfelvétel hasonlóságot mutat a régi Pp. hatálya alatt az első tárgyalást követő, tárgyalások közötti írásbeli előkészítéssel.⁵⁵⁹ Azonban a Pp. szabályai szerint ez az írásbeli előkészítés megelőzi a tárgyalást. Logikusabbnak tartom a Pp. által alkalmazott menetet, hogy azokat a kérdéseket, amelyeket lehet, írásban tisztázzanak, és a perfelvételi tárgyalásra csak ezt követően kerüljön sor. A két tárgyalás, az első és a folytatólagos tárgyalás közé elhelyezett írásbeli előkészítést rendszertanilag nem tartom helyesnek. A régi Pp. tárgyalásra vonatkozóan tartalmazott rendelkezéseket, a Pp. perfelvételi tárgyalásra, érdemi tárgyalásra és a két szak vonatkozásában rögzíti szabályokat.

A perfelvételi tárgyalás menete speciális a régi Pp. tárgyalásra vonatkozó szabályaihoz, illetve annak menetéhez képest. A perfelvételi tárgyalás kezdetén a bíróság összegzi a jogvita szempontjából lényeges nyilatkozatokat, amelyre a felek észrevételt tehetnek. A bíróság lehetőséget biztosít a feleknek a perfelvételi nyilatkozataik előadására. Ha előadták a perfelvételi nyilatkozatokat és a tárgyalást nem kell elhalasztani, akkor a bíróság lezárja a perfelvételt.

A CKOT vizsgálta azt a kérdést, hogy a bíróság a perfelvételi tárgyalás kitűzése mellett elrendelheti-e a további írásbeli perfelvételt. A vizsgálódás után megfogalmazta, hogy a három

⁵⁵⁸ Pp. 197. § (3) bek.

⁵⁵⁹ régi Pp. 141. §

perfelvételi mód nem vegyíthető, de a bíróság a perfelvételi tárgyalás kitűzése mellett – a tárgyalás további előkészítése érdekében – a Pp. 202. §-a szerinti előkészítő irat benyújtását is elrendelheti. Erre sor kerülhet a Pp. rendelkezéseivel összhangban álló minden olyan esetben, amikor a további írásbeli perfelvétel elrendelésére a bíróságnak a kitűzés előtt nem volt lehetősége (mert pl. a Pp. 187. § a) pontja szerinti perfelvételi utat a törvény kizárja), vagy a bíróság azt indokoltan tartja, avagy a legnagyobb körütekintés mellett sem volt megállapítható az elrendelés indokoltsága (pl. a fél indokai előadása mellett indítványozza előkészítő irat benyújtására való felhívását), és a bíróság biztosítja a feleknek a további írásbeli előkészítés tárgyalásig történő lezárhatóságához szükséges megfelelő határidőt.⁵⁶⁰ Fontosnak tartom kiemelni, hogy a bírót a választás a három perfelvételi mód közül illeti meg, azok közül csak egyik utat választhatja és nem vegyítheti azok elemeit.

Köblös Adél kiemeli, hogy a bíró diszkrecionális jogköre az egyik lényeges eleme a főtárgyalási rendszer hatékony működésének. Kifejti, hogy a szabályoknak megfelelően rugalmasnak kell lenniük ahhoz, hogy az eljárást a főtárgyalást megelőzően az ügy sajátosságaihoz lehessen igazítani. Ahhoz, hogy a bíró egy adott ügy körülményeihez igazíthassa az eljárás előkészítő részét, választási lehetőségekre és döntési szabadságra van szükség.⁵⁶¹ Véleményem szerint a főtárgyalási rendszer hatékony működéséhez Köblös Adél által szükségesnek tartott ezen elem megjelenik a Pp. szabályozásában a rugalmas perfelvételi szabályok körében, a bírónak van választási lehetősége a perfelvétel menetét illetően és a diszkrecionális jogköre is megvan hozzá. Egyetértek Köblös Adél nézetével, mivel fontos az eljárás tartama szempontjából, hogy a jogvita kereteit úgy tisztázzák, ahogy az adott ügyben lehatékonyabb tud lenni.

Czoboly Gergely szerint a perek elhúzódását eredményezi, ha a jogalkotó merev eljárási szabályokat hoz létre, ezáltal a bírói mérlegelés nem kap elégséges teret, és így a bíró nem tudja az eljárást az adott ügy körülményeire igazítani.⁵⁶² Ennek következménye, hogy akár egy egyszerű megítélésű ügynél is végig kellene járni egy hosszabb előkészítést, ami a konkrét ügy vonatkozásában indokolatlan és ez a hosszas előkészítés az eljárás elhúzódásához vezetne.

Egyetértek Czoboly Gergely véleményével, és fontosnak tartom, hogy az eljárás menetét az adott ügy sajátosságaihoz lehessen igazítani, mivel ez az eljárás tartamára jelentős kihatással van. A Pp. a perfelvételi szak rugalmas szabályaival erre lehetőséget és keretet ad. A bíró a két alapírat ismeretében tud döntení arról, hogy melyik perfelvételi utat szükséges bejárni a jogvita

⁵⁶⁰ CKOT 2018. november 19-21. 37. számú állásfoglalása

⁵⁶¹ Köblös: Új megoldások az elsőfokú eljárás szabályaiba. i. m. 21. o.

⁵⁶² Czoboly: A perelhúzóadás megakadályozásának eljárási eszközei. i. m. 122. o.

eldöntéséhez. Véleményem szerint ez jogvitáról jogvitára változhat, amennyiben nem lehetne a Pp. által szabott keretek között egyediesíteni, az az eljárás tartamára negatív hatással bírna. Az írásbeliség erősödése figyelhető meg a Pp.-ben,⁵⁶³ az alperesnek írásban kell előterjesztenie (és nem szóban előadnia) ellenkérelmét, valamint a perfelvételi szakban további írásbeli perfelvétel elrendelése esetén perfelvételi iratok előterjesztésére hívja fel a bíróság a feleket a jogvita tisztázása érdekében. A rugalmas perfelvételi szabályoknak eredményeként lezárhatják a perfelvételt perfelvételi tárgyalás tartása nélkül, lehet tehát tisztán írásbeliség, az előterjesztett iratok alapján, a szóbeliséget mellőzve. A régi Pp. a szóbeliség elvét erősítette, előkészítő iratváltásra nem volt lehetőség a bíróság és a felek között. A felperes keresetlevele állt írásban rendelkezésre, azonban alperesnek az első tárgyaláson szóban kellett előadnia ellenkérelmét. Udvary Sándor a fokozódó írásbeliség kapcsán így fogalmaz: *„Az alaposan előkészített tárgyalások, az időszerű eljárás záloga, hogy a bíróság a lehető leghamarabb megismerje a per jogi, ténybeli, bizonyítási kereteit. Ennek szem előtt tartásával helyes iránynak tartjuk a bírósági meghagyás kissé átalakított szerepét, ami illeszkedik egyben a fokozott írásbeliségi követelményhez.”*⁵⁶⁴ Egyetértek Udvary Sándor véleményével, ha a releváns kérdések tisztázása nem a perfelvételi tárgyalásra marad, hanem azt megelőzően írásban tisztázódnak, akkor elegendő egy perfelvételi tárgyalást tartani és az eljárás haladhat tovább, ez pedig az eljárás tartamára pozitív kihatással bír.

A perfelvételi szak tartalmának részeként fontosnak tartom elemezni a keresetváltoztatás és az ellenkérelem változtatás lehetőségét. A Pp. az „Alapelvek” között a 2. §-ban nevesíti a rendelkezési elvet, amely az eljárás teljes tartama alatt érvényesül, és különböző cselekmények megtételében nyilvánul meg. A rendelkezési elv érvényesülését támasztja alá, hogy felperes megváltoztathatja keresetét, valamint alperes megváltoztathatja ellenkérelmét. A régi Pp. szabályai alapján akár a tárgyalás berekesztése előtt sor kerülhetett keresetváltoztatásra, illetve új bizonyítási indítvány előterjesztésére. Az információ „csöpögtetése” újabb kérdéseket vethetett fel vagy lezártak vélt kérdéseket nyithatott meg, így az eljárás elhúzódásához vezetett. A régi Pp. hatálya alatt a bíró nem tudta megakadályozni, hogy a felek a pert elhúzzák. A Pp.-ben alkalmazott osztott szerkezetű tárgyalási rendszerben a keresetváltoztatás megengedhetősége időben korlátozott az eljárás folyamán, ennek megengedhetősége a két szak közötti cezúrához, a perfelvételt lezáró végzéshez kötött. A fél a perfelvételt lezáró végzés meghozataláig megváltoztathatja perfelvételi nyilatkozatait, ehhez az ellenérdekű fél hozzájárulására nincs szükség.

⁵⁶³ Köblös: Új megoldások az elsőfokú eljárás szabályaiban. i. m. 18. o.

⁵⁶⁴ Udvary Sándor: A jövő polgári perrendtartása madártávlatból. Pro Futuro 2016/2. sz. 125. o.

Jogkövetkezményként rögzítették, hogy a bíróság azt a felet, aki perfelvételi nyilatkozatát úgy teszi vagy változtatja meg, hogy arra a perfelvétel során korábban perfelvételi iratban vagy korábban tárgyaláson lehetősége volt, pénzbírsággal sújtja.⁵⁶⁵ Pénzbírság kiszabását a perfelvételi tárgyaláson előterjesztett perfelvételi nyilatkozat csak akkor alapozza meg, ha a perfelvételi nyilatkozat előterjesztésére a félnek korábbi perfelvételi iratban vagy korábbi perfelvételi tárgyaláson lehetősége lett volna.⁵⁶⁶ Éless Tamás a következőképp fogalmaz ezen rendelkezés kapcsán: *„a felek számára alapelveként megfogalmazott eljárástámogatási kötelezettség aprópénzre váltásaként kifejezésre juttatja azt az elvárást, hogy a felek a perfelvételi szakon belül is a legelső alkalommal, amikor arra lehetőségük nyílik, tegyék meg a perfelvételi nyilatkozataikat.”*⁵⁶⁷ A pénzbírság kiszabása esetén a bíróság azt mérlegeli, hogy a félnek korábban volt-e lehetősége a perfelvételi nyilatkozat megtételére. Ezt a szankciót a fél irányába az eljárástámogatási kötelezettség megsértése esetén alkalmazzák. Az eljárástámogatási kötelezettségből fakadóan elvárt, hogy a felek a legelső alkalommal, amikor lehetőségük van, tegyék meg perfelvételi nyilatkozataikat, ezáltal is segítve az eljárás haladását. Már a Plósz-féle Pp. is alkalmazott vagyonjogi szankciót a nem megfelelő időben történő előterjesztés esetére.⁵⁶⁸

A perfelvételi nyilatkozatok a perfelvételi szakban tehetők. Ezen nyilatkozatok megtételének módját nem korlátozták, erre a perfelvételi szakban írásban és a perfelvételi tárgyaláson szóban is lehetőség van. A perfelvétel során kereset-, illetve ellenkérelem-változtatásnak akkor van helye, ha a megváltoztatott kereset ugyanabból (vagy ténybeli és jogi alapon összefüggő) jogviszonyból ered, mint a korábbi. A perkoncentráció és a felek eljárástámogatási kötelezettségének elvéből fakadóan nem korlátok nélküli a kereset- és ellenkérelem-változtatás lehetősége a perfelvétel során sem. Ebből a szabályból megállapítható, hogy bár a perfelvételi szakban a keresetváltoztatás megengedett, azonban itt sem engedi teljesen szabadjára a Pp. a peranyag változtatását, hanem azokkal szemben feltételeket, illetve korlátokat állít. A keresetváltoztatás korlátja, hogy a keresetnek ugyanabból vagy – a ténybeli és jogi alapon – összefüggő jogviszonyokból kell erednie, mint a korábbi keresetnek.⁵⁶⁹

Ezen alapelvek által támasztott elvárás mind a felperessel szemben, hogy megfelelően készítse elő keresetét, alperessel szemben pedig, hogy megfelelően készítse elő védekezését, azaz a

⁵⁶⁵ Pp. 183. § (4) – (5) bek.

⁵⁶⁶ BDT 2019.4083

⁵⁶⁷ Éless Tamás – Döme Attila: Alapvetések a polgári per szervezetéhez. In: Németh János – Varga István (szerk.): Egy új polgári perrendtartás alapjai. Budapest, HVG-Orac, 2014. 54-78. o.

⁵⁶⁸ Plósz-féle Pp. 221. §

⁵⁶⁹ Pp. 185. § (1) bek.

felek adják elő, hogy mit kívánnak, illetve mit visznek perbe. Tartalmi követelményként fogalmazza meg a Pp., hogy a keresetváltoztatást tartalmazó nyilatkozatot a keresetlevélre vonatkozó szabályoknak megfelelő tartalommal, az ellenkérelem-változtatást tartalmazó nyilatkozatot az írásbeli ellenkérelemre vonatkozó szabályoknak megfelelő tartalommal kell megtenni.⁵⁷⁰

A CKOT foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy kell-e, és ha igen, akkor milyen határozatott kell a bíróságnak hoznia, ha a perfelvétel során előterjesztett keresetváltoztatást a bíróság befogadta, de az alperes alaptalanul kifogásolja, hogy a keresetváltoztatás nem megengedett, az alperes alappal kifogásolja, vagy a bíró utóbb észleli, hogy nem lett volna megengedhető? Ezt a kérdést vizsgálva a CKOT 10. számú állásfoglalásában azt állapította meg, hogy a bíróságnak a perfelvétel során befogadott keresetváltoztatás esetén az alperes megengedhetőség körében tett alaptalan kifogását nem fellebbezhető végzéssel el kell utasítani. Abban az esetben, ha az alperesnek a megengedhetőség körében tett kifogása alapos vagy a bíróság utóbb észleli a keresetváltoztatás meg nem engedhetőségét, a perfelvételt lezáró végzés meghozataláig visszautasítja/elutasítja, azt követően az eljárást meg kell szüntetni a Pp. 240. § (1) bekezdés a) pontja⁵⁷¹ alapján.⁵⁷² A CKOT foglalkozott a keresetváltoztatást tartalmazó nyilatkozat tartalmával, és arra a megállapításra jutott, hogy a perfelvétel során keresetváltoztatás esetén a keresetváltoztatást tartalmazó nyilatkozatban a keresetnek csak a változtatással érintett részét kell feltüntetni, a keresetlevél változtatással nem érintett tartalmi elemeit nem kell előadni.⁵⁷³ Ha a keresetváltoztatást tartalmazó nyilatkozatot visszautasítják, akkor újból előterjeszhető a perfelvétel lezárásáig, a törvényben nem korlátozták, hogy hány alkalommal terjeszthető elő keresetváltoztatást tartalmazó nyilatkozat a perfelvétel során.⁵⁷⁴

A Pp. a perfelvételt lezáró végzést követően csak kivételesen engedi meg a keresetváltoztatást. A Pp. nem korlátozza, hogy a fél a perfelvétel lezárásáig hányszor terjeszthet elő keresetváltoztatást tartalmazó nyilatkozatot.⁵⁷⁵ Keresetváltoztatásnak minősül a kérelem és a jogállás megváltoztatása. A Pp. hatálybalépésétől 2020. december 31-ig keresetváltoztatásnak a jogállás, a tényállás, a jogi érvelés, valamint a kereseti kérelem megváltoztatása minősült.

⁵⁷⁰ Pp. 185. §

⁵⁷¹ A bíróság az eljárást – a g) pont szerinti kivétellel annak bármely szakaszában – hivatalból megszünteti, ha a) a keresetlevelet, viszontkereset-levelet már a 176. § (1) bekezdés a)–i) pontja, a 176. § (2) bekezdés a)–c) pontja, illetve a viszontkereset-levelet a 206. § (1) bekezdés a) vagy c) pontja alapján vissza kellett volna utasítani,

⁵⁷² CKOT 2019. április 15. 10. számú állásfoglalás

⁵⁷³ CKOT 2017. november 20-21. 27. számú állásfoglalás

⁵⁷⁴ Új Pp. Konzultációs Testület 72. számú állásfoglalás

⁵⁷⁵ Új Pp. Konzultációs Testület 72. számú állásfoglalás

A Pp. hatálybalépésétől 2020. december 31-ig ellenkérelem-változtatás fogalma alatt alá tartozott a jogállítás, tényállítás, jogi érvelés, valamint az elismerő nyilatkozat megváltoztatása. Az I. Pp. Novella módosításai koncepcionális változtatást jelentettek a kereset- és ellenkérelem-változtatás fogalmában. A tényállítás és a jogi érvelés megváltoztatása 2021. január 1. napjától már nem minősül kereset-, illetve ellenkérelem-változtatásnak. A jogi érvelés megváltoztatása indokolatlanul lassította a polgári peres eljárást, ez a joggyakorlati tapasztalat indokolta a módosítást.⁵⁷⁶ Amennyiben a felek a korábbiakban előadottaktól eltérő vagy további tényre kívánnak hivatkozni, nem kell kereset- vagy ellenkérelem-változtatást tartalmazó nyilatkozatot tenniük, és a bíróságnak sem kell erről alakszerű döntést hoznia. Keresetváltoztatásnak 2021. január 1. napjától az minősül, ha a fél a keresetével összefüggésben előadott korábbi jogállításához képest eltérő vagy további érvényesíteni kívánt jogot állít, vagy kérelméhez képest a kérelem, illetve annak valamely része összecszerűségét vagy tartalmát megváltoztatja, vagy további kérelmet terjeszt elő.⁵⁷⁷

A módosítás hatálybalépése óta ellenkérelem-változtatás alatt azt kell érteni, ha a fél az ellenkérelmével összefüggésben előadott korábbi jogállításához képest eltérő vagy további anyagi jogi kifogásra hivatkozik, vagy jogállítást, kérelmet részben vagy egészben elismerő, illetve azokat nem vitató nyilatkozatát visszavonja, ideértve azt is, ha a nem vitatottnak, illetve nem ellenzettnek tekintendő jogállítást vagy kérelmet utóbb vitatja.⁵⁷⁸

A Pp. a viszontkereset és a beszámítás jogintézményét külön szabályozza. A Pp. 204. § (1) bekezdése korlátozza a viszontkereset-levél előterjesztését, eszerint viszontkereset-levelet a kereset közlésétől számított negyvenöt napon vagy a bíróság által az ellenkérelem előterjesztésére meghosszabbított határidőn belül, de legkésőbb az írásbeli ellenkérelem, illetve beszámítást tartalmazó irat előterjesztésével egyidejűleg kell benyújtani. Más jogviszonyból eredő jog iránt akkor terjeszthető elő viszontkereset, ha a kereset és a viszontkereset elbírálása egymásra kihatással bír, vagyis a kereset tekintetében a per eldöntése függ a viszontkereset elbírálásától, vagy a viszontkereset eldöntése függ a kereset elbírálásától. A viszontkereset időbeli korlátait vizsgálva fontos kiemelni, hogy van olyan eset, amikor az alperes a perfelvételt lezáró végzés meghozataláig terjeszthet elő viszontkeresetet. Erre akkor van lehetőség, ha valószínűsíti, hogy az előterjesztés alapjául szolgáló ok önhibáján kívül az írásbeli ellenkérelem előterjesztésére nyitva álló határidő lejártát követően jutott a tudomására vagy következett be.

⁵⁷⁶ Nagy Adrienn: Gondolatok a bizonyítás szabályainak alkalmazásáról. Miskolci Jogi Szemle 2021/3. különszám. 369. o.

⁵⁷⁷ Pp. 7. § (1) bek. 12. pont

⁵⁷⁸ Pp. 7. § (1) bek. 4. pont

Tehát ekkor az írásbeli ellenkérelem előterjesztésére nyitva álló határidő lejártát követően is van lehetőség az előterjesztésre. Ebben az esetben a viszontkereset a perfelvételi tárgyaláson szóban is előterjeszthető. A viszontkereset-levél tartalmára a keresetlevélre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.⁵⁷⁹

Az alperes a felperes követelésével szembeni ellenkövetelését írásban előterjesztett beszámítást tartalmazó iratban számíthatja be. A Pp. megszabja ennek az iratnak az előterjesztésére vonatkozó határidőt is. Eszerint a kereset közlésétől számított negyvenöt napon belül, vagy a bíróság által az ellenkérelem előterjesztésére meghosszabbított határidőn belül kell benyújtani. A beszámítást tartalmazó iratot legkésőbb az írásbeli ellenkérelemmel, illetve viszontkereset-levéllel egyidejűleg kell előterjeszteni, ha az alperes előterjesztett írásbeli ellenkérelmet vagy viszontkereset-levelet.⁵⁸⁰

A beszámítást tartalmazó irattal szembeni tartalmi követelményként a Pp. rögzíti, hogy erre a keresetlevél tartalmára és mellékleteire vonatkozó szabályokat kell alkalmazni. Azonban a két irat érdemi részét eltéríti egymástól a Pp. annyiban, hogy a beszámítást tartalmazó irat érdemi részében meg kell jelölni, hogy az ellenkövetelés a kereseti követelést milyen időponttal, mennyiben és miként szünteti meg. A keresetlevélre vonatkozó szabály azonban annyi eltéréssel alkalmazandó, hogy a keresetlevél bíróság döntésére irányuló határozott kereseti kérelem helyett a beszámított ellenkövetelés határozott összegének vagy mennyiségének megjelölése szükséges.⁵⁸¹

Az ellenkérelem előterjesztése előtt benyújtható a viszontkereset-levél, valamint a beszámítást tartalmazó irat, azonban ezt követően nem. Az elkészen benyújtott viszontkereset-levelet, beszámítást tartalmazó iratot a bíróság visszautasítja. A visszautasított viszontkereset-levél (beszámítást tartalmazó irat) újbóli előterjesztése nem lehetséges, mivel az elkésztiséget az újbóli benyújtással nem lehet szabályszerűvé tenni. Az ismételten benyújtott viszontkereset-levelet (beszámítást tartalmazó iratot) a bíróság visszautasítja.⁵⁸²

A perfelvételi szak lezárása a perfelvételt lezáró végzéssel történik. Éless Tamás és Ébner Vilmos szerint „*a percezúra a magánjogi autonómia és a rendelkezési elv talaján álló polgári perjogi szabályozásban a per alapvető logikájából következő szabályozási mód, amely a perek hatékony intézését és befejezését biztosítja, így világos és egyértelmű újra-szabályozására mindenképp szükség van.*”⁵⁸³ Egyetértek Éless Tamás és Ébner Vilmos véleményével,

⁵⁷⁹ Pp. 204-205. §

⁵⁸⁰ Pp. 209. § (1) bek.

⁵⁸¹ Pp. 210. §

⁵⁸² CKOT 2018. június 20-21. 14. számú állásfoglalás

⁵⁸³ Éless – Ébner: A percezúra – az érdemi tárgyalás előkészítése. i. m. 385. o.

szükségesnek tartok az eljárásban kijelölni egy pontot, amelyen túl a felek már nem tehetnek meg bizonyos perbeli cselekményeket.

A perfelvétel lezárásának kettő feltétele van. Az egyik, hogy a felek a perfelvételi nyilatkozataikat megtegyék, a másik feltétel pedig, hogy a perfelvételi tárgyalás elhalasztásának nincs helye.⁵⁸⁴ Ez választja el egymástól az eljárás két szakaszát, a perfelvételi és az érdemi tárgyalási szakot. A perfelvétel lezárása után az eljárás a bizonyításra koncentrálódik. A perfelvételt lezáró végzés pervezető jellegű, azonban a bíróság ahhoz kötve van, nem változtathatja meg.⁵⁸⁵ A Pp. a percezúrához preklúzív hatást társít, ennek értelmében bizonyos percselekményeket kizár a továbbiakban a perből, azokat a per későbbi szakában már nem lehet megtenni.⁵⁸⁶ A legfőbb joghatás, hogy főszabály szerint a perfelvételi nyilatkozatok, valamint a kereset és az ellenkérelem elemei rögzülnek a perfelvétel lezárásával.⁵⁸⁷ Fontosnak tartom kiemelni, hogy a bizonyítási indítvány is perfelvételi nyilatkozatnak minősül, így új bizonyítási indítvány előterjesztésére a perfelvétel lezárását követően csak szűk körben, törvény által megengedett esetben van lehetőség. A jogalkotó a preklúziós joghatással azt célozza, hogy az egyes perbeli cselekmények megtételére határidőben, illetve a megfelelő szakban kerüljön sor, így megakadályozva az eljárás elhúzódását. Azonban amellett, hogy a Pp. időbeli korlátokat szab a cselekmények elvégzésére, bizonyos esetekben enged ettől eltérést. Ezzel azt irányozza elő, hogy a perbeli cselekmények időbeli korlátozottsága ne eredményezzen túlságosan merev szabályokat, hiszen akkor ez eljárás, illetve annak menete nem tud az adott ügy sajátosságaihoz igazodni, és ennek kedvezőtlen kihatása lehet az eljárás tartamára.

5.3.3. Az érdemi tárgyalási szak tartalma az osztott perszerkezetben

A hatályos polgári perrendtartás Konceptiójában, illetve a kódex hatálybalépésével az érdemi tárgyalás nem új fogalomként jelent meg a magyar polgári perjogban, hiszen a Plósz-féle Pp. már használta az érdemleges tárgyalás fogalmát. A Plósz-féle Pp. hatálya alatt az érdemleges tárgyalás a felek kérelmeinek előadásával kezdődött, ezt a tényállás tisztázása és a bizonyítás felvétele követte. A régi Pp. is használta az érdemi tárgyalás fogalmát, azonban más tartalommal bírt, mint a Pp.-ben. Mivel a régi Pp. egységes perszerkezetet alkalmazott, az eljárás során a tárgyalások nem különültek el tartalmukat, illetve funkciójukat tekintve. Ennél fogva nehéz meghatározni, hogy mi volt érdeminek tekinthető. Az megállapítható, hogy nem

⁵⁸⁴ Pp. 194. §

⁵⁸⁵ Pp. 357. § (2) bek.

⁵⁸⁶ Bartha: A perfelvételi szak egyes kérdései a polgári perben. i. m. 29. o.

⁵⁸⁷ Zsitva: Újjászületett elsőfokú eljárás a perkoncnetráció jegyében. i. m. 13-14. o.

időbeliséget jelöl a tárgyalásokat illetően, mert arra a régi Pp. az első tárgyalás és a folytatólagos tárgyalás kifejezéseket használta. Az érdemi tárgyalás a kereseti követeléssel összefüggő tényállás felderítésére vonatkozó tárgyalást jelent, amelynek célja a kereseti kérelem és az érdemi ellenkérelem elbírálásához szükséges tényállás megállapítása és a jogkérdések tisztázása. Az érdemi tárgyalás nem azonos az alperes érdemi perbebocsátkozásával, nem függ az alperes érdemi ellenkérelmének az előterjesztésétől, de független a perben tartott tárgyalások számától is.⁵⁸⁸ Az érdemi jelző a tárgyalás tartalmára vonatkozott. A Pp. alapján az érdemi tárgyalási szakban történik a bizonyítás lefolytatása a jogvita perfelvétel során meghatározott keretei között és az érdemi döntés meghozatala.

A preklúzió tárgyi oldala a perfelvételi nyilatkozatok érdemi tárgyalási szakban történő megváltoztatásának a tilalma. Vitvindics Mária és Wopera Zsuzsa a kodifikációs munkálatok alatt készített közös tanulmányukban kiemelték, hogy a preklúziós szabályok szigora nem eredményezheti az eljárás rugalmatlanságát, tehát a preklúziós szabályok kialakítása során az egyensúly megteremtése fontos.⁵⁸⁹ A perfelvétel lezárása a per alanyi és tárgyi oldalát illetően egyaránt korlátozásokkal jár. Az alanyi oldalt érintő korlátozások, illetve tilalmak témám szempontjából nem bírnak relevanciával, így azokat csak felvázolom, de nem elemzem. A per tárgyi oldalára vonatkozó tilalmakat vizsgálom, mivel ezek a perkoncentráció érvényre juttatását szolgálják. A preklúzió tárgyi oldala, vagyis a perfelvételi nyilatkozatok érdemi tárgyalási szakban történő megváltoztatásának tilalma szorosan kapcsolódik a felek eljárástámogatási kötelezettségéhez.

A per alanyi oldaláról nézve azzal a joghatással bír, hogy a perfelvétel lezáró végzés meghozatalát követően a keresethez csatlakozás (Pp. 40. §), az elődmegnevezés (Pp. 50. §), a téves perlés miatti perbevonás (Pp. 51. §) nem megengedett, az önkéntes beavatkozásra (Pp. 41. §), a perbehívásra (Pp. 45. §), a pertárgy igénylésére (Pp. 49. §), a felperesi perbelépésre a pertárs jogán (Pp. 52. §), valamint alperes perbevonásra (Pp. 53. §) kizárólag a törvényben meghatározott szűk körben kerülhet sor.⁵⁹⁰ A perfelvételi nyilatkozatok és a jogvita keretei a perfelvétel lezárásával rögzülnek, ezért az érdemi tárgyalási szakban már csak szűk körben, a törvényben meghatározott esetben tehető, illetve változtatható meg perfelvételi nyilatkozat. A Pp. alapján a perfelvételi nyilatkozatok megváltoztatásának tilalma érvényesül valamennyi

⁵⁸⁸ BDT2011. 2547.

⁵⁸⁹ Vitvindics Mária - Wopera Zsuzsa: Az új polgári perrendtartás koncepciójának sarokkövei. *Fontes Iuris* 2015/1. sz. 51. o.

⁵⁹⁰ Szalay Róbert: Érdemi tárgyalási szak. In: Wopera Zsuzsa (szerk.): *Nagykommentár a polgári perrendtartásról* szóló 2016. évi CXXX. törvényhez. Budapest, Wolters Kluwer Kft. 2019. 616. o.

féllel szemben, a Pp. a korlátozást, illetve tilalmat illetően nem tesz különbséget annak alapján, hogy a fél jogi képviselővel jár-e el vagy anélkül.

A preklúzió joghatása, hogy bizonyos eljárási cselekményeket csak meghatározott eljárási szakban lehet megtenni, ezt követően már nem megengedett a felek számára. Ebben a körben egyes korlátozott eljárási cselekményeket, az eljárás két alapirata megváltoztatásának és a bizonyítási indítványok, illetve bizonyítékok előterjesztésének a korlátozását emelem ki. A Pp. által a felekkel szemben támasztott fokozott eljárási felelősség az érdemi tárgyalási szakban a preklúziós szabályokban, perbeli nyilatkozatok megváltoztatásának tilalmában, valamint a bizonyítási indítványok kizártságában jelenik meg.⁵⁹¹

A keresetváltoztatás és ellenkérelem-változtatás főszabály szerint a perfelvétel lezárását követően kizárt. Azonban a Pp. szabályozása nem teljesen merev, enged bizonyos rugalmasságot, és lehetőséget ad ezen iratok megváltoztatására a perfelvétel lezárását követően, de kizárólag a megengedett esetekben kivételesen. A Pp. hatálybalépésétől az I. Pp. Novella hatálybalépéséig keresetváltoztatásnak minősült a tényállítás, a jogállítás, a jogi érvelés, valamint a kereseti kérelem megváltoztatása. Ennek alapján kereset- vagy ellenkérelem-változtatásnak számított a keresettel vagy ellenkérelemmel összefüggésben a keresetlevélben vagy ellenkérelemben foglaltakhoz képest a későbbiekben előadott bármely további vagy eltérő tény. Ez azonban a jogalkalmazásban a tények kategorizálását vonta maga után, aszerint, hogy elsődleges vagy másodlagos tényről van-e szó a jogvita szempontjából. Ezt mutatja, hogy a CKOT is foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy a keresetváltoztatásra irányadó szabályok értelmezhetőek-e olyan módon, hogy csak a releváns, elsődleges tények megváltoztatása vagy ilyen tények előadása minősül keresetváltoztatásnak. A CKOT ezen kérdés vizsgálatát követően állásfoglalásában megfogalmazta, hogy csak a releváns, elsődleges tények megváltoztatása vagy ilyen tények előadása minősül keresetváltoztatásnak, a nem releváns tények előadása nem számít keresetváltoztatásnak.⁵⁹²

Az új Pp. jogértelmezési kérdéseivel foglalkozó konzultációs testület állásfoglalása szerint a keresetben előadott tényállástól való eltérés vagy újabb tény előadása akkor minősül keresetváltoztatásnak, ha az új tények magára a keresetet közvetlenül megalapozó, azaz releváns és elsődleges tényekre vonatkoznak.⁵⁹³ Ennek alapján elsődleges tény lehetett az, amely az érvényesíteni kívánt jog alapját képezte közvetlenül, míg másodlagos ténynek számított a keresetet nem megalapozó, hanem azt bizonyító tény. A másodlagos tények nem

⁵⁹¹ Szabó: Szakértelem és felelősség, i. m. 381. o.

⁵⁹² CKOT 2019. április 15. 11. számú állásfoglalás

⁵⁹³ Új Pp. Konzultációs Testület 73. számú állásfoglalás

érintik a kereset lényegét, így azok nem eredményezhettek keresetváltoztatást.⁵⁹⁴ A jogalkalmazás ezen differenciálás alapján kizárólag az elsődleges tényeket tekintette keresetváltoztatásnak, azonban egy tény relevanciájának megítélése eltérő lehetett a felek és a bíróság oldalán. „A joggyakorlat egységesítése és a jogértelmezési viták lezárása szükségessé teszi a kereset- és ellenkérelemváltoztatás fogalmából a tényállítások megváltoztatásának elhagyását.”⁵⁹⁵

Az I. Pp. Novella módosító szabályaival a keresetváltoztatás és az ellenkérelem-változtatás fogalma is megváltozott, mivel az új tény állítása, illetve a tényállítás megváltoztatása már nem minősül keresetváltoztatásnak vagy ellenkérelemváltoztatásnak.⁵⁹⁶ Az I. Pp. Novella módosításaival a tényállítás megváltoztatása vagy új tény állítása olyan nyilatkozatoknak minősülnek, amelyek a keresetváltoztatás és ellenkérelem-változtatás körén kívül esnek. Az I. Pp. Novella bevezette az új tényállítás fogalmát. A Pp. 214. §-a új (3) bekezdéssel egészül ki, amely meghatározza, hogy a perfelvételt lezáró végzés meghozataláig előadott tényállításhoz képest eltérő vagy további tény állításának kivételesen akkor van helye az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztéséig, ha a fél olyan tényre hivatkozik, amely önhibáján kívül a perfelvételt lezáró végzés meghozatala után jutott a tudomására, illetve következett be, vagy a tudomására jutó tény, illetve bekövetkező tényre tekintettel válik a per eldöntése szempontjából jelentőssé. Az új tényállítás önálló jogintézményként történő szabályozását indokolja, hogy a tényállítás megváltoztatása, új tény állítása nem minden esetben eredményez kereset-, illetve ellenkérelem-változást. Az új tényállítás előterjesztése időben korlátozott, ez a tény bekövetkezésétől vagy az arról való tudomásszerzéstől számított tizenöt napon belül terjeszthető elő.⁵⁹⁷

A keresetváltoztatás, valamint az ellenkérelem megváltoztatása a perfelvételt lezáró végzés meghozatalát követően az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztéséig akkor megengedett, ha a bármelyik fél által előterjesztett új tényállítással áll közvetlen okozati összefüggésben, vagy a bíróságnak a perfelvételt lezáró végzés meghozatalát követő anyagi pervezetése indokolja. További két konjunktív feltételt határoz meg a Pp., amely szerint a megváltoztatott keresetnek ugyanabból a jogviszonyból kell erednie, mint az eredeti keresetnek, és a bíróság hatáskörének, illetékességének a megváltoztatott kereseti kérelemre is fenn kell állnia. A keresetváltoztatás körében a Pp. ezen szabály alól kivételt tartalmaz, a 221.

⁵⁹⁴ Új Pp. Konzultációs Testület 73. számú állásfoglalás

⁵⁹⁵ I. Pp. Novella 23. §-ához fűzött előterjesztői indokolás

⁵⁹⁶ Ld. részletesen: Udvary: Az első Pp. Novella hatása az elsőfokú eljárásra. i. m. 133-134. o.

⁵⁹⁷ Pp. 214. § (3) bek.

§ szerint feltételhez nem kötött perfelvételi nyilatkozat a kereseti követelés leszállítása, amely bármikor az ellenérdekű fél hozzájárulása nélkül megtehető, valamint a fél felemelheti a kereseti követelés összegét a követelésnek a per folyamán esedékessé vált részleteire.⁵⁹⁸ Az új tényállítás akkor lehet alapja a keresetváltoztatásnak, ha a kérelem, jogállítás megváltoztatása új ténnyel közvetlen okozati összefüggésben áll.

A keresetváltoztatás, illetve az ellenkérelem-változtatás az érdemi tárgyalási szakban kérelmezési-engedélyezési rendszerben működik. A keresetváltoztatás, illetve ellenkérelem-változtatás iránt kérelmet kell előterjeszteni, ezen kérelem benyújtására időbeli korlátot állít fel a Pp., amely szerint a változtatásra okot adó új tényállításról történő tudomásszerzéstől, illetve a bíróság anyagi pervezetési cselekményének közlésétől tizenöt napon belül terjeszthető elő a kérelem. Ez a határidő jogvesztő, mivel elmulasztása igazolással nem orvosolható. A kérelemmel szembeni követelmény, hogy írásban kell előterjeszteni, és a változtatás engedélyezése iránt külön kérelmet kell tartalmaznia.⁵⁹⁹

Az érdemi tárgyalási szakban a keresetváltoztatás, illetve ellenkérelem-változtatás korlátozása azt szolgálja, hogy azok változtatása ne irányulhasson a per elhúzására, illetve ne eredményezze azt. A perfelvétel lezárásával a kereset és az ellenkérelem tartalma is rögzül. Amennyiben a perfelvétel lezárását követően teljes tilalom érvényesülne a kereset-, illetve ellenkérelem-változtatást illetően, akkor túl merev lenne az eljárás szabályozása, és véleményem szerint az esetlegesen a döntés alaposságát is veszélyeztetné, valamint esetlegesen újabb pert eredményezne. A Pp. az eljárás két alapirátának megváltoztatása kapcsán olyan rendszert alakított ki, hogy a változtatás általános tilalma alól enged kivételt a meghatározott esetekben és feltételek között. Ezáltal egyfajta rugalmasságot visz az eljárásba, azonban megakadályozza a rosszhiszemű cselekményeket. Amennyiben a fél az eljárás elhúzása céljából terjeszt elő kereset- vagy ellenkérelem-változtatás iránti kérelmet, akkor azt a bíróság elutasítja. A per elhúzódását célzó magatartás megakadályozására megfelelő biztosítéknak látom, hogy a kereset-, illetve ellenkérelem-változtatásra kérelmezési-engedélyezési rendszerben van lehetőség az érdemi tárgyalási szakban.

Az osztott perszerkezetben a bizonyítási indítványok előterjesztésére, bizonyítási eszközök rendelkezésre bocsátására a perfelvételi szakban van lehetőség. Az érdemi tárgyalási szak tartalmát tekintve a bizonyítás lefolytatásának színtere. Az érdemi tárgyalási szakban csak szűk körben megengedett a bizonyítási indítványok előterjesztése, illetve bizonyítási eszközök rendelkezésre bocsátása. A bizonyítási indítványok a perfelvétel lezárásával rögzülnek, de a

⁵⁹⁸ Pp. 221. § (1) bekezdés a) pontja és e) pontja

⁵⁹⁹ Pp. 215-216. §

szabályozási rendszer nem lehet teljesen merev, rugalmas szabályok biztosítják az átjárhatóságot a bizonyítást illetően.⁶⁰⁰ Herédi Erika így fogalmaz az érdemi tárgyalási szakban előterjeszthető bizonyítási indítvány, illetve bizonyíték kapcsán: „A preklúzió szigora annak érdekében kerül feloldásra, hogy az önhibán kívül előterjeszteni elmulasztott bizonyítási indítvány és bizonyíték ne rekedjen ki az eljárásból.”⁶⁰¹ A perfelvétel lezárását követően az érdemi tárgyalási szakban kizárólag a Pp. által megengedett keretek között az utólagos bizonyítás keretében terjeszthető elő bizonyítási indítvány, illetve bizonyíték.

A Pp. 220. § (1) bekezdése szerint „A perfelvételt lezáró végzés meghozatalát követően a fél az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztéséig akkor terjeszthet elő további bizonyítási indítványt, illetve bocsáthat rendelkezésre további bizonyítékot, ha az

- a) a keresete, ellenkérelme alapjául hivatkozott tény bizonyítására vagy ellenbizonyításra szolgál, feltéve, hogy az utóbb keletkezett vagy arról önhibáján kívül utóbb szerzett tudomást,
- b) valamely bizonyítási eszköz bizonyító erejének, bizonyítás eredményének cáfolatára szolgál, feltéve hogy az ellenbizonyítás lehetőségének módja, eszköze csak a lefolytatott bizonyításból vált számára felismerhetővé,
- c) a keresete, illetve ellenkérelme megváltoztatásának alapjául hivatkozott tény bizonyítására vagy ellenbizonyításra szolgál, feltéve, hogy a kereset-, illetve ellenkérelem-változtatást a bíróság engedélyezi,
- d) a bíróságnak a perfelvételt lezáró végzés meghozatalát követő anyagi pervezetése folytán vált szükségessé, vagy
- e) az új tényállítás alátámasztására vagy cáfolatára szolgál.”

Az utólagos bizonyítás intézményét egy olyan biztonsági szelepként építették be a Pp.-be, amely beengedi az érdemi tárgyalási szakba a perfelvétel lezárását megelőzően önhibán kívül előterjeszteni elmulasztott bizonyítási indítványt, illetve bizonyítékot.⁶⁰² A bizonyítási indítványok, illetve bizonyítékok előterjesztése kapcsán a jogalkotó áttörést enged a perfelvétel lezárásának preklúzív joghatásán. Álláspontom szerint ez a jogintézmény a döntés alaposságát szolgálja. Az előterjeszthetőség feltételeit, illetve kereteit a Pp.-ben meghatározták, így ezáltal kizárják azt, hogy a felek a perfelvétel lezárása után terjesszenek elő bizonyítási indítványt, illetve bizonyítékot, ha ezt korábban önhibájukból kifolyólag nem tették meg. Így ezen rögzített kereteknek köszönhetően a rosszhiszeműen eljáró felek el vannak zárva attól, hogy éljenek

⁶⁰⁰ Nagy Adrienn: Új jogintézmények a polgári perbeli bizonyítás szabályozásában. Jogtudományi Közlöny 2018/1. sz. 1. o.

⁶⁰¹ Herédi Erika: A preklúzió jelentősége a megújult polgári perben. Jogtudományi Közlöny 2018/3. sz. 124. o.

⁶⁰² Udvary: A jövő polgári perrendtartása madártávlatból. i. m. 126. o.

ezzel a lehetőséggel, tehát indokolatlanul, illetve perelhúzásra irányulóan nem tudják felhasználni.

Az I. Pp. Novella egészítette ki a 220. § (1) bekezdését az e) ponttal. A bizonyítási indítvány és a bizonyíték előterjesztésére tizenöt napos határidőt szab a Pp.: 220. § „(2) Az (1) bekezdés a) pontja esetén a fél a bizonyítási indítványt vagy bizonyítékot az arról történő tudomásszerzéstől számított tizenöt napon belül terjesztheti elő, egyidejűleg köteles a tudomásszerzés időpontját és az önhiba hiányát valószínűsíteni.

(3) Az (1) bekezdés b) pontja esetén a fél a bizonyítási indítványt vagy bizonyítékot a lefolytatott bizonyítástól számított tizenöt napon belül terjesztheti elő, egyidejűleg köteles az ellenbizonyítási lehetőség utólagos felismerhetőségét és az előterjesztett bizonyítási eszköz ellenbizonyításra való alkalmasságát valószínűsíteni.

(4) Az (1) bekezdés c) pontja esetén a változtatással érintett részben elrendelt kiegészítő perfelvétel során a perfelvételi szak szabályai szerint terjesztheti elő a fél a bizonyítékait, ellenbizonyítékait.

(5) A fél a bizonyítási indítványt vagy bizonyítékot az (1) bekezdés

a) d) pontja esetén a bíróság anyagi pervezetési cselekményének közlésétől,

b) e) pontja esetén az új tényállítás közlésétől vagy az új tényállítás tudomására jutásától számított tizenöt napon belül terjesztheti elő.”

A Pp. rövid határidőhöz köti az utólagos bizonyítást, azonban ez kérelemhez és engedélyhez nem kötött cselekmény.⁶⁰³ Az Új Pp. Konzultációs Testület megfogalmazta, hogy az érdemi tárgyalási szakban bizonyítási eszköz vagy bizonyítási indítvány csak az utólagos bizonyítás keretében, a Pp.-ben meghatározott módon és határidőben terjeszthető elő. Az ezen szabályok megsértésével benyújtott bizonyítékot vagy bizonyítási indítványt a bíróság figyelmen kívül hagyja.⁶⁰⁴

5.4. Összegzés

A Pp. az osztott perszerkezet bevezetésével átalakította a tárgyalási rendszert. Polgári eljárásjogunkban nem előzmények nélküli jogintézményként jelent meg az osztott perszerkezet, hiszen elsőként a Plósz-féle Pp. vezette be. Fontosnak tartom kiemelni, hogy a tárgyalási rendszert tekintve a Plósz-féle Pp. is osztott perszerkezetet alkalmazott, azonban a két szak, a perfelvételi és az érdemleges tárgyalási szak határa máshol húzódott, mint a Pp.-ben, valamint

⁶⁰³ Wallacher Lajos: Az osztott perszerkezet bevezetésének közvetett hatásai az új polgári perrendtartásban Jogtudományi Közlöny 2017/12. sz. 532-533. o.

⁶⁰⁴ Új Pp. Konzultációs Testület 71. számú állásfoglalás

a Pp.-hez viszonyítva más tartalommal is bírt a két szak. A Plósz-féle Pp. a polgári peres eljárást két részre osztotta: perfelvételi és érdemleges tárgyalási szakra. A két szakot az alperes perbebocsátkozása választotta el. A perfelvételi szakban a felperes korlátozás nélkül megváltoztathatta keresetét, valamint elállhatott a keresettől. Az alperes perbebocsátkozása után a felperes már csak az alperes beleegyezésével állhatott el a keresettől, illetve változtathatta meg keresetét. Az osztott perszerkezet ellenére a felek tényállításaikat, nyilatkozataikat bármikor megtehették, illetve bizonyítékaikat rendelkezésre bocsáthatták a tárgyalás berekesztéséig.

A régi Pp. egységes perszerkezetet alkalmazott, nem tagolta az eljárást perfelvételi és érdemleges tárgyalási szakra. Ezáltal a tárgyalás berekesztése előtt sor kerülhetett keresetváltogatásra, új bizonyítási indítvány előterjesztésére. A felek a peranyagot akár széthúzódba bocsáthatták a bíróság rendelkezésre, nem voltak preklúziós következmények. Az információ „csöpögtetése” újabb kérdéseket vethetett fel vagy lezártak vélt kérdéseket nyithatott meg, így az eljárás elhúzódásához vezetett.

Hatályos kódexünk bevezette az osztott perszerkezetet, ahogy a Preambulumban is szerepel, a magyar perjogi hagyományokra építve, visszanyúlva ezzel a Plósz-féle Pp.-hez. A Pp. kiemelt jogalkotói célkitűzése a perkoncentráció előmozdítása, ennek megvalósulásának egyik biztosítéka a per szerkezetében való koncentráltság. A perfelvételi szak és az érdemi tárgyalási szak élesen elválik egymástól. A peranyag előterjesztését időben korlátozták. A perfelvételi nyilatkozatok, valamint a bizonyítási indítványok megtétele, bizonyítási eszköz rendelkezésre bocsátása a perfelvételi szakban történik.

A Pp. rugalmas permenetrendet biztosít a perfelvétel szabályai alapján, hiszen a bíró három lehetséges perfelvételi útvonal közül választhat. Így lehetőség van az adott ügy körülményeit figyelembe véve lefolytatni a perfelvételt a Pp. szabta keretek között. Az egyik mintaadónak tekintett külföldi polgári eljárásjogi kódex, az schZPO szintén a bíró kezébe adja az előkészítő eljárás módjának megválasztását, ahol a bíró három módozat közül választhat az adott ügynek, illetve annak bonyolultságának megfelelően.

A Pp. alapján a kereset-, és ellenkérelem-változtatás a perfelvételi szakban, a perfelvétel lezárásáig lehetséges, azonban ezt sem szabadon tehetik meg a felek, ugyanis a Pp. tartalmi követelményeket támaszt ehhez kapcsolódóan. A Pp. a perfelvétel lezárásához preklúzív joghatást kapcsol. Az érdemi tárgyalási szakban a perfelvétel során meghatározott keretek között folytatják le a bizonyítást. A kereset-, ellenkérelem-változtatás, valamint további bizonyítási indítvány előterjesztése, további bizonyíték rendelkezésre bocsátása csak szűk

körben, törvényben meghatározott esetben megengedett. Ezek a szabályok a per mederben tartásának előmozdítását célozzák, valamint az eljárás elhúzódását kívánják megakadályozni.

VI. Személyi állapotot érintő perek eljárási szabályai a perkoncentráció tükrében

Ebben a fejezetben a személyi állapotot érintő perek közös szabályai, illetve az egyes személyi állapotot érintő perek speciális szabályai közül azokat vizsgálom, amelyek álláspontom szerint a perkoncentráció megvalósulását kívánják elősegíteni az általános valamennyi polgári perben érvényesülő biztosítékok mellett. Ezek bemutatása, illetve elemzése előtt azonban szükségesnek tartok egy történeti áttekintést tenni a személyi állapotot érintő perek korábbi polgári perrendtartásokban (Plósz-féle Pp. és régi Pp.) történő szabályozását illetően, valamint felvázolni a hatályos szabályozási rendszert.

6.1. A személyi állapotot érintő perek szabályozásának történeti áttekintése

A Plósz-féle Pp.-ben a személyi állapot fogalma csak egyetlen helyen, a 414. §-ban jelent meg, és pedig a külföldi bírósági ítéletek elfogadásának szabályozása körében. Ezenkívül a Plósz-féle Pp.-ben nem található meg a személyi állapot fogalma, azt nem használta a különleges perek körében úgy, mint a Pp. teszi. Ennek ellenére a Pp. szerinti személyi állapotot érintő eljárás szabályozását a Plósz-féle Pp. is tartalmazta: házassági perek, gyermek törvényességének megtámadása iránti per, kiskorúság meghosszabbítása és meghosszabbítás megszüntetése iránti eljárás, gondnokság alá helyezés és megszüntetése iránti eljárás, az atyai hatalom gyakorlatának megszüntetését megtámadó eljárás, valamint a holtnak nyilvánítási eljárás. A személyi állapotot érintő eljárásokra vonatkozóan közös eljárási szabályokat nem állapítottak meg. *„Az eljárás házassági perekben”* című fejezetben a házassági perekre vonatkozó rendelkezéseket részletesen kifejtették, majd a Tizenkettedik Cím alatt szabályozott *„Eljárás a gyermek törvényességének megtámadása iránti perekben”* rendelkezéseinél sok esetben található visszautalás a házassági perek szabályaira.

A régi Pp. a személyi állapot, valamint a személyi állapotot érintő perek kifejezést nem használta, azonban abban is szabályoztak egyes személyi állapotot érintő pereket a Negyedik Részben, *„Különleges eljárások”* cím alatt. Ezen belül egy-egy pertípus szabályanyagát külön-külön fejezet tartalmazta. A XV. Fejezet a Házassági perekre, a XVI. Fejezet az Apasági és az egyéb származás megállapítása iránti perekre, a XVII. Fejezet a Szülői felügyelet megszüntetése, a XVIII. Fejezet a Gondnokság alá helyezés iránti perekre vonatkozó rendelkezéseket tartalmazta. Ezen peres eljárásokban alkalmazandó közös eljárási szabályokat

nem határoztak meg. A Különleges eljárásokon belül a XVI/A. Fejezet az apaság vélelmének megdöntésére vonatkozó nemperes eljárás szabályanyagát foglalta magában.

6.2. A személyi állapotot érintő perek szabályozása a Pp.-ben

A Pp. a különleges eljárások között elsőként szabályozza a személyi állapotot érintő pereket. Ezen perek polgári perrendtartásban elfoglalt helye mutatja a védett jogtárgy kiemelt fontosságát. A személyi állapotot érintő perek elnevezés gyűjtőkategória, a Pp. 429. §-a meghatározza, hogy melyik perek tartoznak ide: a gondnoksági perek, a házassági perek, a származási perek, a szülői felügyelettel kapcsolatos perek és az örökbefogadás felbontásával kapcsolatos perek. A Pp. az Értelmező rendelkezések körében meghatározza a személyi állapot fogalmát, amely szerint a személyi állapot az ember személyi minőségét, személyi jellegű és családi kapcsolatait meghatározó tényezők összessége.⁶⁰⁵

A szabályozás szerkezetét tekintve a Pp. jól tagolt és logikus felépítésű, először a közös eljárási szabályokat határozták meg, amelyek valamennyi személyi állapotot érintő perre irányadóak, majd ezt követően külön-külön fejezetben az egyes személyi állapotot érintő perek speciális eljárási szabályai találhatóak. Fontos kiemelni, hogy a személyi állapotot érintő perek a bíróság hatáskörébe tartoznak, így azokban nem kötelező a jogi képviselő.⁶⁰⁶ Ezen perek vizsgálata körében mindenképp meg kell említeni, hogy a XV. *„Eltérő rendelkezések jogi képviselő nélkül eljáró félre”* című Fejezet rendelkezései is irányadóak rájuk nézve.

A Pp. szabályozási megoldása a személyi állapotot érintő perek vonatkozásában több okból kifolyólag véleményem szerint mindenképp pozitívan értékelendő. Egyrészt könnyen áttekinthetővé teszi az ezen pertípusokban alkalmazandó szabályokat a jól tagoltságnak és a logikus felépítésnek köszönhetően. Másrészt fontos és alapvető fogalmat határoz meg, illetve tisztáz, úgymint a személyi állapot fogalma és a személyi állapotot érintő perek gyűjtőkategóriája. Harmadrészt bővül a személyi állapotot érintő perek körében szabályozott pertípusok köre az örökbefogadás felbontása iránti perrel,⁶⁰⁷ valamint egyes szülői felügyelettel kapcsolatos perekkel (a szülői felügyeleti jog gyakorlásának rendezése és a gyermek harmadik személynél történő elhelyezése iránti per). Utóbbi pertípusokra a régi Pp. hatálya alatt az általános szabályok vonatkoztak.

⁶⁰⁵ Pp. 7. § 17. pont

⁶⁰⁶ Pp. 20. § (3) bek. b) pont és Pp. 72. § (2) bek.

⁶⁰⁷ Nagy Adrienn: A személyi állapotot érintő perek eljárási szabályainak változása az új perjogi kódexben. In: Görög Márta – Hegedűs Andrea (szerk.): *Lege duce, comite familia: Ünnepi tanulmányok Tóthné Fábián Eszter tiszteletére, jogászai pályafutásának 60. évfordulójára*. Szeged, Iurisperitus Kiadó 2017. 346. o.

6.3. Általános intézkedési kötelezettség a személyi állapotot érintő perekben

A Pp. a bíróság irányába általános intézkedési kötelezettséget és ehhez kapcsolódóan határidőt fogalmaz meg. Az általános szabályok szerint a bíróságnak a beadvány bírósághoz történő érkezésétől, a beadvány benyújtására nyitva álló határidő lejártától, vagy az intézkedésre okot adó egyéb körülmény bekövetkezésétől számítva legkésőbb harminc napon belül kell megtennie a szükséges intézkedést.⁶⁰⁸ Azonban a Pp. a személyi állapotot érintő perek szabályait eltéríti az általános perrendi rendelkezésektől azzal, hogy az általános intézkedési kötelezettségre vonatkozóan tizenöt napos határidőt állapít meg, ahol kiskorú gyermeket érintő kérdésben határoz. Ezt a szabályt a Magyarország 2023. évi központi költségvetésének megalapozásáról szóló 2022. évi XXIV. törvény vezette be,⁶⁰⁹ amelynek célja a kiskorúakat érintő polgári peres eljárások gyorsítása. A személyi állapotot érintő perekben akkor rövidül tizenöt napra az általános intézkedési kötelezettség határideje, ha kiskorút érintő kérdésben határoznak. Ha ezekben a pertípusokban a bíróság nem határoz olyan kérdésben, amely kiskorút érintene, akkor az általános intézkedési kötelezettség határideje a Pp. 110. §-a alapján harminc nap. Egy házassági bontópert alapul véve, amennyiben a házasságból született gyermek, és a házasságot felbontó ítéletben döntenek a házastársak közös kiskorú gyermek feletti szülői felügyelet gyakorlásának rendezéséről, kiskorú gyermek harmadik személynél történő elhelyezéséről, kiskorú gyermek tartásáról, illetve kiskorú gyermekkel történő kapcsolattartásról, akkor a bíróság rendelkezésére álló általános intézkedési kötelezettség határideje tizenöt nap. Abban az esetben, ha házassági bontópert folytatnak le, de a házastársaknak nincs közös kiskorú gyermekük, akkor az általános intézkedési kötelezettség határideje a Pp. 110. §-a szerint harminc nap. A 2022. évi XXIV. törvény indokolása kiemeli, hogy ezeknek a rendelkezéseknek a bevezetésének az indoka ezen peres eljárások lefolytatásának gyorsítása, észszerű időn belül történő befejezés előmozdítása, valamint a kiskorú gyermek érdekeinek hatékonyabb védelme. Wopera Zsuzsa a Kommentárban kiemeli, hogy amikor a bíróság kiskorú gyermek sorsát érintő személyi állapotot érintő perben jár el, kiemelt figyelmet kell fordítani a per koncentrált lefolytatására.⁶¹⁰

⁶⁰⁸ Pp. 110. § (1) bek.

⁶⁰⁹ Magyarország 2023. évi központi költségvetésének megalapozásáról szóló 2022. évi XXIV. törvény 178. § „A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény 431. §-a a következő (5) bekezdéssel egészül ki: „(5) Azokban a perekben, amelyekben a bíróság a kiskorú gyermeket érintő kérdésben is határoz, a bíróság általános intézkedési kötelezettségének határideje legfeljebb tizenöt nap.”

⁶¹⁰ Wopera Zsuzsa: Személyi állapotot érintő perek közös eljárási szabályai. In: Wopera Zsuzsa (szerk.): Nagykomentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez. Budapest, Wolters Kluwer Kft. 2019. 1061-1074. o.

A Pp. egyik célkitűzése a perkonzentráció. Tehát az eljárás koncentráltsága általános kíváncsi a polgári perekben. Véleményem szerint személyi állapotot érintő perekben, különösen, ha kiskorú gyermek is érintett az eljárásban, még hangsúlyosabb ennek megvalósulása. Ezekben a perekben speciális szabályokkal kell előmozdítani az eljárás koncentráltságát.

6.4. A személyi állapotot érintő perekben a perfelvételre vonatkozó közös rendelkezések

A Pp. a személyi állapotot érintő perek perfelvételi szabályaira vonatkozóan már a hatálybalépésekor rögzítette, hogy a perfelvétel során válaszirat és viszontválasz benyújtásának, bírósági meghagyás kibocsátásának, valamint a perfelvételi tárgyalás 197. § és 198. § szerinti mellőzésének nincs helye.⁶¹¹ A Pp. az ilyen perekben alkalmazandó perfelvételi módra vonatkozóan konkrét rendelkezést nem tartalmazott. Azonban a 432. § (1) bekezdésének rendelkezéseiből kiolvasható, hogy ezekben a perekben nincs lehetőség további írásbeli perfelvétel elrendelésére, valamint a perfelvételi tárgyalás mellőzésével történő eljárásra sem. A Pp. a perfelvételi szak szabályai szerint a perfelvétel lehetséges módjának meghatározását az ügyben eljáró bíróra bízza, ez a Pp. újítása. Ezáltal a jogalkotó rugalmas perrendet teremt, a bíró az ügy körülményeitől függően tud választani, hogy milyen módon folytatja le a perfelvételt, szükséges-e tárgyalást tartani az ügyben, ahhoz szükséges-e előkészítés, illetve amennyiben igen, akkor milyen mértékben.

A bíró az általános szabályok szerint a polgári peres eljárásokban három lehetséges perfelvételi mód közül választhat, azonban a személyi állapotot érintő perek esetében a jogalkotó kizárólag egyféle perfelvételi útvonalat határoz meg. Ezen pertípusoknál a bírónak nincs mérlegelési jogköre a perfelvételi út megválasztására, a rugalmas perrend ezekben a perekben nem érvényesül, mivel nincs lehetőség további írásbeli perfelvétel elrendelésére, illetve perfelvételi tárgyalás mellőzésével történő eljárásra. Ezekben a perekben a felek meghallgatásának kiemelt, illetve garanciális jelentősége van, ezért kizárólag perfelvételi tárgyalás hatánapjának kitűzésével folytatódhat az eljárás.

A CKOT 2018-ban vizsgálta azt a kérdést, hogy házassági bontóperben kitűzhető-e a perfelvételi tárgyalás a kereset közlésével egyidejűleg. Azonban a Pp. akkor a perfelvétel módjára vonatkozóan nem tartalmazott speciális rendelkezést személyi állapotot érintő perekben, illetve házassági bontóperben, így a Pp. 187. §-a volt általános szabályként alkalmazandó. Ennek alapján a CKOT arra az álláspontra jutott, hogy a perfelvételi tárgyalás

⁶¹¹ Pp. 432. § (1) bek. a), d) és e) pontjai, Szöllősi: Az osztott perszerkezet és az időszűrőség. i. m. 544. o.

kitűzésére csak az írásbeli ellenkérelem előterjesztését és/ vagy határidejének lejártát követően van lehetőség, tehát a kereset közlésével egyidejűleg nem tűzhető ki.⁶¹² A CKOT állásfoglalás óta módosult a Pp. személyi állapotot érintő perek perfelvételi módjának meghatározásában, amelyet a 432. § (2) bekezdése tartalmaz. Véleményem szerint azonban a CKOT által vizsgált kérdés előremutató, tehát a joggyakorlatban korábban felmerült már ez a kérdés a perfelvétel módja kapcsán, majd a jogalkotó erre reagált az I. Pp. Novella által hozott módosításokkal.

Az I. Pp. Novella fontos változást hozott a személyi állapotot érintő perek szabályaiban, mivel bevezetett egy speciális, kizárólag ezekben a perekben igénybe vehető perfelvételi módot. A bíró a keresetlevél alperes részére történő megküldésével egyidejűleg kitűzi a perfelvételi tárgyalást, tehát nem várja meg a bíróság az ellenkérelem beérkezését, hanem már a keresetlevél megküldésekor intézkedik a perfelvételi tárgyalás kitűzéséről. Ezt a szabályt az I. Pp. Novella vezette be hatálybalépésével 2021. január 1. napjától. A szabály bevezetésével a jogalkotó véleményem szerint az eljárás gyorsabb lefolyását kívánja előmozdítani.

Az I. Pp. Novella bővítette a személyi állapotot érintő perek perfelvételére vonatkozó rendelkezések körét. A perkoncentráció megvalósulását célozza előmozdítani, hogy ezekben a pertípusokban az írásbeli ellenkérelem előterjesztésére nyitva álló határidő rövidebb, mint az általános szabályok szerint a polgári peres eljárásokban.⁶¹³ Az alperesnek a keresetlevél kézbesítésétől harminc napon belül kell előterjesztenie írásbeli ellenkérelmét, ez a határidő alperes indokolt kérelmére egy alkalommal legfeljebb tizenöt nappal hosszabbítható meg (míg az általános szabályok szerint alperesnek negyvenöt nap áll rendelkezésére az ellenkérelem előterjesztésére, amelyet a bíróság kivételesen negyvenöt nappal hosszabbíthat meg alperes indokolt kérelmére). A személyi állapotot érintő perekben az ellenkérelem benyújtására nyitva álló határidő tizenöt nappal csökken, és alperes határidő hosszabbítás iránti kérelmének engedélyezése esetén a Pp. szabályai alapján maximálisan negyvenöt nap biztosítható annak előterjesztésére. Az általános szabályok szerint alperes határidő hosszabbítás iránti kérelmének engedélyezése esetén a Pp. szabályai alapján maximálisan kilencven nap biztosítható annak előterjesztésére, ez a tágabb határidő az eljárás tartamára kedvezőtlen kihatással lehet. Ezekben a pertípusokban engedményt tesz a Pp. a jogi képviselő nélkül eljáró felek számára, ők a perfelvételi tárgyaláson is előterjeszthetik ellenkérelmüket, tehát számukra nem kötelező ezt írásban megtenni.⁶¹⁴ Véleményem szerint ezzel a speciális határidővel a jogalkotó elegendő időt

⁶¹² CKOT 2018. május 3. 4. számú állásfoglalás

⁶¹³ Magyarország központi költségvetésének megalapozásáról szóló 2019. évi LXVI. törvény vezette be

⁶¹⁴ Pp. 432. § (2) és (4) bek.

biztosít az alperesnek az irat elkészítésére és előterjesztésére, valamint segíti, hogy a jogvita keretei minél előbb tisztázódjanak, így elő tudja mozdítani az eljárás gyorsabb lefolytatását.

A 2022. évi XXIV. törvény által bevezetett fontos változás a tárgyalás kitűzésére vonatkozik, amely a személyi állapotot érintő perekben kiemelt jelentőséggel bír. A módosításnak köszönhetően került a Pp. 226. §-ába – amely a perfelvételi és az érdemi tárgyalási szakban alkalmazandó közös rendelkezések között található –, hogy a bíróság kitűzheti több, akár egymást követő napokra is a tárgyalást és a folytatólagos tárgyalást. Ezen módosítást megelőzően a perfelvételi szakban a perfelvételi tárgyalás és a folytatólagos perfelvételi tárgyalás ilyen módon történő kitűzésére nem volt lehetőség. Azonban ezt a módosító rendelkezést a perfelvételi és az érdemi tárgyalási szak közös szabályai között helyezték el, így az már a perfelvételi szakban is alkalmazható. A személyi állapotot érintő perekben kiemelt jelentőséggel bír ez a szabály, mivel itt különösen fontos, hogy a vitás kérdés mihamarabb tisztázódjon és az eljárás mihamarabb befejeződjön. Azonban ez a szabály nemcsak az ügy mihamarabbi tisztázásához és befejezéséhez járul hozzá, hanem véleményem szerint a perkoncentráció megvalósulását is előmozdítja ezekben a perekben.

A CKOT foglalkozott az alábbi kérdésekkel *„Kérheti-e a személyi állapotot érintő perekben a perfelvételi tárgyaláson a nem természetes személy fél képviselője a tárgyalás távollétében való megtartását? Ha nem kérheti és nem jelenik meg, akkor a Pp. 432. § (3) bekezdése alapján az eljárást hivatalból meg kell szüntetni? Kinek kell „személyesen” megjelennie?”* A nem természetes személy törvényes (szervezeti) képviselőjének vagy elegendő jogi képviselője is, mivel a nem természetes személy fél személyes meghallgatása nem értelmezhető, jognyilatkozatot pedig csak képviselője útján tehet.” A vizsgált kérdésekre a 2017. július 7. napján született 28. számú állásfoglalásában azt a választ fogalmazta meg, hogy a személyi állapotot érintő perekben a személyesen megjelenő fél alatt nemcsak a természetes személyt kell érteni. Így abban az esetben, ha a felperes a gyámhatóság vagy az ügyész, akkor is kötelező (de egyben elegendő) a törvényes vagy a jogi képviselő megjelenése. Amennyiben ezt elmulasztják, az eljárás hivatalbóli megszüntetésének van helye.⁶¹⁵

A perkoncentráció követelményének, illetve annak megvalósulását vizsgálva egyetérttek a CKOT 28. számú állásfoglalásával. A fél nem kérheti a perfelvételi tárgyalás távollétében történő megtartását, ezt nem teszi lehetővé a Pp. az általános szabályok között, illetve a személyi állapotot érintő perekre vonatkozó speciális rendelkezések között sem, következik ez a Pp. 190. § (1) bekezdésének rendelkezéséből. Amennyiben a Pp. megengedné, hogy a

⁶¹⁵ CKOT 2017. július 7. 28. számú állásfoglalás

felperesként eljáró gyámhatóság vagy ügyész kérhesse a perfelvételi tárgyalás távollétében történő megtartását, az azzal a következménnyel járna, hogy jelenlétének hiánya miatt a perfelvétel a perfelvételi tárgyaláson nem lenne lezárható, szükségessé tenné a perfelvételi tárgyalás elhalasztását, ez pedig az eljárás elhúzódásához vezetne. A Pp. előírja, hogy a fél személyes megjelenése kötelező, valamint rögzíti a bíróság számára a fél személyes meghallgatásának követelményét. Ezen rendelkezésnél a fél fogalma alatt a természetes személyek mellett a nem természetes személy feleket (gyámhatóság, ügyész) is érteni kell.

Az EJEB kiemelt figyelmet szentel a személyi állapotot érintő perek észszerű időn belül történő elbírálására a családi élet tiszteletben tartásához fűződő jog érvényre juttatása érdekében. A Mezey Tamás kontra Magyarország ügyben az EJEB megállapította, hogy az eljárás túlságosan hosszú volt, és az nem felelt meg az észszerű időn belül történő befejezés követelményének. Egy magyar állampolgár, Mezey Tamás a Magyar Köztársaság ellen nyújtott be kérelmet az Egyezmény 34. cikke alapján. A kérelmező apaság megállapítása iránt indított pert a gyermek és az anya ellen. Az ügyben elsőfokon eljáró bíróság öt sikertelen tárgyalást tartott. Az anya nem jelent meg a tárgyalásokon annak ellenére, hogy őt a bíróság pénzbírsággal sújtotta. A bíróság rendőri intézkedést vett igénybe az anya személyes megjelenésének biztosítása érdekében, azonban ez sem járt sikerrel. Szakértői vizsgálatra került sor, amelynek során szakértő megvizsgálta a kérelmezőt és a gyermeket. A szakértői vizsgálat eredménye az lett, hogy a szakértő „valószínűnek találta” a kérelmező apaságát, azonban teljes bizonyossággal nem tudta megállapítani. Időközben egy harmadik személy apai elismerő nyilatkozatot tett és az anya ehhez hozzájárult. Ennek következtében a kérelmező által indított apaság megállapítása iránti eljárást a bíróság megszüntette. Az elsőfokú megszüntető határozattal szemben fellebbeztek, a másodfokú bíróság hatályon kívül helyezte az elsőfokú határozatot és az elsőfokú bíróságot új eljárásra utasította. Az elsőfokú bíróság a megismételt eljárásban felfüggesztette az eljárást és az Alkotmánybírósághoz fordult az alkalmazandó jogszabályi rendelkezések alkotmányossági felülvizsgálata iránt. A kérelmező azért kezdeményezte az EJEB előtti eljárást, mert a polgári peres eljárás tartamát az Egyezmény 6. cikkének (1) bekezdésével összeegyeztethetetlennek találta, amely szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyét a bíróság észszerű időn belül tárgyalja és hozzon határozatot. A Kormány ezt az állítást vitatta. A sérelmezett eljárás két bírósági szinten nyolc év nyolc hónapig tartott. Az EJEB megállapította, hogy az eljárás túlságosan hosszú volt és nem felelt meg az észszerű idő követelményének. Az EJEB külön kiemelte, hogy sajnálatosnak tartja az Alkotmánybíróság eljárását, hogy öt éven keresztül nem hozott döntést az ügyben. Az EJEB megállapította, hogy az Egyezmény 6. cikkének (1) bekezdését megsértették. A kérelmező az Egyezmény 8.

cikkének (családi élet tiszteletben tartásához való jog) megsértését is sérelmezte, azonban ennek kapcsán az EJEb arra a megállapításra jutott, hogy ezen cikk sérelmét külön nem indokolt vizsgálni, mivel a 6. cikk (1) bekezdésének megsértése már megállapítást nyert. Ezenkívül az EJEb nem vagyoni kártérítést ítélet meg a kérelmezőnek.⁶¹⁶

A régi Pp. hatálya alatt az eljárás tartamát tekintve a bíróság feladata az eljárás észszerű időn belül történő befejezése volt. Azonban a Pp. a koncentrált eljárás lefolytatását, a perkoncentráció megvalósulását irányozza elő, a személyi állapotot érintő perekben ezt hangsúlyosabban célozza.

6.5. A házassági bontóperek a perkoncentráció tükrében

A házassági bontóperek, illetve azok tartamát befolyásoló eljárási szabályok vizsgálatát indokolja, hogy az nemcsak a polgári peres eljárások egyik különleges eljárása, hanem az egész társadalmat meghatározó egységhez, a családhoz és a házassághoz kapcsolódnak. Azonban a családi viszonyok, ezen keresztül a személyi állapot mihamarabbi rendezéséhez fűződő érdek nem csupán a polgári peres eljárás szabályozásában jelenik meg, hanem a kánonjogban is. Amennyiben a polgári peres eljárást összevetjük a házasság semmisségének megállapításáért folyó kánonjogi eljárással, akkor megállapítható, hogy a perkoncentrációt tekintve a két eljárás között nem található számottevő különbség, hiszen a 2015-ben Ferenc pápa által kiadott *Mitis Iudex Dominus Iesus* (MIDI) kánonjogi jogforrás célja is az eljárások gyorsítása, valamint a hívek számára könnyebb elérhetőség biztosítása volt. Fontosnak tartom kiemelni, hogy a házassági perekre vonatkozó szabályok az egyházi jogi eljárásból fejlődtek ki, a polgári házasság intézményét a házassági jogról szóló 1894. évi XXXI. törvénycikk (a továbbiakban: Ht.) vezette be.⁶¹⁷

Álláspontom szerint a házassági bontóperek esetében a közvetítői eljárás igénybevétele, valamint a szünetelés kapcsolódik a kutatási témámhoz, hiszen a közvetítői eljárás igénybevétele és az eljárás szünetelése jelentős hatással bír az eljárás koncentráltságára, illetve tartamára vonatkozóan. Így a házassági bontóperek kapcsán ezen eljárási szabályokat elemzem, rövid jogtörténeti áttekintést téve vizsgálom a hatályos rendelkezéseket.

⁶¹⁶ Mezey Tamás kontra Magyarország ügy EJEb2008. 7909/05. sz. kérelem
<https://kuria-birosag.hu/hu/ejeb/mezey-magyarorszag-elleni-ugye-790905> (Letöltés: 2024. 06. 20.)

⁶¹⁷ Mészáros Pál Emil – Projics Nárcisz: A civiljogi és a kánonjogi házassági perek eljárási szabályai, hasonlóságai, különbségei. JURA 2021/2. sz. 37-40. o.

6.5.1. A házassági bontóperek kapcsolódó szabályainak történeti áttekintése

A békéltetés egy egyházi jogi intézmény volt, amelyet az állami jogalkotó az egyházi jogi eljárásból emelt át a polgári peres eljárásba. A Ht. hatályba lépésével a lelkeszi békéltetés elvesztette polgári joghatályát.⁶¹⁸

Már a Plósz-féle Pp. szabályozta a békéltetést. Ennek alapján házassági perekben, amikor a felperes bontó vagy válókeresetet terjesztett elő, kérhetett békéltetést a kereset benyújtása előtt a perre illetékes törvényszéknél. A bíró a felek meghallgatása után új határnapot tűzhetett a békéltetésre, ha az első meghallgatáson úgy ítélte meg, hogy a békéltetés ismételt megkísérlése eredményes lesz. Ha a kérelmező nem jelent meg a kitűzött határnapon, a bíróságtól új határnap kitűzését kérhette a határnaptól számított tizenöt napon belül.⁶¹⁹ Amennyiben a fél az előzetes békéltetést nem kérte, vagy sikertelen volt a békéltetési kísérlet és azóta harminc nap eltelt, akkor az elnök vagy a bíró elrendelte az előzetes békéltetést a keresetlevél elintézése nélkül.⁶²⁰ A per tartama alatt a bíró a per bármely szakában megkísérelhette a felek között a békéltetést.⁶²¹ Így a békéltetésre sor kerülhetett akár a perfelvételi szakban, de akár az érdemleges tárgyalási szakban is. A békéltetés az eljárás folyamatát tekintve lehetett előzetes (kereset beadása előtt) vagy a per tartama alatt is sor kerülhetett rá, valamint kérelmezhetette a fél, vagy a bíróság rendelte el. Az előzetes békéltetés általános érvényű volt a bontóperekben, mert arra vagy a fél kérelme, vagy a bíróság elrendelése alapján sor került. A két békéltetés között annyi különbség volt, hogy a fél kérelmére a 645. § alapján a kereset beadása előtt kerülhetett sor, míg a 654. § alapján a bíróság csak a per folyamata alatt rendelhette el.⁶²² Az előzetes békéltetésre nemcsak egy alkalommal kerülhetett sor. Abban az esetben, ha a fél kérelmezte az előzetes békéltetést, azonban az sikertelen volt, és ezen kísérlet óta több mint harminc nap eltelt, akkor a bíróság elrendelte, így arra ismételten sor került. Véleményem szerint a fél kérelmezése és sikertelen békéltetési kísérlet esetén két alkalommal volt előzetes békéltetés.

A békéltetés a házasság fenntartását célozza. Álláspontom szerint fontos a békéltetés intézménye, és különös érdek fűződik ahhoz, hogy a felek ezekben a perekben a vitás kérdésekben megegyezésre jussanak és azokat egyezség útján békésen rendezzék. Azonban a szabályozásnál mindenképp szem előtt kell tartani az eljárások tartamára gyakorolt hatását is.

⁶¹⁸ Herger Csabáné: A mediáció a magyar bontójogban 1952 előtt. DÍKÉ: A Márkus Dezső összehasonlító jogtörténeti kutatócsoport folyóirata 2019. III. évf. 1. szám. 29. o.

⁶¹⁹ Plósz-féle Pp. 645-646. §

⁶²⁰ Plósz-féle Pp. 654. §

⁶²¹ Plósz-féle Pp. 668. §

⁶²² Ld. részletesen Herger Csabáné: A házasság és a család védelme a magyar magánjogban. DÍKÉ: A Márkus Dezső összehasonlító jogtörténeti kutatócsoport folyóirata 2018/2. sz. 12. o.

Ezen okok miatt az előzetes békéltetés két alkalommal történő megkísérlését, az előzetes békéltetés esetén újabb határnap tűzését, valamint a kérelmező meg nem jelenése esetén új határnap tűzését eltúlzottnak tartom, ezek a szabályok az eljárás koncentrálttsága ellen hatottak és az eljárás elhúzódásához vezethettek.

A régi Pp. 288. §-a alapján házassági perekben az eljárást szüneteltethették, ha a felek erre vonatkozó kölcsönös megegyezésüket akár az első tárgyalást megelőzően, akár az elsőfokú eljárás folyamán bármikor bejelentették. A felek legtöbb esetben azért kérelmezték, illetve kérelmezik az eljárás szünetelését házassági bontóperekben, hogy a közöttük felmerült vitás kérdéseket rendezzék, esetlegesen közvetítői eljárást vegyenek igénybe. Arra vonatkozóan nem tartalmazott rendelkezést a régi Pp. hogy a szünetelés hány alkalommal volt kérhető, illetve arra hány alkalommal kerülhetett sor. Azonban a szünetelés maximális tartamát meghatározta, a 137. § (2) bekezdése előírta, hogy hat hónap szünetelés után megszűnik a per. Véleményem szerint annak hiánya, hogy hány alkalommal lehet kérni, illetve engedélyezhető a szünetelés, ahhoz vezethetett, hogy akár több alkalommal sor került arra békéltetés szempontjából eredménytelenül, ezáltal az eljárás széttöredezett és ez az eljárás elhúzódásához vezetett.

A régi Pp. lehetővé tette a házasság felbontására irányuló kereset összekapcsolását a házassági vagyoni keresettel, valamint viszontkeresettel is érvényesíthető volt a házassági perben a vagyoni igény.⁶²³ Azonban fordítottnak nem volt rá lehetőség, tehát házassági vagyoni perben viszontkeresettel nem lehetett kérni a házasság felbontását.⁶²⁴ Ha a házassági pert megindították, akkor a perindítás hatályának beálltát követően a házassági per bírósága rendelkezett kizárólagos illetékességgel a házassági vagyoni perre.⁶²⁵ Az ítélkezési gyakorlat egységességet mutatott abban, hogy a házastársak közös vagyona megosztása iránti perben a bíróság együttesen, összefüggően és véglegesen bírálja el a felek életközösségét érintő vagyoni kérdéseket.⁶²⁶ Amennyiben a felek a házastársi életközösséggel kapcsolatos vagyoni igényeik közül csak egyet érvényesítettek, akkor a kialakult joggyakorlat szerint a bíróságnak oda kellett hatnia, hogy a felek valamennyi követelésüket egy perben érvényesítsék.⁶²⁷ A kereset és a házassági vagyoni kereset összekapcsolásának engedélyezése azt a veszélyt hordozta magában, hogy ezáltal az eljárás elhúzódik. Az ilyen ügyek gyakran végeláthatatlan pereskedést eredményeztek. A vagyoni része a pernek rendkívül bizonyításiigényes volt, emellett a személyállapotiról rész tekintetében jelentős érzelmi

⁶²³ régi Pp. 292. § (1) bek.

⁶²⁴ BH1978. 30.

⁶²⁵ EBH2008. 1874.

⁶²⁶ BH1994. 140.

⁶²⁷ BH1982. 518.

intenzitással bírt. A keresetváltoztatások a pertartamra negatív hatást gyakoroltak, azt jelentősen növelték.⁶²⁸ Nagy Adrienn a házassági perek szabályozásának reformja kapcsán egyik újításként a házassági vagyoni jogi per házassági perrel történő összekapcsolásának tilalmát emeli ki, amelyet a Pp. 462. §-a rögzít. A leválasztás egyik indoka, hogy ezzel az eljárás elhúzódását kívánják megakadályozni.⁶²⁹

Álláspontom szerint a házassági bontókereset és a házassági vagyoni jogi kereset összekapcsolásának engedélyezése elvetendő, mivel a vagyoni jogi kérdések rendezése nehezebb, gyakran bizonyítási eljárás szükséges, ezek pedig az eljárás tartamát növelik és a per személyi állapoti részét tekintve negatívan hat, hogy hosszabb eljárást vesz igénybe a családi viszonyok rendezése is. A vagyoni jogi követelések tisztázása a házasság felbontására nézve az eljárás elhúzódását eredményezi, és az esetlegesen újonnan felmerülő vagyoni jogi igények miatti keresetváltoztatások szétzúzódnak az eljárást.

6.5.2. A házassági bontóperek különös perfelvételi szabályai

A Pp. a házassági bontóperek különös perfelvételi szabályai körében rögzíti mind a békéltetést, mind a közvetítői eljárást, mind pedig a szünetelés lehetőségét. A bíróság a per bármely szakaszában, de különösen a perfelvételi tárgyaláson megkísérli a felek békítését. A közvetítői eljárás igénybevételenek lehetőségére és előnyeire a bíróságnak fel kell hívnia a felek figyelmét.⁶³⁰ A Ptk. Családjogi Könyve a 4:22. §-ban rögzíti, hogy a házassági bontóper megindítása előtt vagy a bontóper alatt közvetítői eljárást vehetnek igénybe, ezt tehetik saját elhatározásukból vagy a bíróság kezdeményezésére. A közvetítői eljárás lehetőség a felek számára, hogy annak keretében az ún. járulékos kérdésekben meg tudjanak egyezni. A közvetítői eljárás nem békéltetésre irányul, hanem a vitás kérdések rendezésére. A mediációs tárgyalások lehetőséget adnak a házastársaknak a felmerülő vitás kérdések kapcsán álláspontjaik kifejtésére és megállapodás létrehozására.⁶³¹

Véleményem szerint támogatandó, hogy a házastársak közvetítői eljárásban vegyenek részt, mivel szakember segítségével nagyobb eséllyel tudnak megegyezésre jutni, mint a bíróság előtt akár tárgyalások sorozatával. Álláspontom szerint, amennyiben a közvetítői eljárás keretében

⁶²⁸ Hegedűs Ákos: A személyi állapotot érintő perek legújabb koncepcionális változásai. *Iustum Aequum Salutare* XVIII. évf. 2022/3. sz. 183. o.

⁶²⁹ Nagy: A személyi állapotot érintő perek eljárási szabályainak változása az új perjogi kódexben. i. m. 351. o.

⁶³⁰ Pp. 456. § (2) – (3) bek.

⁶³¹ Szeibert Orsolya: A házasság. In: Gárdos Péter – Vékás Lajos (szerk.): *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez*. Budapest, Wolters Kluwer Kft., 2021.

megállapodás születik a felek között, akkor az az eljárás tartamára pozitívan hat és elősegíti annak koncentrált lefolytatását.

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága a családi jogi mediációról fogalmazott meg Ajánlást (a továbbiakban: Családi mediációról szóló ajánlás).⁶³² A Családi mediációról szóló ajánlás megfogalmazza, hogy a mediáció önkéntes alapon működik. Rögzíti, hogy a részes államoknak joguk van meghatározni a mediálható esetek körét. Vannak olyan esetek, amikor a Családi mediációról szóló ajánlás a közvetítésre való kötelezést ajánlja a tagállamoknak.⁶³³ Az ajánlás kötelező erővel nem bír a tagállamok irányába, hanem csak elvárásokat fogalmaz meg.

A Pp. alapján a polgári peres eljárás során az általános szabályok szerint az eljárás szünetelhet a felek erre vonatkozó megegyezésének bírósághoz történő bejelentése alapján, azonban ebből az okból az eljárást legfeljebb három alkalommal szüneteltethetik.⁶³⁴ A Pp. 458. § (4) bekezdése a házassági bontóperekben feloldja a korlátozást, mivel az eljárás a felek közös kérelmére háromnál több alkalommal is szünetelhet. Az általános szabályok szerinti korlátozás feloldásának indoka a bontóper fékezése és a házasság fenntartása. Ezen korlátozás feloldása nem biztos, hogy támogatandó, mivel az eljárás tartamát jelentősen növelheti, hogy korlátlanul sor kerülhet szünetelésre, ez pedig ellentétes a jogalkotói célkitűzéssel, a perkoncentráció megvalósulásával. A bíró a polgári perben keretek között mozog, így nincs lehetőség arra, hogy a házassági bontóper körén kívül eső kérdéseket, sérelmeket, illetve problémákat tárjon fel és oldjon meg. Álláspontom szerint elsődleges a házasság fenntartása, ehhez pedig házassági bontóper esetén a békéltetés mindenképp szükséges eszköz, azonban fontosnak tartom az időbeli korlátozását is. Véleményem szerint a békéltetés a házassági bontóperben – ha van a házasságból született gyermek – szülői felügyelet gyakorlását és kapcsolattartást érintően lehet főként eredményes.

A Pp. 462. §-a rögzíti a házassági per és a házassági vagyoni jogi per összekapcsolásának tilalmát. Ezen szabályozási megoldással egyetértek, mivel az eljárások tartamára és koncentráltóságára nézve előnyösebb, ha külön perben rendezik a házasság felbontását mint személyállapotot érintő kérdést, és a házastársi vagyoni megosztását, ami vagyoni jogi kérdés. A CKOT ezen keresetek összekapcsolásának tilalmához fűződően vizsgálta, hogy házassági bontóperben előterjeszthető-e többlethasználati/lakáshasználati díj iránti igény, vagy az vagyoni jogi keresetnek minősül. A CKOT 2019. április 15-i Országos Tanácskozásán

⁶³² Az Európa Tanács Miniszteri Bizottság R (98) 1 Ajánlása - a családi mediációról

⁶³³ Turcsán Tamara: A közvetítés európai uniós szabályozása - egyes tagállami implementációk. Jog, állam, politika 2021/2. sz. 162. o.

⁶³⁴ Pp. 121. § (1) bek. a) pont és (2) bek.

megfogalmazta, hogy többlethasználati, illetve használati díj megfizetése iránti kereset nem terjeszthető elő házassági bontóperben, az házassági vagyoni jogi perben érvényesíthető.⁶³⁵ Ez a szabály jelentős változást hozott a régi Pp. szabályozásához képest, az (amint fentebb kifejtettem) engedélyezte a házassági bontókereset és a házassági vagyoni jogi kereset összekapcsolását. Álláspontom szerint a házassági bontóperben, mint személyi állapotot érintő perben a perkoncentráció megvalósulását mozdítja elő, hogy a Pp. nem engedélyezi a vagyoni jogi kérdések bevonását, mivel megtiltja a házastársak vagyoni viszonyaival összefüggő kereset összekapcsolását. Ebből a tilalomból fakadóan a személyállapoti kérdést és a vagyoni igényeket külön perben kell rendezniük a feleknek.

6.6. A joghatóság átadása más tagállam bíróságának a szülői felügyelettel kapcsolatos perekben

A Pp. 473/A. §-a a szülői felügyelettel kapcsolatos és kapcsolattartási perek közös szabályai között rögzíti a joghatóság más tagállam számára történő átadását szabályozó rendelkezéseket. A Pp. ezen §-át a 2022. évi XXIV. törvény 183. §-a vezette be, összhangban a Tanácsnak a házassági és szülői felelősségi ügyekben a joghatóságról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint a gyermekek jogellenes külföldre viteléről szóló 2019. június 25-i (EU) 2019/1111. sz. Rendeletével (a továbbiakban: Brüsszel IIb. rendelet). A Brüsszel IIb. rendelet egyik fő alkalmazási területe a határon átnyúló szülői felelősség megállapítása, gyakorlása, átruházása, korlátozása vagy megszüntetése iránti ügyek. A Brüsszel IIb. rendeletben a joghatósági okok között megtalálható a joghatóság más tagállam bíróságának való átadása.⁶³⁶

A Brüsszel IIb. rendelet alapján lehetőség van kivételes esetben az ügy áttételére az ügy tárgyalására alkalmasabb bírósághoz (*forum non conveniens*). Egy adott ügyben joghatósággal rendelkező bíróság, ha úgy ítéli meg, hogy egy másik tagállam bírósága, amelyhez a gyermeket különös kötelék fűzi, alkalmasabb a gyermek mindenek felett álló érdekének elbírálására, felfüggesztheti az eljárást vagy annak egy részét. A joghatósággal rendelkező bíróság az eljárást hivatalból vagy kérelemre felfüggesztheti. Ekkor a joghatósággal rendelkező bíróság kétféle módon cselekedhet. Az egyik út, hogy a fél vagy a felek számára határidőt szab, hogy azon belül tájékoztassák a másik tagállam bíróságát a függőben lévő eljárásról, valamint a joghatóság átadásának és a kérelem adott bíróság előtti benyújtásának lehetőségéről. A másik eljárási

⁶³⁵ CKOT 2019. április 15. 31. számú állásfoglalás

⁶³⁶ Brüsszel IIb. rendelet 12. cikk

módozat, hogy felkéri a másik tagállam bíróságát, hogy vállalja a joghatóságot és az eljárást az adott ügyben. A másik tagállam bíróságának a felkéréstől, illetve felhívástól számítva hat hét áll rendelkezésére a joghatóság elfogadására. Amennyiben az elsőként felhívott bíróság egy másik tagállam bíróságától a felkérést vagy felhívást követően hét héttel nem kap joghatóság elfogadására vonatkozó értesítést, továbbra is az elsőként felhívott bíróság gyakorolja a joghatóságot.⁶³⁷ Akkor kell úgy tekinteni, hogy a gyermeket különös kötelék fűzi valamely tagállamhoz, amennyiben az adott tagállam:

- a) vált a gyermek szokásos tartózkodási helyévé az elsőként felhívott bíróság felhívását követően,
- b) a gyermek korábbi szokásos tartózkodási helye,
- c) a gyermek állampolgársága szerinti állam,
- d) a szülői felelősség jogosultjának szokásos tartózkodási helye, vagy
- e) az a hely, ahol a gyermek vagyona található és az ügy a gyermek érdekeit szolgáló intézkedésekre vonatkozik e vagyon kezelésével, megóvásával vagy rendelkezésre bocsátásával összefüggésben.⁶³⁸

Álláspontom szerint a joghatóság más tagállam bíróságának történő átadása az ügy érdemi elbírálásának előmozdítása végett történik, mivel ez a gyermek fő érdeke is. Ebben az esetben például az adott eljárásra vonatkozóan a magyar bíróság joghatósággal rendelkezik, de átadja a joghatóságot egy olyan tagállamnak, amelyhez a gyermeket valamilyen különös kötelék fűzi. Az átadás indoka, hogy a magyar tagállami bíróság úgy ítéli meg, hogy a másik tagállam bírósága alkalmasabb a gyermek mindenek felett álló érdekének elbírálására. Véleményem szerint ez magában hordozza annak célzatát, hogy a másik bíróság előtt könnyebb a jogvita tisztázása, és az eljárás koncentráltabban lefolytatható, hiszen a gyermeknek egyik legfőbb érdeke, hogy az eljárás mihamarabb lezáruljon, és az őt érintő vitás kérdéseket véglegesen rendezzék.

6.7. A kiskorú gyermek meghallgatása a szülői felügyelettel kapcsolatos perekben

A kiskorú gyermek meghallgatását, illetve az erre vonatkozó szabályozást kizárólag annyiban vizsgálom, amennyiben az álláspontom szerint a perkoncentrációval összefüggésbe hozható.

⁶³⁷ Ld. részletesen: Projics Nárcisz: A Tanács (EU) 2019/1111 Rendelete a házassági és szülői felelősségi ügyekben a joghatóságról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint a gyermekek jogellenes külföldre viteléről. In: Mészáros Pál Emil – Projics Nárcisz: Európai Polgári Eljárásjog. Elektronikus jegyzet. 2. javított kiadás. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar 2022. 39. o.

⁶³⁸ Brüsszel IIb. rendelet 12. cikk (4) bek.

6.7.1. Nemzetközi kitekintés

A gyermek sokoldalú védelme olyan alapvető követelmény, amelyet a társadalom joggal támaszt mind a jogalkotással, mind a gyermeket érintő egyes perekben folytatott ítélkezési gyakorlattal szemben. Ezt a felismerést hatályos belső jogunkban kifejezésre juttatja az Alaptörvény, a Polgári Törvénykönyv, a polgári perrendtartás, és más jogszabályokban is megjelenik. A család egységének megbomlása, valamint a szülői felügyelettel kapcsolatos perekben hozott döntés a gyermek életét megzavarja, bizonytalanságot, válságot idézhet elő, egész életére kiható módon befolyásolhatja a gyermek személyiségfejlődését. A Pp. szabályozási rendszerében a kiskorúak három szerepkörben jelennek meg: lehetnek tanúk, a perbeli jogképességre vonatkozó szabályok szerint peres felek, valamint a szülői felelősséggel kapcsolatos perekben érdekelt személyek. A szülői felügyelettel kapcsolatos perekben a kiskorú gyermek sajátos jogállással rendelkezik, érdekeltnek tekintendő, mivel az ezekben a perekben meghozott bírói döntésnek a gyermek sorsára jelentős hatása van.⁶³⁹

A gyermek meghallgatása, véleményének figyelembevétele olyan követelmény, amely nem kérdőjelezhető meg a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény⁶⁴⁰ (a továbbiakban: Gyermekjogi Egyezmény) hatálybalépése óta. Ezen jogok vizsgálata során érdemes kitekintést tenni a nemzetközi jogi környezetre. A Gyermekjogi Egyezmény 12. cikke szerint: *„Az Egyezményben részes államok az ítélőképessége birtokában lévő gyermek számára biztosítják azt a jogot, hogy minden őt érdeklő kérdésben szabadon kinyilváníthassa véleményét, a gyermek véleményét, figyelemmel korára és érettségi fokára, kellően tekintetbe kell venni.”* Ez a cikk biztosítja a döntéshozatalban való érdemi részvétel jogát. Ebből kifolyólag lehetőséget kell adni a gyermeknek minden olyan bírói eljárásban, amelyben érdekelt – így különösen a szülői felügyelettel kapcsolatos perekben –, hogy a hazai jogszabályokban foglalt eljárási szabályoknak megfelelően meghallgassák. A gyermekeknek saját ügyükben aktív alanyoknak kell lenniük, hogy nézeteiket kifejthessék.⁶⁴¹ Magyarország is csatlakozott a Gyermekjogi Egyezményhez, ez jelentős változást hozott az eljárásrendek kialakításában. A hazai szabályozásra nagy befolyást a Brüsszel IIb. rendelet gyakorol.

⁶³⁹ Projics Nárcisz: A kiskorú gyermek meghallgatása szülői felügyelettel kapcsolatos perekben. In: Nagy Melánia (szerk.): Gyerekekre fókuszálva. Konferenciakötet. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar 2021. 52. o.

⁶⁴⁰ Magyarországon 1991. évi LXIV. törvény hirdette ki.

⁶⁴¹ Ld. részletesen: Projics: A kiskorú gyermek meghallgatása szülői felügyelettel kapcsolatos perekben. i. m. 52. o.

6.7.2. A kiskorú meghallgatásának esetei

A Ptk. Családjogi Könyvében rögzíti egyrészt, hogy: „A szülőknek tájékoztatniuk kell gyermeküket az őt érintő döntésekről, biztosítaniuk kell, hogy az ítélőképessége birtokában lévő gyermekük a döntések előkészítése során véleményt nyilváníthasson, törvényben meghatározott esetben szüleivel közösen dönthessen. A szülőknek a gyermek véleményét – korára, érettségére tekintettel – megfelelő súllyal figyelembe kell venniük.”⁶⁴² A Ptk. 4:148.§-a a szülőket kötelezi arra, hogy a gyermeket bevonják a döntésbe, meghallgassák, valamint tájékoztassák, hiszen csak a megfelelő információk birtokában tud véleményt alkotni. A Ptk. rögzíti, hogy a bíróságnak a szülőket meg kell hallgatnia. Továbbá a Ptk. előírja, hogy a szülői felügyelet rendezése iránti perekben a bíróságnak az eljárása során indokolt esetben, vagy ha maga a gyermek kéri, közvetlenül vagy szakértő útján meg kell hallgatnia a gyermeket is. Amennyiben a gyermek a 14. életévét betöltötte, szülői felügyeletére és elhelyezésére vonatkozó döntés egyetértésével hozható.⁶⁴³

6.7.3. A kiskorú gyermek mint érdekelt meghallgatása régi Pp. alapján

A régi Pp. 279. § (4) bekezdése⁶⁴⁴ rendelkezett a kiskorú gyermeknek, mint érdekeltnek a meghallgatásáról. Ezt a rendelkezést a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény módosításáról szóló 1995. évi XXX. törvény iktatta be 1995. július 4. napjával. A gyermekbarát igazságszolgáltatás megvalósulásáról szóló 2012. évi LXII. törvény 2012. június 29. napjával hatályon kívül helyezte a régi Pp. 279. § (4) bekezdését, egyidejűleg a felek és más perbeli személyekre vonatkozó szabályok között elhelyezte a kiskorú gyermek, mint érdekelt meghallgatására irányadó két új szakaszt, amely a régi Pp. 65/A. §-a és 65/B. §-a lett. A régi Pp. 65/A. § szabályozta a kiskorú gyermek, mint érdekelt meghallgatását a szülői felügyelettel, gyermek harmadik személyénél történő elhelyezésével és az elhelyezés megváltoztatásával kapcsolatos perekben. A bíróság indokolt esetben mérlegelése alapján a meghallgatásról történő döntéssel egyidejűleg ügygondnokot rendelhetett a gyermek részére, illetve dönthetett a gyermek felek, illetve képviselők távollétében történő meghallgatásáról. Szintén a régi Pp. 65/A. §-a rendelkezett a kiskorú idézéséről. A régi Pp. 65/B. §-a részletekbe menően

⁶⁴² Ptk. 4:148. §

⁶⁴³ Ptk. 4:171. § (4) bek.

⁶⁴⁴ régi Pp. 279. § (4) „Ha a bíróság a perben a Családjogi törvény 74. §-a alapján a házastársak kiskorú gyermekének, mint érdekeltnek a meghallgatásáról döntött, indokolt esetben egyidejűleg a gyermek részére ügygondnokot rendel. A bíróság úgy is határozhat, hogy a gyermeket a házastársak távollétében hallgatja meg. E szabályok vonatkoznak a gyermek elhelyezésével kapcsolatos perekre is”.

szabályozta, hogyan kell történnie a kiskorú gyermek meghallgatásának, rendelkezett arról milyen módon volt lehetőség kérdéseket feltenni a kiskorúnak, és szabályokat tartalmazott a vallomás rögzítéséről.

A hatályos eljárási szabályozásban a Pp. 473. §-a szabályozza a kiskorú gyermek érdekeltként történő meghallgatását, ez azonban csak meghatározott jogvitákban jelenhet meg: a szülői felügyelettel kapcsolatos és kapcsolattartási perekben. Ezen szakasz tartalmát tulajdonképpen a régi Pp. 65/A. § és 65/B. § szabályai adják.⁶⁴⁵

6.7.4. A kiskorú gyermek meghallgatása a hatályos szabályozás szerint

A gyermek meghallgatása kétfajtaképpen lehetséges: egyrészt a bíróság közvetlenül is meghallgathatja a gyermeket, másrészt pedig elrendelheti a szakértő általi meghallgatását. Jogirodalmi álláspont szerint nagyon eltérő a bírói gyakorlat abban a tekintetben, hogy a gyermeket közvetlenül vagy közvetett módon kell-e meghallgatni.⁶⁴⁶ Amennyiben a bíróság a kiskorú gyermek közvetett meghallgatásáról dönt, igazságügyi pszichológus szakértőt vagy eseti szakértőt rendel ki, aki pszichológus végzettséggel és megfelelő szakértelemmel rendelkezik. A szakértő a meghallgatás eredményeképp készített szakmai megállapításait tartalmazó szakvéleményt a kirendelő végzésben foglaltaknak megfelelően írásban vagy szóban terjeszti elő a bíróság felé.⁶⁴⁷ A szakértői vélemény szerkezetét tekintve három egységre bontható: fejléc, vizsgálati rész és véleményi rész. A bíróság által feltett kérdéseket a véleményi részben válaszolják meg.⁶⁴⁸

A kiskorút közvetlen meghallgatás esetén az elnök hallgatja meg, azzal, hogy a felek kérdések feltevését indítványozhatják az eljáró bíróság részére, továbbá – a felektől eltérően – kiskorú érdekében kirendelt ügygondnok közvetlenül is jogosult kérdést feltenni a kiskorúnak, amennyiben ezt számára a bíróság engedélyezi. A kiskorú véleményét írásban is eljuttathatja a bíróság számára, azonban álláspontom szerint az esetek többségében ezen fajta véleményalkotás az egyik vagy a másik szülő részére lehetőséget biztosít arra vonatkozóan, hogy a véleményírás közepette az adott kiskorút befolyásolja. Erre pedig az eljáró jogi

⁶⁴⁵ Mészáros Pál Emil – Projics Nárcisz: A kiskorú gyermek meghallgatása a szülői felügyelettel kapcsolatos perekben a Brüsszel IIb. rendelet tükrében. Európai Jog 2023/5. 15. o.

⁶⁴⁶ Boros Zsuzsa: Szülői felügyelettel kapcsolatos perek. In: Wopera Zsuzsa (szerk.): Kommentár a polgári perrendtartáshoz. Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez. Budapest, Wolters Kluwer Kft., 2019. 1145. o.

⁶⁴⁷ 2016. évi XXIX. törvény az igazságügyi szakértőkről 47. § (2) bek.

⁶⁴⁸ Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 20. számú módszertani levele IV. A pszichológus-szakértői vélemény szerkezete, Ld. részletesen: Projics: A kiskorú gyermek meghallgatása a szülői felügyelettel kapcsolatos perekben. i. m. 60. o.

képviselők is figyelnek, és amennyiben ügyfelük érdekét sértő véleményt alkotott az adott kiskorú, úgy azt arra hivatkozva, hogy a kiskorút a másik fél befolyásolta, megtámadják, és ezt követően a kiskorú közvetlen vagy közvetett meghallgatása nem mellőzhető.⁶⁴⁹

Az Új Ptk. Tanácsadó Testület véleményében⁶⁵⁰ úgy fogalmazott, hogy a gyermek meghallgatása mellőzhető, ha azokban a kérdésekben, amelyekre nézve a gyermek meghallgatása kötelező, a szülők előadása egyező, és az kiterjed arra is, hogy ezekről a gyermeket tájékoztatták és a döntésbe a gyermeket bevonták. Ilyen egyező nyilatkozatot a bíróság az ún. megegyezéssel bontóperben is elfogadhat. Ilyenkor szükségtelen lehet a gyermek meghallgatása. Emellett is helyes azonban, ha a bíróság értesíti a gyermeket a nyilatkozattétel lehetőségéről, és arról, hogy milyen módon van lehetőség a meghallgatására.⁶⁵¹ Tehát az kérdést vet fel, hogy magát a gyermek véleményét milyen módon, bíróság előtt közvetve vagy közvetlenül, vagy esetlegesen a bíróságon kívüli módon is be lehet szerezni. Álláspontom szerint az Új Ptk. Tanácsadó Testület véleménye megalapozott, a szülők egyetértése és a gyermek döntésbe történő bevonása esetén el lehet tekinteni a bíróság előtti véleménynyilvánítástól, azzal, hogy a bírósági értesítés mindenképpen szükségszerű.⁶⁵² Az kétségtelen tény, hogy a gyermek véleménye döntő, hiszen olyan esetekben is irányadó lehet a bíróság számára, amikor a gyermeket a szülő jogellenes módon vette magához.⁶⁵³

Az ítélőképessége birtokában lévő gyermeket kell meghallgatni, és véleményt nyilváníthat az őt érintő kérdésekben, azonban azt nem határozzák meg, hogy a gyermek hány éves kortól tekinthető úgy, hogy az ítélőképessége birtokában van. Erre vonatkozóan sem nemzetközi dokumentumokban, sem hazai szabályozásban nem találunk előírást. Egy adott ügyben az eljáró bírónak kell eldöntenie, hogy a gyermek ítélőképessége birtokában van-e, és befolyásmentes vélemény várható-e tőle. A gyermek ítélőképességének a meglétét egyedileg kell megvizsgálni, ennek során a gyermek életkora nem döntő tényező.⁶⁵⁴ A Kúria úgy foglalt

⁶⁴⁹ Mészáros – Projics: A kiskorú gyermek meghallgatása a szülői felügyelettel kapcsolatos perekben a Brüsszel IIb. rendelet tükrében. i. m. 16. o.

⁶⁵⁰ A kapcsolódó szakirodalomban Szeibert Orsolya részletesen elemzi és értékeli az állásfoglalást. Ld. Szeibert Orsolya: A gyermek meghallgatáshoz való jogának érvényesülése a Ptk. családjogi rendelkezéseinek tükrében. In: Görög Márta – Hegedűs Andrea (szerk.): Lege duce, comite familia: Ünnepi tanulmányok Tóthné Fábíán Eszter tiszteletére, jogász pályafutásának 60. évfordulójára. Szeged, Iurisperitus Kiadó 2017. 483-486. o.

⁶⁵¹ Új Ptk. Tanácsadó Testület Véleménye: A szülői felügyelet gyakorlásának rendezése iránti perekben a bíróságnak a 14. életévét betöltött gyermeket - közvetlenül vagy szakértő útján - minden esetben meg kell-e hallgatnia?

⁶⁵² Mészáros Pál is ezt az álláspontot képviseli, amelyet közös tanulmányunkban kifejtettünk. Ld. részletesen: Mészáros – Projics: A kiskorú gyermek meghallgatása a szülői felügyelettel kapcsolatos perekben a Brüsszel IIb. rendelet tükrében. i. m. 16. o.

⁶⁵³ BH2009.245.: Elhelyezésének megváltoztatásánál döntő súllyal értékelendő a tizennegyedik életévét betöltött gyermek véleménye akkor is, ha szülője - évekkal korábban - jogellenesen vette magához.

⁶⁵⁴ BH2019. 298.

állást, hogy ez nem szakkérdés, így ebben a bíróság szakértő kirendelése nélkül is állást foglalhat.⁶⁵⁵ Azonban számtalanszor előfordul, hogy csak a meghallgatás során derül ki, hogy a kiskorú gyermek ítélőképessége birtokában van-e.⁶⁵⁶ Jelen szabályozás szerint pedig a bírónak a gyermek meghallgatása előtt kellene erről döntenie.

Ehhez kapcsolódóan Szél Napsugár doktori értekezésében felvázolja, hogy a bíró a perfelvételi tárgyalás előtt tájékozódhat a gyermek ítélőképességéről, így adatokat szerezhet be, mint például óvodai, iskolai pedagógusi vélemény, családsegítő feljegyzései, környezettanulmány, gyermekházi orvosi vélemény. Ezek segíthetik az állásfoglalást a gyermek ítélőképessége kérdésében.⁶⁵⁷ Amennyiben a bíró ezen adatokból érdemi információhoz jut, akkor ennek megfelelően tud eljárni, már a gyermek nyilatkozattételről történő értesítésénél. Azonban Szél Napsugár kiemeli, hogy az ítélőképesség kérdésében segítséget nyújtó bizonyítékok beszerzése időigényes, előfordulhat, hogy csak többszöri megkeresésre küldik meg a bíróságnak a kért dokumentumokat. Azt az esetet említi, amikor a szülők egyezsége akarnak kötni a perfelvételi tárgyaláson, ekkor az iratok bevétele az eljárás felesleges elhúzódását eredményezi.⁶⁵⁸

A bíróságnak az ítélőképessége birtokában lévő gyermeket kell értesítenie a nyilatkozattétel lehetőségéről. A joggyakorlatban nehézséget okoz az eljárás ezen pontján annak eldöntése, hogy a gyermek az ítélőképessége birtokában van-e. Az értesítéssel kapcsolatban további problémaként merül fel, hogy azt nem szabályozták, hogy azt mikor kell kiküldeni, erre vonatkozóan pontos határidő nem található. Így lehetővé válik, hogy a bíró esetlegesen tájékozódni próbáljon a gyermek ítélőképességéről különböző dokumentumok beszerzésével, és csak azok rendelkezésére állását követően küldje meg a gyermek részére az értesítést. Ez pedig aggályokat vet fel az eljárás tartamára nézve, esetlegesen a perfelvételi tárgyalás elhalasztását teheti szükségessé, ha előtte a gyermek nem kapta meg kellő időben az értesítést. Ez pedig szembe helyezkedik a jogvita kereteinek minél előbb történő tisztázásával, illetve a perkoncentráció elvével.

Álláspontom szerint három nagyon fontos tényezőt kell szem előtt tartani a kiskorú gyermek meghallgatása kapcsán. Az egyik kiemelten lényeges érdek a kiskorú bevonása az őt érintő döntéshozatalba, ehhez kapcsolódóan a véleménynyilvánítás lehetőségének biztosítása. A

⁶⁵⁵ EBH2011. 2318.

⁶⁵⁶ Fehérné Gaál Tünde: Gondolatok a kiskorú gyermek véleménynyilvánításának és meghallgatásának elkerülhetetlenségéről a szülői felelősséget érintő perekben – a Budapest Környéki Törvényszék és a területéhez tartozó járásbíróságok gyakorlata alapján. Családi Jog 2016/2. sz. 9. o.

⁶⁵⁷ Orbánné Szél Napsugár Ágnes: A gyermekközponitú igazságszolgáltatás az európai és a magyar szabályozás tükrében. PhD értekezés. Budapest 2023. 72. o.

https://real-phd.mtak.hu/1936/1/Szel_Napsugar_Agnes_ertekezes_watermark.pdf (Letöltés: 2024. 05. 15.)

⁶⁵⁸ Orbánné Szél: A gyermekközponitú igazságszolgáltatás az európai és a magyar szabályozás tükrében. i. m. 72. o.

másik kiemelt szempont pontosan a kiskorú „védelme”, attól a traumától történő megóvása, amellyel a meghallgatás jár számára. Véleményem szerint a kiskorú gyermek bírósági eljárásban történő részvétele egyfajta trauma számára akkor is, ha közvetetten hallgatják meg vagy gyermekbarát bíró hallgatja meg közvetlenül. A harmadik szempont az eljárás tartama, hogy a kiskorú gyermek meghallgatása hogyan hat az eljárás tartamára, hiszen minden az eljárásban részt vevő személynek érdeke, hogy az eljárás mihamarabb lezáruljon. Ezekben a perekben úgy gondolom, hogy a gyermek legfőbb érdeke az őt érintő kérdések, illetve személyi állapotának rendezése. Kijelenthető, hogy az eljárás elhúzódása nem áll a gyermek érdekében.

6.8. Összegzés

A személyi állapotot érintő perek szabályozása jelentős átalakuláson, illetve fejlődésen ment keresztül a Plósz-féle Pp. szabályaitól a hatályos szabályozásig. A Plósz-féle Pp. nevesített olyan pereket, amelyek a személyi állapotot érintették, azonban a személyi állapot fogalma nem volt megtalálható az ezen perekre vonatkozó rendelkezések között. A régi Pp. sem használta a személyi állapotot érintő perek kifejezést, azonban abban is szabályoztak egyes személyi állapotot érintő pereket a Negyedik Részében, „*Különleges eljárások*” cím alatt. Ezen belül egy-egy pertípus szabályanyagát külön-külön fejezet tartalmazta. Ezekre a perekre vonatkozóan a régi Pp. közös szabályokat nem rögzített.

A Pp. a különleges eljárások között elsőként szabályozza a személyi állapotot érintő pereket. A közös szabályok között számos, ezen eljárások gyorsítását szolgáló különös szabály található. A Pp. ezen rendelkezései a hatályba lépése óta eltelt időben a joggyakorlatban felmerülő kérdések tisztázására bővültek a módosítások által. Ezekre a perekre vonatkozóan a bíró mérlegelési jogát kiiktatva meghatároz egy speciális perfelvételi útvonalat a jogvita kereteinek mihamarabbi tisztázása érdekében. A személyi állapotot érintő perek körében általam a perkoncentráció szemszögéből vizsgálat alá vont perekben, a házassági perben és a szülői felügyelettel kapcsolatos perekben álláspontom szerint találhatóak a személyi állapotot érintő perek közös szabályain túl olyan rendelkezések, amelyek az eljárás koncentrált lefolytatását kívánják előmozdítani, illetve az eljárás tartamára jelentős kihatással bírnak. Azonban álláspontom szerint ezen perek esetében vannak pontosításra szoruló szabályok.

VII. Összefoglalás

Jelen fejezetben az egyes fejezetekben vizsgált kérdéseket vázolom fel, majd azt követően röviden ismertetem az adott fejezethez kapcsolódó megállapításaimat és megválaszolom az értekezés megírásakor bennem felmerült és a *Bevezetés*ben megfogalmazott hipotéziseket.

Az értekezés első fejezete (*Bevezetés*) bemutatta a témaválasztás indokát, kutatás célját és tárgyát, valamint módszertanát. Ebben a fejezetben fogalmaztam meg a kutatás során, illetve annak eredményeként megválaszolandó hipotéziseket.

A második fejezetben áttekintettem a perhatékonyság kívánalmát, majd a perkoncentráció alapelvét tanulmányoztam. A vizsgálódásom fő iránya a perkoncentráció alapelvi jellege volt. Ebben a körben megvizsgáltam a kapcsolódó nemzetközi előírásokat, külföldi polgári perjogi törvénykönyvekben történő megjelenését, a hazai szabályozás jogtörténeti előzményeit, a Pp. szerinti tartalmát, valamint a polgári peres eljárás elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtétel intézményét.

Az alapelveket áttekintve, ideértve mind a polgári perjog sajátos alapelveit, mind az igazságszolgáltatási alapelveket, megállapítottam, hogy a perhatékonyság nem található meg közöttük. Álláspontom szerint a perhatékonyság nem sorolható az alapelvek közé. Ezen percélt, illetve polgári perben megvalósulandó kívánalmat a polgári per tartamához szorosan kapcsolódónak tekintem, hiszen az is egy mutatója a polgári peres eljárás hatékonyságának, hogy az eljárást mennyi idő alatt folytatják le, mikor születik döntés a jogvitában és zárják le véglegesen az ügyet.

Az Ajánlás az eljárás legfeljebb két tárgyaláson történő befejezésének kívánalmát fogalmazza meg, amelyből az egyik egy előkészítő jellegű tárgyalás és a második tárgyaláson történik a bizonyítás lefolytatása, valamint a döntéshozatal. A Pp. perszerkezete az Ajánlásnak megfelel, – habár az ajánlások kötelező erővel nem bírnak –, mivel az osztott perszerkezetben a perfelvételi szakban a perfelvételi tárgyalás a jogvita kereteinek meghatározására szolgál, az érdemi tárgyalási szakban az érdemi tárgyaláson történik a bizonyítás lefolytatása és a döntéshozatal. A perfelvételi tárgyalásnak van előkészítő jellege, arra szolgál, hogy az érdemi tárgyalás megfelelően előkészített legyen.

A perkoncentráció követelményének külföldi perrendtartási kódexekben történő vizsgálata alapján arra a megállapításra jutottam, hogy azokban a kódexekben, amelyekben nevesítették, többségében azt az egy érdemi tárgyaláson történő elbírálás fejezi ki. Ezen polgári perjogi törvénykönyvek közül a litván polgári eljárásjogi törvénykönyvet emelem ki, mivel abban megjelenik a gyorsaság mellett az alaposság, mint követelmény. Azonban az alaposság

elsődleges, mivel a litván törvény úgy fogalmaz, hogy abban az esetben zárja le a bíróság az ügyet egy tárgyaláson, ha az nem akadályozza a megfelelő alaposságot. Álláspontom szerint célszerű lenne a perkoncentrációhoz kapcsolódóan a litván szabályozási megoldás mintájára az alaposság követelményét rögzíteni, mivel véleményem szerint a koncentrált eljárást túlnyomóan hangsúlyozták, de ez semmiképp nem mehet annak rovására, hogy a döntés megalapozott legyen.

A Plósz-féle Pp. 224. §-ában megjelent az ügy egy érdemleges tárgyaláson történő befejezésének kívánalma. A Plósz-féle Pp. a Hatodik Fejezetben, az „Érdemleges tárgyalás” szabályai között helyezte el azt a rendelkezést, amellyel előírta, hogy az ügy lehetőleg ugyanazon a tárgyaláson befejeződjön. Véleményem szerint ezen rendelkezés törvényszövegben történő rögzítésének helyéből kitűnik, hogy a Plósz-féle Pp. az ügy egy tárgyaláson való befejezésének kívánalmát az érdemleges tárgyalásra vonatkoztatja. Míg a hatályos Pp. az „Alapelvek” alcím alatt rögzíti a perkoncentráció alapelvét, és annak tartalmaként, hogy a bíróságnak és a feleknek törekedniük kell, hogy a jogvita lehetőleg egy tárgyaláson elbíráható legyen. Ebből a normaszövegből nem tűnik ki egyértelműen, hogy a jogalkotó az egy tárgyalást az érdemi tárgyalásra érti, erre csak következtetni lehet a Pp. rendelkezéseiből. A perfelvétel körében a Pp. a bírónak mérlegelési lehetőséget biztosít, és a bíró három perfelvételi útvonal közül választhat: amennyiben nem a perfelvételi tárgyalás mellőzésével történő eljárást választja, úgy az eljárás során legalább kettő tárgyalást tartanak, egy perfelvételi és egy érdemi tárgyalást. A kutatásom során arra a megállapításra jutottam, hogy a Pp. a perfelvételi tárgyalásnak csak előkészítő szerepet tulajdonít, és az egy tárgyalás a törvényszövegben az érdemi tárgyalásra vonatkozik, mivel ott történik a jogvita elbírálása. Azonban álláspontom szerint szükséges lenne az „érdemi” szó törvényszövegben történő rögzítése, hogy egyértelmű és világos legyen.

Kutatásaim első, kiinduló hipotézise az volt, hogy a perkoncentrációt alapelveként rögzítették a Pp.-ben, de nem tekinthető alapelvnek, hanem megvalósítandó cél, amelynek érdekében megfogalmaztak új alapelveket és vezették be a polgári per menetét gyökeresen átalakító osztott perszerkezetet. A perkoncentráció alapelvei jellegére irányuló vizsgálódás során arra a megállapításra jutottam, hogy az nem tekinthető alapelvnek, hanem inkább a per céljának tekintendő. A perkoncentráció teljes eljárásra kiterjedő hatása nem támasztja alá ennek alapelvei jellegét. Véleményem szerint a perkoncentráció mint célkitűzés az egész eljárásra kihat, mivel az eljárás teljes folyamata alatt arra kell törekedniük a feleknek és a bíróságnak is, hogy a polgári per koncentrált legyen. A perkoncentráció címzettje a bíróság és a felek egyaránt, nekik kell előmozdítaniuk ennek megvalósulását. Ezen célkitűzés megvalósulását a Pp.-ben újonnan,

a címzettjei irányában megfogalmazott kettő alapelv segíti elő: a felek eljárástámogatási kötelezettségének elve és a bíróság közrehatásának elve. Ezen két alapelv szövegéből is az tűnik ki, hogy a perkoncentráció célja a polgári peres eljárásnak, azonban annak megvalósulásához szükséges a felek és a bíróság alapelvi szinten is elvárt cselekvése. A perkoncentráció megvalósulásához, mint elérendő célhoz igazítja a jogalkotó az eljárás szerkezetét, és vezeti be az osztott perszerkezetet.

A per elhúzódásához kapcsolódó vagyoni elégtétel jogintézményével az eljárás elhúzódása miatti kifogás előtérbe kerül, így indokoltnak látom szabályozásának a felülvizsgálatát. A pénzbírság jogkövetkezményét a bírói mérlegelés jogköréből kivéve kötelezővé kellene tenni ismételten alaptalan kifogás benyújtása esetén, így megakadályozva az alaptalan kifogás eljárás tartamára gyakorolt negatív hatását.

A harmadik fejezetben az eljárástámogatási kötelezettség külföldi polgári eljárásjogi törvénykönyvekben történő megjelenését, az alapelvi szintű szabályozás hazai perjogi előzményeit, az eljárástámogatási kötelezettség tartalmát, valamint megsértésének jogkövetkezményeit vizsgáltam. A per tárgyának meghatározása szorosan kapcsolódik az eljárástámogatási kötelezettséghez, így elemeztem a keresetlevélre, illetve az ellenkérelemre vonatkozó joganyagot. Röviden kitértem a felek peranyag-szolgáltatási kötelezettségére, hiszen az az eljárástámogatási kötelezettség részének tekinthető.

A külföldi polgári eljárásjogi törvénykönyvek vizsgálata után megállapítható, hogy a dZPO tartalmazza a Pp.-ben alapelvi szinten megfogalmazott a felek eljárástámogatási kötelezettségének megfelelő feleknek a per előbbre vitelének kötelezettségét. Álláspontom szerint a két polgári perjogi törvénykönyv azonos tartalmat tulajdonít a feleket terhelő kötelezettségnek, eljárás menetét támogató magatartást várnak el a felektől. Az öZPO alapján a feleknek az előadásaikat kellő időben és teljeskörűen kell megtenniük annak érdekében, hogy az eljárást a lehető leggyorsabban le lehessen folytatni.

A hazai jogtörténeti előzményeket áttekintve megállapítható, hogy már a Plósz-féle Pp. is szankcionálta a félnek az eljárás elhúzására irányuló cselekményeit. Álláspontom szerint a Plósz-féle Pp. a felektől olyan magatartást várt el a per során, amellyel nem késleltetik az eljárás befejezését, hanem annak előrehaladását segítik. A régi Pp. tartalmazott rendelkezést a per előre vitele érdekében a feleket terhelő kötelezettségről, és jogkövetkezményt is megfogalmazott ehhez kapcsolódóan. Azonban ezekkel a rendelkezésekkel nem tudta az eljárást mederben tartani, akár az ítélet meghozatala előtt sor kerülhetett keresetváltoztatásra, amely újabb kérdéseket nyithatott meg és ez az eljárás elhúzódását eredményezte. A Pp. ezt a régi Pp. hatálya alatti követelményt alapelvi szintre emelte, rögzíti a felek eljárástámogatási kötelezettségét,

ezzel is kifejezve, hogy az eljárás teljes tartama alatt, tehát annak során bármilyen megnyilvánulásban kötelezi erre a magatartásra a feleket. Az az elvárás a felekkel szemben, hogy perbeli cselekményeiket határidőben tegyék meg, és egymással, valamint a bírósággal együttműködjenek az eljárás során. Az egyes eljárási szakokra vonatkozó rendelkezések határozzák meg ezen kötelezettség megsértésének a következményeit, amelyek különfélék lehetnek, mint például preklúzió, bizonyítatlanság, hiányos tartalom szerinti elbírálás.

Álláspontom szerint a per tárgyának meghatározása szorosan kapcsolódik a felek eljárástámogatási kötelezettségéhez, pontosabban abból ered ez a kötelezettségük. Ezért áttekintettem a keresetlevél és az ellenkérelem szabályait, illetve, hogy a keresetlevéllel szembeni előírások milyen változáson mentek keresztül a magyar polgári perjogban. A keresetlevelet a régi Pp. rendelkezéseihez képest részletesebben, eltérő tartalmi tagolással és új elemekkel bővítve rögzítették. A régi Pp. alapján felperesnek csak a tények előadásával kellett megjelölnie az érvényesíteni kívánt jogot, míg a Pp. szerint az érvényesíteni kívánt jogot a jogalap megjelölésével kell előadni. Ennek indoka a „meglepetésítéletek” elkerülése volt. Véleményem szerint a szabályozással a jogalkotó igyekszik segítséget nyújtani a félnek, hogy eleget tudjon tenni eljárástámogatási kötelezettségének már az eljárás megindításakor, a kezdőirat esetében. Továbbá ezzel a félnek nyújtott segítséggel a perkoncentráció érvényesülését, vagyis a koncentrált eljárás megvalósulását is elő akarják mozdítani. Álláspontom szerint a jogbiztonság is növekszik azzal, hogy felperesnek kell megjelölnie az érvényesíteni kívánt jogot, mivel nem kell a bíróság eltérő minősítésétől tartania. A felekkel szembeni fokozottabb eljárási felelősség, illetve elvárás az alperesi oldalon is tetten érhető. A régi Pp. alperes ellenkérelmének vonatkozásában nem rögzítette, hogy azt milyen módon lehetett előterjeszteni, így ebből következően véleményem szerint akár írásban, akár szóban előadható volt. A Pp. az írásbeli ellenkérelmet szerkezeti egységekre osztja, és felsorolja az egyes szerkezeti egységeken belül az odatartozó tartalmi elemeket.

A vizsgálódás során arra a megállapításra jutottam, hogy a Pp. többet vár el a felektől, mint azt a régi Pp. tette, ez már az eljárás kezdőiratánál megmutatkozik, valamint alperesi oldalon az ellenkérelemre vonatkozó szabályoknál. Továbbá a felek eljárási felelősségét erősítik a kiépített preklúziós szabályok.

A negyedik fejezetben bemutattam a bírói közrehatás külföldi polgári perjogi törvénykönyvekben történő megjelenését, a bíróság közrehatásával kapcsolatos nemzetközi elvárásokat. Vizsgálat alá vontam az anyagi pervezetés korábbi belföldi polgári eljárásjogi törvénykönyvekben történő megjelenését. Elemeztem az anyagi pervezetés esetköreit,

perfelvételi és érdemi tárgyalási szakban történő megnyilvánulását, korlátait, valamint a másodfokú bíróság anyagi pervezetését.

A bírói aktivitás növekedése megfigyelhető az újrakodifikált európai polgári perrendtartásokban. A mintaadónak tekintett német és svájci kódexekben is található anyagi pervezetési cselekmény.

Az Se. rögzítette a bíró pervezetési jogát. Úgy gondolom, hogy az alaki pervezetési jogosítványok megegyeznek a hatályos szabályozásban foglaltakkal. Az anyagi pervezetés is mutat egyezőséget a Pp. 237. § esetköreivel, véleményem szerint a 237. § (1) bekezdés előképe jelenik meg. Az anyagi pervezetés gyakorlása során a bíróság rendelkezésére álló eszközként nevesítette az Se. és nevesíti a Pp. a kérdezés jogát. Továbbá a Pp. az anyagi pervezetés eszközeinek körében rögzíti a nyilatkozattételre felhívást, bár az Se. nem rögzítette kifejezetten, azonban a rendelkezéseiből kiolvasható. Ebből azt a megállapítást vontam le, hogy a magyar perjogi hagyományokra építés során az Se. is nyújthatott egyfajta kiindulási alapot.

A Plósz-féle Pp. a bíró kezébe adta a pervezetést, megjelentek mind az alaki, mind az anyagi pervezetési cselekmények, és ezen rendelkezések alapján mindkettő a bírót illette meg. A bíróság közrehatási tevékenysége az alapelvi fejezetben alapelvi szinten jelenik meg a Pp. 6. §-ában. Ebből következően a bíróság közrehatási tevékenysége a törvénykönyv egészére vonatkozik és a teljes eljárás folyamata alatt érvényesülnie kell. Az anyagi pervezetés szabályai a XIV. Fejezetben *„A perfelvételi és az érdemi tárgyalási szakban alkalmazandó közös rendelkezések”* cím alatt található. Ezen törvénykönyvben történő elhelyezkedéséből fakadóan az anyagi pervezetés nem érvényesül a perindítási szakban, majd csak a perfelvételi szaktól kezdődően gyakorolható. Ezekből következően megállapítható, hogy az anyagi pervezetést a bíróság közrehatási tevékenységén belül kell értelmezni, tehát a közrehatás egyik, véleményem szerint legfőbb megnyilvánulási formája. A két szakasz tartalmának értelemezéséből azonban nem tűnik ki a különbség. Álláspontom szerint a bírói közrehatás jelen alapelvi fogalma nem áll összhangban a jogalkotói szándékkal, még kidolgozást, illetve részletezést igényel, ezért szükségesnek tartom ezen fogalom pontosítását, illetve bővítését. Esetlegesen a közrehatási módok felvázolásával, akár egy nem taxatív felsorolással is konkrétabb tartalmat lehetne adni az alapelvnek, hogy kitűnjön többet jelent, mint az anyagi pervezetés.

Az anyagi pervezetés segíti elő, hogy a jogvita érdemi módon elbírálható legyen, ez pedig hozzájárul az ügy egy érdemi tárgyaláson történő elbírálásának, valamint a koncentrált eljárásnak a megvalósulásához. A bírónak az anyagi pervezetés eszközeivel segítenie kell a feleket, hogy eleget tudjanak tenni eljárástámogatási kötelezettségüknek, ezt mutatják a 237. §-ban rögzített esetkörök is.

Az értekezés második hipotézise volt, hogy a régi Pp. szabályaihoz képest a felekkel és a bírósággal szemben többletkötelezettségeket fogalmaztak meg – jogkövetkezményekkel körülbástyázva – a perkoncentráció megvalósulása érdekében, a két oldal résztvevőinek cselekményei, illetve eljárása egyfajta kölcsönhatásban van és befolyással bír a másik oldal kötelezettségére. A felek eljárástámogatási kötelezettsége és az anyagi pervezetés vizsgálata után arra a megállapításra jutottam, hogy a második hipotézis helytálló. A felek vonatkozásában a harmadik fejezetben kifejtettem a Pp.-ben megjelenő fokozottabb követelményeket és az ezekhez kapcsolódó jogkövetkezményeket. A régi Pp. tartalmazott a bíróságot terhelő tájékoztatási kötelezettséget, amely megfeleltethető az anyagi pervezetés egyik esetének. Azonban a Pp. részletesen kidolgozta az anyagi pervezetést, a bíróság oldalán ez a többletkötelezettség az anyagi pervezetésben jelenik meg, amely mind az elsőfokú, mind a másodfokú eljárásban végzendő eltérő tartalommal. A felek és a bíróság cselekményei azáltal hatnak egymásra, hogy a bíróságnak akkor kell közrehatnia a Pp. 237. § (1) bekezdés a) pontja szerint, ha a fél perfelvételi nyilatkozata hiányos vagy ellentmondásos. Ebben az esetben ezen hiány pótlása, illetve az ellentmondásos rész tisztázása érdekében történik a közrehatás. Ebből adódóan, ha a fél perfelvételi nyilatkozata tartalmazza a szükséges elemeket, kellően világos, akkor a bíróságnak nem kapcsolódik hozzá anyagi pervezetési kötelezettsége. Ha a felek jogértelmezése megegyezik a bíróságéval, akkor a bíróságnak nem kell ebben a körben anyagi pervezetést végeznie. Az anyagi pervezetés elmulasztása a bíróság oldalán jogkövetkezménnyel járhat, mert amennyiben másodfokra kerül az ügy, a felülbírálat során (az anyagi jogi felülbírálat körében) sor kerülhet az anyagi pervezetéssel kapcsolatos felülbírálatra. Az ötödik fejezetben az osztott perszerkezet intézményét vontam vizsgálat alá. A Pp. az osztott perszerkezet bevezetésével átalakította a tárgyalási rendszert. Kiemelten vizsgáltam az osztott perszerkezet történeti előzményeit, a perfelvételi szak és az érdemi tárgyalási szak szerepét az osztott perszerkezetben, valamint az osztott perszerkezetből következő korlátozásokat. A perkoncentráció követelményének tükrében áttekintettem a régi Pp. perszerkezetét.

Álláspontom szerint a Trt. szerinti rendes eljárásban egyfajta előképe jelent már meg annak, amikor a hatályos Pp. alapján a bíró további írásbeli perfelvételt rendel el és felperest válaszírat, majd alperest viszontválasz előterjesztésére hívja fel. A Trt. szerinti rendes eljárásban és a Pp. alapján elrendelt további írásbeli perfelvétel is a tényállás írásbeli tisztázását célozta, illetve célozza. Ha a Trt. szóhasználata szerinti periratokat, illetve a Pp. általi perfelvételi iratokat áttekintjük, akkor az elnevezésükben is egyezőséget fedezhetünk fel. Álláspontom szerint szintén párhuzam vonható aközött, ha a Trt. hatálya alatt rendes eljárásban alperes elmulasztotta a perfelvételi határnapot, valamint, ha a hatályos szabályozás szerint nem terjeszt elő írásbeli

ellenkérelmet. Mindkét esetben alperes a bíróság felhívása ellenére mulaszt és a keresetnek megfelelően kötelezik, mivel nem reagált az abban foglaltakra. Az ezen mulasztás miatt alkalmazott jogkövetkezmények elnevezésükben különböznek, a Trt. szerint a bíróság ebben az esetben is ítéletet bocsátott ki, míg a Pp. rendelkezései alapján a bíróság bírósági meghagyással kötelezi ekkor alperest.

A bírósági meghagyás joghatását tekintve ítélet hatályú határozat, hiszen jogerőre emelkedését követően olyan joghatások fűződnek hozzá, mint a jogerős ítélethez. Véleményem szerint egyezőséget mutat, hogy amennyiben bírósági felhívásra alperes nem jelent meg a perfelvételi határnapon, illetve nem terjeszt elő írásbeli ellenkérelmet, a bíróság mind a Trt., mind pedig a Pp. alapján határozatot hozott, illetve hoz és ez a határozat tartalmát tekintve mindkét szabályozás alapján a keresetnek megfelelő, így a makacssági ítélet már a bírósági meghagyás egyfajta előképeként felfogható. A Trt. vizsgálata során megállapítottam, hogy az osztott perszerkezet jogtörténeti előzményei ezen szabályozásig visszavezethetők.

A Plósz-féle Pp. az eljárást két szakra osztotta: a perfelvételi és az érdemleges tárgyalási szakra. A két szakot az alperes perbebocsátkozása választotta el egymástól, a két szak közötti választóvonal az ún. perfelvételi caesura, vagyis a percezúra volt. Fontosnak tartom kiemelni, hogy a perfelvételi tárgyalást nem előzte meg írásbeli előkészítés, alperesnek nem kellett a perfelvételi tárgyalást megelőzően semmilyen iratot a bíróság elé terjesztenie. Általános szabályok szerint a perfelvételi és az érdemleges tárgyalási szak közé ékelődött az érdemleges tárgyalás előkészítése. A felperes az érdemleges tárgyalás előkészítése során köteles volt írásban közölni a keresetének megalapítására szolgáló ténybeli megállapításokat és bizonyítékait, ha még erre nem került sor. A fél tényállításait, az ellenfél tényállításaira vonatkozó nyilatkozatot, bizonyítékok megnevezését vagy felmutatását és a rájuk vonatkozó nyilatkozatot bármikor megtehetette annak a tárgyalásnak a bezárásáig, amely a határozathozatalt megelőzte. Tehát a Plósz-féle Pp. nem alkalmazta az eshetőségi elvet, így teljesen szabad mozgást biztosított a feleknek a nyilatkozatok megtételét és a bizonyítási indítványok előterjesztését illetően.

A Pp. szerinti osztott perszerkezetben a perfelvételi és az érdemi tárgyalási szak között éles választóvonal húzódik. A két szak mind időben, mind funkciójában elkülönül egymástól. A perfelvételi szak célja a jogvita kereteinek tisztázása, majd az érdemi tárgyalási szakban ezen keretek között a bizonyításra és a döntéshozatalra kerül sor. A két szakot a perfelvételt lezáró végzés választja el egymástól, amelyhez prekluzív joghatások társulnak.

A harmadik hipotézisem a perstruktúrához kapcsolódott, amely szerint az osztott perszerkezet esetében a Plósz-féle Pp. osztott perszerkezetet vezették vissza. Ez a felvetés csak részben

igazolódtott a kutatásaim során. Mindkét kódex osztott perszerkezetet alkalmaz, a két szak elnevezése majdnem megegyező, fellelhető bennük a tartalmi és időbeli cezúra. Azonban a két szak tartalma és határának időbeli vonala különböző. A Plósz-féle Pp. alapján a perfelvételi tárgyalás az alperes perbe bocsátkozására szolgált és ez a cselekmény választotta el egymástól a két szakot.

Megállapítható, hogy a két polgári eljárásjogi törvénykönyv alapján az eljárás menete is különbözőséget mutat. A Plósz-féle Pp. hatálya alatt a perfelvételi szakot követően került sor az érdemleges tárgyalás előkészítésére, amely írásban történt. Azonban a perfelvételi szakot nem előzte meg írásbeli előkészítés. A járásbíróági eljárásban pedig csak tartalmi cezúra valósult meg, mivel az érdemleges tárgyalás nyomban megtartható volt. A Pp. osztott perszerkezetében alperes ellenkérelmének előterjesztése után a bíró három lehetséges perfelvételi mód közül választhat. A Pp.-ben itt jelenik meg az írásbeli előkészítés, ha a bíró úgy dönt, hogy további írásbeli perfelvételt rendel el, erre a perfelvételi tárgyalás előtt kerül sor. A két szakot a perfelvételt lezáró végzés választja el egymástól. A Pp. a perfelvétel lezárásához preklúzív jogkövetkezményeket társít, előmozdítva az eljárás koncentráltságát. A Plósz-féle Pp. mellőzte az eshetőségi elv alkalmazását. Álláspontom szerint az eshetőségi elv alkalmazása komoly befolyást gyakorol az eljárás tartamára. A vizsgálódás során arra a megállapításra jutottam, hogy a Pp. a perszerkezet vonatkozásában épít a magyar perjogi hagyományokra, a szabályozási megoldásnál azokat veszi alapul, azonban a részletszabályoknál továbbfejleszti.

A hatodik fejezetben a személyi állapotot érintő perek közös szabályai közül azokat vontam vizsgálat alá, amelyek ezen különleges eljárások koncentrált és gyors lefolytatását kívánják előmozdítani. Ebben a fejezetben kizárólag az álláspontom szerint a perkoncentráció megvalósulásával összefüggő rendelkezéseket elemeztem. Ebben a fejezetben áttekintettem a személyi állapotot érintő perek szabályozásának jogtörténeti alakulását, a hatályos szabályozás rendszerét, vizsgáltam a személyi állapotot érintő perek közös perfelvételi szabályait, a házassági bontóperek perfelvételi szabályait, a joghatóság átadását más tagállam bíróságának a szülői felügyelettel kapcsolatos perekben, valamint a kiskorú gyermek meghallgatását.

Ebben a fejezetben a vizsgálódás kiindulópontját az értekezés negyedik hipotézise adta, amely szerint a személyi állapotot érintő perek szabályai között vannak olyan speciális rendelkezések, amelyek a perkoncentráció megvalósulását kívánják előmozdítani. A kutatásom során arra a megállapításra jutottam, hogy ezen hipotézis beigazolódtott. A Pp. rögzít a személyi állapotot érintő perek közös eljárási szabályai között olyan rendelkezéseket, amelyek ezen eljárások gyorsabb és koncentráltabb lefolytatását hivatottak előmozdítani. Ebbe a körbe tartozik

álláspontom szerint az ellenkérelem előterjesztésére vonatkozó határidő lerövidítése, a válaszirat és viszontválasz előterjesztésének kizárása, valamint az ezen perekben kizárólagosan alkalmazandó perfelvételi mód. Azzal, hogy a bírónak a keresetlevél kézbesítésével ki kell tűznie a perfelvételi tárgyalást és nem kell bevárni az ellenkérelmet, az eljárás mihamarabbi lefolytatását célozza.

Az értekezés ötödik hipotézise volt, hogy egyes személyi állapotot érintő perek szabályai között találhatóak olyan rendelkezések, amelyek a koncentrált eljárást elő tudják segíteni, illetve ellene hatnak. Ehhez kapcsolódóan vizsgálat alá vontam a házassági bontópereket és a kiskorú gyermek meghallgatását. A házassági bontóperek esetében arra a megállapításra jutottam, hogy a szünetelés korlátlan számban történő lehetősége, az eljárás tartamára negatív kihatással bírhat és az eljárás széttöredezéséhez vezethet. Ezért szükségesnek tartom a házassági bontóperek esetén a szünetelés igénybevételének lehetőségét meghatározni, hogy azt hány alkalommal lehet kérni. Ezt az általános szabályok szerinti három alkalommal engedélyezném. Véleményem szerint ez elegendő ahhoz, hogy a békéltetés eredményre vezessen és ne kerüljön sor a házasság felbontására. Úgy gondolom, hogy a békéltetés kapcsán elsődleges cél a házasság fenntartása. Álláspontom szerint a korlátlan szünetelési lehetőség sem eredményesebb, amennyiben a felekben megvan a békülési szándék, úgy az időbeli korlát ösztönzőbb lehet számukra.

A házassági per és a házassági vagyoni jogi per összekapcsolásának tilalma kapcsán arra a megállapításra jutottam, hogy ez a személyi állapoti kérdés vonatkozásában segíti, hogy az eljárás koncentrált legyen. A vagyoni jogi elem bevonása az eljárás tartamát növelné, ez a szabályozási megoldás mindenképp támogatandó.

A kiskorú gyermek meghallgatása kapcsán azt vizsgáltam, hogy a meghallgatás hogyan hat az eljárás tartamára, hiszen az eljárásban részt vevő minden személy érdeke, hogy az eljárás mihamarabb lezáruljon, de ezekben a perekben úgy gondolom a gyermek legfőbb érdeke az őt érintő kérdések, illetve személyi állapotának rendezése. Az ítélőképessége birtokában lévő gyermeket kell meghallgatni, és véleményt nyilváníthat az őt érintő kérdésekben, azonban azt nemzetközi dokumentumok és hazai jogszabályok sem határozzák meg, hogy a gyermek hány éves kortól tekinthető úgy, hogy az ítélőképessége birtokában van. Annak eldöntése, hogy a gyermek ítélőképessége birtokában van-e, bírói mérlegelés körébe tartozik. Erről esetlegesen az eljáró bíró előzetesen tájékozódik (például dokumentumok beszerzése), amely azonban az eljárás tartamára kihatással bírhat. Az értesítéssel kapcsolatban további problémaként merül fel, hogy azt nem szabályozták, hogy mikor kell kiküldeni, erre vonatkozóan pontos határidő nem található. Így lehetővé válik, hogy a bíró esetlegesen tájékozódni próbáljon a gyermek

ítélőképességéről különböző dokumentumok beszerzésével és csak azok rendelkezésére állását követően küldje meg a gyermek részére az értesítést.

A kiskorú gyermek meghallgatása kapcsán – a koncentrált eljárás és az eljárás tartama szempontjából – az az álláspontom, hogy az értesítés kiküldését pontosabban kellene szabályozni, ahhoz határnapot kellene kapcsolni. Álláspontom szerint a 14 év alatti gyermek esetében az eljárásba történő bevonás mellőzése és a pertől való megkímélése lenne az elsődleges, ha például csekély jelentőségű kérdésről van szó, bíróságnak elegendő bizonyítéka van valamelyik szülő alkalmatlanságáról vagy a szülők egyezséget kötnek. Így a gyermek kíméletével még azt is előmozdítanák, hogy az őt érintő eljárás mihamarabb lezáruljon. Álláspontom szerint a szülői felügyelettel kapcsolatos perekben elő kellene írni bizonyos dokumentumok csatolását a keresetlevélhez, hogy azokból a bíró tájékozódni tudjon a gyermek ítélőképességéről. A fentiek alapján az ötödik hipotézist alátámasztottnak tartom.

Summary

The choice of topic for this dissertation was motivated by the adoption of Act CXXX of 2016 on the Code of Civil Procedure (hereinafter: CCP), which introduced fundamental changes to Hungarian civil procedural law. These changes, enacted by the legislator, affected the course of civil proceedings and the procedural obligations and responsibilities of participants, thereby influencing the duration of the proceedings. The legislator's primary goal in drafting the CCP and its provisions was to promote and ensure swift, focused, and efficient proceedings. To this end, the legislator identified various tools to streamline proceedings. The CCP's concept emphasized the systemic implementation of procedural efficiency as a primary regulatory objective, alongside the pronounced enforcement of the principle of procedural concentration. To achieve efficiency, the legislator formulated new principles and introduced structural innovations such as the divided procedural structure, separating the preparatory and substantive phases of the litigation process, and enhancing the role of case preparation.

This dissertation aims to examine the principle of procedural concentration and the legal principles and institutions supporting its implementation, with special attention to their historical antecedents both domestically and internationally, their codified legal regulation, and their detailed analysis.

The initial hypothesis of my research posited that while procedural concentration is codified as a principle in the CCP, it is not an actual principle but rather a goal to be achieved through new principles and the introduction of the divided procedural structure, which fundamentally reshaped the conduct of civil proceedings. Upon researching the principle-like nature of procedural concentration, I concluded that it should be regarded not as a principle but as a goal of the proceedings. The pervasive impact of procedural concentration on the entire process does not substantiate its classification as a principle. Procedural concentration as a goal influences the proceedings, requiring both the parties and the court to strive for concentrated litigation throughout the process. The intended recipients of this goal are both the court and the parties, who must jointly promote its realization. The CCP supports the achievement of this goal by introducing two new principles addressed to its intended recipients: the principle of the parties' obligation to facilitate proceedings and the principle of the court's cooperative role. These principles further reinforce that procedural concentration is a goal of civil litigation, whose realization necessitates principled actions from both the parties and the court. The legislator aligned the procedural structure with this goal and introduced the divided structure to support its realization.

In the third chapter, I analyzed the principle of the parties' obligation to facilitate proceedings, along with their obligation to provide procedural material and define the subject matter of the litigation. I conducted a historical analysis of the relevant provisions of the Code of Civil Procedure attributed to Plósz and the previous CCP. My research concluded that the current CCP imposes greater expectations on the parties than the previous CCP, which is evident from the very initiation of the proceedings and the rules governing the defendant's statement of defense. Additionally, the preclusion rules established under the CCP reinforce the parties' procedural responsibility.

Subsequently, in the fourth chapter, I analyzed substantive procedural guidance. The second hypothesis of the dissertation was that compared to the rules of the previous CCP, the new CCP imposes additional obligations on both the parties and the court, fortified by legal consequences, to achieve procedural concentration. The actions and procedures of the two sides are interdependent and mutually influence the other's obligations. My analysis of the parties' obligation to facilitate proceedings and substantive procedural guidance confirmed the validity of this hypothesis. The previous CCP contained provisions imposing an obligation on the court to provide information, which aligns with one aspect of substantive procedural guidance. However, the CCP has comprehensively developed substantive procedural guidance, introducing additional obligations on the court and differentiating between first-instance and appellate procedures. The mutual influence of the parties and the court's actions are evident, as the court is required to intervene under Section 237(1)(a) of the CCP when a party's procedural statement is incomplete or contradictory, in which case the intervention serves to address deficiencies or clarify ambiguities. Conversely, when a party's procedural statement is sufficiently clear and complete, the court is not obligated to provide substantive guidance.

In the fifth chapter, I examined the institution of the divided procedural structure. My third hypothesis pertained to procedural structure, suggesting that the divided procedural structure of the current CCP reinstates the divided procedural structure of the Plósz Code. This hypothesis was partially substantiated through my research. While both codes employ a divided procedural structure with nearly identical names for the two phases and feature substantive and temporal demarcations, the content and timing of these phases differ. Under the Plósz Code, the preparatory hearing established the defendant's stance, marking the division between the two phases. My findings indicate that the procedural courses prescribed by the two codes diverge. Following the preparatory phase under the Plósz Code, substantive preparation for the hearing was conducted in writing, without preceding written preparation for the preparatory phase. In contrast, under the CCP, after the defendant submits a statement of defense, the judge can

choose from three procedural preparatory methods, with written preparation introduced before the preparatory hearing. The two phases are separated by a conclusive order of procedural preparation, with preclusive legal consequences tied to the conclusion of the preparatory phase, enhancing procedural concentration. Unlike the Plósz Code, the CCP incorporates the principle of contingency, significantly influencing procedural duration.

The sixth chapter focused on the standard rules for actions affecting personal status, examining those provisions intended to facilitate these special procedures' swift and concentrated conduct. This chapter exclusively analyzed provisions related to procedural concentration. The fourth hypothesis of the dissertation posited that specific rules for actions affecting personal status are designed to promote procedural concentration. This hypothesis was confirmed during my research. The CCP includes provisions within the standard procedural rules for actions affecting personal status to ensure faster and more concentrated conduct. This includes shorter deadlines for submitting the statement of defense, the exclusion of replies and rejoinders, and the exclusively applicable method of procedural preparation in these cases. Requiring the court to schedule a preparatory hearing upon serving the statement of claim without awaiting the statement of defense further accelerates the proceedings.

The fifth hypothesis of the dissertation posited that specific procedural rules in personal status cases contain provisions that either facilitate or hinder a concentrated procedure. In this context, I examined divorce proceedings and the hearing of minor children. Regarding divorce proceedings, I concluded that the unlimited possibility of procedural suspension may negatively impact the duration of the process and lead to its fragmentation. Therefore, I consider it necessary to regulate the number of times suspension may be requested in divorce cases, limiting it to three instances under general procedural rules. In my view, this limitation is sufficient to make conciliation efforts effective and prevent the dissolution of marriage. I argue that the primary objective of conciliation should be the preservation of marriage. In my opinion, unlimited suspension does not necessarily yield better results; if the parties genuinely intend to reconcile, a time limit may serve as a stronger incentive for resolution.

Regarding the hearing of minors, I considered how it affects procedural duration. While all participants in the proceedings benefit from swift resolution, the child's best interests should take precedence in cases concerning their status. Notifications for hearings should be more precisely regulated, including deadlines, to ensure procedural clarity. For minors under 14, I suggest excluding their involvement in minor matters where sufficient evidence exists, or the parents have reached an agreement. This would protect the child while expediting the proceedings affecting them. In parental custody-related cases, I recommend requiring certain

documents to be attached to the statement of claim to assist the court in assessing the child's capacity for judgment.

Felhasznált jogforrások jegyzéke

Belföldi jogszabályok:

1868. évi LIV. törvénycikk a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában
1893. évi XVIII. törvénycikk a sommás eljárásról
1911. évi I. törvénycikk a polgári perrendtartásról
1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmányáról
1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról
1972. évi 26. törvényerejű rendelet a polgári perrendtartás módosításáról
1976. évi 8. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről
1991. évi XLIX. törvény a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról
1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről
1995. évi LX. törvény a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról
1999. évi CX. törvény az Országos Ítéltábla székhelyének és illetékességi területének megállapításáról, valamint az igazságszolgáltatás működését érintő egyes törvények módosításáról
2011. évi CCXI. törvény a családok védelméről
- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről
- 1267/2013. (V. 17.) Korm. határozat a polgári perjogi kodifikációról
2016. évi XXIX. törvény az igazságügyi szakértőkről
2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról
2019. évi LXVI. törvény Magyarország központi költségvetésének megalapozásáról
2020. évi CXIX. törvény a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény módosításáról
2021. évi XCIV. törvény a polgári peres eljárás elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtétel érvényesítéséről
2022. évi XXIV. törvény Magyarország 2023. évi központi költségvetésének megalapozásáról

Egyéb belföldi jogforrások:

Az új polgári perrendtartás koncepciója

1267/2013. (V. 17.) Korm. határozat a polgári perjogi kodifikációról,

<https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=A13H1267.KOR&targetdate=&printTitle=1267/20>

13.+(V.+17.)+Korm.+hat%C3%A1rozat&getdoc=1 (Letöltés: 2022. 05. 12.)

T/1472. számú törvényjavaslat az Országos Ítéltábla székhelyének és illetékességi területének megállapításáról, valamint az igazságszolgáltatás működését érintő egyes törvények módosításáról

T/11900. törvényjavaslat a polgári perrendtartásról indokolása

T/13257. számú törvényjavaslat a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény módosításáról,

<https://www.parlament.hu/irom41/13257/13257.pdf> 46. o. (Letöltés: 2024. 07. 26.)

2020. évi CXIX. törvény végső előterjesztői indokolása a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény módosításáról

2021. évi XCIV. törvény a polgári peres eljárás elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtétel érvényesítéséről végső előterjesztői indokolása, Általános indokolás,

<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/4/id/A2100094.TVI/> (Letöltés: 2024. 06. 17.)

Bírósági határozatok:

1/2009. (VI. 24.) PK vélemény a Polgári perrendtartás tájékoztatási kötelezettségre vonatkozó szabályainak alkalmazásával kapcsolatos egyes kérdésekről

1/2014. (VI. 30.) PK vélemény az ítélet hatályon kívül helyezésével kapcsolatos egyes kérdésekről

PJD2019. 32.

BDT2000. 176.

BDT2000. 290.

BDT2000. 312.

BDT2001. 365.

BDT2005. 1239.

BDT2007. 1543.

BDT2008. 1811.

BDT2008. 1823.

BDT2010. 2246.
BDT2011. 2547.
BDT2013. 2866.
BDT2016. 172. I. pontja
BDT2019. 4083.
BDT2020. 4123.
BDT2020. 4148.
BDT2021. 4292.
BDT2023. 4598.
BDT2023. 4599.
BDT2023. 4621. III. pontja
BDT2023. 4600 I. pontja
BDT2023. 4600. III. pontja
BDT2023. 4644. I. pontja
BDT2024. 4804.
BH1977. 156.
BH1978. 30.
BH1978. 165.
BH1978. 385.
BH1982. 518.
BH1983. 360.
BH1989. 62.
BH1994. 140.
BH 1997. 425.
BH2002. 79.
BH2009.245.
BH2010. 134.
BH2013. 45.
BH2018. 145.
BH2019. 298.
BH2022. 47.
BH2022.205.
BH2023. 248.
BH2024. 184.

EBH2004. 1143.

EBH2008. 1874.

EBH2011. 2318.

Legfelsőbb Bíróság Mfv. I. 10 132/1996.

Kúria Pfv. 21.034/2020/12.

Kúria Pfv.III.21.034/2020/12.

Kúria Pfv.21.454/2021/8.

Kúria Pfv.V.20.249/2022/12.

Tanácsadó testületek állásfoglalásai:

CKOT 2017. július 7. 10. számú állásfoglalás

CKOT 2017. július 7. 28. számú állásfoglalás

CKOT 2017. november 20-21. 1. számú állásfoglalás

CKOT 2017. november 20-21. 27. számú állásfoglalás

CKOT 2018. május 3. 4. számú állásfoglalás

CKOT 2018. június 20-21. 11. számú állásfoglalás

CKOT 2018. június 20-21. 14. számú állásfoglalás

CKOT 2018. június 20-21. 51. számú állásfoglalás

CKOT 2018. november 19-21. 31. számú állásfoglalás

CKOT 2018. november 19-21. 37. számú állásfoglalás

CKOT 2019. április 15. 10. számú állásfoglalás

CKOT 2019. április 15. 11. számú állásfoglalás

CKOT 2019. április 15. 31. számú állásfoglalás

CKOT 2019. november 28-29. 21. számú állásfoglalás

Új Pp. Konzultációs Testület 4. számú állásfoglalás

Új Pp. Konzultációs Testület 7. számú állásfoglalás

Új Pp. Konzultációs Testület 9. számú állásfoglalás

Új Pp. Konzultációs Testület 15. számú állásfoglalás

Új Pp. Konzultációs Testület 20. számú állásfoglalás I. pontja

Új Pp. Konzultációs Testület 34. számú állásfoglalás

Új Pp. Konzultációs Testület 47. számú állásfoglalás

Új Pp. Konzultációs Testület 65. számú állásfoglalás

Új Pp. Konzultációs Testület 71. számú állásfoglalás

Új Pp. Konzultációs Testület 72. számú állásfoglalás

Új Pp. Konzultációs Testület 73. számú állásfoglalás

Új Ptk. Tanácsadó Testület Véleménye

Külföldi jogforrások:

1877. évi Deutsche Zivilprozeßordnung

1895. évi Österreichische Zivilprozessordnung

1999. évi Zakon o pravdnem postopku,

<https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO1212> (Letöltés: 2023. 12. 20.)

2002. évi Civilinio proceso kodeksas,

<https://www.infolex.lt/ta/77554#> (Letöltés: 2023. 12. 20.)

2011. évi Schweizerische Zivilprozessordnung

a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény

a Tanács (EU) 2019/1111 Rendelete a házassági és szülői felelősségi ügyekben a joghatóságról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint a gyermekek jogellenes külföldre viteléről

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottság R (98) 1 Ajánlása – a családi mediációról

Európai Unió Alapjogi Chartája

Európa Tanács Miniszteri Bizottságának az igazságszolgáltatás működését elősegítő polgári eljárásjogi irányelvekről szóló R (84) 5. számú ajánlása,

<https://kuria-birosag.hu/hu/etmb/r-84-5-az-igazsagszolgalatas-mukodeset-elosegito-polgari-eljarasjogi> (Letöltés: 2023. 04. 17.)

Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

Európa Tanács igazságszolgáltatás hatékonysága biztosításáért felállított bizottságának 2006. évi ajánlása

Compendium of „best practices” on time management of judicial proceedings,

<https://rm.coe.int/16807473ab> (Letöltés: 2023. 10. 12.)

Bartha kontra Magyarország ügy 33486/07. sz. kérelem,

https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/%3Flibrary%3DECHR%26id%3D001-170688%26filename%3DCASE%2520OF%2520BARTHA%2520v.%2520HUNGARIAN%2520-%2520%255BHungarian%2520Translation%255D%2520by%2520the%2520Hungarian%2520Ministry%2520of%2520Justice.pdf&ved=2ahUKEwiypo_xityLAXWgJhAIH

Y4WBjYQFnoECBQQAQ&usg=AOvVaw0FODUjG9p0PlDqvIxLTjOL (Letöltés:
2024. 02. 05.)

Barta és Drajkó kontra Magyarország ügy 35729/12. sz. kérelem

<https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/%3Flibrary%3DECHR%26id%3D001-170685%26filename%3DCASE%2520OF%2520BARTA%2520AND%2520DRAJK%25C3%2593%2520v.%2520HUNGARY%2520-%2520%255BHungarian%2520Translation%255D%2520by%2520the%2520Hungarian%2520Ministry%2520of%2520Justice.pdf&ved=2ahUKEwiRtMeTityLAXUnKRAIHABiHDIQFnoECBYQAQ&usg=AOvVaw1FwbGRDYCKKEJqrVBEJITg> (Letöltés:
2024. 02. 05.)

Mezey Tamás kontra Magyarország ügy EJEB2008. 7909/05. sz. kérelem

<https://kuria-birosag.hu/hu/ejeb/mezey-magyarorszag-elleni-ugye-790905> (Letöltés:
2024. 06. 20.)

Felhasznált irodalom jegyzéke

- Arens, Peter: Mündlichkeitsprinzip und Prozeßbeschleunigung im Zivilprozeß. Berlin, J. Schweitzer Verlag 1971.
- Aszódi László: Az anyagi pervezetés rendező elvei. In: Bodzási Balázs (szerk.): Jogászegyleti Értekezések. Budapest, Magyar Jogász Egylet 2022. 217-245. o.
- Bacsó Jenő: Tudományos perjog, Stúdium Könyvkiadó Rt., Debrecen, 1937.
- Ballon, Oskar J. : Einführung in das österreichische Zivilprozeßrecht. Streitiges Verfahren. Graz, Leykam 1999.
- Balogh Norbert: A bíróság közrehatási kötelezettsége és anyagi pervezetése az új Pp.-ben. Magyar Jog 2019/9. sz. 496-503. o.
- Bartha Bence: A keresetlevél és az ellenkérelem érdemi része. Közjegyzők Közlönye 2020/4. sz. 39-57. o.
- Bartha Bence: A perfelvételi szak egyes szerkezeti kérdései a polgári perben. Közjegyzők Közlönye 2021/3. sz. 19-35. o.
- Bartha Bence: A tárgyalási szerkezet változásainak hatásai a polgári perben. PhD értekezés. Budapest 2021.
https://realphd.mtak.hu/1070/1/BarthaBence_Atargyalasiszerkezetvaltozasainakhatasaiapolgariperben_final__watermark.pdf (Letöltés: 2023. 07. 12.)
- Bartha Bence: Az 1952. évi polgári perrendtartás rendszerváltozást követő, tárgyalási szerkezetet érintő változásai. Glossa Iuridica 2021/1-2. sz. 79-94. o.
- Bartha Bence: Az 1952. évi polgári perrendtartás tárgyalási szerkezete a szocialista perjog idején. Közjegyzők Közlönye 2020/1. sz. 29-60. o.
- Baur, Fritz: Zeit – und geischtstrimungen in prozess. Einige aktuelle bemerkungen zu dem zo betietelten vortrag von Franz Klein. Juristische Blatter 92. Jahrgang 1970. 445-453. o.
- Baur, Fritz – Grunsky, Wolfgang: Zivilprozeßrecht (10. überarbeitete Auflage). Neuwied, Luchterhand 2000.
- Bettinger, Nicole Jasmin: Prozessmodelle im Zivilverfahrensrecht. Erfolg des Hauptverhandlungmodells auch in der Schweiz? Tübingen, Mohr Siebeck 2016.
- Blomeyer, Arwed: Zivilprozeßrecht. Erkenntnisverfahren. Berlin, Duncker & Humblot 1985.

- Boda Zoltán: A vagyoni elégtétel lehetséges jogalkalmazási kérdései és válaszlehetőségei. Miskolci Jogi Szemle 2022/1. sz. 195-213. o.
- Boda Zoltán: Egy új kárfelelősségi jogintézmény - a polgári peres eljárás elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtétel. Állam- és Jogtudomány 2022/2. sz. 3-29. o.
- Bomsdorf, Falk: Prozeßmaximen und Rechtswirklichkeit. Verhandlungs- und Untersuchungsmaxime im deutschen Zivilprozeß – Vom gemeinen Recht bis zur ZPO. Berlin, Duncker & Humblot 1971.
- Boros Zsuzsa: Szülői felügyelettel kapcsolatos perek. In: Wopera Zsuzsa (szerk.): Kommentár a polgári perrendtartáshoz. Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez. Budapest, Wolters Kluwer Kft., 2019.
- Borsos Endre: A keresetváltoztatás lényege és következményei. Jogtudományi Közlöny, 1917/15. 139-142. o.
- Bócz Endre: A bíráskodás tekintélye és a jogpolitika. Magyar Jog 2011/8. sz. 449-458. o.
- Brand, Paul: Delay in the English Common Law Courts (twelfth to fourteenth centuries). In: C.H. van Rhee (szerk.): The Law's Delay. Essays on Undue Delay in Civil Litigation. Tilburg, Intersentia 2004. 31-46. o.
- Brönnimann, Jürgen: Die Schweizerische Zivilprozessordnung vom 19.12.2008 – ein Überblick. recht – Zeitschrift für Juristische Weiterbildung und Praxis 2009/3. sz. 79-99. o.
- Chase, Oscar G. – Hershkoff, Helen: Civil Litigation in Comparative Context. St. Paul, Thomson West 2007.
- C. H. van Rhee: The Law's Delay: An Introduction. In: C.H. van Rhee (szerk.): The Law's Delay. Essays on Undue Delay in Civil Litigation. Tilburg, Intersentia 2004. 1-22. o.
- Cserba Lajos: Gondolatok a polgári per megindításának előkészítéséhez. Magyar Jog 1992/5. sz. 295-299. o.
- Csillám Katalin: A 2016. évi CXXX. törvényben szabályozott perorvoslatok a gyakorló bíróságnak szemével. Advocat, 2017/különszám 26-30. o.
- Czoboly Gergely: A perelhúzás megakadályozásának eszközei. PhD-értekezés. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar 2014.

- Czoboly Gergely: A polgári perek elhúzódása. In: Jakab András – Gajduschek György (szerk.): A magyar jogrendszer állapota. MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Budapest, 2016. 758-776. o.
- Deren-Yildirim, Nehvis: Die Eventualmaxime oder der Konzentrationsgrundsatz – Führen alle Wege nach Rom? In: Meller-Hannich, Caroline (szerk.): Rechtslage – Rechtserkenntnis – Rechtsdurchsetzung. Festschrift für Eberhard Schilken zum 70. Geburtstag. München, C. H. Beck 2015. 235-248. o.
- Domej, Tanja: Switzerland: Between Cosmopolitanism and Parochialism in Civil Litigation. In: X. E. Kramer – C. H. van Rhee (szerk.): Civil Litigation on a Globalising World. Berlin, Springer 2012. 247-261. o.
- Döme Attila: Egy új eljárásjogi jogintézmény, az ún. közbenső végzés természetéről. Magyar Jog 2015/7-8. sz. 452-455. o.
- Ébner Vilmos: Az anyagi pervezetés és az eljárási alapelvek kapcsolata. Kézirat. Székesfehérvár 2015.
- Ébner Vilmos: Perindítás. In: Varga István (szerk.): A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja. I. kötet. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2018. 605-804. o.
- Éless Tamás – Döme Attila: Alapvetések a polgári per szerkezetéhez. In: Németh János – Varga István (szerk.): Egy új polgári perrendtartás alapjai. Budapest, HVG-Orac, 2014. 54-78. o.
- Éless Tamás – Ébner Vilmos: A percezúra – az érdemi tárgyalás előkészítése. In: Németh János – Varga István (szerk.): Egy új polgári perrendtartás alapjai. Budapest, HVG-Orac 2014. 377-392. o.
- Éless Tamás: Perindítás. In: Varga István–Éless Tamás (szerk.): Szakértői Javaslat az új polgári perrendtartás kodifikációjára. Budapest, HVG-ORAC 2016. 286-310. o.
- Éless Tamás: Szerkezeti alapkérdések a polgári per kapcsán. Magyar Jog 2013/10. sz. 613-616. o.
- Falcsik Dezső: A polgári perjog tankönyve. 3. kiadás. Budapest, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata 1910.
- Fasching, Hans: Lehrbuch des österreichischen Zivilprozeßrechts. 2. Auflage. Wien, Manz Verlag 1990.
- Fehérné Gaál Tünde: Gondolatok a kiskorú gyermek véleménynyilvánításának és meghallgatásának elkerülhetetlenségéről a szülői felelősséget érintő perekben – a

Budapest Környéki Törvényszék és a területéhez tartozó járásbírók gyakorlata alapján. Családi Jog 2016/2. sz. 7-15. o.

- Fekete Zsuzsanna: A kísértékű perek szabályainak múltja, jelene és jövője a perhatékonyság tükrében hazánkban. Eljárásjogi Szemle 2017/1. sz. 58-66. o.
- Franzki, Harald: Die Vereinfachungsnovelle und ihre bisherige Bewahrung in der Verfahrenswirklichkeit. Neu Juristische Wochenschrift 32. Jahrgang 1979. 1-14. o.
- Gaár Vilmos: A magyar polgári perrendtartás magyarázata. Budapest, Athenaeum 1911.
- Galic, Ales: A polgári eljárásjog fejlődése Szlovéniában az ezredfordulón. Iustum aequum salutare VIII. 2012/2. sz. 129-140. o.
- Galic, Ales: (In)compability of Procedural preclusions with the Goals of Civil Justice: An Ongoing Debate in Slovenia. In: Alan Uzelac: Goals of Civil Justice and Civil Procedure in Contemporary Judicial Systems. Heidelberg, Springer, 2014. 221-244. o.
- Gáspárdy László: A polgári per idődimenziója. Budapest, Akadémiai Kiadó 1989.
- Gáspárdy László: Modern magyar perjogtörténet. Miskolc, Novotni Kiadó 2000.
- Gáspárdy László: Polgári nemperes eljárások. Miskolc, Novotni Kiadó 2001.
- Gelencsér Dániel: A törvény hatálya és az alapelvek. In: Petrik Ferenc (szerk.), Polgári eljárásjog Kommentár a gyakorlat számára, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2017. 5-28. o.
- Goldschmidt, James: Die neue Zivilprozeßordnung vom 13. Mai mit systematischer Erläuterung der neuen Bestimmungen. Berlin, Springer 1924.
- Gombos Katalin: Európai jog – Az Európai Unió jogrendszere. Budapest, Akadémiai Kiadó 2019.
- Gottwald, Peter: Einführung. In Zivilprozessordnung. München, Beck 2002. 9-24. o.
- Gottwald, Peter: Simplified Civil Procedure in West Germany, The American Journal of Comparative Law 1983/31. sz. 687-701. o.
- Gönner, Nikolaus Thaddäus: Handbuch des deutschen gemeinen Processes in einer ausführlichen Erörterung seiner wichtigsten Gegenstände I. Erlangen, Palm 1801.
- Habscheid, Walter: Richtermacht oder Parteifreiheit. Über Entwicklungstendenzen des modernen Zivilprozeßrechts. Zeitschrift für Zivilprozeß 1968. 81. kötet 175-196. o.
- Hahn, Bernhard: Kooperationsmaxime im Zivilprozeß. Prozeßrechtliche Abhandlungen. 55. Heft. Köln, Heymanns 1983.
- Harsági Viktória: A svájci polgári perjog egységesítésének módszere - valóban lehetne modellértékű Európa számára? Európai Jog 2013/6. sz. 33-42. o.

- Harsági Viktória: Közép-európai polgári perjogi reformok és kodifikációk az elmúlt negyedszázadban – Tradíció és megújulás, Előszó, Tanulmánykötet. Budapest, HVG-ORAC, 2014.
- Hartmann, Peter: Zivilprozess. Hunderte wichtiger Änderungen. Neue Juristische Wochenschrift 2001/2002. 54. Jahrg. 2577-2598. o.
- Hámori Vilmos: A keresetjog és az eljárásjogi jogviszony a polgári perben. Jogtudományi Közlöny 1979/8. sz. 519-523. o.
- Hámori Vilmos: Anyagi jog és kereset. Jogtudományi Közlöny, 1978/10. sz. 611-619. o.
- Hegedüs Ákos: A személyi állapotot érintő perek legújabb koncepcionális változásai. Iustum Aequum Salutare XVIII. évf. 2022/3. sz. 181-193. o.
- Henke, Hornst-Eberhard: Judicia perpetua oder Warum Prozesse so lange dauern. Zeitschrift für Zivilprozeß 1970/2. sz. 125-167. o.
- Herédi Erika: A preklúzió jelentősége a megújult polgári perben. Jogtudományi Közlöny 2018/3. sz. 117-125. o.
- Herger Csabáné: A házasság és a család védelme a magyar magánjogban. DÍKÉ: A Márkus Dezső összehasonlító jogtörténeti kutatócsoport folyóirata 2018/2. sz. 3-15. o.
- Herger Csabáné: A mediáció a magyar bontójogban 1952 előtt. DÍKÉ: A Márkus Dezső összehasonlító jogtörténeti kutatócsoport folyóirata 2019. III. évf. 1. szám. 27-39. o.
- Jauernig, Othmar: Zivilprozeßrecht. 19. Auflage. München, Beck 1981.
- Jauernig, Othmar – Hess, Burkhard: Zivilprozessrecht. München, C. H. Beck 2017.
- Jelinek, Wolfgang: Einflüsse des österreichischen Zivilprozeßrechts auf andere Rechtsordnungen. In: Habscheid – Walter (szerk.): Das deutsche Zivilprozeßrecht und seine Ausstrahlung auf andere Rechtsordnungen. Bielefeld, Gieseking 1991. 41-89. o.
- Jongbloed, A.W.: Attempts to accelerate Dutch civil procedure in the nineteenth and twentieth centuries. In: C.H. van Rhee (szerk.): The Law's Delay. Essays on Undue Delay in Civil Litigation. Tilburg, Intersentia 2004. 141-170. o.
- Juhart, Joze: Zbiranje procesnega gradiva. Pravnik 1957/5-8. sz.
- Juhász László: Fellebbezés. In: Varga István (szerk.): A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja. II. kötet. Budapest, HVG-ORAC 2018. 1540-1634. o.
- Juhászné Zvolenszki Anikó: Az új polgári perrendtartás alapelvei. In: Gellén Klára – Görög Márta (szerk.): Lege duce, comite familia: Ünnepi tanulmányok Tóthné Fábián

Eszter tiszteletére, jogászi pályafutásának 60. évfordulójára. Szeged, Iurisperitus Kiadó 2017. 212-221. o.

- Kallweit, Uwe: Die Prozessförderungspflicht der Parteien und die Prækclusion verspäteten Vorbringens im Zivilprozeß nach der Vereinfachungsnovelle vom 3. 12. 1976. Europäische Hochschulschriften. Frankfurt am Main, Lang 1983.
- Kengyel Miklós: A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben. Budapest, Osiris Kiadó 2003.
- Kengyel Miklós: A magyar polgári perjog 100 éve – az 1911. évi polgári perrendtartás. Magyar Jog 2011/6. sz. 321-329. o.
- Kengyel Miklós: Magyar polgári eljárásjog. Budapest, Osiris Kiadó 2014.
- Király Lilla: Gyorsabb, egyszerűbb, olcsóbb. hatékonyabb? Budapest, Akadémiai Kiadó 2019.
- Kisch, Wilhelm: Die soziale Bedeutung des Zivilprozesses. Judicium 1928/1929. 1. Jahrg. 1-32. o.
- Kiss Attila: A perkoncentráció követelményének megnyilvánulása az alapelvek és az osztott perszerkezet útján. PhD-értekezés. Debrecen 2023.
<https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/e04475f1-57b8-454a-af4b-1c2f65c09028/content> (Letöltés: 2024. 03. 22.)
- Kiss Attila: Hol a határ? – Gondolatok az aktív bírói szerepfelfogás egyes kérdéseiről. Debreceni Jogi Műhely XVII. évf. 2020/3-4. sz. 61-73. o.
- Kiss Daisy: A polgári per titkai – Kérdések és válaszok a Polgári perrendtartás Általános Részéből. Budapest, Orac Kiadó Kft. 2006.
- Kiss Gábor: Még egyszer a Pp. 1995-ös módosításának a pervezetésére gyakorolt hatásáról. Magyar Jog, 1999/5. sz. 286-289. o.
- Klein, Franz – Engel, Friedrich: Der Zivilprozess Österreichs. Mannheim, J. Bensheimer 1927.
- Koch, Harald – Diedrich, Frank: Civil Procedure in Germany. München, C. H. Beck 1998.
- Konecny, Andreas: Österreich. In: Walter H. Rechberger (szerk.): Die Entwicklung des Zivilprozessrechts in Mittel-und Südosteuropa seit 1918. Arnhem, Jan Sramek Verlag, Arnhem 2011. 1-38. o.
- Koch, Harald – Diedrich, Frank: Civil Procedure in Germany. München, C. H. Beck 1998.

- Kovács Helga Mariann: Anyagi pervezetés. In: Wopera Zsuzsa (szerk.): Kommentár a polgári perrendtartáshoz. Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez. Budapest, Wolters Kluwer Hungary Kft., 2019. 652-668. o.
- Kovács Ildikó – Pribula László: Az eljárások elhúzódása miatti vagyoni elégtétel gyakorlata. Jogtudományi Közlöny 2023/2. sz. 57-66. o.
- Kovács Marcell: A polgári perrendtartás magyarázata. I. Budapest, Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság 1927.
- Kovács Marcell: A polgári perrendtartás magyarázata. III. kötet. Budapest, Pesti Könyvnyomda 1927.
- Köblös Adél: Új megoldások az elsőfokú eljárás szabályaiban. Közjegyzők Közlönye 2017/2. sz. 13-26. o.
- Kralik, Winfried: Die Verwirklichung der Ideen Franz Kleins in der Zivilprozeßordnung von 1895. In: Herbert Hofmeister (szerk.): Forschungsband Franz Klein (1854–1926). Leben und Wirken. Bei träge des Symposiums „Franz Klein zum 60. Todestag“. Wien, Manz 1988. 89-96. o.
- Langbein, John H.: The German Advantage in Civil Procedure. The University of Chicago Law Review 1985/4. sz. Vol. 52. 823-865. o.
- Leuenberger, Christoph: Das ordentliche Verfahren. Schweizerische Zeitschrift für Zivilprozess- und Zwangsvollstreckungsrecht 2007/15. sz. 327–338. o.
- Lugosi József: Keresetjog és kereseti jog. Jog, állam, politika 2016/4. sz. 167-183. o.
- Lugosi József: A polgári (peres) eljárás és a polgári per. Jogtudományi Közlöny 2012/2. sz. 68-79. o.
- Lugosi József: A polgári (peres) eljárás szakaszairól és a polgári nemperes eljárásról. JURA 2012/1. sz. 181-186. o.
- Lüke, Gerhard – Walchshöfer, Alfred (szerk.): Münchener Kommentar. München, C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung 1992.
- Magyary Géza: A magyar polgári peres eljárás alaptanai. Budapest, Franklin Társulat 1898.
- Magyary Géza: Magyar perjogi reformmozgalmak. Magyary Géza összegyűjtött dolgozatai a polgári eljárás, a magánjog és a kereskedelmi jog köréből. I. kötet. Budapest, MTA kiadása, 1942.
- Magyary Géza: Magyar polgári perjog (2. kiadás). Budapest, Franklin, 1924.

- Magyary Géza: Magyar polgári perjog. Harmadik kiadás. Budapest, Franklin Társulat. 1927.
- Magyary Géza – Nizsalovszky Endre: Polgári Perjog. 3. kiad. Budapest, Franklin Társulat 1939.
- Menne, Heinz: Sprachbarrieren und Rationalisierung im Zivilprozeß. Zeitschrift für Zivilprozeß 1975/88. Band 264-273. o.
- Meszlény Artúr: Bevezető a polgári perrendtartáshoz. Budapest, Athenaeum 1911.
- Mészáros Pál Emil: A perkoncentráció, mint alapelv, vagy mint elvárás megjelenése a polgári perben. JURA 2020/4. sz. 29-42. o.
- Mészáros Pál Emil: A polgári jog és a polgári eljárásjog alapelveinek kapcsolódása, illetve azok alkalmazása a polgári peres és nemperes eljárásokban. PhD értekezés. Pécs 2022.
- Mészáros Pál Emil: A polgári perrendtartás egyes kérdései a gyakorlati tapasztalatok alapján. In: Tilk Péter – Fekete Kristóf Benedek (szerk.): Az igazságszolgáltatással kapcsolatos egyes folyamatok alakulása az elmúlt években. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara, 2020. 206-228. o.
- Mészáros Pál Emil: A rendelkezési jog aspektusai az elsőfokú eljárásban – különösen a kereseti kérelem benyújtására, módosítására. In: Bendes Ákos – Nagy Melánia – Tóth Dávid (szerk.): Lépést tud-e tartani a jog a XXI. század kihívásaival?. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, 2019. 63-90. o.
- Mészáros Pál Emil – Projics Nárcisz: A civiljogi és a kánonjogi házassági perek eljárási szabályai, hasonlóságai, különbségei. JURA 2021/2. sz. 37-53. o.
- Mészáros Pál Emil – Projics Nárcisz: A kiskorú gyermek meghallgatása a szülői felügyelettel kapcsolatos perekben a Brüsszel IIb. rendelet tükrében. Európai Jog 2023/5. sz. 10-18. o.
- Mihajlovics Miklós: „Adalékok a polgári törvénykezési rendtartás revisiójához” Themis 1871.
- Molnár Tamás: Az új polgári perrendtartás alapelveinek értékelése, a perjogi kodifikáció hatása a polgári eljárás sajátos alapelveire. Közjegyzők Közlönye 2017/6. sz. 13-24. o.
- Móra Mihály: A bizonyítás. In: Beck Salamon - Névai László: Magyar polgári eljárásjog. Budapest, Tankönyvkiadó 1962.

- Musielak, Hans-Joachim: Kommentar zur Zivilprozessordnung (3. neubearbeitete Auflage). München, Verlag Franz Vahlen 2002.
- Nagy Adrienn: A személyi állapotot érintő perek eljárási szabályainak változása az új perjogi kódexben. In: Görög Márta – Hegedűs Andrea (szerk.): *Lege duce, comite familia: Ünnepi tanulmányok Tóthné Fábíán Eszter tiszteletére, jogászi pályafutásának 60. évfordulójára*. Szeged, Iurisperitus Kiadó 2017. 344-355. o.
- Nagy Adrienn: Az I. Pp. Novella hatása a polgári perbeli bizonyítás szabályaira. *Acta Iuridica et Politica* 2021/3. sz. – Ünnepi kötet Dr. Szabó Imre egyetemi tanár 70. születésnapjára. 279-285. o.
- Nagy Adrienn: Gondolatok a bizonyítás szabályainak alkalmazásáról. *Miskolci Jogi Szemle* 2021/3. különszám 367-380. o.
- Nagy Adrienn: Új jogintézmények a polgári perbeli bizonyítás szabályozásában. *Jogtudományi Közlöny* 2018/1. sz. 1-8. o.
- Nekrosius, Vytautas – Vébraité, Vigita: Zivilverfahrens- und Insolvenzrecht. In: Juozas Galginaitis – Antje Himmelreich – Ruta Vrubliauskaitė (szerk.): *Einführung in das litauische Recht*. Berlin, Berliner-Wissenschafts-Verlag 2010. 226-261. o.
- Németh János: Alapvető elvek (I. fejezet). In: Németh János- Kiss Daisy (szerk.): *A polgári perrendtartás magyarázata*. 1. kötet, 3. átdolgozott kiadás, Budapest, Complex 2010. 73-153. o.
- Névai László: A kereset és a keresetlevél (X. Fejezet). In: Beck Salamon és Névai László (szerk.): *Magyar Polgári Eljárásjog*. Budapest, Tankönyvkiadó 1962. 200-216. o.
- Névai László: A keresetindítás. In: Szilbereky Jenő (szerk.): *Polgári eljárásjog I*. Budapest, Tankönyvkiadó 1980. 237-272. o.
- Novák István: A kereset a polgári perben. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó 1966.
- Novák István: Polgári peres eljárásjogunk jogalkotásának vészhelyzetei. In: Kengyel Miklós: *50 éves a Polgári Perrendtartás*. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Dialóg Campus Kiadó 2003. 153-162. o.
- Nörr, Knut Wolfgang: *Ein geschichtlicher Abriss des kontinentaleuropäischen Zivilprozesses in ausgewählten Kapiteln*. Tübingen, Mohr Siebeck 2015.
- Nylund, Anna: Structure of civil proceedings – convergence through the main hearing model? *Civil Procedure Review* 2018/2. 13-39. o.

- Oberhammer, Paul - Domej, Tanja: Improving the Efficiency of Civil Justice: Some Remarks from an Austrian Perspective. In: C. H. van Rhee - Alan Uzelac (szerk.): Civil Justice between Efficiency and Quality. From Ius Commune to the CEPEJ. Antwerp, Intersentia 2008. 61-69. o.
- Orbánné Szél Napsugár Ágnes: A gyermekközpontú igazságszolgáltatás az európai és a magyar szabályozás tükrében. PhD értekezés. Budapest 2023.
https://real-phd.mtak.hu/1936/1/Szel_Napsugar_Agnes_ertekezes_watermark.pdf
(Letöltés: 2024. 05. 15.)
- Pallós Nikoletta: A kisértékű per szabályainak perrendi kompatibilitása. Dogmatikai elemzés jogtörténeti és európai kitekintéssel. PhD értekezés. Szeged 2011.
https://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/840/1/Pallos_Nikoletta_Kiserteku_per_PhD_ertekezes.pdf
(Letöltés: 2023. 10. 23.)
- Pákozdi Zita: A perindítás és a keresetlevél szabályai az új Pp.-ben. Jogtudományi Közlöny 2017/7-8. sz. 345-350. o.
- Pákozdi Zita: Perindítás. A perindítás joghatásainak beállása. In: Wopera Zuzsa (szerk.): Kommentár a polgári perrendtartáshoz. Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez. Budapest, Wolters Kluwer Hungary Kft., 2019. 605-804. o.
- Plósz Sándor: A magyar polgári perrendtartás törvényjavaslatának indokolása. Budapest, Grill Károly Cs. és Kir. Udvari Könyvkereskedése 1902.
- Plósz Sándor: A polgári peres eljárás reformja. In: Plósz Sándor összegyűjtött dolgozatai. Budapest, 1927. 105-117. o.
- Plósz Sándor: A polgári per szerkezete az új perrendtartásban című előadása (1911. február 11.), Magyar Jogászegylet teljes ülése; Dr. Plósz Sándor összegyűjtött dolgozatai. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia 1927.
- Projics Nárcisz: A kiskorú gyermek meghallgatása szülői felügyelettel kapcsolatos perekben. In: Nagy Melánia (szerk.): Gyerekekre fókuszálva. Konferenciakötet. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar 2021. 52-62. o.
- Projics Nárcisz: A Tanács (EU) 2019/1111 Rendelete a házassági és szülői felelősségi ügyekben a joghatóságról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint a gyermekek jogellenes külföldre viteléről. In: Mészáros Pál Emil – Projics Nárcisz:

Európai Polgári Eljárásjog. Elektronikus jegyzet. 2. javított kiadás. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar 2022. 32-53. o.

- Puskás Péter: Perindítás. In: Petrik Ferenc (szerk.): Polgári Eljárásjog I., 3. kiad., Budapest, HVG-Orac, 2017. 343-390. o.
- Ragályi Lajos: Az új sommás eljárásról valamint a fizetési meghagyásokról szóló törvények magyarázata és az összes perrendtartási szabályok egybeállítása felső bírói határozatokkal. Budapest, Athenaeum 1893.
- Rakovec, Vesna Bergant: Materialno procesno vodstvo v pisnih fazah postopka in razmerje do prekluzije. Podjetje in delo 2008/6-7. sz. 1602-1609. o.
- Rechberger, Walter H.: Economy and Efficiency of Civil Procedure versus Litigation Culture – An Austrian Perspective. In: Vytautas Nekrošius (szerk.): Recent Trends in Economy and Efficiency of Civil Procedure. Materials of International Conference 9-10 of May 2013. Vilnius, Vilnius University Press 2013. 225-242. o.
- Rechberger, Walter H. – Simotta, Daphne-Ariane: Grundriß des österreichischen Zivilprozeßrechts. Erkenntnisverfahren. 5. Auflage. Wien, Manz Verlag 2000.
- Rechberger, Walter H. – Simotta, Daphne Ariane: Zivilprozessrecht. 9. Auflage. Wien, Manz Verlag 2017.
- Reifner, Udo: Erfolgs- und Zugangsbarrieren in der Justiz. Eine kritische Bestandsaufnahme der empirischen Forschung Demokratie und Recht 9. Jahrgang 1981. 143-154. o.
- Rosenberg, Leo – Schwab, Karl – Gottwald, Peter: Zivilprozeßrecht. 15. Aufl. München, Beck 1993.
- Rottleuthner, Hubert - Rottleuthner-Lutter, Margaret: Die Dauer von Gerichtsverfahren. Evaluation der ZPO-Vereinfachungsnovelle. Baden-Baden, Nomos, 1990.
- Salfický, Herbert: Überschießende Feststellungen im Zivilprozess. Österreichische Juristenzeitung 2006/51. sz. 787-798. o.
- Schleiffer Pál: A tárgyalás. In: A magyar polgári perjog főbb kérdései. Budapest, Jog- és Államigazgatási Könyv és Folyóiratkiadó 1953. 83-110. o.
- Schneider, Egon: Beiträge zum neuen Zivilprozessrecht. Monatsschrift für Deutsches Recht 31. Jahrgang 1977. 793-797. o.
- Schönte, Adolf: Zivilprozeßrecht. Berlin, R. v. Decker's Verlag – G. Schenck Berlin 1938.

- Stadler, Astrid: The Multiple Roles of Judges and Attorney in Modern Civil Litigation. In: Hastings International and Comparative Law Review. Vol 27. 2003/1. sz. 55-76. o.
- Stein-Jonas: Kommentar zur Zivilprozeßordnung, 20. Auflage, 11. Lieferung, Tübingen, J. C. B. Mohr (Paul Siebeck) 1985.
- Szabó Imre: A hatékonyság: megvalósítható cél vagy eljárási elv? In: Harsági Viktória – Wopera Zsuzsa (szerk.): Az igazságszolgáltatás kihívásai a XXI. században. Tanulmánykötet Gáspárdy László professzor emlékére. Budapest, HVG-ORAC 2007. 363-378. o.
- Szabó Imre: A megújult polgári perrendtartás hatékonysági rendelkezései. In: Görög Márta – Hegedűs Andrea (szerk.): Lege duce, comite familia: Ünnepi tanulmányok Tóthné Fábián Eszter tiszteletére, jogász pályafutásának 60. évfordulójára. Szeged, Iurisperitus Kiadó 2017. 470-478. o.
- Szabó Imre: Perhatékonyság és a percselekmények időszerűségének elve. In: Varga István (szerk.) Codificatio processualis civilis : Studia in Honorem Németh János II. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó 2013. 365-376. o.
- Szabó Imre: Perjogi kísérletek az igényérvényesítés gyorsítására. In: Certický, Mária (szerk.): Innovatív magánjogi megoldások a társadalmi-gazdasági haladás szolgálatában. Miskolc, Magánjogot Oktatók Egyesülete 2020. 13-19. o.
- Szabó Imre: Szakértelem és felelősség. Jogtudományi Közlöny 2017/9. sz. 373-385. o.
- Szalay Róbert: Érdemi tárgyalási szak. In: Wopera Zsuzsa (szerk.): Nagykomentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez. Budapest, Wolters Kluwer Kft. 2019. 616-633. o.
- Szeibert Orsolya: A házasság. In: Gárdos Péter – Vékás Lajos (szerk.): Nagykomentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez. Budapest, Wolters Kluwer Kft., 2021. 646-666. o.
- Szeibert Orsolya: A gyermek meghallgatáshoz való jogának érvényesülése a Ptk. családjogi rendelkezéseinek tükrében. In: Görög Márta – Hegedűs Andrea (szerk.): Lege duce, comite familia: Ünnepi tanulmányok Tóthné Fábián Eszter tiszteletére, jogász pályafutásának 60. évfordulójára. Szeged, Iurisperitus Kiadó 2017. 479-486. o.
- Székely János: Perintézmények metamorfózisa – A magyarországi és romániai polgári per jog intézményeinek fejlődési sajátosságai a XX. század negyedik évtizedétől napjainkig. PhD-értekezés. Debrecen 2017.

- Szigeti Krisztina: A perhatékonyság. Normatíva vagy alapelv? In: Harsági Viktória - Horváth Edit Írisz - Raffai Katalin (szerk.): Nemzetközi magánjog és polgári eljárásjog a megváltozott gazdasági környezetben. Budapest, Pázmány Press 2013. 201-214. o.
- Szilasi Adolf: Észrevételek a polgári törvénykezési rendtartás javaslatához. Jogtudományi Közlöny 1901/17. sz. 133-134. o.
- Szívós Kristóf: Az eshetőségi elv alkalmazásának dogmatikai alapjai a polgári peres eljárásban. Iustum Aequum Salutare XVII. évf. 2021/4. sz. 281-300. o.
- Szívós Kristóf: Az eventualitás elvének hatása a perfelvételi nyilatkozatok előterjesztésére. Magyar Jog, 2022/2. sz. 65-75. o.
- Szívós Kristóf: Az eventualitás fejlődéstörténete és hatása az írásbeli perfelvételre. PhD-értekezés. Szeged 2023.
<https://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/11699/1/phd-nyilv%C3%A1nos.pdf>
(Letöltés: 2023. 07. 12.)
- Szívós Kristóf: Az írásbeli polgári per jellemzői az 1868. évi LIV. törvénycikkben. Állam- és Jogtudomány 2022/3. sz. 80-106. o.
- Szívós Kristóf: A perkoncentráció alapvető jellegéről. In: Erdős Csaba (szerk.): Doktori Műhelytanulmányok. Budapest, Gondolat Kiadó 2019. 272-286. o.
- Szöllősi Zita: Az osztott perszerkezet és az időszerűség. In: Acta Universitatis Szegediensis forum publicationes discipulorum iurisprudentiae. 2019/2. sz. 519-548. o.
- Tatics Péter: Sommás eljárás – Végrehajtási eljárás (Új Döntvénytár VI. kötet). Budapest, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata 1912.
- Tóth Barbara: A bíróság és a felek kötelezettségeiben beálló változások az új polgári perrendtartásban. Advocat 2017/különszám 31-39. o.
- Tóth Barbara: A svájci elsőfokú polgári eljárás lényegi elemei, pervezetés és perkoncentráció. In: Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai. Miskolc, Bíbor kiadó 2015. 425-445. o.
- Turcsán Tamara: A közvetítés európai uniós szabályozása - egyes tagállami implementációk. Jog, állam, politika 2021/2. sz. 159-178. o.
- Udvary Sándor: A jövő polgári perrendtartása madártávlatból. Pro Futuro 2016/2. sz. 115-127. o.
- Udvary Sándor: Az első Pp. novella hatása az elsőfokú eljárásra. Jogtudományi Közlöny 2021/3. sz. 129-139. o.

- Udvary Sándor: Az első Pp. novella hatása a másodfokú eljárásra. In: Udvary Sándor (szerk.): *Studia in honorem Imre Szabó 70.* Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar 2021. 177-184. o.
- Udvary Sándor (szerk.): *Polgári eljárásjog.* Budapest, Patrocínium 2016.
- Udvary Sándor: Új Pp. – Új perszerkezet. *Advocat* 2017/1-2. sz. 6-11. o.
- Varga Gyula: A bírósági meghagyás a polgári perben. *Magyar Jog*, 1973/3. sz. 148-156. o.
- Varga István: Alapelvek. In: Varga István (szerk.): *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja I.* Budapest, HVG-Orac 2018. 21-33. o.
- Varga István: Általános rendelkezések és alapelvek. In: Varga István – Éless Tamás (szerk.): *Szakértői Javaslat az új polgári perrendtartás kodifikációjára.* Budapest, HVG-ORAC Kft. 2016. 25-48. o.
- Várnay Ernő – Papp Mónika: *Az Európai Unió joga.* Budapest, Wolters Kluwer Kft. 2016.
- Velayos: Measure to accelerat Spanish civil procedure (1881-2003). In: C.H. van Rhee (szerk.): *The Law's Delay. Essays on Undue Delay in Civil Litigation.* Tilburg, Intersentia 2004. 315-334. o.
- Vébraitė, Vigita: Some Important Features of Lithuanian Civil Procedure. *Acces to Justice in Eastern Europe* 2019/1. sz. 45-51.o.
- Virág Csaba: Bírói attitűdök és perceseekmények a polgári perben – a kereset tárgyához kötöttség és a bizonyítás eredményének mérlegelése. Doktori értekezés. Budapest 2024. https://ajk.kre.hu/images/doc2024/di/Virag_Csaba_PhD_ertekezes_2024.pdf (Letöltés: 2024. 12. 20.)
- Vitvindic Mária - Wopera Zsuzsa: Az új polgári perrendtartás koncepciójának sarokkövei. *Fontes Iuris* 2015/1. sz. 48-55. o.
- Volkommer, Max: Die lange Dauer der Zivilprozesse und ihre Ursachen. *Zeitschrift für Zivilprozeß* 1968/81. Band 102-135. o.
- Völcsy Balázs: Anyagi pervezetés. In: Varga István–Éless Tamás (szerk.): *Szakértői Javaslat az új polgári perrendtartás kodifikációjára.* Budapest, HVG-ORAC 2016. 963-1002. o.
- Wallacher Lajos: Az elsőfokú eljárás (XI. fejezet). In: Nagy Adrienn és Wopera Zsuzsa (szerk.): *Polgári Eljárásjog I.* Budapest, Wolters Kluwer, 2018. 247-292. o.

- Wallacher Lajos: Az osztott perszerkezet bevezetésének közvetett hatásai az új polgári perrendtartásban Jogtudományi Közlöny 2017/12. sz. 529-535. o.
- Wallimann, Matthias: Der Unmittelbarkeitsgrundsatz im Zivilprozess. Tübingen, Mohr Siebeck 2016.
- Walter, Gerhard: The German civil procedure reform act 2002: Much ado about nothing? In: Nicoló Trocker –Vincenzo Varano (szerk.): The reforms of civil procedure in comparative perspective. Torino, G. Giappichelli Editore 2005. 67-91. o.
- Wassermann, Rudolf: Der soziale Zivilprozeß. Zur Theorie und Praxis des Zivilprozess im sozialen Rechtsstaat. Darmstadt, Luchterhand 1978.
- Weyers, Hans-Léo: Über Sinn und Grenzen der Verhandlungsmaxime im Zivilprozeß. In: Dogmatik und Methode. Joseph Esser zum 65 Geburtstag. Kronenberg, Scriptor 1975. 193-244. o.
- Wolf, Manfred: Die Berücksichtigung verspäteten Vorbringens in der Berufungsinstanz. Zeitschrift für Zivilprozeß 1981/94. sz. 311-328. o.
- Wopera Zsuzsa: A felek és a bíróság közötti szereposztás a keresetindítás során. Miskolci Jogi Szemle XV. évf. 2020/ 1. sz. 357-362. o.
- Wopera Zsuzsa: A polgári eljárásjog alapfogalmai. In: Nagy Adrienn – Wopera Zsuzsa (szerk.): Polgári eljárásjog I. Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest 2018. 21-32. o.
- Wopera Zsuzsa: A polgári perjog alapelvei. In: Nagy Adrienn – Wopera Zsuzsa (szerk.): Polgári eljárásjog I. Budapest, Wolters Kluwer Kft. 2018. 33-51. o.
- Wopera Zsuzsa (szerk.): A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXX. törvény magyarázata. Budapest, Wolters Kluwer Kft. 2017.
- Wopera Zsuzsa: A törvény hatálya és az alapelvek. In: Wopera Zsuzsa (szerk.): Kommentár a polgári perrendtartáshoz. Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez. Budapest, Wolters Kluwer Hungary Kft., 2019. 25-52. o.
- Wopera Zsuzsa: Az új polgári perrendtartás elvi alapjai. Jogtudományi Közlöny 2017/4. sz. 153-161. o.
- Wopera Zsuzsa: Az új polgári perrendtartás karakterét adó egyes megoldások európai összehasonlításban. Advocat 2017/különszám 2-7. o.
- Wopera Zsuzsa (szerk.): Preambulum. In: Kommentár a polgári perrendtartáshoz. Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez. Budapest, Wolters Kluwer Hungary Kft. 2019. 21-22. o.

- Wopera Zsuzsa: Személyi állapotot érintő perek közös eljárási szabályai. In: Wopera Zsuzsa (szerk.): Nagykomentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez. Budapest, Wolters Kluwer Kft. 2019. 1061-1074. o.
- Zöller, Richard: Zivilprozessordnung. Kommentar. 30. neubearbeitete Auflage. Köln, Verlag Dr. Otto Schmidt 2014.
- Zsitva Ágnes: Keresetlevél. In: Wopera Zsuzsa (szerk.): Kommentár a polgári perrendtartáshoz. Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez. Budapest, Wolters Kluwer Hungary Kft., 2019. 395- 477. o.
- Zsitva Ágnes: Perfelvételi szak. In: Wopera Zsuzsa (szerk.): Kommentár a polgári perrendtartáshoz. Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez. Budapest, Wolters Kluwer Hungary Kft., 2019. 478-615. o.
- Zsitva Ágnes: Újjászületett elsőfokú eljárás a perkonzentráció jegyében. Advocat 2017/különszám 8-14. o.

Internetes források:

- Bartha Bence: Peralapító cselekmények a Plósz Pp.-ben. KRE-DIt: A KRE-DOK online tudományos folyóirata 2019/2. sz. 1-25. o., forrás: https://epa.oszk.hu/03500/03515/00004/pdf/EPA03515_kredit_2019_02_04.pdf (Letöltés: 2022. 04. 12.)
- Cseke Ivett: Anyagi pervezetés a deliktuális kártérítési perekben. Polgári Jog 2024/5-6. sz., forrás: <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/193/id/A2400302.POJ/> (Letöltés: 2024. 12. 10.)
- Wallacher Lajos: A viták keresztüzében – szükség van-e a bíróság anyagi pervezetésére?, forrás: <https://jogaszvilag.hu/szakma/a-vitak-keresztuzeben-szukseg-van-e-a-birosag-anyagi-pervezetesere/> (Letöltés: 2022. 08. 12.)